

VIATA ROMINEASCA

5

1959
M A I
ANUL XII

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.

CUPRINSUL

VIAȚA ROMINEASCĂ : Problemele realismului socialist la al treilea congres al scriitorilor sovietici	3*
A. SADETKI : Scrisoare din Moscova	17
•	
NICOLAE LABIȘ : Ultimul atac	22
VLAICU BIRNA : Era o toamnă	24
CONSTANTIN NISIPEANU : O zi importantă	25
MIHAI PELIN : Epilog	26
•	
PETRU DUMITRIU : Stenahoria majoră (nuvelă)	27
•	
DAN DEȘLIU : Șoseaua ; Știam pământul	39
VERONICA PORUMBACU : Constructori ; Mărțișoare	40
EUGEN FRUNZA : La Beethoven : Lupte	42
CRISTIAN SÎRBU : Versuri din spital	44
CAMIL BALTAZAR : Balada despre 1 Mai liber	46
IOANICHIE OLTEANU : Metamorfoze	47
•	
CORNELIU LEU : Singele și apa (nuvelă)	48
•	
ȘTEFAN IUREȘ : Cîntec despre betonul armat	72
V. GORUNESCU : Manifestul	73
TITEL CONSTANTINESCU : Sînlem atît de tineri	74
•	
POP SIMION și NICOLAE TIC : Oameni tie la Săvinești (reportaj)	75
u	
EUSEBIU CAMILAR : Deucalion și Pyrrha ; Ploaia de atomi ; Pri- măvara ; Paleontologie ; Mama și soarele	94
•	
RADU LUPAN : Războiul ascuns (fragment)	99
•	
DEMOSTENE BOTEZ : Un scriitor popular (Șalom Alehem)	108
ANCHETA NOASTRĂ	
De vorbă cu un grup de scriitori tineri (Al. Andrițoiu ; Pop Simion ; Ai. Ivan Ghilia ; S. Dam-ian)	111

In

CRONICA IDEILOR	
MIHAI BENIUC : Literatura și cunoașterea irealității în lumina leninismului	121
CRONICA ȘTIINȚIFICĂ	
IMREI TOTH : Natura se contemplă într-o oglindă (II)	127
CRONICA LITERARĂ	
OV. S. CROHMĂLNICEANU : „Cu un ceas mai devreme” (poeme de Minai Beniuc)	135
DIN EXPERIENȚA A 15 ANI DE LITERATURA NOUĂ	
AL. OPREA : Proza „scurtă” și pasiunea scriitorului «murtist»	140
DISCUȚII	
MIHAI NOVICOV : În ce constă problema ?	153
TEORIE ȘI CRITICĂ	
EUGEN LUCA : Un poet al Rezistenței : Ion Călugării	159
EUGENIA TUDOR : Cîteva probleme ale literaturii pentru copii	164
<i>a</i>	
MISCELLANEA.	170
CĂRȚI NOI	
H. FABIAN : D. Th. Neculuță : „Luceafărul”	189
ION DODU BĂLAN : D. Corbea : „De peste mări și țări”	190
EUGEN SIMION : Victor Vintu : „Dialoguri despre literatură”	192
CORNELIA ȘTEFANESCU : D. Aimaș și M. Mancaș : „Freamătul luminii”	194
REMUS LUCA : Dimos Rendis : „Ulița piperului sălbatic”	195
VALENTINA FETTINGER : Nuvela germană în secolul al XIX-lea	197
REVISTA REVISTELOR	
— din țară —	
Proza din „Luceafărul” — „Iașul literar” Nr. 1—2/959	199
— de peste hotare —	
„Inostrannaia Literatura” Nr. 2—3/959 — „Belfagor” — martie 1959	203
„Esprit” Nr. 3/959 — „Le Figaro Litteraire” Nr. 675/959 — „Express” — martie 1959.	
•	
POȘTA REDACȚIEI.	215

PROBLEMELE REALISMULUI SOCIALIST LA AL TREILEA CONGRES AL SCRITORILOR SOVIETICI

Imp de sase zile, de la tribuna 'in p'atutul Kremlin — aceeași tribună dela oare la Congresul al XXI-lea al P.C.U.S. a fost expus programul marelui septenal — au r'asunat cuv'ntările despre literatura sovietică și despre sarcinile ei în noua etapă 'a societății sovietice — etapa construirii desfășurate a coniuismului. In mod firesc, ronaresul scriitorilor s-a ținut sub semitul mobilizării maxime a forțelor creatoare in vederea celui mai nobil, mm fust și \mai înalt țel — construirea

^{com}L^umcum se stie, 'accentul principal în rezoluțiile celui de-al XXI-lea. Conares s-a 0us pe crearea bazei tehico-materiale a comunismului. Insa odată cu aceasta, Congresul al XXI-lea u subliniat Cu o deosebită forță ca neutru a ajunge la comunism, trebuie dezvoltată nu numai economia, a și toate laturile vieții socialiste de la bază la suprastructură. Trecerea dp la socialism la comunism presupune înfăptuirea unor asemenea sarcini ca dezvoltarea multilaterală a personalității omului soviet c Insa ideea unei vieți fericite si a dezvoltării multilaterale a personalității presupune pe de-o parte transformarea muncii în prima nevoie vitală a oamenilor •tar % de altă parte'satisfacerea deplină a fiecesităților materiale și spirituale ale oamenilor. De aici decurge în mod firesc sarcina fundamentată a literaturii sovietice - aceea de a activa și mobiliza ^{mir} ^a ^{TM} creatoare pentru înfăptuirea țelurilor ce i-au fost puse ui fața de către partid [^] ^{IQSI} ^{DESCRIBIRI} ^{IN} ^{SARI} ^{COMUNISMULUI} centrat al PC U.S., mari si nobile, însușețitoare și pline de cinste sînt aceste sarcini A pai-TicpaaZlâ formarea chipului spiritual al omului nou, pmutjehmcu înaintate; a însușeții mulțimile in luptă pentm construirea societății celei mai bune, celei mai drepte din lume; a educa pe om in.spiniul tdeologiet comuniste, a-i cultiva înalte calități morale, intransigența fala de ideologia si etica burgheză; a crea opere de artă pentru popor „in numele binelui si fericirii sate"; a educa tineretul și pe toți oamenii sovietici in spiritul dragostei fierbinți și at devotamentului pentru cuceririle istorice -ale socialismului, a servi prin forța cuv'ntului artistic lupta măreață pentru pace si prietenia între popoare, ideea internaționalismului, tata citeva

din aceste sarcini. „Înalta menire a scriitorilor sovietici este de a dezvălui veridic și clar frumusețea faptelor eroice în muncă ale poporului, grandoarea și măreția luptei pentru comunism, de a deveni propagandiști înflăcărați ai planului septenal, de a semăna bucuria și energia în inimile oamenilor sovietici, de a extirpa rămășițele capitalismului din conștiința oamenilor, de a ajuta la înlăturarea a tot ceea ce împiedică mersul nostru înainte”, s-a spus în Salutul CC. al P.C.U.S. transmis Congresului. Cum și cine va crea această măreață artă a erei comuniste — arta ideilor mari, a sentimentelor fierbinți și a pasiunilor majore, artă capabilă să însuflească milioane și milioane de constructori ai comunismului spre noi fapte mărețe? „Este puțin probabil — a răspuns la această întrebare N. S. Hrușciov în cuvântarea sa — ca oamenii pasivi, indiferenți, flegmatici să scrie opere care să respire pasiune și să îndemne la fapte eroice.” Iată cum este concepută contribuția scriitorului, creația scriitoricească, expresie a legăturii dintre entuziasm și faptă, dintre înflăcărarea și sarcinile practice urgente ale zilei de azi. „Un ajutor de nădejde al partidului” — astfel este denumit scriitorul în Salutul CC. al P.C.U.S. și unde va munci un „ajutor de nădejde” dacă nu acolo unde este greu, unde este complicat, acolo unde există primejdii? Unde \t vom găsi dacă nu pe schelele șantierului de necuprins al comunismului, sau acolo unde lupta este 'mai înverșunată, unde se întâmplă să te întâlnești față în față cu dușmanul? Pe drept cuvânt, tovarășul Hrușciov i-a numit pe scriitori artileria pregătitoare 'u marilor înaintări pe drumul nou 'al istoriei; și tot atât de adevărat este că pentru a lovi în plin, la țintă, trebuie să fii un ochilor încercat, un maestru al tragerii, un om Ou o privire ageră și o mină sigură. Nu se poate scrie cu indiferență despre minunații oameni sovietici, despre construirea comunismului și despre ceea ce împiedică mersul ei înainte. Scriitorul sovietic este un om stăpinit de o dragoste fierbinte față de întreaga viață și această dragoste îi va deschide toate porțile, îi va dezvălui toate conflictele.

Atenția excepțională de care s-au bucurat lucrările congresului în celelalte țări ale lagărului socialist, în lumea întreagă, se datorește tocmai rolului deosebit al literaturii sovietice în luminarea drumului omnirii spre comunism. Fiecare congres al scriitorilor sovietici marchează o etapă importantă în dezvoltarea literaturii progresiste de pe întreg globul nu numai fiindcă lasă să se întrevadă „ziua de mîine” a literaturii mondiale, viitorul culturii socialiste mondiale, dar și pentru că în sala congresului s-au examinat numeroase probleme 'comune literaturii progresiste mondiale, țelurile ei majore în lupta împotriva reacțiunii și primejdiei unui nou război. Să nu uităm nici un moment cele două linii 'de dezvoltare ale literaturii mondiale. „În prezent, literatura progresistă avînd în avangardă literatura sovietică, reprezintă în viața popoarelor nu numai un far care luminează drumul înainte ci și o puternică forță organizatoare”, a spus într-un salut adresat congresului, scriitorul danez Hans Scherfig. Frontul ei larg străbate toate continentele, legătura ei cu masele populare devine tot mai profundă, participarea ei la cauza luptei pentru pace se face tot mai simțită. În acest sens, rolul literaturii sovietice, ca avangardă și ca deschizătoare de drum este excepțional, și ceea ce s-a discutat acolo interesează pe scriitorii din întreaga lume.

Pe de altă parte, la Congresul Scriitorilor Sovietici s-au examinat și unele probleme care încep să se ridice și în țările care construiesc socialismul. Congresul a devenit astfel un gigantic laborator în care s-a cercetat arhitectonica materială și spirituală a literaturii socialiste. Examinarea modalităților prin care literatura socialistă devine capabilă nu numai să reflecte noul ci să și ajute la creșterea și consolidarea lui, problema eroului pozitiv, a calității creației literare și a inovației, problema tinerilor scriitori, necesitatea de a avea mereu în vedere în relațiile dintre scriitori și în general în relațiile cu oamenii, posibilitatea îndreptării și educării lor (care a răsunat ca o temă majoră în discursul lui N. S. Hrușciov), iată aspecte menite să răspândească o lumină puternică și asupra problemelor literaturii noastre, să suscite reflecții și să determine aplicări creatoare.

Congresul a fost o manifestare a deplinei unități ideologice a scriitorilor sovietici. Atât larga discuție pregătitoare din presă care a precedat Congresul, cit și dezbaterile congreselor republicane, au fost orientate către problemele esențiale ale etapei 'actuale a dezvoltării societății sovietice, creînd o platformă solidă dezbaterilor din Marele Palat al Kremlinului. În zadar amatorii de cancanuri și de anecdote senzaționale 'din presă și de la posturile de radio ale țărilor capitaliste au încercat să vîneze scăpări sau eventuale reticențe în cuvîntările rostite de la tribună sau să răstălmăcească după bunul lor plac critica și autocritica făcută la congres. După cum pe bună dreptate au remarcat N. Gribaoiiov și N. Tihonov în cuvîniul lor de închidere, toate luările la cuvînt s-tou remarcat printr-un deosebit simț de răspundere, congresul în ansamblul său, desfășurîndu-se sub semnul unei strînse coeziuni între toate detașamentele frățești ale literaturii sovietice, sub semnul unirii rîndurilor în jurul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Vivacitatea discuțiilor, spiritul critic ascuțit n-au lipsit, însă, dar ele s-au manifestat pe linii principale. Au 'fost cu totul absente ieșirile impulsive, apucăturile și rămășițele spiritului îngust de grup. Dezbaterile s-au caracterizat printr-o francheță deosebită. Chiar un scriitor burghez danez, Hans hughe Epsen, care •de altfel a și făcut elogiul (cu totul neconvîngător) al democrației burgheze scandinave și al așa zisei „independențe” a scriitorilor în orînduirea capitalistă, a fost nevoit să considere discuțiile din cadrul congresului ca o mărturie a „sincerității și a lipsei de prejudecăți”, ca un mijloc major de „stabilire a contactelor între scriitorii de diferite concepții.” O serie de scriitori din țările Asiei și Africei, precum Martin Bikramasinghe, veteranul literaturii ceiloneze, președintele Asociației Scriitorilor și-a exprimat simpatia deosebită și dorința de colaborare cu scriitorii sovietici și a furnizat date revelatoare cu privire la influența crescîndă a literaturii sovietice în țările care s-au eliberat de sub jugul colonial imperialist.

*

În dezvoltarea istorică a personalității umane, Marx a descoperit trei faze fundamentale legate de cele trei mari etape din dezvoltarea social-economică a societății. Prima din aceste faze se caracterizează prin înțelegerea personalității, căci în acea epocă nu apăruseră încă contradicții între individ și societate.

În a doua etapă corespunzătoare, omul s-a ridicat pe o treaptă mult mai înaltă în sensul dominației sale asupra lumii înconjurătoare. Însă în

calitate de individ, el și-a pierdut unitatea inițială. In legătură cu aceasta., Marx a scris : „Tot iată de ridicol cum ar apare astăzi menținerea la o armonie inițială, ar suna și ideea de a ne opri cu dezvoltarea la mutilarea capitalismului." După Marx, esența problemei consta în caracterul relațiilor dintre om și producție; în societatea capitalistă, producția este scopul omului și de aceea 'il mutilează; în societatea comunistă, dimpotrivă, omul apare ca scop al producției; aici totul se crează pentru om, De aceea tocmai în această etapă a dezvoltării sale istorice, el dobândește posibilitatea de a deveni un individ cu adevărat universal. Marx se întreabă: „dacă se nimicește forma de orînduire burgheză, atunci ce altceva apare ca bogăție, dacă nu caracterul universal al trebuințelor, ai capacităților, al mijloacelor de întrebuițare, ai forțelor de producție, caracterul universal al indivizilor. Ce altceva poate reprezenta bogăția decît o dezvoltare deplină a dominației omului asupra forțelor naturii, ceea ce înseamnă atît asupra forțelor naturii propriu zise cît și asupra /forțelor propriiei sale naturi ? Ce altceva este bogăția dacă nu o manifestare absolută a talentelor creatoare ale omului fără nici o altă premiză decît dezvoltarea istorică precedentă care-și face din această plenitudine țelul său, adică-și face un țel din dezvoltarea tuturor forțelor umane ca atare, neraportate la nici o formă prestabilită ? Cînd omul se reproduce pe sine nu într-o anumită direcție determinată ce se manifestă în totalitatea sa și nu tinde să rămînă definitiv cristalizată ci se află într-o mișcare de absolută devenire ?"

In societatea Sovietică se înfăptuiesc genialele previziuni ale lui Marx, Septenatul se apropie cu pași repezi de ceea ce visa Marx. In condițiile construirii desfășurate a comunismului, se constituie acea personalitate universală în care Marx vedea tipul caracteristic al omului societății viitoare. Tocmai de aceea în centrul congresului al III-lea al scriitorilor sovietici a stat problema înfățișării eroului contemporan al societății comuniste. Cine parcurge dezbaterile congresului nu poate să nu fie izbit der modul în care fiecare, luare de cuvînt, de la raport și pînă la cuvîntul de încheiere a purtat adine întipărită pecetea acestei primăveri a septenatului. Am spune într-un fel că absolut tot ce s-a rostit în Incinta sălii din Kremlin este riguros datat istoricește. înseși dezbaterile Congresului fac parte din biografia acestui început de septenal, ele sînt caracteristice pentru, spiritul în care omul sovietic pornește la înfăptuirea sarcinilor puse în fața poporului de Congresul al XXI-lea. al P.C.U.S.

Deunăzi o revistă occidentală se amuza publicînd cu mare pompă articole și studii dezgroxite clin colecții vechi de cincizeci—o sută de ani înainte și mistificînd cititorul, le prezenta ca ultimul cuvînt al gîndirii sociologice și filozofice contemporane. Era un fel de a sugera că problemele mari pe care le tot discută gînditorii și politicienii au rămas nerezolvate, că omenirea stă de fapt pe loc și că nimic nou sub soare nu există și nu poate exista. Ei bine, parcurgînd dezbaterile celui de-al treilea Congres al scriitorilor sovietici, capeți sentimentul precis că deși în ansamblul lor ele au constituit o reafirmare a principiilor artei realist-socialiste, nici una din cuvîntările și luările la cuvînt nu ar fi putut fi rosiute în forma și în contextul lor cu zece-douăzeci de ani înainte, sau repetate aidoma peste zece ani. Aceasta este de fapt mișcarea absolută a devenirii de care vorbea Marx și care în formula descoperirii neîncetate a

noului și a caracterului concret istoric al ogîndirii a devenit o lege de bază a realismului socialist. La acest lucru s-au gîndit de fapt asemenea veterani ai literaturii sovietice ca Vsevolod Ivanov sau Kornei Ciukovski și alții, cînd au măsura drumul parcurs de literatura sovietică de la primul Congres al scriitorilor proletari sau cînd au evocat lupta ideologică a scriitorilor ce s-au alăturat partidului linca din primii \dni ai Puterii Sovietice. Însă trăsătura fundamentală a Congresului nu a fost numai de „a marca jaloanele drumului parcurs, ci de a explora perspectivele dezvoltării literaturii sovietice, în indisolubilă legătură cu marele [avînt material 'și cultural pe care-l va aduce septuagintul. Problema eroului pozitiv a stat întotdeauna în centrul congreselor 'scriitorilor sovietici, însă [niciodată Uu \a apărut cu atita ascuțime ca problema ogîndirii nemijlocite a omului comunist — produs în proporții de masă al construcției desfășurate a comunismului.

În pasajele introductive, raportul lui Surkov a prezentat succint și în comparații foarte sugestive datele fundamentate ale uriașului avînt economic, tehnic, social și cultural al societății sovietice în ultimii ani. Și poate că imaginația sa de poet a găsit mijloace deosebite pentru a le face și mai semnificative acompunînd mereu datele creșterii în cifre absolute cu amănuntele plastice a ceea ce ele înseamnă în raport cu reprezentările noastre obișnuite intuitive de spre tehnică, despre progres. Reieșea odată mai mult că actualmente societatea sovietică trece printr-o fază care marchează progresele uimitoare și depășirea pe un front întins a capitalismului nu numai în sectoarele „tradiționale" care au marcat conștient încă din primii ani ai cincinalelor salturi uriașe, ci și în acele domenii în care experții și propaganda capitalistă încercau [să acrediteze ideea unor „limitări" obiective.

Aici am vrea să adăugăm o observație. A face din ultimele descoperiri tehnice bazele unei producții de masă cu perspective imediate ca în energia atomică și nucleară, ca în producția superpacheturilor zburătoare cu reacție, a transforma anumite realizări ale producției de larg consum pe care specialiștii burghezi se încăpăținau să le creadă monopolul „ingeniozității" și „gustului" occidental (materialele plastice, automobilele, ele.) în aspecte cotidiene ale producției de masă sovietice — toate acestea sîni indici ai unei capacități creatoare extensive a oamenilor sovietici. Capacitate creatoare care uimește nu numai prin intensitatea ei ci și prin extensiune, care nu se exercită numai într-un punct sau altul — cum ar fi dorit experții occidentali ai comunismului — ci se desfășoară pe întregul front. Toate aceste realizări tehnice cu care se laudau ani de-a rîndul adepții modului de viață american pătrund din ce în ce mai adine în viața de fiecare zi a unei țări care încă acum patruzeci 'de ani eia una din cele mai înapoiate din Europa. Creația extensivă — deopotrivă cu cea intensivă — performanțele și surprizele în absolut toate domeniile construcției, înviorarea furtunoasă a inițiativei în regiunile periferice și prezența în circuitul creator a tuturor colțurilor țării (să ne amintim de ceea ce prevede seplenalul pentru regiunile răsăritene, pentru taiga, pentru cele mai îndepărtate colțuri ale patriei sovietice), toate acestea presupun o întrebare fundamentală care apare în perspectiva noastră nu numai ca o problemă de economie și sociologie ci și ca o problemă de estetică: cine face^ toate acestea ? pentru cine și pentru ce ? Imaginea creatorilor de bunuri identifiindu-se astfel cu imaginea beneficiarilor, ele sugerează perspec-

tiva acelei personalități „complete” de care vorbea Marx. Trebuie spus că în literatura sovietică din ultimii ani, au fost oglindite artistic noile schimbări, noile procese profunde care au avut loc în viața societății sovietice în ultimii ani. La Congresul al XXI-lea al P.C.U.S. au fost citate lucrările lui M. Șolohov, A. Tvardovski și ale altor scriitori, romanele lui V. Kocetov, Boris Polevoi, P. Panferov, Galina Nicolaeva. La această enumerare, s-ar putea adăoga un număr considerabil de alte lucrări citate de A. Surkov în raportul prezentat la congresul scriitorilor, lucrări ale scriitorilor din toate republicile naționale. Problema nu constă însă în enumerări. Mult mai însemnat este faptul că mulți scriitori se străduiesc să prezinte pe omul înaintat al epocii, pe creatorul noii vieți, pe constructorul comunismului. Ideologii burghezi și scriitorii lor revizionisti dezlănțuindu-se în tot felul de atacuri la adresa literaturii și artei socialiste îi reproșează tocmai fidelitatea cu care ea își pune cuvântul în slujba celor mai înalte idealuri umaniste, în slujba marilor idei ale secolului, ideile comunismului. Într-o notă apărută în preajma congresului, revista conservatoare britanică Spectator, vorbind despre funcția social-educativă și despre spiritul de partid al literaturii sovietice în serviciul cauzei poporului și al întregii omeniri progresiste, compara această funcție cu... filozofia scolastică a evului mediu aflată în slujba bisericii, „ancilla theologiae”. De fapt s-ar putea spune că, deși revista engleză este partizana înflăcărată a neamestecului și autonomiei artei, nu faptul că literatura sovietică este dependentă îl deranjează pe autorul notei, ci tocmai cauza în slujba căreia se află ea. Atacurile adversarilor burghezi și ale lacheilor lor împotriva literaturii sovietice și a metodei ei artistice — realismul socialist — este parte integrantă din ofensiva generală a reacțiunii împotriva clasei muncitoare, a țărilor socialiste și a ideologiei comuniste. Ei se simt neputincioși în fața adevărului de neclintit, că arta societății socialiste, literatura realismului socialist, este expresia celor mai mărețe și nobile idei pe care le-a cunoscut omenirea. Dușmanii ideologici ai comunismului se consideră partizani ai artei pure, departe de politică, de sarcinile sociale, de funcțiile cetățenești. Însă aceasta este o minciună fariseică. În raportul lui A. Surkov, în cuvântul lui Anisimov și în al lui Jack Lindsay s-au dat numeroase exemple care demonstrează cum slujește apolitismul literaturii și artei burgheze. Literatura societății burgheze cu antiumanismul ei, cu ruperea de cele mai bune tradiții ale artei clasice, are o orientare tot atât de determinată. Țelul ei este de a desfigura în artă principatul, adică omul, de a-i aștiga cele mai josnice instinete, de a îndepărta masele de la problemele ascuțite ale vieții sociale, de a le neutraliza voința în lupta pentru un viitor mai bun. Cele două linii din literatura mondială se definesc în ultima instanță — așa cum arăta la congres Leonid Sobolev — prin atitudinea față de om.

*

Conceput ca întrupare a mărețului avânt al construirii comuniste, ca expresie artistică a tendințelor vieții, eroul pozitiv se găsește în centrul discuției despre contemporaneitate. La congres s-a subliniat de către diferiți vorbitori însemnătatea contemporaneității ca expresie a caracterului concret-istoric al realismului socialist și însemnătatea eroului pozitiv ca expresie a contemporaneității și caracterului popular al literaturii sovietice. Lucrul acesta a luat într-un anumit sens și o formă oficială în raportul

„Despre anumite modificări în Statutul Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S.” prezentat de G. M. Markov. În perioada dintre cel de-al 11-lea și al III-lea congres al scriitorilor au fost publicate o serie de însemnate documente de partid, care au definit sarcinile dezvoltării viitoare ale literaturii și artei sovietice, în primul rând cunoscutul document de partid „Pentru o legătură strânsă a literaturii și artei cu viața poporului”. Experiența literaturii sovietice între cele două congrese ale scriitorilor a confirmat calitățile ideologice și artistice ale literaturii sovietice, căutările creatoare curajoase, îmbogățirea și dezvoltarea tuturor genurilor și speciilor literare, ridicarea nivelului măestriei artistice — toate decurgând cu necesitate din cunoașterea profundă de către scriitori a vieții poporului, din ideea că actualitatea, contemporaneitatea s’nt temele conducătoare ale literaturii sovietice și preocupări consecvente ale tuturor scriitorilor. Aceste însușiri au fost formulate în mod direct în Statut. Ideea oglindirii realității în dezvoltarea ei revoluționară se completează astfel cu cerința oglindirii concret-istorice a realității, teză care a fost inclusă în Statut la primul congres. Definiția actuală a realismului socialist în Statut este completată cu teza despre principiul partinității, ca forma cea mai înaltă a caracterului popular al literaturii și artei, precum și cu teza legăturii dintre literatură și viața poporului. Problema asigurării unei înalte calități ideologico-artistice literaturii sovietice, a căutărilor creatoare curajoase, a îmbogățirii și dezvoltării tuturor genurilor și speciilor literare, a ridicării nivelului măestriei artistice — care întră acum în formulări directe în statut — este legată de necesitatea cunoașterii profunde de către scriitori a vieții poporului, de ideea că actualitatea, contemporaneitatea este preocuparea principală a literaturii sovietice, a tuturor scriitorilor. Problema purității ideologice a literaturii sovietice este nemijlocit legată de elaborarea profundată a teoriei realismului socialist ca o sarcină majoră a Uniunii Scriitorilor. Ideea luptei active pentru puritatea ideologică a literaturii sovietice, a combaterii intransigente a tuturor influențelor ideologice străine capătă acum o formulare mai precisă, în lumina recenteii experiențe a luptei ideologice și a zdrobirii atacurilor revizioniste. Experiența recentă a luptei victorioase împotriva revizionismului în estetică a afirmat mai viguros soliditatea platformei pe care se află literatura sovietică și necesitatea completării și precizării principalelor teze teoretice incluse în Statutul scriitorilor, care determină țelurile și sarcinile Uniunii Scriitorilor. În primul rând, un loc mai însemnat este acordat precizării rolului metodei realismului socialist nu numai ca metodă de creație conducătoare, dar și ca metodă verificată, experimentată istoric, ca armă de luptă a literaturii sovietice. În acest fel, Statutul Uniunii Scriitorilor devine mai legat de sarcinile literaturii în noua etapă a dezvoltării societății sovietice, capătă un caracter mai militant, dovedind o dată mai mult necesitatea abordării istorice a problemelor realismului socialist și rolul din ce în ce mai însemnat pe care îl are categoria contemporaneității și a caracterului popular în sistemul categoriilor realismului socialist: a lupta cu hoiărire împotriva oricăror abateri de la principiile realismului socialist, împotriva oricăror încercări de a rupe literatura sovietică de viața poporului, de a abate scriitorii de la problemele actuale ale politicii Partidului și guvernului sovietic, a combate consecvent toate formele de influență a ideologiei burgheze printre care și revizionismul ca pericol principal în dezvoltarea literaturii

și teoriei literare, de asemeni a lupta împotriva dogmatismului, sectarismului și vulgarizării. Mulți scriitori au subliniat la Congres faptul că noua etapă a literaturii sovietice presupune — după expresia plastică a Galinei Nikolaeva — și „schimbări în laboratorul scriitorului”. Există o poziție „contemplativă” pe care o poate ascunde uneori chiar așa zisa „documentare” și care a fost aspru condamnată ca izvor al multor greșeli și eșecuri. „A studia viața — scrie Galina Nikolaeva într-un articol publicat în „Literaturnaia Gazeta” chiar în ziua deschiderii Congresului — înseamnă înainte de orice a fi un participant activ al acestei vieți, a deveni un activist pentru care soarta colhozului sau a uzinei „studiate” să fie nu mai puțin însemnată decât soarta propriei cărți... Cu cât e mai bogată viața, cu atât este mai necesară o activitate mai vie, cetățenească, partinică pentru cunoașterea ei profundă”. Participanții la congres au subliniat în această privință cât de bogată este tradiția literaturii sovietice. Astfel, în anii primului cincinal, din inițiativa lui Gorki, s-au creat brigăzi de scriitori care au participat și au lucrat la marile construcții ale cincinalului. Ca rod al muncii la Dnieprostroi, Gladkov a scris „Cimentul”, Leonov după ce a studiat viața de șantier la combinatul de hârtie Balahinski a scris „Soți”, Kaidev, însuflețit de Magnitostroi, a scris entuziasmul „Timp înainte”, iar Kuznețkul a dat „Și a fost ziua a doua” a lui Ehrenburg. După ce a trăit la Dzoraghez, Marieta Șaghinian a scris „Hidrocentrala” și nu altul de cât viața a fost izvorul romanelor „Pământ desțelenit” sau „Bruski”. Participanții la Congres au salutai restabilirea acestei tradiții, așa cum a fost sugerată în duvintarea lui N. S. Hrusciiov. În acest context, este semnificativ cum s-a pus problema tineretului scriitoricesc. Printr-o comparație într-adevăr plastică, N. S. Hrusciiov a arătat cât de primejdioasă este tendința de a se creaa tinerelului condiții de „seră”. Ruperea scriitorului de locurile în care se înfăptuiește programul comunismului, de uzine și colhozuri, înseamnă tocmai artificializarea condițiilor de creștere a mlădișelor literaturii sovietice.

Problema legăturii scriitorului cu viața a fost astfel ridicată la congresul scriitorilor sovietici sub diferitele ei aspecte, începînd cu acela practic al participării active a scriitorilor în cadrul sectorului de viață pe care îl oglindesc, pînă la aspectele diverse ale reprezentării eroului pozitiv. Eroul societății sovietice nu este un erou izolat. Adest adevăr a răsunat în discursurile a numeroși participanți la congres. Scriitorul Mirza Ibraghimov a subliniat faptul că într-un asemenea moment istoric în care epoca pune atît de ascuțit în fața literaturii sovietice sarcina formării personalității comuniste, noutatea ideologico-artistică a literaturii sovietice, așa cum a apărut la primii ei pași, a constatat într-o nouă relație dintre erou și popor. Despre această relație a vorbit la congres criticul Vladimir Ermilov, care a subliniat faptul că pentru prima dată în istorie a apărut o literatură at cărei erou principat este poporul. Dezvoltînd tradițiile literaturii ruse din secolul al XIX-lea, literatură care a constituit un pas înainte în dezvoltarea istorică a omenirii, tocmai prin aceea că a legat problema personalității de diferite aspecte ale vieții poporului, literatura sovietică a pus pentru prima dată problema unității indisolubile dintre eroul înaintat și popor. „Masele recunosc în eroii înaintați însușirile lor cele mai bune, expurgate de tot ceea ce este suprapus, întîrziat, și se recunosc ele însele în ceea ce este fundamental, hotărîtor și de aceea îl urmează pe acest erou înaintat”.

Tocmai într-o asemenea relație între eroul înaintat și masele populare se găsește expresia aceluși principiu fundamental al realismului socialist de care vorbea N. S. Hrușciiov : legătura indestructibilă între partinitate și caracterul popular al literaturii. Partinitatea leninistă — ca forma cea mai înaltă a caracterului popular — acest principiu conducător al literaturii realismului socialist este întruchipat în cele mai bune lucrări ale literaturii sovietice. În legătură cu această problemă, participanții la congres au semnalat două aspecte negative. În primul rând faptul că în anumite lucrări de proză și în anumite filme, legătura dintre eroul înaintat și masă este înfățișată într-un mod 'ilustrativ, schematic, insuficient. În al doilea rând, s-a semnalat (în cuvântările lui Anatoli Kalinin, Vladimir Ermilov și Johannes Semper din Estonia), ca o influență a revizionismului, apariția eroului solitar, a omului complet rupt de viața reală a poporului, având o neîncredere funciară în colectiv, în cei din jur. Eroul „șters”, „mohorât”, eroul incapabil să rezolve conflictele din viața sa personală, contradictoriu pînă la absurd, a fost așadar respins ca incompatibil cu imaginea adevăratului, erou pozitiv constructor al socialismului.

Omul poate fi simpatic, bun, frumos, vesel, dar dacă el va fi un pierdevară, un dezertor de pe frontul în care întreg poporul luptă pentru viitorul țării, atunci el va fi o jumătate de om, un filistin. Omul poate fi curaj la suflet în relațiile personale, fidel în dragoste, dar dacă el va avea o atitudine de mîntuială față de munca sa, nu va avea dreptul să se bucure de simpatie. Problema relațiilor eroului cu colectivul său, cu fiecare om în parte, capacitatea acestui erou de a evidenția calitățile membrilor acestui colectiv, este o problemă principială a devotamentului său nu în cuvinte ci în fapte față de ideile comunismului, problema atitudinii sale față de muncă. Tot odată în literatură nu pot fi despărțite două laturi ale aceleiași sarcini care coexistă în permanență. Atunci cînd spunem că obiectivul principal al ogîndirii în literatură trebuie să fie activitatea omului în muncă, activitatea sa creatoare, trebuie să spunem tot odată, că obiectivul principal al demascării și biciuirii în literatură trebuie să fie tot ceea ce se opune concepției socialiste despre munca rodnică. Literatura sovietică nu are dreptul să treacă pe Ungă asemenea fenomene ca simularea muncii prin oftaturi adineii sub o povară închipuită, substituirea muncii adevărate prin hîrzoage birocratice, trecerea greutăților, în mod cinic, de pe umerii proprii pe umerii altora, pierderea de vreme, cu bună știință și fără remușcări. Analizînd munca plină de elan creator a oamenilor sovietici ca obiect al ogîndirii artistice, noi descoperim imediat că de această temă se leagă indisolubil problema multilateralității ogîndirii vieții, problema îmbinării a ceea ce esie obștesc cu ceea ce este personal. Primatul intereselor sociale asupra celor personale este dat de înalta principialitate a oamenilor care construiesc comunismul, dar cuvîntul primai, după cum se știe, înseamnă precumpănire, iar nu eliminare a ceea ce este personal în numele a ceea ce este social. Să ne amintim de discuția de acum cinci ani în legătură cu „eroul, ideal”. :Punctul ei de plecare pornea de la un fenomen concret: lupta împotriva teoriei lipsei de conflict și /xntro lichidarea urmărilor culturii personalității. Inșă modul în care a fost dezvoltată de unii prin opunerea caracterului pedagogic-educativ al eroului, omului viu supus contradicțiilor, pe Ungă că era greșit din punct de vedere ideologic (punctul acesta de vedere duce la descalificarea fenomenelor pozitive din realitate) el era și

metafizic: atît partizanii cît și adversarii „eroului ideal” absolutizau structura acestui erou preconizînd — chiar atunci cînd pretindeau că le repudiază — rețetele și normele etern valabile. Totuși, desi elementele permanente în construcția eroului nu pot fi subestimate, abordarea problemei ramtne în esență concret-istorică și este evident că unele aspecte ale ei se modifica în funcție, de pildă, de faptul dacă în cutare moment lupta împotriva schematismului idilizant sau, dimpotrivă, împotriva negativismului ramme pe prunul plan. A dezvălui semnificația istorică a faptelor săvîrșite șt pe cale de săvîrșire de către omul sovietic, a sezisa adîncimea și forța lumii lui spirituale, iată ceea ce înseamnă a crea o operă cu adevărat contemporană. Diferiți vorbitori la congres au condamnat ruperea omului de faptele sale, înșirarea seacă de teme în operele literare. În acest sens, diferiți vorbitori la congres au criticat tendința unor lucrări — mai ales în dramaturgie — de a-și concentra atenția exclusiv asupra problemelor vieții de toate zilele cît și asupra problemelor moralității legate de familie, de dragoste, de căsnicie, rupte de problemele mari și complexe ale vieții, în afara filozofiei și moralei societății sovietice.

O altă tendință condamnată de mulți vorbitori a fost rezolvarea superficială a temei contemporane. Deși deștelenesc pămîniul, construiesc hidrocentrale, rezolvă problemele științifice ale cosmosului, contemporaneitatea nu a pătruns cu adevărat în lumea spirituală a eroilor, nu a devenit forța lăuntrică ce determină concepția lor despre lume, condițiile și acțiunile lor. Nici faptele în sine nu chezășuiesc trăsăturile cu adevărat contemporane ale eroilor, după cum nici încercările de a prezenta lumea lăuntrică a omului în afara evenimentelor mari în care este angajat, nu pot dezvălui manifestările profunde ale omului contemporan. Leninismul aplicat zi de zi în practică de către partid și popor, influențează puternic dezvoltarea ideologică și morală a personalității, formarea caracterului omului sovietic, eroul ce întruchipează astăzi în mod real leninismul în acțiune, stilul de muncă și de gîndire. Omul care acționează cu inițiativă și independent, energic, într-un scop bine definit, omul care își verifică permanent holăririle și acțiunile în practica vieții, care, din 'această cauză, urăște orice stagnare și rutină — eroul acesta are pasiuni puternice, mereu contradictorii, idei și sentimente deosebit de puternice. Insă — așa cum a arătat Alexei Surkov în raportul său — cheia pentru înțelegerea' acestor pasiuni, conflicte și sentimente de dragoste, se găsește în sfera în care, în condițiile noilor relații sociale, omul își manifestă în modul cel mai viu însușirile sale noi. Sfera aceasta o constituie domeniul muncii și relațiilor sociale. Aci, este vorba de a ține seama de greutățile specifice 'ale muncii în viața oamenilor sovietici și nu de perspectiva unor proporții cantitative. Tema vieții de fiecare zi, relațiile de familie și de dragoste, 'nu constituie o temă minoră. Discuția despre conduita om'ului în viața sa de toate zilele, în cadrul familiei, poate deveni o amplă discuție despre omul contemporan, despre caracterul său, despre filozofia și morala societății. Ar fi o ipocrizie a trece sub tăcere contradicțiile care se nasc în cadrul așa numitelor relații personale. Insă conținutul epocii umple viața de fiecare zi, morala 'în muncă și atitudinea față de colectivitate exercită o influență preponderentă asupra modului în care eroul își rezolvă dificultățile.

Din păcate problema prezentării eroului pozitiv ca figură centrală a epocii comunismului este înțeleasă de unii scriitori într-un mod insuficient

de limpede. Despre aceasta a vorbit la congres Nikita Sergheevici Hruscirov. Asemenea scriitori socot că dacă sini prezentate trăsăturile nobile ale omului sovietic, aceasta ar însemna „poleire”. însă o asemenea „teorie” se dovedește periculoasă din punct de vedere politic și ruinatoare din punct de vedere artistic. A sta pe poziția ei înseamnă a sărăci viața reală, a nu vedea cum au crescut în mase noile relații sociale, to nu vedea milioanele de oameni care consideră niu\ncă drept o necesitate vitală și-și dezvăluie din ce în ce mai mult capacitățile în slujba cauzei generale a construirii comunismului. Tovarășul Hruscirov a atras atenția că. acești oameni reali încep să apară acum în proporții de masă în sinul societății sovietice. Trebuie să-i remarcăm din vreme și să-i oglindim artistic, să atragem atenția asupra lor, să îndemnăm la imitarea lor, a arătat în cuvntarea sa ministrul Culturii, N. Mihailov.

în același sens a vorbit' secretarul Comsomolului, N. N. Mesiațev într-un discurs sugestiv intitulat de „Literaturnaia Gazeta” : „A educa pe baza exemplelor înalte.” Entuziasmul tineretului care desțelenește pămînturile virgine, înalță uriașele construcții din Siberia Orientală, toate acestea nu sini rezultatul unor „constringeri” și nu reprezintă manifestări ale vreunui „spirit de jertfă”, așa cum încearcă în mod calomnios să prezinte lucrurile ideologiei burghezi, incapabili a înțelege trăsăturile noi ale oamenilor sovietici.

în acest sens, al apariției fenomenelor pozitive în toată extensiunea societății sovietice, primul secretar al P.C.U.S. a dat exemplul aceluia infractor de drept comun asupra căruia forța societății sovietice a dezvăluit în ultimul moment posibilitatea reeducării și a perfectibilității. A trecut într-adevăr o întreagă epocă istorică și optimismul pedagogic al lui Makarenko este confirmat din ce în ce mai mult și în proporții de masă.

Unui asemenea conținut ti este necesară o formă corespunzătoare, încă de la Congresul al XX-tea al P.C.U.S., Partidul a pus în fața scriitorilor sovietici sarcina de a fi primii în lume nu numai prin adîncimea conținutului, dar și prin măiestria formei. Această problemă a răsunit ca un leit-motiv în mai toate cuvîntările participanților la congres. Semnificativă este atitudinea intransigentă față de slaba calitate manifestată de unii scriitori din ținuturile periferice ale Uniunii Sovietice, cu o literatură construită relativ de puțin timp și unde s-ar fi putut presupune că ar exista un spirit de concesie față de slăbiciunile artistice ale lucrărilor. în același timp o serie de reprezentanți ai literaturilor din diferite republici (ca Andrei Lupan din R. Moldovenească, M. İbrahimov din Azerbaidjan) au cerut întărirea principialității în ceea ce privește admiterea spre publicare a diferitelor lucrări, sub pretextul că indiferent de valoarea lor artistică, ele ar fi semnificative pentru creșterea culturală a literaturii republicilor unionale, în această privință N. S. Hruscirov a fost de partea lozincii „mai puțin dar mai bine” cînd a pus în mod hotărît problema calității:

„S-ar putea spune că nu există producție fără rebut. Este adevărat, însă există rebuturi, și rebuturi, greșeli și greșeli. Veți fi de acord că una înseamnă rebutul la o piesă oarecare, la care s-a ajuns din vina unui lăcătuș sau strungar, și cu totul altceva înseamnă un rebut literar. In primul caz lucrurile se vor limita la situația că piesa rebutată se va arunca, va fi comandată o piesă nouă și se va pierde doar timpul cheltuit pentru fabricarea ei și materialul. In cel de al doilea caz, o producție literară-rebut

capătă viață (doar cartea cu greșeli a văzut lumina tiparului !), ea își va croi drum către cititori și chiar către acei care nu au învățat încă să se țină ferm pe picioare și să distingă bine calitățile și lipsurile unei opere artistice".

In cuvîntul său, Alexandr Tvardovski a arătat că este preferabilă punerea în scenă a șapte piese bune care să poată fi văzute încă odată, de cît a șapte sute de piese de la care pleci în timpul spectacolului. O serie de scriitori din vechea generație, ca Vsevolod Ivanov, Simion Kirsanov, Mirson Tursun Zade, Vladimir Solouhin, au subliniat necesitatea intensificării căutărilor creatoare, a sporirii inovațiilor în literatura sovietică. „Cea mai bună tradiție a noastră este inovația” — a declarat sugestiv scriitorul lituanian Eduard Mejelaitis. Vsevolod Ivanov a trecut în revistă căutățile creatoare dintr-o întregă epocă a dezvoltării literaturii sovietice, arătînd cum poezii și dramaturgii deceniului al VI-lea și al IV-lea au îmbogățit neîncetat fondul de aur al literaturii sovietice, grație inovațiilor lor. El s-a declarat plăcut impresionat de forța cu care aceeași problemă a răsunit în lucrările celui de al treilea congres al scriitorilor.

Simion Kirsanov a rostit un vehement rechizitoriu împotriva „propagării nivelului mediocru”, aducînd numeroase exemple din chiar operele scriitorilor mai cunoscuți. El a arătat că întîrzierea și minima rezistență în ceea ce privește însușirea cuceririlor măestriei contemporane în poezie (înțeleasă însă ca o problemă artistico-ideologică) este egală cu conservatorismul în tehnică. Kirsanov a criticat în legătură cu aceasta romanul lui Kocetov „Frații Eršov”. Folosirea inovațiilor specifice literaturilor diferitelor republici unionale precum și a cuceririlor literaturii progresiste a format obiectul multor luări de atitudine la congres. Semnificativ pentru spiritul deschis al discuțiilor, dar și pentru poziția principială, intransigentă și fermă în dezbateri, sîni discuțiile destul de aprinse care au avut loc în jurul cuvîntării lui K. Zelinski și a articolului lui K. Paustovski. K. Zelinski a pledat pentru o mai „concretă” și „nuanțată” definiție a noțiunilor de „modernism”, „abstracționism”, „decadență”. „În primul rînd, nu toate căutățile artistice din Occident pot fi trecute în cadrul modernismului; în al doilea rînd, și sub haina modernismului poate să apară scriitorul sau artistul apropiat spiritualicește de idealurile lumii noi, tot așa cum, sub sutana prelatului catolic sau luteran bate nu rareori inima fierbinte a unui participant la lupta pentru pace”. K. Zelinski a dat o definiție a decadentismului care a stîmit numeroase obiecții din partea unor participanți la congres: „decadentismul înseamnă neîncredere în om, în rațiunea sa, în posibilitățile sale creatoare, decadentismul este dizolvarea personalității”.

Printre cei care au obiectat împotriva tezelor lui K. Zelinski, au fost Vladimir Ermilov și B. Riurikov. Arătînd că tradiția realismului socialist este o tradiție realistă incluzînd cele mai bune tradiții ale romantismului, Ermilov s-a declarat în dezacord cu ideea unei reconsiderări a izvoarelor ideologice istorice al decadentismului. În această privință el a criticat ideea lui K. Zelinski după care izvoarele decadentismului pot fi găsite în „melancolia omului solitar, în prăbușirea insului dezechilibrat”. Criticul sovietic susține că temele solitudinii și ale dezechilibrării sîni de fapt caracteristice chiar realismului critic (în piesele și schițele lui Cehov, în „Ana Karenina”, în „Mantaua” lui Gogol, în Dostoievski) și că a privi decadentismul ca un pas ulterior în dezvoltarea acestei teme înseamnă a

.amesteca tradițiile decadentismului cu tradițiile marii literaturi mondiale.

O altă replică principială pe tema măestriei a suscit-o articolul lui Konstantin Paustovski publicat în zilele congresului în „Literaturnaia Gazeta”. Pornind de la ideea că sarcina literaturii sovietice este educarea personalității în comunism, K. Paustovski a susținut că această sarcină poate fi îndeplinită cu cel mai mare succes de tot ceea ce intră în cadrul „literaturii bune”. El a încercat să demonstreze că marile opere ale clasicismului rus, atât cele romantice cât și cele realist-critice pot contribui într-o măsură iot atât de însemnată la educarea omului sovietic ca și operele pe temă contemporană. K. Paustovski a propus de fapt subordonarea noțiunii de contemporaneitate unei noțiuni mai ample care ar cuprinde iot ceea ce ar intra în „sfera literaturii bune”. Pornind de la nivelul cititorilor sovietici de astăzi, K. Paustovski a negat influența dăunătoare a literaturii care zugrăvește cu precădere viciile și rămășițele trecutului sau contradicțiile personalității, susținând că orientarea literaturii în mod predominant spre aspectul pozitiv ar dovedi o neîncredere în capacitatea de înțelegere a cititorului. (Faptul că articolul lui K. Paustovski a fost publicat în cadrul dezbaterilor congresului, deși redacția revistei „Literaturnaia Gazeta” nu era de acord cu el și deși el este orientat prin unele teze ale sale împotriva spiritului în care a fost conceput raportul general al lui Surkov, dovedește o dată mai mutt fiancheta și ascuțimea dezbaterilor).

în cuvîntul său B. Riurikov, sintetizînd de altfel opiniile majorității zdrobitoare a delegaților, a arătat în mod convingător că problema esențială a literaturii perioadei actuale este problema contemporaneității. Fără a minimaliza rolul educativ al literaturii clasice, literatura care educă personalitatea în epoca construcției desfășurate a comunismului este o literatură contemporană atât prin conținut cât și prin formă. în același sens problema adevărului vieții nu poate fi înțeleasă subiectivist, nu se axează în mod exclusiv pe capacitatea de înțelegere a cititorului ci în concordanță cu teza caracterului activ al influenței pe care trebuie s-o exercite literatura, presupune oglindirea fidelă a raportului de forțe din realitate.

Numeroși delegați au ridicat problema genului scurt și au analizat cauza succesului povestirii și schiței, în speță a acelor lucrări care descoperă cu operativitate în viața poporului acel element nou și esențial care ia naștere din activitatea de zi cu zi a construcției comunismului. Ideea actualității acute și operativității genului scurt nu trebuie să ducă însă la un spirit concesiv față de materialele cenușii și inexpresive. Publicisticii scriitoricești i se deschid cele mai mărețe perspective și ea trebuie să promoveze la un nivel cât mai ridicat noile inițiative ale poporului, tinzînd nu la creionarea fugitivă a unor oameni întîlniți de scriitor, ci la tipurile de oameni ai epocii care să întruchipeze trăsăturile stabile și însuși procesul de formare a personalității omului sovietic.

Deși în raportul lui A. Surkov ele au figurat la loc de frunte, problemele unei „literaturi mari” pentru copii și a interdependenței creatoare a artelor înrudite nu și-au găsit după opinia unor delegați la congres, locul cuvenit în dezbaterile scriitorilor. Doar reprezentanții cinematografilor, Mihail Romm și Ivan Pîriev au subliniat în mod hotărît rolul precumpănitor al scriitorului ca factor de bază în dezvoltarea cinematografilor. în cuvîntul său, ministrul Culturii, N. Mihailov, a subliniat că o serie întreagă de deficiențe în activitatea dramaturgiei și cinematografilor sovietice se da-

toarește participării slabe a scriitorilor și insuficientului simț de răspundere al unora din ei.

O temă care a răsunat în cuvântările celor mai buni reprezentanți ai literaturii sovietice a fost ideea romantismului revoluționar. Nu întâmplător ea a fost leit-motivul cuvântărilor unor scriitori cunoscuți prin participarea lor la construcțiile socialismului și comunismului, ca Oles Gonciar și Vladimir Pamfiorov. Ultimul veteran al construcțiilor cincinale a dat exemple concrete de lucrări care acum zece-douăzeci de ani erau considerate în mediile științifice ca imposibil de efectuat chiar în viitorul îndepărtat. Perseverența unor cadre devotate și însuși romantismul care însuflețește activitatea de zi cu zi a oamenilor muncii, a tradus astăzi în faptă aceste proiecte considerate în trecut irealizabile. În acest sens este semnificativă și dezbaterea în jurul „Poemului mării” de Dovjenko. Fată de acei care considerau spiritul și structura acestei lucrări ca depășite și anacronice, majoritatea zdrobitoare s-a pronunțat pentru spiritul acestei lucrări, pentru romantismul ei revoluționar ca o trăsătură însemnată a oglinzii vieții sovietice.

Pe o asemenea notă congresul de fapt și-a încheiat lucrările. Și fără îndoială că ideea de a ține dezbaterile congresului în zorii septenarului, în primăvara lui 1959, nu reprezintă o simplă coincidență cronologică, ea are o semnificație simbolică.

Poporul român citește și iubește operele scriitorilor sovietici, operele celui mai profund umanism, celei mai arzătoare și nobile dragoste pentru om și ale celei mai înverșunate ură față de asupritorii săi. De aceea congresul unional al scriitorilor sovietici se bucură de un mare ecou în țara noastră. Astăzi, când nenumărații prieteni ai literaturii sovietice, răspândiți în lumea întreagă, își îndreaptă privirile spre Moscova, scriitorii din țările de democrație populară unde se înfăptuiesc sarcinile construirii 'socialismului' găsesc în lucrările congresului scriitorilor sovietici căile însușirii și desăvârșirii metodei realismului socialist. Pentru scriitorii din țara noastră, congresul scriitorilor sovietici reprezintă un izvor nepuizabil de învățăminte și material pentru reflecții creatoare.

VIAȚA ROMANEASCA

SCRISOARE DIN MOSCOVA

Pe 15 aprilie, în ultimele zile ale lunii aprilie cu ocazia unei anchete pe care o făceam în vederea congresului scriitorilor am avut prilejul să stau în discuție cu câțiva scriitori din Moscova, despre munca și planurile lor. Cele povestite de dînșii nu fac decît să confirme odată mai mult legătura indisolubilă dintre creația scriitorilor și munca întregului popor sovietic.

— În momentul de față, — mi-a declarat nuvelistul Serghei Antonov, am terminat două lucrări: scenariul unui film, care a fost publicat în numărul 12 al revistei „Arta cinematografică” și un nou volum de nuvele. Scenariul filmului „Nunta de argint” se ocupă de viața și faptele muncitorilor feroviari, a constructorilor de căi ferate, legîndu-se astfel direct de problemele primului nostru septenat. În acest film, care sper să fie gata pînă-n octombrie, am căutat să arăt nu numai roadele muncii constructorilor — dar mai ales să dezvălui cum se transformă sufletele oamenilor, cum datorită muncii creatoare oamenii întineresc, descoperă în ei noi și nebănuite posibilități, noi forțe și bogății sufletești.

De fapt acelorași eroi — muncitorilor constructori de drumuri, poduri și căi ferate, însă în alte condițiuni — în anii cumpliți ai războiului, cînd ei purtau uniforma de pionieri, le este închinat și ultimul meu volum de nuvele, ce urmează să apară foarte curînd la editura „Voenizdat” din Moscova. Reunite sub titlul comun „Pe drumurile războiului”, aceste nuvele povestite de un plutonier, om în vîrstă, care 'a trecut prin multe, vorbesc de viața și munca puțin spectaculoasă, dar îndîrjită și eroică a pionierilor, acești muncitori ai războiului, care asigurau operațiile victorioase ale întregii armate. Și aici, iarăși, principala atenție o acord omului și roadelor muncii sale, nobleței și eroismului sufletului său, puterii sale de abnegație și mării sale modestii.

Dar de fapt, munca la aceste două lucrări pot spune că este terminală, și acum scriu un alt volum de nuvele, pe care vreau să-l întitulez „Flori de cîmp”. Veți spune poate că nu sînt original, — a zîmbit Serghei Antonov, însă eroii cărții sînt din nou aceiași muncitori constructori din cele mai diferite colturi ale nemărginitei noastre țări. Caut să-i redau pe acești oameni cu tot specificul lor individual, Cu limbajul, obiceiurile, felul lor de

a gîndi, și să arăt cit de apropiați sufletește sînt între ei acești oameni atît de diferiți dar animați de un singur și nobil țel. -Ei muncesc din răsputeri nu pentru a-și asigura o bucățică de pline, ci pentru a-și aduce aportul la făurirea aceluia minunat viitor, la care s-au gîndit și pentru care și-au dat viața atîtea și atîtea generații de visători și luptători.

Despre planurile ulterioare, mi-e greu să spun ceva precis, — a răspuns la o nouă întrebare Serghei Antonov. Muncind la ultimele cărți, inclusiv la actuala, adun paralel materialul pentru volumul de care mă voi apuca mai tîrziu.

— Care sîni, după părerea Dv. principalele probleme care stau și vor sta în fața literaturii sovietice în-decursul septenalului, — l-am întreat în încheiere pe scriitor.

— Cred că literatura sovietică, — mi-a răspuns el, — are înainte de toate sarcina de a contribui în cel mai înalt grad la educarea comunistă a poporului. Dar pentru aceasta fi necesar ca scriitorii să creeze opere cu adevărat de mare valoare, opere scrise ia cel mai înalt nivel al măestriei literare și artistice. Vreau să sper că problemelor măestriei și 'artei scriitorilor li se va acorda din ce în ce mai multă atenție, așa încît operele scrise de noi să fie valoroase nu numai în ceea ce privește conținutul, ci și realizarea artistică. Cred de asemenea că scriitorii sînt obligați să contribuie din ce în ce mai mult, și nu numai prin cărțile lor, ci printr-o muncă susținută de zi cu zi, la educarea simțului frumosului, la ridicarea nivelului cultural și estetic al populației.

+
* * *

Poeta Margarita Aligher, autoarea mișcătorului poem „Zoia” și a numeroase volume de poezii, dintre care multe au fost traduse și-n românește, înainte de ti 'răspunde ne-a arătat un nou volum de versuri lirice, apărut de curînd.

— Continui să scriu noi versuri, — a declarat poeta, dar cred că e încă prea devreme să vorbesc despre ele. In ultimul timp mă ocup mult și de traduceri [și tocmai acum am terminat de tradus un mare ciclu din poeziile lui Louis Aragon, poezii, care deși foarte dificile, mi-au adus multă bucurie. Mă gîndesc ca-n anii apropiați să realizez prima traducere mîsă Completa a epopeii germane „Nibelungendied”, dar, firește că principala mea muncă va rămîne poezia originală, poezia consacrată contemporanilor mei. In continuare țin să spun că am de gînd să traduc și poezii ale poetelor romtne Veronica PoiWnbacu, Maria Banuș și Nina Cassian, ale căror versuri, ce te cunosc deocamdată numai din Antologia poeziei romtne apărută la Moscova, le prețuiesc mult.

*
* * *

Problemele educației tinerei 'generații, preocupă de aproape pe prozatorul Vladimir Tendreacov, ale cărui cărți in ultimii ani au devenii foarte cunoscute și iubite nu numai de cititorii din Uniunea Sovietică, ci și din -numeroase alte țări.

— Aproape de trei ani,'— mi-a povestit el, —/lucrez la un nou roman, ps care vreau cu tot dinadinsul să-l -termin în lunile apropiate. Titlul romanului încă nu l-am precizat, deși revista „Novii Mir” t-a și inclus in sumarul

său sub titlul „Alune”. E adevărat că tot conținutul romanului este axat pe ziua de mâine, deoarece el ridică una din cele mai complicate probleme ale vieții noastre,— educarea cât mai rațională și desăvârșită a tinerei generații, a viitorilor constructori ai comunismului. Eroul romanului meu, un lăinar învățător de la țară, caută căi noi de educare a copiilor și tineretului, noi modalități de îmbogățire a cunoștințelor lor. Dar aceste căi noi și modalități implică modificarea sistemului de predare, învingerea rutinei, implică o luptă acerbă, care, la rîndul ei, nu poate să nu contribuie la călirea caracterelor și voinței, la educarea comunistă nu numai a tineretului studios, ci în primul rînd a înșiși pedagogilor.

i * *

Despre cel de-al doilea război mondial continuă să scrie eminentul romancier sovietic Vasili Grossman, autorul neuitatelor pagini de reportaje de pe frontul Stalingradului și de evocare a ororilor lagărului de concentrare hitlenstide la Tremblinca. Partea întâia a voluminosului său roman „Pentru o cauză dreaptă”, scrisă acum câțiva ani, e cunoscută în aproape toate țările lumii, fiind pe bună dreptate considerată ca una din cele mai impresionante și veridice cărți antirăzboinice.

— Acum, — mi-a comunicat Vasili Grossman — continui să lucrez la al doilea volum al cărții și sper să-l termin pînă la sfîrșitul anului. Evenimentele se desfășoară paralel pe front și departe, în spatele frontului, eroii lor fiind aceiași oameni simpli sovietici, care oriunde se găseau munceau și luptau pentru atingerea scopului suprem — victoria asupra fascismului înrobitor. Acțiunea romanului se va încheia [odată cu zdrobirea completă a hitleriștilor la Stalingrad, începerea ofensivei holăritoare a Armatei Sovietice, ofensivă asigurată prin abnegația și eroismul întregului nostru popor, prin clăznenia, vitejia și puterea lui de rezistență atît pe fronturile de luptă, cît și în munca grea din fabrici și de pe ogoare.

De o altă perioadă a războiului, — a adăugat Vasili Grossman — mă ocup în nuvela „Tiergarten” ce urmează să apară în numărul 5 al revistei „Znamea”. În nuvelă e vorba de ultimele lupte din berlinul asediat de ostile sovietice, de ultimele zvîrcoliri ale fiarei fasciste, greu rănite, dar încă periculoase.

La ce voi lucra mai tirziu, nu pot spune deocamdată, deoarece munca asupra romanului îmi ia absolut tot timpul. Nu trebuie neglijat că porțiile romanului sînt destul de mari — peste patruzeci de coli de autor.

* *

Dar tema ultimului război preocupă nu numai pe Vasili Grossman, ci și pe mulți alți scriitori sovietici. Astfel, cunoscutul autor al romanelor istorice „Emelian Pugaciov”, „Salavat lulaev” și „Insula Buian”, scriitorul Stepan Zlobin ta. întrebarea mea la ce lucrează în momentul de față mi-a spus :

— Am terminat de curînd a'6-a variantă a romanului „Dispărut fără veste” început de mine încă din anul 1947. Romanul este închinat mișcării de rezistență din rîndurile prizonierilor de război sovietici, internați de hitleriști în lagăre de concentrare, sau mai bine zis de exterminare. După război,

au apărut în alte țări numeroase cărți despre suferințele și lupta în lagăre a francezilor, polonezilor, spaniolilor și fiilor altor popoare subjugate de fascism. Cred că nici noi n-avem dreptul să trecem sub tăcere faptele eroice ale mișcării de rezistență din rîndurile prizonierilor sovietici. Mărturii ale acestor fapte eroice sînt nenumărate. Am în fața mea foilete galbene și scorjite ale ziarului ilegal redactat de prizonierii unui lagăr fascist — „Pravda prizonieră”, zeci de desene tragice, în care pictori improvizați din rîndurile deținuților au redat fidel momentele cele mai dramatice ale vieții și luptei lor, arme și busole construite cu mijloace rudimentare, unelte dare au ajutat la evadarea din Hagăr, procesele verbale ale ședințelor celulelor ilegale, fotografiile germane redînd momentul execuției ilegalistilor prinși și încă numeroase alte documente și materiale. J_sper că romanul meu va reuși să înfățișeze cititorilor acest încă necunoscut aspect al războiului, să le arate eroismul ostașilor sovietici, care, și în captivitate, au știut să rămînă oameni adevărați, credincioși patriei și poporului lor, credincioși ideilor comunismului.

De obicei, lucrez simultan la două cărți, așa că pot spune cîteva cuvinte și despre această a doua lucrare a mea. Intitulată „Dimineața veacului”, ea reînvie episoade din lupta părinților noștri, a primitor [bolșevici de la începutul secolului al douăzecilea. Acțiunea romanului începe odată cu apariția întîiului număr al ziarului leninist „Iscra”, se desfășoară printre muncitorii și ilegalistii bolșevici din Ural și Moscova și se termină în anii revoluției din 1905. Manuscrisul cărții a [fost citit, la rugămintea mea, de cîțiva bătrîni bolșevici, martori 'oculari și participanți ai evenimentelor descrise de mine. Sînt convins că observațiile lor 'îmi vor fi de mare folos pentru defînitivarea romanului.

Văzînd toate aceste evenimente prin prizma contemporanilor înarmați cu teoria marxistă și prezentîndu-le astfel și numai astfel cititorilor, scriitorii sovietici au posibilitatea a se a trîfuri direct asupra educării și formării omului comunist, omului zilei de azi și al celei le inline. În consecință, este cu totul îndreptățită crearea de cărți istorice, care să oglindească lupta generațiilor trecute pentru libertate și fericire, adică întocmai tema centrală a operelor mele.

În ceea ce privește Congresul scriitorilor sovietici, — a declarat în încheiere Stepan Zlobin — ați văzut că a acordat o deosebită atenție unor probleme atît de importante ale realismului socialist ca aceea a măestriei și formei, a particularităților estetice ale creației scriitorilor. Cred că a sosit momentul unei rodnice și serioase discuții consacrate măestriei scriitorilor, discuții, care în ultimă instanță vor contribui la apariția unor noi opere prețioase.

*

i * *

Pe popularul poet și dramaturg Serghei Mihalcov l-am surprins în ajunul plecării din Moscova, așa încît discuția noastră a fost scurtă.

Cu teatrul „Mossoviet”, — a declarat Mihalcov, — lucrez acum la punerea în scenă a ultimei mele comedii, „Atenție, lunecuș”, închinată problemelor familiei și moralei. Cred că piesa va vedea foarte curînd luminile rampei. În același timp scriu scenariul unei comedii pentru un studiu cinematografic din Moscova, comedie în care mă ocup de problemele educării copiilor în afara orelor de clasă. La cîmrea studioului de filme de desene animate din Moscova am scris un basm pentru adulți, „Vrabia nebețivană”, care acum se

filmează. Să nu credeți însă că am renunțat la -poezie. Continui să scriu noezii și fabule pentru copii și oameni mari și sper că le voi aduna într-un nou volum.

Cit privește planurile mele de viitor, în primul rând voi lucra la o nouă piesă pentru Teatrul central de copii, de al cărui colectiv mă leagă o prietenie creatoare de peste 20 de ani.

În apropiatul septenal literatura pentru copii va ocupa un loc destul de mare și nu e de mirare că i se acordă atât de multă atenție. Importanța educării comuniste a generației tinere a fost special subliniată și în tezele celui de-al XXI-lea Congres al Partidului. De aceea nu ne e deloc indiferent ce cărți citesc și vor citi copiii noștri, care acum au împlinit 12 ani, iar la sfârșitul septen'alului vor avea 20 și vor deveni constructorii activi ai comunismului. Sînt convins că în anii apropiați, vor apare cit mai multe cărți demne de marile sarcini și probleme • pe care are să le rezolve această generație.

V-am prezentat doar o mică parte a marelui șantier de lucru al literaturii sovietice și v-ați putui convinge cit de variate și complicate sînt problemele ei, cit de interesantă și nobilă e niunca scriitorilor noștri. Rezumînd cele expuse, nu putem ajunge decît la o singură concluzie. În spiritul hotărîrilor Congresului al XXI-lea al P.C.U.S., al hotărîrilor Congresului al III-lea al Scriitorilor, scriitorii sovietici, indiferent de temele pe oare le tratează, sînt cu toții animați de un singur și măreț țel — să contribuie la "munca și lupta poporului lor pentru o viață și mai bună, pentru construirea comunismului.

A. SADEȚKI

DE ZIUA VICTORIEI

ULTIMUL ASALT*)

(File de poem)

NICOLAE LABIS

*e-ngrozitoare porți de zare arsă
Compania intrat-a în război.
Din cei plecați la prima bătălie
Am mai ajuns la ultima doar doi.*

*Era o seară înfundată-n ploaie,
Cîntu recruii dureros de stins...
Și peste noi, din ramurile ude
O surdă șopotire s-a desprins.*

*Parcă-auzeam cum reînvie-n preajmă
Imaginile șterse din trecut,
Și rum se string în noapte ~să ne. vădi.
Prietenii ce-n lupte-au dispărut.*

*li presimțeam, jumînd tutunul aspru
Cu fețe luminate-n licăriri,
Cu risetele-atît de cunoscute,[^]
Cu glumele-nevechite-n amintiri...*

*— Intre noi doi n-a fost deck tăcere,
Prietene cu inima prea, grea...
Să ne vorbim, căci cine știe, mîine
Un glonț în piept de nu m-o fulgera.*

*Pe înțeleg, prietene, prea multe
Dureri înăbușite-ai îndurat,
Prea des pășit-ai cîmpuri de cadavre,
Oh, cîmpuri verzi — soldat lingă st*

*Ne-aiu învățat amarii ani de lupte
C-am fost minați cu steaguri fluturi
Ca-n numele acestei țări să facem
Cea mai cumplită crimă pe pămînt.*

*) Versuri postume.

Prietene, dar mâine dimineață
Cînd la atacul ultim vom pleca
Nu vom mai fi ca în atîtea rînduri
Casapi neștiutori, ci altceva.

Luptăm cu cei ce-n luptă aruncară
Compania din care-s azi doar doi...
Vom răzbuna prietenii, uciși,
Vom răzbuna pe cei uciși de noi!

Să curățăm pe cîmp de luptă țara —•
De vom muri, vom ști de ce murim.
Dar vom trăi și reîntorși acasă
Și-acolo vom lupta, s-o curățim...

...Recruții se strîngeau în jurul nostru...
Cu ochii mari, grozav de mari, de foc,
Vorbea despre dreptatea viitoare
El, palidu-mi tovarăș de noroc.

Ploua mărunț, se lumina de ziuă
Și corbii-n ploaie filfăiau grăbit...
Ne-am sărutat și-n vuet greu de tunuri
în ultimul atac m-am azvîrlit.

Eram ușor, zburam printre rafale
Ca-ntr-o beție lungă, ca-ntr-un vis...
Oh, cîtă fericire simți la gîndul
Că tu, răzbuni pe cei ce i-ai ucis.

Că tu răzbuni recoltele aprinse
Și casele surpate în cărbuni,
•Că tu răzbuni și dorurile mamei
Și că pe-orfanii altora-i răzbuni!

...S-a stins văpaia luptei. Și în pilcuri
Ne-am ȝadunat spre seară la un loc...
N-a mai avut noroc de data asta
Tovarășul meu ultim de noroc.

Căzut pe prund, cu fața și mai albă
Ca floarea scuturată din caiși
Înmărmurit, părea că urmărește
Un zbor pe cer, cu ochii neînchiși.

Pe gura lui crispată parcă-o șoaptă
Mai flutura, dar gura nu vorbea
Și ploaia prelingîndu-se pe față
Sub ceața-nfîptă-n lut se prelingea...

Din cei ce-am fost am, mai rămas doar unul
Ceilalți pe lumea asta nu mai sînt.
Atîtea doruri netrăite încă
S-au cufundat în neguri și-n pămînt!

După atîta cruntă suferință
Ei, cîte-am fi făcut și-am fi schimbat!
Dar eu voi încerca să torn în fapte
Tot ce visase fiecăruia soldat.

Întorși din lupte, eu și mulți ca mine,
Azi curățim pămîntul de cenuși,
De schije, de stăpîni și de nemernici
In numele soldaților răpuși.

ERA O TOAMNA.

Amintirii lui Ion Stancu

VLAICU BÎRNA

Era o toamnă cu poveri de plumb
Căzute peste umerii pădurii;
Sub dâmbul cu perdele de pofumb
'Stăteau la pîndă de război, pandurii.
Un freamăt din adîncul depărtării
Trecea purtat pe-o aripă de vînt,
Cînd cercetau cu ochii largul zării,
Pe urmele dușmanului înfrînt.

Cu trupu-i greu se năruise fiara,
Simțind un cerc de flăcări cum o strînge
In spaima morții își trăsese ghiara,
Lăsînd în noapte dîre lungi de sînge.
Se zvîrcolea, urnindu-se pe brînci,
Tîrîndu-și agonia într-o rînă,
Și sîngerînd din rănile adinei,
Se mai oprea, să muște din țarină.

Pușcașii așteptau porunca dată,
Atacul să-l pornească mai curînd.
Plutea-n văzduh o liniște ciudată,
Și inima li se-auzea bătînd.
O umbră s-a desprins, tiptil, din ceață,
Iar unul a șoptit, cu glas puțin,
Făgăduiala : — „Mîine dimineață,
Ne întîlnim la tîrg, la Debrețin"...

Dar dintr-o dată s-a iscat un zvon
Din om în om, spre cele două flancuri,
S-a dat alarma în batalion :
Atacă Hitler dinspre sat, cu tancuri!
Nu se lăsa dușmanul hăituit
Își aduna puterile din fugă
Și-ntr-un vârtej de fier, dezlănțuit,
Mai revenea odată, să distrugă.

Căzură mulți sub grindina de joc,
Dar nu dădu nici unul înapoi.
•— Nu se retrage nimeni! Stăm pe loc,
De-ar fi să treacă tancuri peste noi!
Atunci s-a ridicat, cu brațu-ntins
Un utecist bălai, cu fața suptă,
C-un brîu de mine mijlocul și-a-ncins,
S-a repezit ca Făt-Frumos, la luptă .

Pornit cu patru tancuri să se bată,
Făcuse **mina** pumn pe-un proiectil,
Privind în față fiara-ncrîncenată
Cu ochii lui albaștri de copil.
Urla în jurul lui, besmetic, tunul,
Iar el mergea, cu moartea prinsă-n brîu.
— Un tanc în jălăcări ! Arde ! încă unul !
Al treilea s-a răsturnat în rîu !

Băiatul cel viteaz s-a prăbușit
Străpuns de-o schijă de oțel, fierbinte,
Dar jertfa lui de sînge a rodit,
Și steagurile-au mers tot înainte.
Ai noștri au răzbit biruitori,
Iar sprintenul pandur, cu glas subțire,
A doua zi, la Debreșin în zori,
A fost, pe tanc, prezent la întîlnire.

Era o toamnă... Ne-amintim de ea
Cînd noi sirene glasul și-l înstrună,
Cînd vîrfuim în car, povară grea,
Recoltele culese împreună.
Prieten drag, de tine ne-amintim,
De jertfa ta, de-a biruinței zi;
Noi am rămas pe rînd să-ncărunțim,
Tu veșnic tînăr ca și-atunci vei fi.

O ZI IMPORTANTĂ

CONST. NISIPEANU

up din calendar o filă,
urmează... 9 mai!

închid pleoapele
cum aș trage o perdea
de la fereastra locuinței mele
și o lumină roșiatică
îmi năvălește în pupile
ca și cînd aș umbla
printre steaguri bătute de vînt...

Nu recunosc amintirile din somn
ca trăite aievea!

Văd și aud zilele vieții mele,
trecînd pe dinaintea mea. Iată :
un prieten m-ajunge din urmă
pe o stradă îngustă...
Fără noi strada ar fi un pustiu
printre casele dărăpănate...

— Am venit de pe front... — zice el —
De fapt m-au trimis
cu niște cai bolnavi... Uite,
ți-am adus un dar. E o monedă.
Păstrează-o bine, că pe ea
se află portretul lui Lenin!
Știu că iubești...

Și, din cuvintele ce
le-am schimbat între noi,
Lenin se înălța uriaș,
trecînd peste timp
în viitorul apropiat
și în cel mai depărtat viitor.
Se înălța purtînd în mîna
o flacără roșie,
de la care secolele,
uriașele secole viitoare,
veneau să primească lumină.

Lenin,
în mîinile lui,
Unea aprins
soarele comunismului!

EPILOG

— 9 mai 1945

MIHAI PELIN

În prima zi se destrămară norii
'Și-n petecul de cer imaculat
Un soare palid a surîs mirat;
Apoi a încetat să bată vîntul
Și, amețiți de liniște și pace,
Se ridicau din șanțuri luptătorii,
Iar armele izbiră sec pămîntul.

>A doua zi au revenit cocorii.

STENAHORIA MAJORĂ

(Din memoriile Ini Totb Istrati)

PETRU DUMITRIU

Motto : Y no hay ramedio
(Francisco Goya)

1

Mot în perioada aceea dinainte de căsătoria mea, adică tot prin 1936-38, se plasează și relațiile mele cu singurul om care a știut să mă păcălească și să-mi stoarcă bani fără voia mea: Bebe Longhin. Ce-i drept, m-a distrat, plătindu-și astfel datoria ; dar de obicei plăteau tot cei ce mă distrau. Totuși, nu există, pare-se, lege fără excepții, și în existența mea, măreață în felul ei, excepția este domnul Bebe Longhin. De altminteri, cititorul Memoriilor mele va recunoaște că tipul nu era un vulgar escroc — de asemenea indivizi transparenti mă feream și mă feresc jucându-mă —, nici nu te lua la sentiment, era un original; ca atare, încape în colecția pe care-am adunat-o în acel amestec de balamuc și carnaval care a fost societatea noastră în vremea mea. Voi spune pe scurt cum au decurs lucrurile. L-am cunoscut pe Bebe Longhin în cercul amicului meu Șerban Romano, și după îndelungi seri de cafele și vorbărie la Capsa, după plimbări, seara, prin Bucureștiul luminat de lună plină în Mai — puține orașe pe lume invită la plimbări nocturne primăvara, ca onorata capitală moldovalahă — ne-am împrietenit. Îmi făcea economie de glas, amicul Bebe Longhin : vorbea tot timpul. Avea un debit nervos, nesfârșit, de robinet stricat ; dar adeseori interesant, totdeauna cu noimă.

Era un om de vreo treizeci și cinci de ani, sound, palid-gălbui la față, cu părul negru, linș, și mustața neagră, moale, peste o gură buzată, de Levantin: figură de Smirniot sau, dacă preferați, de Izmirliu ; însă cu cărare într-o parte, monoclu, gulere albe, scrobite, cravată sumbră, haine foarte sobre, și picioare cam mari și cam plate : un *gentleman* dacoromîn : hainele de la Londra, figura însă ceva mai dinspre Răsărit. Nu făcea nimic, nu știu din ce trăia ; ședea la Capsa și bea filtre, vorbind neconținut.

Am simțit că ne-am împrietenit la toartă, când a venit la mine într-o după amiază de primăvară și mi-a cerut o mie de lei împrumut. Mi-aduc aminte că era umed și răcoare și castanii stufoși de pe trotuar aveau frunzișul proaspăt, crud, pal. Ședeam în fața ferestrei deschise (după care urma o mică terasă), în fotoliu, cu o măsuță lângă mine, picior peste picior, în halat gros ; pe măsuță băutura mea favorită și cutiile cu țigări ; și mă dedam la plăcerea de-a bea tutun. Bebe Longhin era în fotoliu în fața mea. Ochii negri îi erau tulburi și fără luciu ; fața și așa ivorie, era gălbejită și devenea văzînd cu ochii pămîntie. Era nervos ; îmi dăduse o mînă umedă ; își frîngea degetele.

— E ? E ? întrebai eu bine dispus și protector.
— Toto, îmi zise el.
— E ? E ?
— Toto, trebuie să mă salvezi. Te rog, mă-nțelegi ? Te rog. Te implor.
— Ce s-a întîmplat, nenicule ?
— • Toto, să nu mă refuzi. Sînt înnebunit. Dacă nu mă ajuți, sînt pierdut.
Sînt în stare de orice. De orice !
— Ei, ei, ei. Haide, haide. Fii serios, puiule. „Liniștește-te. Ia zi. Ia să vedem.

Totdeauna am adorat să fac pe ramolitul blajin, zaharisit și pisălog. Mă instalai mai confortabil în fotoliu ; tipul părea într-adevăr agitat, tulburat rău ; vorbea mai nervos și mai fără șir ca altădată.

— • Toto, nu mă lăsa. Toto, te implor, mă-nțelegi : dacă nu mă ajuți, nu știu cum să mă descurc ! Să nu mă irefuzi, că faci o crimă !

— Te, te, te ! Ce vorbești acolo ? zisei eu încîntat. Mă plictiseam de cîtăva vreme ; nu se întîmplase nimic ; nu pusesem nimic la cale. Era vădit că aici se întîmpla ceva.

— E o chestiune de onoare, Toto : am pierdut ieri la cărți și dacă nu plătesc chiar acuma, înainte de opt, mă afișează la club, sînt dezonorat, trebuie să mă ascund, nu mai pot ieși în lume ! Trebuie să plec din București, să mă ascund în provincie, sau să plec la rudele mele din Elveția, să trăiesc cu ele ca *piqu-e-assiette*, să fac pe bufonul, pe parazitul !

Se uită la frunzișul verde-pal al castanului din fața noastră, umed din o ploaie mărunță, și murmură cu un aer sumbru și tragic :

— Sau să-mi fac felul.

— Te-te-te ! Fii serios ! De ce, puiule ? Nici vorbă de așa ceva.

Și începu să-l consolez voit prosteste, ferindu-mă însă de a-l întreba cît pierduse. Ori el tocmai asta voia. Mai vorbirăm în bobote încoace și încolo, el tot mai nervos și mai iritat. 'Pînă la urmă, începu să se supere :

— Toto ! Mi-ești prieten sau nu ? Vrei să mă ajuți, sau nu ? Nu, nu-mi răspunde altceva, nu știu ce ai azi, parcă te-ai ramolit ; spune-mi da sau nu.

— Bine. Bebe dragă, cum îți închipui tu că... nici măcar nu știu despre ce e vorba și în general, mă iei așa...

— Nu mă fierbe în oală seacă ! țipă el la mine, ieșit din sărite. — îmi dai, sau nu ?

Era vădit că-și pierduse firea : altfel ,nu mi-ar fi cerut în felul acesta cel puțin nedibaci.

— Ți-am spus că nici nu știu cît îți trebuie, răspunsei eu, abandonînd, sătul, tonul de papă-lapte.

— O mie de lei, Toto ! Numai o mie de lei ! Dar îmi trebuie acuma, imediat, pînă la opt !

Pe vremea aceea, venitul meu era cam de o sută de mii pe lună ; poate o sută cincizeci. Nu mi-era greu. Dar era prima oară. Știam că în țara noastră datoriile între prieteni nu se mai plătesc, și că împrumuturile sînt de fapt donații. Să-i fac lui Bebe Longhin o donație de o mie de lei ? Dacă nu i-o fac, ce se-ntîmplă ? Găsește la altul. Dar pare să nu se prea bucure de credit. Deci, probabil că nu găsește. Și atunci ? Se face invizibil în oraș și dispare, iar eu pierd un cirac care pentru moment mă distrează. Da, dar se-nvață prost: o să-mi mai ceară bani. Nu face nimic : îl refuz ferm. Dar poate că aud alții

și-mi cer și ei : lui Bebe Longhin cum i-am dat ? I-am dat, și nu mi-a plătit datoria : deci nu mai dau nimănui . Da, se poate face.

— Monșer, o mie de lei n-ai găsit tu în oraș ?

— O mie de lei *îmi mai trebuie !* strigă el. — Am strîns diferența, pînă la o mie de lei, și numai atîta îmi mai trebuie! N-am vrut să te taoez oe tine, fiindcă tu știi că nu prea ai (derbedeul ! își bătea joc de mine în chipul cel mai sfruntat !), dar acum am epuizat toate sursele, și nu mai am altă soluție ; iar la club nu mă pot duce cu o parte din sumă, oricît de puțin ar lipsi !

Se uita la mine în ochi, holbat de anxietate.

— Bine, domnule, dar cît ai pierdut ?

Șovăi o clipă, apoi se uită la castan și zise apăsător, în silă :

— Douăzeci și opt de mii.

— Ei, bravo, zisei eu calm. Era jenat, se vedea cît de colo ; îi era penibil, îi era rușine ; dar găsisese douăzeci și șapte de mii de lei ? Bravo : avea credit. Îmi schimbai părerea despre el, deși cu mari rezerve.

— Poftim mie de lei, zisei eu scoțînd din sertarul biroului bancnotele și întinzîndu-i-le. El se ridică în picioare.

— Mersi, Toto, mersi! Ești un înger ! N-o să-ți uit niciodată gestul ăsta ! O să-ți fiu veșnic recunoscător ! exclamă el cu o bucurie la fel de nervoasă pe cît îi fusese strîngerea de inimă de adineaori. Îmi apucă mîna și mi-o strînse scurt dar prea tare :

— Mersi, Toto ! Ești un pm drăguț ! exclamă el. — La revedere ! Fug să plătesc.

Și-o luă la fugă din odaie, peste o clipă îl auzii trîntind ușa de la intrare, apoi îl văzui depărtîndu-se cu pași mari și repezi pe trotuar ; nici capul nu-l întoarse. Nu mai văzusem om atît de grăbit să-și plătească o datorie la club. Simții atunci că e ceva la mijloc ; mă uitai după el, mașinal, de parcă o privire m-ar fi putut lămuri ; dar dispăruse printre castanii cu frunza tînără.

Pe cine l-am întîlnit însă în seara aceea la Capsa, perorînd la masă cu Șarban Romano, Titel Negruzzi, amîndoi bine afumați, și vreo doi gazetari (Zadig Moiesescu era unul din aceștia) ? Pe amicul Bebe Longhin. Era palid-ivoriu, ca de obicei, nu mai avea gâlbejeala nesănătoasă de după amiază ; ochii negri nu-i mai erau tulburi și morți, ci lucitori, plini de o însuflețire pe care i-o știam : uite cît îl schimbă pe un om plata unei datorii la club, mă gîndeam eu, convins că e altceva la mijloc și apropiindu-mă de masa lor, pe cînd un chelner se grăbea să-mi aducă un scaun tapizat în pluș roșu. Cei de la masă mă primiră cu zîmbete amicale și semne care mă invitau să șed, dar nu-mi spuse nici unul nimic ca „să nu-l întrerupă pe vorbitor, pe amicul Bebe Longhin, care îmi aruncă o privire fugară ca unui ins pe care-l vezi întîia oară în viață, dar nu ți-e deloc simpatic la această primă vedere. Spunea (mai tare decît ar fi trebuit) :

— ...care ne mulțumim cu doi mititei, cu o țuiculiță, cu o **femeie**, nici prea castă, nici prea credincioasă, nici prea fierbinte, nici prea rece ! Nici vicioși nu sîntem, nici țări străine nu descoperim, nici secretele naturii ; n-avem nici sfinți, nici tirani, nici... prea cumiți, monșer, cumiți, moderați, sănătoși, echilibrați, modești: puah ! Asta sîntem, sau mai bine zis nu sîntem ! Istoria ne trece cu vederea, geografia ne ohisarvă fiindcă n-are încotro. Iar noi, cumiți, așteptăm să treacă vremea, anii, secolele, mileniiile. Nu așteptăm pe Mesia. Răbdăm, ca oaia. Nu ne-am fixat aspirația pe un moment anume, al viitorului. Stăm așa, înțelepți, și îndurăm să treacă peste noi vremile.

— Atunci, îi spuse Șerban Romano, poate că-ți plac legionarii.

— Nici ei nu sînt serioși, zise cellalt cu o schimă de dezgust. — Meschini, locali, rurali, nearticulați : antroipoizi.

— Dar atunci, ce te încîntă, domnule ? întrebă Zadig Moisescu. Rîdeau toți nervos. îl mai auzisem, și eu pe Bebe Longhin cînd îl apuca din cînd în cînd o furie, își tăgăduia și mama, și sufletul din el, pe sine însuși : călca totul în picioare, scuipa pe toate (verbal numai, bineînțeles) și îl cuprindea un fel de exaltare, de beție, de frenezie ; cred că disiprețuind și tăgăduind simțea singura plăcere și mîndrie pe care și-o putea procura el ca om inutil și avînd pe dinăuntru rana de care aveam să aflu chiar în seara aceea.

— Nu mă încîntă nimic ! exclamă cu o veselie febrilă Bebe Longhin și-i rîse în nas lui Zadig Moisescu, ce-i drept cam jegos, urît, cu o mutră cam josnică :

— Uită-te în oglindă, nene ! zise Bebe Longhin. — Nu mă încîntă nimic. / *delight not in man, nor in woman neither*, declamă el. Singurul care știa englezește la masă, Șerban Romano, îl privea lung, cu o expresie îmbîcșită, tulbure ; își mișca buzele, parcă mesteca ceva ; apoi dădu un pahar de vin peste cap. Ceilalți râseră din nervozitate, pariind în sinea lor că fusese vorba de o glumă.

— Nimic, nene, încheie Bebe Longhin ; ai care au făcut ceva mai ca lumea pe fața pămîntului, sînt morți de mult, sau pe moarte ; și chiar eu mă simt foarte bolnav, adăugă el și izbucni brusc într-un hohot de rîs isteric.

— Gluma asta e a lui Mark Twain, 'spuse iute Zadig Moisescu, cu un rîs veninos și satisfăcut că-l „prinsese”. Dar Bebe Longhin părea că, în starea de exaltare în care se află, citește gîndurile — de altfel pe acesta al lui Zadig îl citisem și eu — și răspunse prompt :

— încă o dovadă că am dreptate: chiar și glumele sînt scoase de la cimitir ! Credeai că m-ai prins, nefericitele ? Te bucurai, dumneata ăsta cu semnul *minus* în față ? Toți sîntem cu semnul *minus* în față ! Și ascultați-mă pe mine...

Se aplecă peste masă și șopti cu un aer confidențial :

— ...tindem către zero !

Apoi se răsturnă îndărăt pe speteaza scaunului și izbucni iarăși în rîs, privindu-ne într-un chip obraznic, destul de iritant : de parcă ne disprețuia și ne rîdea în nas.

Nu mai țin minte ce-a mai tot spus în seara aceea : lucruri de același soi, un fel de fiere a gîndirii care i se revărsa pe gură, amară ca vărsatul unui bolnav : și sănătos nu era, amicul Bebe Longhin. Plecă întîi Șerban Romano, apoi unul din ziarîști, apoi Bebe Longhin, care părea iarăși cam obosit și—și ștergea o ușoară sudoare de pe frunte cu batista de la piept. Ne salută mahmur și se duse. Rămăsei eu cu Titel Negruzzi și cu Zadig Moisescu.

— E drăguț, rosti anevoie Titel Negruzzi, care avea limba cam peltică de băutură. — E dulce. — Așa o... hoc !... optimist!

— S-a dus să-și facă o injecție, zise Zadig Moisescu, rîzînd rece și otrăvit.

— Ce injecție ? E bolnav ?

— O injecție de morfină, coane. Nu e bolnav, dar dacă nu-și face, e mort; î-ați cunoscut pe Ghighi Duca ? O să-l găsim și pe ăsta într-o noapte mort în fața casei. Numai că n-are mașină, să stea comod ca Ghighi Duca, pînă l-au găsit măturătorii.

— Uite șe e, Zadig, îngînă năclăit Titel Negruzzi. — Iartă-l. Fașe mai hoc ! huite parale decît, tine. Aja că tași, puiule, sau du-te-n...

Zadig Moisescu rîse, așa cum fac mulți ipocriți ca să-și ascundă stînjeneala sau să scape dintr-o încurcătură. Eu înțelesesem, dar voiam să mă conving ; de aceea îl întrebai pe Titel Negruzzi, care era membru al aceluiași club

— Mi se pare că e și cartofor, amicul Bebe Longhin.

— Șe ? N-are de unde : e de hoc ! decavat.

— Du-te domnule acasă că sughiți de se-ntoarce lumea de la mesele yecine să vază ce e, zise Zadig Moisescu.

— Tași ddbitocule, îl dojeni Titel Negruzzi cu autoritate. Eu urmai :

— Cum, mi se plîngea mai azi după amiază că a pierdut ieri la club optsprezece sau douăzeci și opt de mii de lei.

— Poate voia să te tapeze de o sută optzeși sau două sute hoc ! zeși de franși, bîigui vesel și -binevoitor Titel Negruzzi. Zadig Moisescu se-ntoarce cu vioiciune și rîse arătîndu-rnă cu degetul :

— Și i-ai dat ! Te-a dus ! Te-a tapat !

Chicotea încîntat. Eu îi spusei rece :

— Ia încearcă să mă tapezi de o sută optzeci de franci, să vezi dacă se poate.

— Nu, Zadig : așa e un mare pasiv... e un mare, hoc ! îngînă Titel Negruzzi. Eu mă gîndeam că fusesem mințit, păcălit și tapat... „Las' că-mi vii mata la îndemînă odată", mă gîndeam. Dar deocamdată nu-mi părea bine.

2

Trebuie să spun că o bună bucată de vreme m-a evitat. Discret, fără să se vadă, dar fugea de mine oriunde mă vedea. Dispărea. Și, ce curios — cred că exercitam o atracție asupra lui, îl fascinam într-un fel anume, ultima noastră întîlnire a fost și aceea o dovadă, cea mai puternică dovadă. Altfel nu-mi explic nici vizita lui la mine, peste un an -de zile, într-o după amiază, vara. Mi-amintese bine că erau deschise ferestrele (ceea ce a contribuit la încurcătura și zăpăceala grație cărora n-am înțeles îndată ; deși bănuiam) ; intra o lumină aurie-roșiatică pe ferestrele deschise, pe sub perdelele cafenii. Eram în halat, voiam să fac un duș, cînd veni femeia din casă să mă anunțe că mă caută un domn Longhin. „Să între". Mă bucuram să-l văd. Mărturisesc că, deși fără fascinație, și el mă atrăgea pe mine. Deocamdată nu vreau să spun de ce ; poate că se va înțelege și fără să spun eu.

Intră : era în niște haine mototolite, -cu crețuri pe mîneci și pe spate, cu cămașa murdară, o batistă murdară la piept ; mereu cu cărare, dar netuns de prea multă vreme ; cu fața gălbejită și unsuroasă. Părea nesănătos, cu febră.

— Ce faci, puiule ? zisei eu. — Nu te mai vede lumea sute de ani, a, nu e frumos, nenicule ! Te-te-te i Ia loc.

El mă privi în față și zîmbi :

— Nu mai face pe ramolitul, Toto.

— Ce vorbești ? Te-te-te ! Par ramolit ?

— Lasă, lasă ! exclamă el serios și sătul. Se trînti într-un fotoliu. Mă întrebă surizînd degajat.

— Ești supărat pe mine ?

Eu lăsai de-o parte rolul de zaharisit, și dădui din cap :

— Nu, Bebe. Mai vrei ?

El făcu ochi mari. Îmi recăstigasem avantajul asupra lui cu un singur cuvânt, începu să rîdă, tot stingherit :

— Da, cum ai ghicit ?

— Mi-am închipuit, văzîndu-te. Arăți ca un om care are nevoie de o sută de lei.

Tăcui. Tăcea și el, uitîndu-se împrejur prin odaie cu ochi lacomi și neliniștiți. Apoi se uită la mine și întrebă serios :

— Dă-mi Toto. Măcar o sută de lei. Am nevoie urgentă.

Îmi dădeam seama că nevoia nu e chiar atît de urgentă pe cît spunea el: mai avea vreo ora-două pînă să-l apuce nervii. Dar avea probabil mai multă experiență acuma, și nu voia să aștepte pînă la momentul critic. Stăteam în cumpănă. Să-l pun în frigare ? Să-l fac să aștepte ? Să-l joc ? Foarte ciudat : cu Bebe Longhin o asemenea idee nu-mi promitea nici o plăcere. Aveam impresia că nu-i pot face mare lucru. Mă uitam la figura lui pe care intoxicația o făcea pămîntie, suptă, scofilcîtă : evident că n-aveam ce să mai adaug : își făcea el singur, sau mai bine zis piaza rea, pierzania aceea care intrase în el.

— Îmi dai voie să mă duc la baie, să-mi fac o injecție ? Întrebă el cu o seriozitate dureroasă și umilă. Renunțase, față de mine, la orice demnitate, la orice mîndrie. Asta era satisfacția pe care mi-o dădea pentru că îi dădeam totuși o sută de lei. Înțelesei că e zdrobit.

— Du-te, puiule : pe acolo, și la stînga.

Și mă dusei să scot o sută de lei din sertar. Apoi încuiiai sertarul, și vîrîi cheia în buzunarul halatului : nu că mi-ar fi fost frică să nu-mi fure banii din birou, căci n-aveam să-l las singur în casă. Îl așteptai cîteva minute. Se-ntoarse. Îi dădui moneda de argint.

— Sărumbina, Toto. Ești drăguț, zise el nervos și umil. Zisei :

— N-o să te pot ține acuma, trebuie să plec și eu. Unde te găsesc ? Unde stai ?

Îmi spuse : tot la vechea adresă, o casă mare, bătrînească, prin fața căreia ne plimbam de multe ori noaptea. Fusese a părinților lui, morți de mult : Bebe vînduse moșia, acțiunile, via, casa ; stătea într-o mansardă.

— Bine, o să te caut odată ; sau vino tu, zisei. — La revedere.

Plecă, tot repede, ca data trecută. „Haiti !” îmi spusei. „Ce figură mi-o mai fi făcut ?” Mersul acela cu pași mari, bucuos, ușurat, prea semăna. Mă dusei în baie : nici o urmă. O fiolă spartă în coș. Umbla de bună seamă cu seringă în buzunar. Nu, nu era nici o urmă. Făcui un pas în odaia de dormit, a cărei ușă spre baie era deschisă : smokingul atîrna pe speteaza unui scaun, pantalonii erau întinși pe pat, ca și cămașa, toate călcate proaspăt: mi le pregătise femeia să plec. Nu era nici un semn. „Înseamnă că mi s-a părut.” Totuși, mersul acela fericit mi se ivi iarăși în fața ochilor, pe cînd intram sub duș. Dar renunțai să mai ghicesc ce făcuse maestrul Bebe Longhin. Peste zece minute, intrai în camera de culcare, gata să mă gătesc. Dar dînd îmi pusei cămașa, văzui că n-am butonii de la plastron și de la manșete. Căutai în caseta de porțelan de la căpătîiul patului : nu erau. Căutai în dulap, în birou. Sunai : femeia apărui și văzîndu-mă numai în cămașă și izmene, se fîstăci; dar eram prea furios ca să-mi pese :

— Unde-mi sînt butonii ?

— Conașule... adineaori i-am pus !

Intră speriată în camera de culcare și se uită peste tot. Apoi, în fața ferestrei deschise (și asta dădea pe mica terasă, și era o ușă fereastră, de sus pînă jos la podele), rămase înmărmurită și se bătu peste gură :

— Doamne, păcatele mele ! Doamne Dumnezeu ! Maică Precistă ! O fi intrat pe aici un hoț și le-o fi furat ! Și eu nu m-am gîndit să închid î

ncepu să plîngă. Eu înjuram printre dinți : butonii de plastron erau cu briliante, iar cei de manșetă, de platină. El mi-i furase ? Sau într-adevăr intrase un hoț ? Ceasul îl avusesem la mîină, și la baie îl pusesem pe o măsuță. Altfel rămîineam și fără ceas. Să fi furat el, sau îl bănuiam pe nedrept ? Nu mă jenam eu să-l cred hoț pe domnul Babe Longhin. Dar mi se părea mare saltul de la a tapa omul de o mie de lei spunîndu-i minciuni, pînă la a-i fura obiecte de douăzeci de mii. Totuși, se părea că acest salt, dumnealui îl făcuse. Pînă una-alta, aveam să mă duc la recepție la Cezar și Alexandra Lascari, în cămașă moale, încheiată la manșete și la piept cu nasturi, și toată lumea o să se mire. „Nu face nimic”, mă gîndeam eu. „Cît despre dumneata, puiele, re țin minte eu”. Mă păcălise iarăși. Mă păcălise rău. Cînd mă gîndeam la figura lui de cîine bătut, cînd îmi spusese „Pot să mă duc la baie să-mi fac o injecție ?” îmi venea să-mi trag palme că mă lăsasem prostit. Apoi tot eu îmi ziceam : „Nu, nu te-a păcălit, dar a văzut ușa deschisă, cămașa pe pat, la apucat o impulsione năpraznică, a furat și pe urmă s-a grăbit s-o șteargă. Nu te-a păcălit ca mai deștept, ci ca prost, ca bolnav mintal”.

A doua zi, mă dusei la el acasă, și nu-l găsii. îl căutam, întrebam de el ; nicăieri nu dădeam de el. Pînă într-o zi, în August sau început de Septembrie, cînd umblam cu mașina pe stradă (a fost ultima oară cînd am mai scos-o, se va vedea îndată de ce), pe Armenească, sau Marcu Aureliu, pustie la ora aceea de început de după amiază fierbinte. Eu mă-ntorceam spre casă după ce mîncasem la club, la lacuri, cu niște prieteni. Și-l văd deodată pe domnul Bebe Longhin, umblînd singur pe trotuar, în costumul lui mototolit, din stofă de iarnă, cum nu poate nimeni purta în București pe căldurile cele mari ; umbla cu mîinile în buzunare, cu capul în pămînt, cu umerii la urechi : omoplații costelivi îi ieșeau din haină. Am oprit lîngă el :

— Bebe !

«

S-a oprit brusc, s-a uitat la mine ca de departe : parcă-l sculam din somn. Apoi mă recunosc și se strîmbă : nu-i părea bine. Deschisei ușa :

•— Treci aici.

— Am treabă, zise el rece și sec.

— Treci aici, repetai eu mai cu autoritate. Se așeză lîngă mine. Pornirăm.

— Unde-mi sînt butonii ? întrebai eu.

— Care butoni ? răspunse el plictisit. Înțelesei : nu voia să recunoască. Avea să înceapă jocul stupid al întrebărilor și minciunilor ; nu mă mai puteam înțelege cu el, se încăpățînase ; era străin, de pe altă lume, nu mai ajungeam pînă la el. Totuși, mă distra să-l încolțesc cu întrebări. Conduceam mașina prin străduțele Bucureștiului adormit de siestă în August (sau poate era începutul lui Septembrie ; prăfuit și uscat de arșiță ?), și-l deseoseam. Mă uitam din cînd în cînd în oglinjoara retrovizorului, pe care-o potrivisem așa încît să-l văd. Dar fața-i de palicar bolnav de holeră nu spunea nimic, decît o silă, o oboseală, un urît, o amărăciune. Nici nu m-asculta bine ce spun. Și observai dintr-odată că nu mă distrează să-l încolțesc, așa cum mi se păruse la început. Mă molipseam parcă și eu de acel simțămînt care ieșea din el ca

duhoarea dintr-un stîrv. Mă cam descumpăni această constatare. Atunci veni din stînga, cu mare viteză, un BMW de sport, nou nouț, și intră în roata mea stîngă din față, pe care o rupse. Sării jos, un vardist în haină albă cu cască colonială și mănuși albe (inovație recentă a Majestății Sale Regelui Carol II) veni de la răs_pîntia cealaltă, se iviră te miri de unde niște trecători asudați care spuneau „Am văzut !” „Ia-mă de martor !” „El avea dreptate !” „Dumneaei avea dreptate !” iar vardistul strigă zăpăcit și vag autoritar : „Circulați ! Circulați !”

Din cealaltă mașină se dăduse jos o cucoană înaltă și subțire, în tailleur alb, brună, fardată, cu nasul scurt și umerii obrajilor ieșiți, ochi verzi și cam oblici, și buze groase. Vorbea gros, cu un accent germano-maghiar foarte pronunțat.

— Îmi pare rău, domnilor. Eu sînt de vină. N-am claxonat.

— Pardon, doamnă. Nici eu n-am claxonat.

— Dar dumneavoastră veneați din dreapta și aveți prioritatea, eu sînt de vină ! spunea cucoana rîzînd și privindu-ne pe amîndoi ; mă uitai la Bebe Longhin să văd ce zice : tăcea, morocănos, cu ochii în pămînt.

— Circulați, vă rog ! striga vardistul.

— Dar sînteți prea amabil, zise cucoana, mereu rîzînd. Eu o fixam cu ochii mei care sînt mici, dar în schimb străpungători și au o culoare atît de deschisă încît nu exprimă niciodată nimic ; o priveam drept în ochi, căci nu era mai scundă decît mine, poate chiar dimpotrivă.

— Deloc, doamnă. N-am claxonat, deci eu sînt de vină. Va rog să nu vă opriți ; domnule sergent, eu sînt de vină.

— Actele, vă rog.

Mă căutai în buzunar și-i dădui în palmă cîteva piese de argint. Agentul le luă cu un entuziasm mut.

— Romîni, totdeauna galanți cu femeile, zise cu glas gros, din măruntaie, cucoana și rîse iar. Eu îi dădui sergentului adresa mea, îi spusei să telefoneze la garajele unde-mi făceam revizia mașinii, să vină s-o ia, și-i mai dădui un bacșiș.

— Dați-mi voie măcar să vă duc eu, spuse cucoana cu ochii oblici. Ne urcarăm în mașină, eu lingă ea, Bebe la spate. Mă prezentai, îl prezentai și pe el. Ea ne dădu mîna și spuse : „Rembrandt.” O știam din auzite pe Lia Rembrandt : fiică de bogătași transilvani, amantă a bătrînelui Gherson care-o lăsase pentru Faustina Zarafi, trăia cum îi plăcea, la mare, la București, la Budapesta, la Sinaia sau Predeal, în Elveția, la Paris, în Italia. Trăise cu profesorul Fănică Niculescu, se otrăvise, fusese salvată cu greu, rămăsese cam suferindă, iar acuma nu mai lua nimic în serios.

— Nu vreți să luați o cafea la mine ? întrebă ea privindu-mă cu tot dinadînsul în ochi. Sigur că voiam. Ne duse la ea, ne dădu șampanie de la ghiată, Bebe Longhin se îmbată și-și ieși din mahmureală, începu să peroreze, mă înflăcărai și eu, o amuzarăm — nu cunoscuse decît industriași ardeleni și grofi care făceau ski, și-i rămăsese totuși gustul mișcării mintale pe care i-l trezise Fănică Niculescu : se distra cum nu se distrase de mult. În sfîrșit Bebe Longhin căzu de pe scaun și-l cărarăm' într-un dormitor, iar noi trecurăm. În cellalt, mîncarăm mai departe, icre negre cu șampanie, și totul se încheie după toate regulile destul de banale ale unei asemenea aventuri. Dar nu asta povestesc eu aici, ci cum m-a păcălit pe mine Bebe Longhin și cum a ieșit povestea pînă la urmă.

A doua zi dimineața mă dusei totuși spre prînz la bancă. Bebe Longhin plecase mai devreme. Lia Rembrandt, în halat de lame de argint foarte decoltat în picioare cu sandale cu talpă ortopedică, de cristal incasabil, mă privea pe cînd îmi beam cafeaua.

— E foarte drăguț prietenul tău. Dar de ce nu se uită la femei ? E homosexual ?

— Nu, cred că nu e în nici un fel. *He delights not in man, nor in woman neither.*

— Da, văd, zise Lia Rembrandt, visătoare. La voi, Romîinii, e ceva destul de rar. Sînteți un popor tînăr, mai primitiv. E foarte inteligent, prietenul tău : a citit foarte mult, gîndește. Dar e foarte pesimist. Vede totul atît de trist, de negru.

— Văd că ați stat de vorbă.

— Da, azi dimineață, un sfert de ceas ; era grăbit să plece.

Cuvintele ei trebuie să mărturisesc că mă făcură să tresar lăuntric. Iar se grăbise să plece ? Ce făcuse ? Dar mă stăpîinii. N-avea nici un rost să sperii lumea numai pe un cuvînt, numai pe o idee de-a mea. De aceea schimbai vorba, trecînd la un subiect mai amoroș. Plecai, cum am spus, și seara așteptai telefonul noii mele amice, care avea, ca și eu pentru dînsa, farmecul ineditului și deci se bucura de mai mare asiduitate din partea mea, ca și mine dintr-a ei. Într-adevăr, îmi telefona, dar cu glasul nu tandru, ci curios, stingherit, parcă dușmănos chiar.

— Alio ? Toto *draghe* (pronunța TO-to), poți să vii pe la mine puțin ? Am să-ți vorbesc.

Acel „am să-ți vorbesc” dădea de înțeles altceva decît vorbe dulci. „Iar a făcut o drăcie Bebe. Dar ce ? I-o fi furat ceasul femeii, sau un inel.” Mă dusei în mare grabă ; îmi deschise o servitorică blondă, în fuste crețe, și mai cîrnă și cu umerii obrazilor și mai ieșiți decît stăpîină-sa. Nu se uită la mine, ci stătu cu ochii. în pămînt. Eu însă nu mă putui împiedica de-a o privi cu uimire. Avea ochii roșii, tulburi, umflați, iar obrazii atît de vineți și de mari, încît fata mi se păru un monstru de arătat la circ. Închise după mine și se depărta, șchiopătînd din șold, într-un fel curios. Apoi apăru și stăpîină-sa, în rochie albă, vaporeasă, dar cu o figură încinsă și rece ; nu mai era nici urmă din licărul galeș de drăcoaică pe care-l avusese cu o zi înainte ; nici gura buzată cu rîsul atît de pofcios și atrăgător nu mai rîdea ; doamna Lia Rembrandt părea că vrea să discute cu mine un contract, o vînzare de acțiuni, o cumpărătură de bijuterie.

— N-am mai văzut-o si azi dimineață pe fetița asta ? întrebai eu.

— Ba da, cred că da.

— Dar nu observasem că e un asemenea monstru. Cum de-o ții în casă ? Nu-ți face rău s-o vezi ?

— A fost la poliție, *draghe*, răspunse amica mea destul de sec și de enervat ; au bătut, i-am pus *priesnitz*, am chemat doctor. Foarte tare au bătut pe fata. Dar n-a putut spune nimica. Nimica nu știu. Eu o cunosc.

Se uita mereu la mine, cu mare atenție.

— Dar ce s-a întîmplat, scumpa mea ?

Ea, mereu cu ochii la mine, și cu un aer, cercetător și aproape dușmănos, îmi spuse :

— Lipsește de la mine o broșă de briliante și o diademă și *bracelet* de briliante.

Apoi, enervându-se, dar mereu rece, începu să-mi spuie pe franțuzește :

•— Înțelegi, dragul meu, mi-e foarte neplăcut să-ți spun asta, evident că nu te bănuiesc, la urma urmei (și aici zîmbi galeș și parșiv întîia oară în seara aceea) n-aveai decît să-mi ceri (dar eu nici nu mă gîndeam s-o cred, știam că e o cursă, și mai eram și nevinovat) — faptul este că bijuteriile-mi lipsesc, și fac o jumătate de milion de lei; așa că înțelegi că nu-mi pot oferi luxul de-a renunța la ele cu ușurință. Trebuie să dau de ele. Poți să-mi spui ceva ? Ce fel de om e prietenul tău ?

Slujnicuța deșelată în bății trecu prin fundul salonului, ieșind pe o ușă și intrînd pe cealaltă. Abia se tîra. O bătuseră rău, într-adevăr. N-avea mai mult de optsprezece ani. Poate șaisprezece. Umbla din șolduri, tîrîndu-și picioarele pe covor. Lia Rembrandt îi spuse ceva pe ungurește, răstit. Apoi mie :

— Am trimis-o să se culce. Mi-e frică să n-aibă ceva grav. O femeie e ceva mai fragil, dacă o bați ca pe un bărbat, poate să rămîie cu ceva definitiv.

Vorbea sec, mereu enervată. Apoi mă luă mai din scurt :

— Ei ? Vagabondul dumitale ?

Nici nu mă mai tutuia.

— Probabil, zisei eu. — Dar cum facem să nu se vorbească de dumneata în toată afacerea ?

Voiam s-o fac să zîmbească iar : „Romîinii, totdeauna galanți cu femeile.” Dar ea-mi răspunse :

— Mi-e absolut egal. Vreau să-mi văd bijuteriile. Restul nu mă mai interesează.

Vorbise cu o fermitate rece și străină pe care nu le mai văzusem la ea : oricît de *businesslike* mă primise, accentul acesta de energie nu-l avusese pînă acum.

— Atunci, draga mea, spusei eu, sătul (pierdusem o roată, prețul unei reparații, seara de față stricată, și nu-mi plăcea să fiu personagiul unor pățanii în care sa nu joc rolul principal, și mai ales nu cel de victimă), — uite, adresa domnului Longhin este asta. Poftim, ți-o scriu pe o carte de vizită, pe care o ai și pe a mea ; telefonul mi-l știi. Deci, procedezi cum crezi că e bine. Îmi dai voie să plec ? Sînt invitat astă seară la masă.

— La revedere, îmi spuse ea cu gîndul într-altă parte, preocupată, absentă. Se vedea bine că nu-i arde de mine, ci de briliantele ei. Era și firesc, de altfel : în locul ei ași fi făcut la fel. Cît despre mine, ca să fiu drept, ce motiv ar fi avut să mă creadă cinstit ? Se văzuseră lucruri și mai acătării decît un simplu furt de bijuterii, și încă într-o lume destul de onorabilă. Deci, femeia avea dreptate să se gîndească la orice. Dar eu eram deocamdată sătul de domnul Bebe Longhin : se prea întrecuse cu firea. Eu, care sînt calm de obicei, simțeam cum mă înveninez cînd mi-aminteam de el. „Las' că-mi pici tu odată la o cotitură.” Dar nu l-am mai văzut. Nici n-am auzit să fi intrat la închisoare ; de bună seamă că-l luaseră din pripă, păgubașa plătise gras ca să se facă lucrurile iute, bine și fără zgomot, și-l prinseseră poate cu lucrurile nevîndute, sau le dăduseră de urmă. Oricum, amicul Bebe Longhin nu se mai făcu simțit o bună bucată de vreme : un an sau doi, nu-mi mai aduc exact aminte.

Era tot vara, un Iulie sau August pustiu, cu oameni nădușiți umblînd pe asfaltul moale, cu mașini puține, cu birje cu cai necăjiți de muște : epoca în care cine poate fuge dintre blocurile de beton de culoarea nisipului, și din aerul care tremură fierbinte deasupra Bărăganului. Eram acasă, întins gol pe pat și asudînd (trebuia să plec la mare a doua zi, și abia așteptam). Sună telefonul. Un glas stingaci și grosolan, cu desăvîrșire necunoscut, întrebă dacă sînt domnul Istrati. „Da ; cine ești dumneata ? Ce dorești ?” îmi spuse că el e portarul de la Hotel Europa, și că un client al lor mă roagă să vin imediat. „Cine e ? Cum îl cheamă ?” „N-a mai putut să spuie, coane ; dă să moară.” Nici prin gînd nu-mi trecea că ar fi putut fi Bebe Longhin. Mă îmbrăcai, ieșii, ud și lipicios de nădușeală (era tot la o oră imposibilă, trei și jumătate sau patru după amiază), și taxiurile fugiseră la umbră prin garaje. Găsii unul care mirosea a tinichea înfierbîntată și a piele uscată, și care mă duse, zdrăngănind, pînă la hotelul acela, mic, Vechi, murdar, pe o străduță dintre piața Sfîntu-Gheorghe și piața Rosetti, în spatele bisericii și statuii lui Constantin Brîncoveanu. Era o clădire cu numai două etaje. Ferestrele erau deschise, dar cu jaluzele lăsate. Firma era ruginită, vopseaua de pe ușă cojită. Intrai într-un antreu îngust, cu miros de varză, de pivniță, de murdărie veche. Portarul era și el năclăit de sudoare, nebărbierit, cu șuvițe de păr lipite pe fruntea încrețită.

— E mai bine prietenul dumneavoastră.

Cînd îl auzii așa, mi se făcu deodată lumină în minte : era Bebe Longhin ! Și-mi trăgea o nouă păcăleală. Urcai ținîndu-mi răsufarea, scara murdară între pereții văruiți cu albastru, și deasupra căreia atîrnau hîrtii de prins muște, negre de muște înclieiate pe ele. În sfîrșit, intrai. Portarul stătu o clipă în ușă, apoi se retrase, înmuiat de cald și plictiseală.

Odaia era goală, afară de patul de fier cu un cearceaf murdar pe el, măsuta de fier vopsit alb, cu o sticlă și un pahar deasupra, amîndouă murdare — și numai văzînd apa din sticlă și se părea că nu poate fi decît caldă și sălcie. Hainele lui Bebe Longhin erau aruncate pe jos, grămadă, cum îi zburaseră din mîină, printre mucuri de țigări strivite pe podea. Pe ferestre, printre jaluzele, se vedea strada trăznită de soarele aproape vertical. De pe hîrtia de muște, două muște condamnate la moarte bîzîiau cu aripa rămasă liberă, pînă se lipiră și cu ea și rămaseră răstignite în clei. Iar amicul meu Bebe Longhin era întins pe pat, gol-puşcă, răstignit cu brațele în cruce și picioarele desfăcute. Era slab, păros, galben ; coastele-i erau ieșite, ca și colțurile bazinului, i se vedea și coșul pieptului, deasupra stomacului, atît era de slab. Nu mai avea cîrare : părul îi era răvășit. Nasul îi era subțiat, ochii cluși în fundul capului, în gropi vinete-purpurii ; antebrațele subțiri, aproape fără carne pe ele, erau înțepate în zeci de locuri, ca de ploșnițe.

— *Bonjour*, Toto, îmi zise el zîmbind slab, și arătîndu-și sub mustață niște dinți galbeni.

•— Ce, e, domnule ? Ei, te-te-te ! Ce faci, *monșer*, zisei eu. Reîncepusem să mă amuz.

— Mi-a fost al naibii de rău, suflă el, mereu zîmbind slab. — Credeam că mă curăț.

— Ce vorbești, nenicule ? Fugi de-acolo, puiule, zisei eu.

— De-aia te-am chemat, urmă el.

— Da ? De ce tocmai pe mine ?

El rîse fără zgomot ; mă privea cu ochi stinși, ca din depărtare :

— Fiindcă pe toți ălalți i-am tot pus la contribuție. Tu ești ultimul. Altul nu mai am.

Nu spusei nimic. El mă privi ,cui ochi ceva mai trezi, apoi închise pleoapele :

— O să zici că am ajuns prost, nu ? întrebă el. Asta gândisem, într-adevăr. Dar nu răspunsei.

— Fă-mi rost de niște morfină, Toto, că mor aici, murmură el.

— Fugi, domnule, zisei eu ; — cum se poate ? Cum ai ajuns aici ?

— Din stenahorie, Toto, suflă el. Din urit. Cum le e cînilof cînd urlă la lună. Sau cum îți e după ce-ai făcut ceva pentru care-ți pare rău și nu se mai poate drege. Dar astea toate sînt stenahorii mici, Toto. (Vorbea mereu, cu glas slab, încet, dar fără oprire ; ca în somn). Eu o am pe a mare, Toto : stenahoria majoră. N-am ce face pe lumea asta ; nici tu ; numai tâmpenii și porcării, Toto, numai atât ; și asta, mu merită, mă'nțeilegi ? La ce ibun ? Ce rost aire ? Tot ne curățanu, tot nu mai rămîine nimic din noi, tot mu rămâne inimic din nimic și din nimeni ; o să dispară și omenia, și o să se stingă și soarele, și-o să, fie beznă și frig. (începu să dîrdîie, deși curgeau sudorile pe mine, de cald). Beznă și frig, Toto. N-am nici o bucurie cînd mă gîndesc la asta, mă înțelegi, nici urmă de bucurie. O să-mi spui că m-am nenorocit cu seringă și cu fiolele, dar nu e adevărat ce-am spus eu ? Nu așa o să fie ? Nu e degeaba tot ? Care vă iubiți, o să vă despărțiți ; o să muriți toți, și cu copiii voștri cu tot. N-o să mai rămîie nimic. Nu e nici o ieșire ; nu e nici o scăpare, Toto. Tu nu te gîndești, porcule ; nu vrei să te gîndești ; umbli cu creerii în buzunar, ca să nu cumva să gîndești, dar sîntem condamnați cu toții, Toto...

I se stinse glasul. Pe mine mă apucase o ură cum nu avusesem față de nimeni, împotriva acestui nenorocit care-și permitea să mă și judece. O furie oarbă. El îngînă iarăși :

— De-asta n-am știut cum să fac față. Cum era să trăiesc ? Spune tu : cum ? Care e soluția ? Ce e de făcut, dacă pînă la urmă bilanțul va fi beznă și ger veșnic, și tăcere pentru vecie ? Prea grea pentru mine stenahoria majoră.

Ținea ochii închiși și vorbea mai departe în neștire, vărsînd otravă și fiere împotriva mea. Căci mă încumet să spun (nu-mi explic altfel fascinația lui pentru mine) că nu mă chemase decât din ură, ca o încercare de-a mă surpa, de-a mă lovi în sâmburele meu — dar nu știa marele meu secret, care mă făcea de neatins — ; tot ce spusese mă viza pe mine, și acuma începeam să-l înțeleg, dar tot acuma îmi și venise la îndemână. Pe cînd vorbea el (bolborosind aproape neînțeleș, „frig”, „toți”, „degeaba”), începui să mă retrag de-a-ndaratelea, fără zgomot. Apoi deschisei brusc ușa și ieșii. Mă simți abia atunci și scoase un zbieret disperat:

— Toto !

Dar eu trântisem ușa, și coborii în grabă. Ieșii fără un cuvînt, trecînd pe lîngă portar, luai un taxi, mă dusei acasă, îmi făcui bagajele și pornii cu primul tren către Eforie. încă pe cînd îmi luam biletul la ghișeu, murmuram în sinea mea : „Ia mai slăbește-mă, nenicule.” î auzeam urletul, și-mi făcea un simțămînt foarte neplăcut, pe care nu știam cum să-l numesc. Hotărât lucru, eram sătul de Bebe Longhin. De altfel, nici nu l-am mai văzut, a murit în vara aceea, pe cînd eram încă la mare, unde făceam nudism și mă bronzasem foarte bine pe tot corpul.

ȘOSEAUA

DAN DESLIU

*5
a minele din munți mă-ntorc din nou,
ca din adîncul zării un ecou...

*Din cîte-am cunoscut odinioară,
nici brazi nici pietre nu se prea schimbără.*

*La fel adie-n soarele zăbavnic
miresme de cucută și dumbravnic,*

*și rîu-n vale tot așa se roagă
,șă nu-l înghită baba Toroioagă,*

*și peste pîscuri pajura, la fel,
pune-n văzduh inel după inel.*

*Rămas-au toate-acestea-n vechiul rost...
Doar drumul nu — că drumul nici n-a fost.*

*Era cîndva un grohotiș, asemeni
unei furtuni de trunchiuri și de cremeni.*

*Cine știa, pornind spre galerie,
dac-o ajunge, dac-o să mai vie ?*

*Acum străbatem lin șoseaua largă,
pe care camioanele aleargă,*

*și bunul meu prieten, Cotoș, zice :
— Vezi dumneata ce s-a lucrat pe-aice ?*

*În gestul cît o țară — sînt cuprinse
uzina cu luminile nestinse,*

*funicularul care se ridică
peste prăpăstii ca o rîndunică,*

*și clubul nou, și casele ca neaua...
Dar mie-mi place-ndeosebi șoseaua*

*cu capătul 'acolo sus, la stei,
la mina „August 23”*

ȘTIAM PĂMÎNTUL..

În tiam pământul ăsta ceva mai înainte
să fi zărit pădurea, ca o cetate verde,
și ochii maicii mele privirea să-mi dezmiere...
Chemările de bucium, înfiorarea ierbii,
pîraiele de gheață unde s-adapă cerbii
în timp ce luna doarme pe fierberea de spume,
le știu de mai-nainte să fi venit pe lume...
Și poate de aceea, ori încotro m-aș duce,
am semne și prieteni la fiecă răscruce :
cu muntele și cîmpul mă înțeleg frățește,
căci piatra mă aude și țărna îmi vorbește,
și-un uriaș de codru, ce nu-și mai știe anii,
'aminte îmi aduce de vechile bejanii, —
și-o creangă clătînată în vîntul primăverii,
ci-că pe-aici tătără și-au spînzurat boierii,
și-o frunză verde-n care doinește păcurarul,
ci-că de-aici ne tragem puterile și harul !

CONSTRUCTORI

VERONICA PORUMBACU

...vieții dreptul sfînt la vis.
{I}fă plin, — urmașii simtă bucuria!
l Beton și riglă, stîlpîi și mistria,
și umversu-n față — larg deschis...

Chiar în baracă nu-i vre-im anotimp
să ne-nspăimînte. Ne-ncălzim cu toții
la tuciul sobei — osie a roșii;
..l _ spițe împrejur — pentru un timp.

Durăm, înalte, fabricile noi
pereții duri ai marilor cuptoare.
Dar în barăci, în noapte, dorul _ doare;
cu șuerul de vînt purtăm război.

Cînd fabrica prin noi s-a închegat,
se mută soba — osie a roșii —
și — spițe împrejur — pornim cu toții
spre alte ziduri noi de înălțat.

Noi cei dinții dăm viață unui vis
Aceasta ne e partea, bucuria/
Beton și riglă, stâlpii și mistria
și universu-n față larg deschis...

MĂRȚIȘOARE

'rji ărișoare, mărișoare!
K'A Arbusti înfloriți fantastic
E-'-ΛjL! la colțuri de stradă,
înaintea primilor muguri!
Crengi multicolore, păsări cromate,
păianjeni de-argint și mări desenate pe scoica,
inimi de aur, patru-foi cu noroc și lei de postav.

Copil, am primit prima floare
din arbustul de basm :
o lălea
și zîna cea bună ce mi-o dădea
era mama...

Apoi,
mărțișoarele s-au încărcat de sensuri noi,
ca o corabie cu o minunată încărcătură
— șt corăbii, aveam o flotă în copilărie! —

Tn adolescență-am primit un clopot de sticlă...
Clopotul
a rămas într-un fund de cutie;
cel ce l-a dat
m-a uitat,
sau eu l-am uitat, cine știe ?...

Tirziu, într-o călătorie mai lungă,
m-am uitat împrejur prin străini:
era întâi de Martie,
și nicăieri crengile multicolore cu păsări cronice,
păianjeni de-argint și mări desenate pe scoică,
cu inimi de aur, patru-foi cu noroc și lei de postav
Nicăieri arbuștii cu floarea lor rană...
Ei, dorul de țară...

Iar azi
cutreer străzile cu arbuștii înfloriți fantastic
înaintea primilor muguri
și mă bucur, o, cât mă bucur
cînd văd un băiat
cu panglica roșie și albă în mină!

Ei da,
are cui da mărțișoare!

LA BEETHOVEN*)

EUGEN FRUNZĂ

*e-aici și timpul a fugit învins
De-o frunte dură, ca un arc întins.*

*în aer, în ferești, în vechi tablouri
Sînt melodii ce dorm și mari ecouri...*

*Și e un imn aici în orice semn,
în pragul mut, în scările de lemn...*

*'Privim tăcuți. E ceasul în amiază.
Tăcerea-i de cristal și scînteiază.*

*'Ușor! Să n-o atingeți, oameni buni!
Căci s-ar stîrni din sunete furtuni.*

*Și tot ce-i iuiu, și-amurguri, și-aurore,
S-ar face glas cît bolțile sonore...*

*Privim. Și ochiul lunecă flămînd
Prin liniștea străfundă ca un gînd.*

*yiori și flaute și sonate dorm
în veșnic vis, ca într-un basm enorm...*

*Dar cine-a spart, de-odată, sfînta clipă ?
Ce duh al beznei s-a trezit și țipă ?*

*Ce glasuri vin, Sălbatică, 'din stradă
Și se izbesc și bat în geam, grămadă ?*

*Și auie și suieră-n urechi
Ca o beție-a junglelor străvechi*

*O, sacrilegiu! Veacuri dor în sînge.
Sub geam castanul ramurile-și frînge*

*Și-amiaza bîîndă, cu obrazul pal,
Se stînge, sfîșiată de pumnal...*

*Ne repezim la geam. Ce-o fi O haită
Se-alungă-n stradă, urlă și se vaită.*

*în dans apocaliptic : frunți înguste,
Trompete, scaune, șolduri fără fuste,*

*) Dintr-un ciclu de impresii din Germania occidentală.

*De parcă-n ritmul şui de rock and roll
Ar trece iadul însuşi, rostogol!...*

*Tîrziu, cînd am ieşit, oraşu-n umbră
Se profila ca o cetate sumbră*

*Şi geamul, sus, se luminează sfios
Cînd ne-am întors privirile de jos...*

*Ce-a fost apoi?! Cutremurat vă spui:
Sus, în pervaz, văzurăm chipul lui!*

*Cu ochii-n zbugium, încruntat privea
Oraşul surd şi cerul fără stea.*

LUPTE

uminile!

Gata !

Estradă... Bazin cu nămol...

Localul e plin de clienţi.

Şed la mese

ambele sexe,

cu ochii smeriţi

sub lentile convexe...

Poate că astfel

numai duminica stau

în biserici, atenţi.

Două femei,

boşite ispite,

(una e Klara,

alta e Lize)

•• nici frunză de viţă măcar —

cu sîinii, păstăi veştejite,

prezintă aici

în fiecă seară

trei palpitate reprize.

— Pofţiţi înăuntru!...

— Mulţumesc, stau aici.

Am stat la intrare.

Din uşă priveam, ca nerod.

Chicoteau şi băteau din palme

domnii cu gulere ştaif

şi doamne suave

cu pârul de iod.
Iar Klara și Lize
își strigau, pe nemțește, sudalrne,
cu gurile pline de glod.

O, lume !
Orașul acesta din vest
îl văd uriaș,
scufundat în nămol •—•
și țipă într-însul,
se-aruncă, se-apucă de ceafă
și cad, și se zbat
•— cu sufletul gol —
cerșetoarele goale...

Cînd gongul bătu
sfîrșitul partidei
m-am- întrebat în zadar:
care e Klara,
care e Lize ?...
Două mase informe
— nămol și sudoare... Atît.
Dar una din ele, învingătoare,
își duse la buze, pios,
crucea de-argint sau alamă
rămasă intactă la gît..

VERSURI DIN SPITAL

CRISTIAN SÎRBU

Mai pot să scriu

inel am intrat in spital
Era încă frig.
'J^J^jErain bătrîn.
Cerul era încă de lipirig.
Acum s-a desprimăuărat.
Lumea e plină de polei de soare.
Simt că s-a deschis parcă in mine
O floare.
Simt un răscolitor parfum.
Un puternic dor de viață,
De drum.
Vasăzică nu sînt atît de bolnav, de bătrîn,
Ce fericire!

*Ginul nu mă mai duce
Spre cimitire.*

*Hei, moarte, pleacă de lingă mine,
Destramă-te în vînt.
Da, mai pot să scriu,
Mai pot să cînt.*

Un tînăr zidar

*mi vorbește vecinul meu de pat,
Un zidar,
Un adolescent cu ochi dulci de femee*

Plini de har :

*„Cinci ni-am îmbolnăvit
înălțăm fațada unei case.
Ajunsesem la al 44ea etaj.
începuse să treacă peste oraș un vînt de mătase:*

*îmi era drag să lucrez.
Bucuria muncii îmi dădea prima răsplată.
Zăream de sus într-o curie
Un liliac și-o fată.*

*...Știu, lumea
Nu se oprește din drum fără mine.
Mi-a luat locul alt zidar
Și cred că zidește bine.*

*însă mi-e ciudă că n-am putut
Să isprăvesc lucrul meu frumos și trainic,
Să fi zis bunăoară despre nune la radio
Vr-un crainic :
Zidarul cutare!..."*

*Și privirea plină de viață a tînărului meșter
Se pierde departe în zare.
Zboară în ea o pasăre mare.*

Ieri soarele

*eri soarele a parașutat primăvara în oraș
Se aud strigăte juvenile de la stadion,
De ta meci.*

*Arborii își mîngîie mugurii golași,
înfiorați încă de amintirea zilelor de iarnă reci.*

*Pe străzi adie o căldură înviorătoare.
Ferestrele caselor albe parcă-s de cer.
Magazinele îmbie trecătorii beli de soare
Cu mirosuri de vinuri, de portocale și piper.*

*Pe cerul orașului ca pe-o mare
Trece motonava purpurie a unui nor.
Și pretutindenii ride în zare
Chemarea albastră a depărtărilor.*

*...Miine când mă voi însănătoși
Mă voi imbarca și eu pe-o motonavă,
Să mă satur de nemărginire,
De slavă.*

BALADĂ DESPRE 1 MAI LIBER

CA M/ BALTAZAR

*a primăvara-n clocot și pomii răspîndesc
miresme-mbătătoare și ramuri în frămînt.
Prietenul ce-mi iese în \cale, voios îl însoțesc ;
Zi-ntîi de mai ne-nvălui în azuriu weșmint.*

*De ce ne-nsuflețește atîta voie bună
în ziua luminoasă, vestită, de Florar ?
Că dintr-un cap la altul, în lume, azi răsună
aceiași imn al muncii, sărbătorește, clar.*

*Cîntat de [milioane, de glasul lor scandat,
vibrează-ntens în aer, îl simți în orice floare ;
Frenetic spus de greieri, de-albine repetat,
el e ca o hlamidă a tot cuprinzătoare*

*a lumii-n libertate și eliberatoare.
De ce îi este firii, acuma, de-a zburda
și omul nu-și mai află astîmpăr, bucuros
ar da cu tițla-n stele, și (soarele l-ar da,*

*din cer, unde se- află, de-a azvîrlita, jos ?
Că tot ce-i viu pe uliți, și iarba^n clinul luncii,
încins 'ăe-vă lumii clocot, atotbiruitor,
sărbătorește-unirea cu toți oamenii muncii*

*din nordul cel în cețuri pîn-la Ecuator.
I-auzi cum vin coloane și miriade vin ?*

*Cadența vieții bate-ntrînșii-n chip nestrămutat,
cum palpitează seva-n lăstarii aprilini,*

*vor traiul să și-l ducă voios și-ndestulat.
— Noi vom învinge moartea, pe cei ce o urzesc,
bicisnici stînd la pîndă cu ochii răi, încoace.
Sîntem dintre aceia ce viața o iubesc,*

*trudind la visul nostru și făurind în pace.
Astfel răsună imnul peste pămînt și mări
și slavoni dă, năvalnic, întreaga omenire
în chiote, ovații, uriașele clamări,
strălucitoare zile a lumii muncitoare
cînd totul, în natură, și-n om, este iubire.*

11 Aprilie 1959

METAMORFOZE

(La „reIon”)

IOANICHIE OLTEANU

*el ce păștea pe vremuri mișoasele cohorte,
Cel ce-arunca sămînța nădejzii la noroc,
Acuma stă de veghe la-ncinsele retorte
Și pune iar bătrîna materie la foc.*

*Acolo, grămădite jivini necunoscute,
în fiecare clipă se nasc și seucid,
Pe jcît îmi spune fostul îmblînzitor de plute
Ce-mi zgîrie formule Cu 'unghia pe zid.*

*O, veac <al primenirii depline și-al sintezei,
Tu, cel ice zgudui lumea c-un vînt răzbunător!
Smulgîndu-l dintre păsări și pulberea cirezii,
Tu ai făcut din baciul cu fluier, vrăjitor.*

*Sub mîna lui, văpaia cu otrăvită limbă
Se gudură supusă ca-n ziua cea dintîi,
Cărbunele se-ndeașă-n ^cuptoare și se schimbă
în spuma diafană ce-o pipăi și-o mingii.*

*Ridică dar o lume pe brazdele sărmane !
Contractul vechi cu noaptea de baștină desfă-l
Și umple orizontul c-un codru de coloane
Și fuimul rodniciei îmbrăoe-l ca un vâl.*

*Iar cînd wor sta, la gata, stihiile înfrînte,
Să pui și-o colivie pe turnul rotocol,
Ca pasărea de-a pururi în preajma ta să cînte
Pe corzile coloanei <de ciclohexanol.*

SÎNGELE ŞI APA

CORNEL/ U LEU

gv*~? i **L**la era cam mohorîtă. Cînd alburie, cînd cenuşie, şi numai uneori **L** căpăta o transparenţă care bătea spre albastru. **BttaagSa** Atunci, pentru cele cîteva clipe de lumină bătrînă, tomnatică, elevatoarele din port se oglindeau în apa mării cu reflexe scînteietoare. Atunci, din cer, printr-o spărtură, se revărsa un şuvoi oblic de raze amănunţit desenate, aproape ca-ntr-o icoană dintre acelea în care un dumnezeu bărbos suflă duhul sfînt asupra pămîntului. Atunci, pentru o clipă, pe fondul stivelor de materiale năclăite în ceşts, siluetele oamenilor prindeau contur, iar feţele se defineau într-un joc de umbre. Apropiindu-te o dată cu lumina soarelui, vedeai că ceea ce, de sus, îţi apărea ca o forfotă de mोगildeţe cu încărcături în spinare, căpăta ordinea unor şiruri de oameni ducînd materialele pe direcţii anumite, iar, apropiindu-te şi mai mult, începeai să-i distingi pe hamali, fiecare ţinîndu-şi povara într-un anume fel, fiecare punînd-o pe umeri într-un anume fel, fiecare lepădînd-o într-un anume fel, fiecare însă scuturîndu-şi cam la fel palmele după ce scăpa de greutate, fiecare deslipind buzele pe care le muşcase în timpul efortului şi răsufînd uşurat.

Astfel deslipindu-se una de alta, buzele lui Cîrnu apărură vinete. Erau vinete pentru că domnia sa băuse cu o seară înainte nişte vin din acela negru de teras, căruia oamenii îi mai spun şi molan, şi-i mai spun şi motorină. Erau vinete contrastînd cu basmaua roşie pe care hamalul şi-o înnodase în dreptul urechii, ca să nu-i vină păru-n ochi, dar nici să nu-l jeneze nodul la ceafă unde punea povara. Erau vinete şi bosumflate semănînd c-un bot drăcesc.

— Ce-i, Cîrnuie, eşti mahmur? Ți-e ciudă că s-a vărsat motorina, sau vasul ăla panamez care s-a-necat lîngă carantină era al tău?

— Ai sictir, măi şmecherie... Pune-mi sacu' bine între omoplaţi !

Dar, după ce ieşi din cală cu mîinile libere şi se apropie de rampa unde doi oameni cu glugi făcute din saci le aşezau poverile-n spinare, deveni mai comunicativ :

— Măi... şmecherie, ia uite : omu iar o-ntinde.

— Omu ? Care „omu" ? !

— Ornu nostru, nu-l vezi?... îşi trage pulovărul... In colţu ăla, mă, dobitocule !... După saci !... Acuma s-a aplecat şi-şi scutură manşetele.

— A ! Drăgan...

— Drăgan, băga-l-aş în mă-sa !... Aşa ; de data asta mi l-ai pus bine ; exact între omoplaţi !

Şi, după ce se-ntoarse, iarăşi scuturându-şi palmele în coada şirului de oameni legaţi la cap care primeau saci :

— Hm !... Dac-a făcut un an de închisoare sub Antonesou, ce, crede c-o să muncim noi pentru el ?

Cel de la rampă, căruia el îi spusese „şmecherie", nu-i mai răspunse. Ii trânti sacul de ciment între omoplaţi în aşa fel încît îi zgudui niţel plămîinii, şi-i spuse aspru :

— Hai, eară-te.

— Da, ce, mă, Chirule, mă ? !... îi găsi el atunci numele.

Şirul de oameni aşteptînd povara cu capete aplecate îl împinse însă înainte, şi el porni spre vagon mormăind ceva între buzele înnegrite de molan.

Cînd ieşi din nou pe punte, văzu cum, lingă rampă, aproape toţi oamenii din poştă se-nghesuiau în jurul cuiva. Apoi îl văzu pe Drăgan, cu mutra lui rotofeie pe care se turtea un nas bont, cum spunea cu buze subţiri, de-abia tăiate, cu atît mai subţiri cu cît iălcile-i erau mai puternice, nişte vorbe care le conveneau pesemne celor din jur, pentru că unii dădeau din cap cu serioasă aprobare, iar alţii zîmbeau cu satisfacţie ca şi cum ar fi spus : măi, al dracului !

— Ce zici, Tebeică... Drăgan o-ntinde, iar sîmbătă o să ia bani ca şi noi...

Tebeică, utecistul, înalt şi deşirat, cu fire rare-n barbă şi-o-ncrun-tătură-ntre sprîncene, aşa cum au tinerii care vor să pară neapărat mai maturi, ridică o palmă osoasă şi-o trînti drept pe creştetul îmbrobodit al lui Cîrnu :

— Mă Cîrnule, mă, tot prost rămîi ! Păi el, dacă lipseşte două ore de la lucru, îi strînge de gît pe armatori şi-ţi măreşte plata în aşa fel încît scoţi douăzeci de ore.

Cîrnu mormăi ceva cu botul lui vînat şi coborî pasarela vasului.

Drăgan trecea pe lingă el, îndreptîndu-se spre dana de pasageri pe unde s-ajungea la poartă.

— Drăgane, vezi mă, poate-mi scoţi şi mie de la primărie o autorizăţie de angrosist de peşte.

— Da de ce, Cîrnule ? Te-ai săturat de hamalîc ?

— Ba bine că nu ! O viaţă-ntreagă am muncit, şi tot degeaba...

— Poate că nu-i degeaba ! Uite, acuma...

— Lasă-mă, mă, cu gogoriţele tale politice. Tu, dacă zici că-mi eşti tovarăş, fă-mă angrosist de peşte, dacă poţi.

— Fii, mă, serios !

Şi Drăgan porni mai departe.

— Fii tu, bă ! pleci, şi noi muncim pentru tine!...

In ochii verzui ai lui Cîrnu, apăruse o turbureală ca-ntotdeauna cînd era pus pe scandal. Oamenii legaţi la cap cu basmale se şi strînseseră în jurul lui. Basmale albe, basmale roşii, basmale verzi, basmale decolorate, basmale rupte prin găurile căroră ieşea cîte-un smoc de păr.

— Tacă-ți gura, sămînță de scandal !
— Ce să-mi tacă, mă... șmecherie ?! Că eu muncesc și el pleacă.
Atunci ? ! Măcar să-mi scoată și mie autorizație...

— Ha, ha, ha!... De angrosist de pește?

— Da, mă, ce, să-mi obțină un împrumut de la bancă. Iorgu Tanașoca, președintele liberalilor, mi-a spus că se poate. Domnul Drăgan, ce face ? Ne lasă să muncim și pentru el...

De lîngă rampă, scoțîndu-și de pe cap sacul făcut glugă, Chiru veni spre el cu pași apăsați. Mic, scund, oacheș, cu părul creț, cu mustăcioară-ngustă, avea o figură de sud-american ; de data asta :

— Ascultă, mă ! Taci din gură. Dacă nu, să pleci din poșta noastră !
Auzi ? ! Drăgan e trimis de partid să stea de vorbă cu coconii tăi. Da, da, cu coconii tăi care vor iar să ne-nșele, care amînă să pună-n practică condițiile armistițiului !...

Era înfuriat și nările lui mari se dilatau peste mustața îngustă :

— Auzi, mă ?

— Lasă-1, Chiriile. Leprei ăștia... uite-așa trebuie să-i faci !

Și Tebeică ridică palma lui ciolănoasă atingîndu-i vreo cîteva peste ceafă. Oamenii cu basmale se reazează-n șir lîngă rampă. Numai bătrînul Cazan mormăi-n mustață :

— N-ar mai trehui turburate apele ; de-abia au început să se liniștească. Poate-om avea și noi parte de-un trai mai bun ; că pîn-acuma...

— Ha, ha, ha... izbucni la un moment dat rîsul răutăcios al lui Cîrnu. Ia uitați-vă, trimisul vostru a ajuns în dreptul gării maritime. Nu cumva așteaptă mașina -lui Segărcescu să meargă-mpreună la primărie ? L.

Oamenii se uitară. Prin dreptul gării maritime, Drăgan trecea ca o mogîldeață cu mersul lui legănat, așa cum îl aveau mai toți din pricina opintelilor și căratului. În momentul acela, o altă mogîldeață, care se distingea bine din pricina îmbrăcămînții negre, cobora scările și se suia într-o mașină. Apoi mașina porni spre poartă. În urma ei, tot spre poartă, grăbea și Drăgan.

•— E, ați văzut mă ? ! întrebau ochii și buzele lui Cîrnu. Și Segărcescu tot la primărie se duce. Dar el cu Fordul, pe cînd Drăgan cu deștu-n... vovba aia, îmbrăcat într-o manta de pe vremea lui Pazvante...

Oamenii, însă, nu-i mai dădeau atenție. Primind în spinare poveștile și, cu capetele legate-n basmale aplecate-n jos, făcînd circuitul ; rampă-chei-pasarelă-vas-pasarelă-chei-rampă, deveneau din ce în ce mai încruntați, ca-ntr-o așteptare.

Intr-un tîrziu, un mustăcios cu batic verde spuse ca și cum nu se mai putea abține :

— Dacă nici de data asta nu reușesc să-i pună pe roate pe prefect și pe primar, mergem cu toții acolo.

— Păi sigur, Tase, întări în spatele lui unul mititel și robust, cu glas pițigăiat. Ce dracu, fac ce vor, parcă ar fi tot pe vremea lui Antonescu !

— Mergem cu toții acolo, spuse din nou, încet dar cu deplină convingere Tase, mustăciosul.

U•răgan, Gavrilă Drăgan, sau mai bine zis Drăgan Gavriiă — așa cum se obișnuise să fie strigat pe oriunde trecuse : școală, armată, biroul vătafilor, chestură, siguranță, pușcărie, statele de plată ale portului — era printre delegații comuniști la discuția ce trebuia să aibă loc în cabinetul primarului.

Intră printre ultimii și se așeză în marginea șirului de scaune pe care-l ocupau tovarășii săi, în colțul unei mese lungi cu cristal, cot ia cot cu inginerul Segărcescu, directorul șantierului naval, vicepreședintele liberalilor.

Cabinetul primarului era o cameră vastă, îmbrăcată pînă la jumătate în tăblii de stejar, avînd pe tavan pictat un cer cu norișori roz, mărginit în cele patru colțuri de cîte o efigie aurită : stema orașului cu un far, trei valuri și doi pești. Pe geamurile înalte, înguste și arcuite sus, prin ceața aurie a perdelelor, se vedea o parte din Piața Ovidiu, cu cîlevia case ca niște felii de tort garnisit cu bomboane fondante și statuia coclită a poetului, în mijloc. Era cu spatele la primărie, așa că nu 1 se vedeau decît faldurile togei, călciieie și ceafa aplecată pentru a da chipului o înclinație gînditoare.

Drăgan își aduse aminte cum, de cîte ori se schimba primarul, era schimbată și poziția statuii : liberalii care aveau sediul vizavi de primărie, îl puneau cu fața la sediu, primarul sacrificîndu-se pentru organizație și acceptîndu-i spatele. În schimb țărăniștii, primul lucru ee-l făceau venind la putere în oraș, era să-ntoiarcă statuia cu spatele spre sediul liberal și cu fața spre ferestrele cabinetului primarului lor. '

Chiar și acum, la reprezentanții țărăniști, care stăteau pe partea stîngă a mesei în apropiere de scaunul gol ce-l aștepta pe primar, se vedeau cîntînd spre spatele poetului, priviri care-și aminteau cu nostalgie de vremea cînd, de pe acele scaune, îi puteau vedea fața.

— Domnule inginer...

— Mă rog, dragă... dragă domnule Drăgan, dacă nu mă-nșel. Nu ?

În haine negre, cu cravată argintie, Segărcescu se-ntoarse deosebit de amabil. Drăgan îl privi drept.

— Da, Drăgan mă cheamă, răspunse ei mișcînd repede gura subțire, abia despicate, dedesubtul nasului cam turtit care, în tinerețe îi dădea o alură vioaie, iar acum, uneori îl făcea să semene cu un copil bătrîn, iar alteori să pară chiar fioros.

— Parcă am mai avut plăcerea... continuă inginerul să-i demonstreze cordialitate, uitînd că inițial Drăgan voise să-i spună ceva.

— Da, în port... În port, pesemne. În port, mă cunoaște lumea...

Drăgan avea între sprîncenele scurte o-ncruntătură mare, ca atunci cînd îl nemulțumea ceva sau nu-i reușea ceva.

— A ! zîmbi afectuos inginerul, nu vorbeam de faptul de a fi auzit despre dumneavoastră. Asta e un lucru de la sine înțeles. Cine n-a auzit de dumneavoastră, cine nu-l cunoaște pe eroul care a aruncat în aer depozitul de muniții al nemților ? ! Dar vorbeam așa... fizic. Fizic ne-am mai cunoscut, ne-am mai întîlnit undeva.

— Se poate, se poate... aprobă morocănos Drăgan, fiindu-i ciudă în sinea lui pentru faptul că nu putea să pară la fel de abil ca inginerul.

„Știu s-o-ntoarcă cum trebuie, se vede că au trecut prin școli fir-ar mama tor de burgheji !" își spunea el cu un fel de invidie, în timp ce privea gestul elegant, aproape feminin cu care inginerul își trecea un deget peste o sprinceană strângînd gînditor buzele. Privirile-i cenușii căpătaseră un luciu absent.

— Parcă voiți să mă-ntrebați ceva, dragă domnule Drăgan, nu ?...

— Da...

Drăgan duse mîna la frunte eiocînindu-și-o c-un gest foarte natural.

— Nu mai țin minte, domnule inginer. Ultimul primar, înainte de dictatură, a fost liberal, nu ?

— Da ; Iorgu Tanașoca, răspunse puțin precaut inginerul, nedîndu-și seama de rostul întrebării.

Și-și recapătă înfățișarea cordială, cu nasul grecesc îndreptat amabil spre rîndul comuniștilor, pînă cînd auzi remarca făcută de Drăgan cu glas gros, cam răgușit dar, în orice caz, amuzat :

— Se cunoaște; că Ovidu-i tot cu spatele ia primărie,.. Vedeți, după asta bănuiam eu.

— Mda... Exista acest obicei la partidele noastre, recunosc inginerul fără să-i convină prea mult.

Și, pentru că nu-i convenea, ocoli privirile ochilor rotunzi ai lui Drăgan și se făcu a cerceta vastul cabinet care se umpluse. Tavanul continua să aibă un cer cu nori la fel de roz, iar la masa somptuoasă din fund cei doi așteptați, primarul și prefectul, întîrziu să apară.

Situația era încordată. Se bănuia că va ieși scandal.

— Mda... exista acest obicei la partidele noastre, repetă Segărcescu bătînd darabana pe cristalul mesei cu niște degete nițeluș boante. Bătrînii aveau manierele lor ; desigur, învechite. Noi, care venim cu altă mentalitate, bineînțeles că nu vom mai ține cont de asemenea fleacuri..

Drăgan nu-i mai invidia așa de mult dezinvoltura. Ceretîndu-l cu oohii lui rotunzi, curioși, sub niște sprîncene scurte într-o parte și într-alta a nasului bont, ar fi vrut să-l întrebe de ce dădea un ton atît de grav oricărui lucru pe care îl spunea.

— Adică, acum o să-l puneți pe muche... spuse el rîzînd, dezvelindu-și știrbeala cu care ieșise din beciurile siguranței.

— Mă rog, dacă vreți să glumiți...

Inginerul răspundea grav, pipăindu-și nodul de la cravată. Apoi se ridică în picioare spre a se dezmoști și, ca să schimbe vorba, exclamă :

— Hm, uită-te la ei... Prefectul e militar de carieră și nu știe să respecte o oră.

În picioare, te surprindea faptul că era mult mai scund decît ai fi bănuț față de aerul lui înțepat..

Se reazăză, după ce-i veni în minte o întrebare cu care să se răzbune :

— Dar, dumneavoastră, comuniștii, dacă ați veni la conducerea primăriei, în ce poziție l-ați pune ?

Drăgan se încruntă. De data asta, avea înfățișarea aceea fioroasă.

— Fiți sigur că i-am da poziția în care să arătăm că respectăm un asemenea poet, domnule inginer, răspunse el îndîrjit.

Și numai după aceea, îi păru rău că -nu se putuse abține și vorbise direct, sincer, așa cum gândise.

Inginerul surise politicos, prea politicos pentru a fi fățarnic și a nu-și ascunde superioritatea față de un adversar mai periculos decât ar fi presupus. Apoi, ca să pareze, schimbă vorba :

— Mă enervează acest colonel care s-a codit să facă ședința în cabinetul lui și acum se codește să vină și aici!... Da, da, nu mă priviți neîncrezător, domnule Drăgan, eu am opinii mult mai democratice decât ați fi dispus să credeți dumneavoastră.

Și, ca să ocolească un răspuns prea dur, așa cum bănuia că-l va da Drăgan :

— Nu zău, pe dumneavoastră nu vă enervează ?

— Dom'le inginer, de ce să vă mint, noi am așteptat atîta, și-n condiții mult mai rele, încît nu ne mai enervează.

— A, foarte frumos ! Foarte frumos ca logică, vreau să spun; amicii dumneavoastră, socialiștii, însă, nu împărtășesc aceeași părere...

— Cum adică ? !

— Cum adică ? zîmbi vicepreședintele liberalilor, satisfăcut că însinuarea lui prinsese, făcîndu-l deosebit de curios, nervos de curios, pe Drăgan... Adică, dragă domnule Drăgan, după cîte știu eu, au ținut o ședință în care și-au și desemnat primarul.

— Domnule inginer, sînteți sigur de ce spuneți ?

Întrebarea lui Drăgan sunase prea brutal ca să nu arate că ceea ce aflase îl contraria.

— Mă rog, dragul meu, răspunse deosebit de galant și de binevoitor Segărcescu. Am ajuzit și eu aseară. Nu pot garanta, dar e o sursă destul de sigură. Am auzit și m-am mirat, domnule Drăgan, că doar vă știam aliați... „Frontul Unic”, nu ? !...

Primul reflex pe care-l avu Drăgan fu să se-ntoarcă în partea cealaltă, spre tovarășii săi, spre secretarul județene! și să le strige : „Auziți social-democrații nu sînt cinstiți !”... Primul reflex. Apoi însă, se stăpînî și mușcă buzele și se uită atent la inginer. Nu citi pe fața lui nici o expresie. Doar nările nasului grecesc i se-nfioraseră într-o undă de satisfacție imposibil de ascuns.

Și deodată lui Drăgan îi veni să-i plesnească una peste bot și să-i spună : „Mare curvă ești, domnule inginer !” Pricepuse totul : „Vrea să bage zîzanie-ntre noi!... Ce, nu ni s-ar fi spus ? Nu sînt o bună parte dintre social-democrați oameni cinstiți, care păzesc ca și noi, cu sfințenie, unitatea clasei muncitoare ? !”

Gestul pe care acum ar fi simțit nevoia să-l facă, era să ridice palma sa mare, să și-o trîntescă pe genunchi și să exclame : „Ce perfidie, dom'le, ce perfidie!”... Dar se abținu. Numai buzele lui subțiri rămaseră strînse și ochii rotunzi fix îndreptați spre inginer. Apoi îi veni să rîdă : „Ia uite pe cine invidiam eu, ia uite pe cine luam de exemplu cînd îmi părea rău că nu știu să mă port și că nu sînt cult — cutra asta !” Și, trecîndu-și dosul palmei pe la colțurile buzelor, păru să spună : „V-am priceput. Nu faceți doi bani ; cu toată școala pe care ați învățat-o; sînteți niște outre și nimic mai mult !”

Iar cînd inginerul îi spuse din nou ceva despre opiniile sale democratice, i-o reteză scurt:

— Sînteți democrat ? Atunci de ce împiedicați ca șantierul naval să lucreze cu toată capacitatea mașinilor lui pentru front ? !

Avu pesemne un ton atît de tăios, încît aceluia îi pieri cheful să mai continue. Dimpotrivă, făcîndu-se că vrea să se așeze mai bine, își trase și scaunul mai la o parte.

Atunci, într-una dintre tăbliile de lemn care acopereau pînă la jumătate cabinetul, se deschise o ușă secretă și pe ea apărură un militar micuț, cu față slabă și răutăcioasă, urmat de un civil înalt și cam adus de spate, ceea ce-i dădea o înfățișare bleagă.

— Domnilor, ne scuzați c-am, bineînțeles, întîrziat, rosti răspicat, cu glas pornit, prefectul, dar am așteptat legătura telefonică cu, bineînțeles, Bucureștiul. În urma convorbirii pe care, bineînțeles, am avut-o, țin să vă comunic că am dispoziții și, bineînțeles, sînt decis să păstrez cea mai strictă ordine în județul meu. Sînt militar de carieră și, bineînțeles, nu concep altfel !

Urmă un moment de tăcere în care, sub cerul pictat pe tavan cu nori rozalii, cei adunați așteptară să vadă dacă prefectul mai spune ceva. Apoi din rîndurile unde erau reprezentanții partidelor de stînga, se auzi un glas:

— Atunci să vorbească domnul primar, că nu-i militar de carieră și poate concepe altfel.

În cabinetul îmbrăcat pînă la jumătatea pereților în tăblii de stejar lustruit, începea să se nască rumoare, mișcare, agitație.

3

„Tovarăși, bine c-a hotărît partidul să luăm cu asalt primăria, tovarăși !... Păi nu mai merge așa, tovarăși !... Nu vedeți cum încearcă să ne ducă ? Nu vedeți c-au și început să treacă la amenințări ? Prefectul zicea că el, bineînțeles, e hotărît, bineînțeles, să fie, bineînțeles, mină forte, bineînțeles — că era să zic eu un „bineînțeles” despre oile pe carele-a furat din Ucraina, să mă țină minte... Nu vedeți, tovarăși, cum administrația orașului încearcă să ne înfometeze, că de șase luni mîncăm tot calcan uscat la soare. Noroc c-a avut marea mult calcan anul ăsta !... și nu vedeți cum patronii sînt încurajați să concedieze muncitorii, cum se tărăgănează îndeplinirea reformei agrare ?” încet, încet, dumnealor vor să strîngă șurubul și să ne trezim iar, ca înainte, fără nici unul dintre drepturile pe care le-am cîștigat la 23 August. Ei bine, asta nu se poate ! Nu vă uitați la mine că strig așa, dar nu se poate !... Mă-nțelegeți, tovarăși ? ! Dacă am lăsa să se întîmple asta, ar însemna că trădăm propria noastră clasă, propria noastră cauză, că trădăm principiile pentru care luptăm. Nu se poate, tovarăși, nu ; nu se poate. De asta spun și eu că e cea mai înțeleaptă hotărîre să punem stăpînire pe oraș !... Amintiți-vă cum au sărit țărăniștii și liberalii cînd prefectul a spus că are dispoziții să mențină ordinea cu orice chip... „Da, de șgur, trebuie să fim disciplinați, toate partidele au față de țară datoria de a fi disciplinate”, au sărit toți burtă-verzii... Hm ! „să fim disciplinați”, adică să nu erfenim în fața orînduirii lor, adică să-i lăsăm să saboteze frontul împotriva fasciștilor, adică să admitem să fim concediați... Nu, tovarăși. În vara asta am avut marea fericire de a trăi ziua de 23-August

si trebuie să ducem înainte ceea ce am cucerit. Acum, dacă partidul a hotărât: Forțele democratice trebuie neapărat să pună mina pe administrația orașului, să pună ordine în aprovizionarea cu alimente și să oblige toți patronii să întrebuințeze întreaga capacitate a întreprinderilor lor, 'tu-le pastele marnii lor, iertați-mă tovarăși, că nu mă mai pot abține!..."

Toată sala pufni în râs. Erau vreo sută de oameni din activul județenei de partid. Cum stăteau așezați în șiruri, pe bănci, fără să-l poată distinge pe fiecare-n parte, Drăgan observă cum fețele tuturor, care fuseseră încordate urmărindu-l cu atenție și încruntându-se eu aprobare,, se-nseninează deodată și cum buzele tuturor zîmbesc în felurite chipuri. In adunarea unde pînă atunci domnise încordarea, în adunarea unde se strînseseră oameni preocupați, încruntați, n'otărîți să lupte pînă la capăt, se crea un moment de destindere. Și doar Drăgan, cu fața lui mare, ca o lună, rămăsese în picioare, așa cum vorbise, parcă intimidat, parcă mai avînd încă ceva de spus, cuprinzîndu-i pe toți în ochii lui rotunzi cu expresie copilărească și strivindu-și una de alta, cu nervozitate, buzele mici. Pînă la urmă, pricepu și el ce era de râs și rîse vinovat, dezvelindu-și știrbeala pe care, după ce i-o făcuseră, agenții de la siguranță i-o trecuseră și-n fișa de cazier.

La masa de unde conducea adunarea, secretarul județenei pufni și el în râs. Apoi, o voită umbră de seriozitate se așeză pe fața lui prelungă,, osoasă, cu pomeți mari, și spuse, nici prea aspru, dar nici prea binevoitor :

— Măsoară-ți vorbele, Drăgane, o cam iei razna, așa...

Oamenii redeveniră serioși și atenți. Numai într-o margine, cîteva-femei, uitîndu-se la chipul mare și încruntat al Hamalului, mai pufneau în râs.

Căutînd înciudat la ele, Drăgan vru să mai . spună ceva, dar nu găsi vorbele și se așeză încet pe locul lui.

— Da, da... o cam ia razna tovarășul Drăgan...

Toate privirile se-ntoarseră spre partea stingă a sălii, acolo unde erau ferestrele și unde, apăsînd cu palma un fular peste falcă și ureche, se ridicase să vorbească Trifu, vechi ziarist cu atitudine mai mult sau mai puțin democratică, om care se-nscrisese în partid a doua zi după 23 August.

— O cam ia razna tovarășul Drăgan, nu numai cu vorbele, dar și cu sensul lor, tovarăși, spuse el destul de tare, dar vorbind numai cu, o jumătate de gură și ferindu-se de curent. Tovarăși, vom ocupa primăria dar nu cu otuzbirul, în mod anarhic ; eu așa înțeleg hotărîrea comitetului județean. Vom discuta și ne vom impune punctul de vedere... ; gîndi-ți-vă.că sîntem încă în război... E bine să ne-ntrebăm, tovarăși: după cele ce spune tovarășul Drăgan, nu-nseamnă că pornim pe panta anarhiei ? Sîntem revoluționari, dar nu anarhiști, tovarăși ! Eu l-am citit pe Lenin... de asta spun că tovarășul Drăgan o cam ia razna...

— Și dumneata n-o iei razna ? !

Brusc, toate capetele se-ntoarseră spre fundul sălii.

Deșirat, ciolănos, cu îneruntătura lui juvenilă între sprîncene, Tebeică îl sfîrteca pe ziarist cu privirile.

Trifu deveni grav. Scoțind de după fular un nas subțirel, subțirel și lung, înghiți în sec și spuse politicoș spre masa conducerii:

— Nu înțeleg întrebarea tovarășului.

— N-o înțelegi? Ei bine, ți-o mai spun o dată: dumneata n-o iei razna când vezi cum ne string ăștia de gât și mai spui să discutăm cu ei pentru că-i anarhie dacă vrem să ne apărăm drepturile cucerite?

Îmbrăcat cu o cămașă albă, pieptănat, văzându-se că trecuse briciul peste fața spînatecă, Tebeică arăta cu totul altfel. Mai ales că părea foarte sigur pe eh

Sala începu să murmure. Um mic zîmbet răsărise pe **fata** secretarului județenei care-și plimba privirile, vioi și atent, de la unul la altul.

— Eu, stimați tovarăși, n-am spus asta, adică ceea ce vrea să înțeleagă tovarășul, eu știu că Lenin a spus că trebuie să dezvoltăm energia revoluționară și tocmai de asta și eu cred că... bineînțeles...

— Vezi c-ai început să vorbești ca prefectul?!

Drăgan era cel care-i strigase asta și începu și el să rîdă o dată cu ceilalți.

Și sala rise, și Trifu dădu să mai spună ceva, și o femeie îi strigă pițigăiat:

— Vezi mai bine ce fac speculanții în piață!

Și toată lumea se înverșuna pînă când cineva dădu glas acestei înverșunări:

— Mergem peste ei și isprăvim povestea!

— Mergem, da, da, mergem...

— Mergem, bine-a spus Drăgan!...

Secretarul județenei se ridică să facă liniște. Înălță mîna, dar nu se mai putu abține; și-n el izbucnise dorința de-a striga:

•— Mergem, tovarăși, mergem, căci numai ceea ce clădim cu propriile noastre mîini e trainic!

Apoi, cu glas scăzut, dădu indicații pentru munca de agitație în mase și ceru să se păstreze neconținut legătura cu comitetul județean pentru ziua cînd se va da semnalul.

— Sîntem înțeleși, tovarăși?

— Da, dudu! toată sala.

El le mulțumi și apoi, privirile drepte de deasupra pomeților mari i se opriră pe chipul ziaristului:

— De acord, tovarășe Trifu?

— Eu, tovarășe secretar? Eu sînt un ostaș disciplinat al partidului, cum s-ar putea să nu iu de acord? Și, apropiindu-se de el, încîntat: Știți, am găsit și un titlu pentru un articol tare: „Primarul și-a trăit traiul, și-a mîncat mîlaiul!” Ei, ce ziceți?... scoase el nasul subțire din spatele fularului cadrilat,

— într-adevăr, mîlaiul și l-a mîncat cu prisosință!... spuse cu încruntare convinsă tovarășul Drăgan, care asistase la ultima parte a discuției.

4

— Domnilor, rîni dați voie să vi-l prezint pe domnul Cîrnu, muncitor de port, pînă acum simpatizant, iar de astăzi membru al partidului nostru liberal. L-am cunoscut și pe tat-său, ne-a fost agent electoral.

Iorgu Tanașoca știa să fie solemn și prezidențial, așa cum se cădea, numai la prezentări scurte, de maximum, o frază. După aceea începea să se cîrcîie, să se bîlbîie și nu mai putea face legătura între propozițiuni, pentru că domnia sa, cerealist fiind de profesie, era obișnuit doar cu replicile scurte ale tocmelii la obor.

Cunoscîndu-i această meteahnă, Segărcescu se ridică repede, veni în fața lor, se înclină afabil strîngînd parlamentar mîna lui Cîrnu și îi arătă un cuier în care să-și pună mantila de cauciuc furată din cine știe ce depozit nemțesc :

— Î Faceți-vă, vă rog, comod.

Cîrnu spuse că nu simte nevoia, și nu se dezbracă, ba dimpotrivă, strînse mai bine cordonul, admirîndu-se cu coada ochiului în oglinda de la cuier. Pe mantilă, „pusese laba” doar de cîteva zile și se socotea destul de impunător în ea.

Cu toate astea, se simțea prost în salonul ăla lung și întunecos unde vreo cinci „gorobeți”, cum le-ar fi spus el, „înțoliți mișto” stăteau „crac peste crac” în fotolii de piele și fumau țigări de la ajutorul american. Cîrnu avea și el un pachet de „Luky” pe care i-l „pasase” un marinar ; așa că scoase o țigară. Imediat, în dreapta lui se auzi un țăcănit. Cu zîmbetul său cordial, mărunțel și înțepat, Segărcescu îi oferea foc de la brichetă.

înconjurat de atîta atenție, Cîrnu era stingherit. Ar fi vrut să se întoarcă spre Iorgu Tanașoca să-i spună : „Cocoane, mie dă-mi daru, fă ce vrei cu numele meu și lasă-mă s-o-ntind”, dar „patronul”, adică președintele liberalilor, se tot dezbrăca lîngă cuier, certîndu-se cu unul :

— Hai, bre, ce, e mult să dai douăjdemii pentru afișe? Păi cît scoți dacă te fac ajutor de primar ? !

— Uite, să ți-i prezint pe domnii din club, spuse Segărcescu, luîndu-l amabil de braț pe Cîrnu : Domnul Antoniu, domnul Steflea, domnul Calimandrie...

Continuînd să fumeze, aceia îi strînseseră pe rînd mîna fără prea mare plăcere. Asta, pe Segărcescu pesemne că-l nemulțumi, pentru că făcu un semn discret din sprîncene și spuse tare :

— Domnul Cîrnu va fi reprezentantul muncitorimii în gruparea partidului nostru, domnilor, iar dacă se va dovedi consecvent, poate că-l vom pune și pe listele noastre electorale și vom avea astfel un candidat muncitor. Nu ?

Și, cu întrebarea pe buze, se-ntoarse spre Cîrnu care rămăsese foarte bățos.

— Da, da... își răspunse sie-și Segărcescu, să nu mai spună comuniștii că toți muncitorii sînt eu ei.

Cei cinci din fotoliile de piele deveniră deodată zîmbitori. În fund, lîngă cuier, Iorgu Tanașoca exclamă fiată de cel pe care-l tot convingea :

— Ei, uite, vezi, vezi pentru ce ne trebuie bani ? !...

În capătul salonului se deschideau două uși largi spre un balcon care dădea în piață. Sceptic, Ovidiu își sprijinea bărbia-n pumn. Pe partea dreaptă însă, Cîrnu văzu o ușă pe care scria : „Clubul partidului național-liberal, administrația și casieria”. Așa că, atunci cînd Segărcescu îi prezentă pe încă cineva, el întinse cam neatent mîna.

— Domnul Boia, domnul Cîrnu, rostea grav inginerul.
Din fotoliu se ridică un omuleț cu ochelari mari, care se uită grav și rosti dorindu-se deosebit de amabil :

— 'Nu știu unde, dar cu domnul am mai avut, mi se pare, onoarea...
Cîrnu se uită la el intimidat, trase din țigară și întrebă :

— Nu stați pe strada Mangaliei ?...

— Ba da, ba da... răspunse repede, bucuros, Boia.

— Atunci, da, mă cunoașteți, v-am crăpat odată niște lemne.
Mulțumit că i se confirma memoria, Boia se reazează :

— Vedeți, am spus eu e-am mai avut onoarea... Mă bucur, mă bucur foarte mult că devenim acum colegi de club.
Trecură mai departe și, luîndu-l pe după umeri, Segărceanu îi spuse:

— Hai acum să stăm puțin de vorbă.
Spre bucuria lui Cîrnu, intrară pe ușa a cărei inscripție o citise mai înainte.

— Dragul meu, începu inginerul, studiindu-l, după ce-l pofti să șadă. Dar, pentru că înțelese cam ce aștepta omul, duse mîna la buzunar : Am să-ți dau acum o sumă de bani, pe care, nu te supăra — și acest „nu te, supăra”, pentru că era vorba de bani, sună mai degrabă amenințător decît rugător — nu te supăra, zic, am să te rog să nud cheltuești dumneata singur, sau să-i bei...

Îi surprinse mutra cam acră pe care o făcu Cîrnu, care se considera om mai de societate decît era apreciat, dar nu-și schimbă tonul.
Văzuse cu cine avea de-a face :

— Nu te supăra că-ți spun asta... și compensa vorbele cu un teanc de bancnote scoase din buzunar, care însenină figura, celui din fața sa. Nu-ți dau bani prea mulți, de asta ți-am vorbit așa... — și iarăși, una rece, una caldă, îi puse în față cîteva cearceafuri de două mii împodobite cu țărănci, coase, coroana regală și știuleți de păpușoi. Asta e, ca să zic așa, un fond de reprezentare ; ca să ai să bei o țuică cu unul, cu altul și să ne aduci adeziuni. Dar bagă de seamă, ne trebuie muncitori, din, ailalți știm s-aducem și noi...

— Muncitori... mormăi Cîrnu, încrețindu-și fruntea prea dreaptă cu sprîncene spălăcite... Și răvăși cu degetul banii de pe masă, fără să-l privească pe inginer în ochii cenușii... Cam greu, coane...

— A, bineînțeles, făcu o întoarcere spirituală de nouăzeci de grade, redevenind curtenitor Segărcescu, vei mai primi bani. Pe măsură ce ne-~~a~~aduci oameni, noi îți mai dăm ; pentru ialte țuici, cu alții... Și, adăugînd totuși încă două cearșafuri : Mai mult, deocamdată, nu putem; avem și noi, dragă, de dat socoteală...

Nasul lui grecesc, pentru a cărui linie bărbătească inginerul avea succes chiar și la fata președintelui țărăniștilor, rămase totuși nemișcat, întreaga lui față dovedea surprindere; surprindere pentru faptul că cel din fața lui nu se grăbea să bage banii în buzunar.

— Gonu Iorgu Tanașoca zicea că-mi dă un fond pentru negustoria de pește.

Cîrnu avea o gîjliială nemulțumită-n glas. Clipea des. Din pricina asta, ochii verzui îi păreau extrem de înguști, nedormiți, cu tăietura

pleoapelor roșie. Buzele lui spălate acum de molan erau albicioase și strînse-ntr-un rictus care dovedea oarecare dispreț.

Expresia asta îl cam puse pe gânduri pe inginerul care-și spunea : „Uite-al dracului, ăsta știe să se tocmească !” Ca să-l cîștige, întrebuița diplomația lui recunoscută superioară în tot județul :

— 'Pește ? ! Exact ! Cum uitasem, domnule ! Bine că mi-ai amintit...

Puse mîna pe telefon, formă un număr și spuse sec :

— Domnișoară, dă-mi-l, te rog, pe primar ; Segărcescu la telefon.

Apoi, în timp ce primea legătura îi aruncă lui Cîrnu un zîmbet care parcă spunea cu amabilitate: „Vezi că se face? !”

— Alo, Georgică, servus !... Domnule, spune-mi, poți să-rai dai ceva din fondul „pentru producția de război ?” Pentru oamenii noștri... Da ? Bravo ! ești drăguț... Uite, va veni la tine domnul Cîrnu, om de-al nostru, care-ți va crea popularitatea printre muncitorii din port, dă-i te rog ceva 'din fondul pentru producția de război, ca să organizeze un comerț cu pește... Cum ?... E doar pentru industrie ?... Ei, vezi tu ; să facă pește sărat pentru, armată, ce, și asta e o industrie !... Bun ?... Bine, bine... Atunci, pe seară o să vină la tine... Pa!

Totuși, după ce închise telefonul, nu se putu abține să nu exclame :

— Vezi, ai naibii, cum ne mai face curte ca să-l susținem !...

Dar pe Cîrnu nu-l mai interesa dacă inginerul îi spunea lui sau exclama pentru sine însuși. Ridicat în picioare, el clipea și mai des ca pînă atunci. Băgase banii în buzunar, c-o mîna își îndrepta cîrlionții la fel de spălăciți ca și sprîncenele, iar cu alta stringea cordonul mantilei nemțești.

— Coane, vă mulțumesc, coane... vă...

— Stai, stai te rog, mai stai puțin.

Segărcescu redevenise grav, distant și autoritar, ca atunci cînd dădea dispoziți la șantierul naval.

— Uite ce vreau să-ți spun : sfatul meu este să iei 'banii pe care ți-i dă primarul, dar să-i bagi în buzunar,* să nu te-apuci de negoț de pește. Pentru că, dacă te apuci de negoț de pește, nu mai ai nici un haz. Noi avem nevoie de muncitori, dragul meu ; negustori de pește avem cîți vrem !... Și, strîngîndu-i mîna : vezi, vezi că sînt cinstit și-ți arăt adevăratul preț pe care-l ai...

După ce ieși Cîrnu, scoase din buzunar teancul de mii ca să vadă cîte mai are. Dar abia începu să numere că fu întrerupt de țîrîitul telefonului'.

— Da, eu, Trifule, rosti el grav. Apoi, deodată buzele i se făcură albe, mai albe decît ale lui Cîrnu : Cum ? Pe cuvîntul tău de gazetar !...

Mai rosti un „da, da” gîtuit de emoție, apoi deodată, năvălindu-i s.îngele-n față, se trezi strigînd :

— Bine, bine, ține-mă la curent.

Trîntind receptorul, năvăli în camera cealaltă :

— Mi-a telefonat Trifu, spuse el cu glas gîfîit.La ora trei comuniștii iau cu asalt primăria. Domnilor, e două fără un sfert, două fără un sfert !...

Toți cei de pe fotoliile de piele săriră-n picioare :

— Cum ? Ce ?... Unde ? ! Care?...

Dar Segărcescu se-ntorsese din nou la telefon și cerea cabinetul prefectului.

În camera de dincolo se auzea glasul subțirei al domnului Boia :
— Să ne dea un regiment, să facă de pază la casele noastre.

Ziua se mohora.

O pală de vînt umed trînti de perete ușile cu cristale mici, de la balcon. În mijlocul pieții, Ovidiu-și sprijinea bărbia-n pumn fără să-i pese că un pescăruș i se așezase pe creștet. Apoi veni o altă pală de vînt, iar pescărușul se lăsă în voia ei, pînă rămase doar ca un punct alb. Aripile cenușii i se confundau cu cerul.

A treia pală de vînt fu și mai puternică.

5

În spatele clădirii; sindicatului „Dezrobirea”, pe un loc viran care ducea pînă la buza rîpei de unde începea valea portului, se strînseseră, la chemarea sindicatelor, vreo cîteva mii de oameni. Cu toții știaua pentru ce fuseseră chemați ; foarte mulți abia așteptaseră clipa asta, cîțiva încă se mai îndoiau sau se temeau. Din capul străzii oare cobora în pantă, se vedea colțul alb al clădirii sindicatului și apoi o imensitate de oameni care acoperea vederea spre port. Peste capetele lor, în fund, se profilau doar parapețele masivelor silozuri cenușii și-un colț cu apa plumburie din golful portului. În fund de tot, unde începea pămîntul Dobrogei, norii se spărgeau, lăsînd să se vadă soarele palid, alb-aibăstriu, lipsit de raze.

Sub vinețiul care cobora pînă jos, în port, ocupînd astfel și cerul și adîncul peisajului, sute de șepci, de băști, de pălării mai mult sau mai puțin demodate, de capete goale. Ici-colo, mai vedeai cîte unul cu vreo capelă militară căreia-i scosese stema, iar în mijlocul tuturor, un găligan care se făcea observat datorită gîtului său lung ridicat peste mulțime, purta chiar o bonetă aljă, de vară, de marinar american — yankee doodle dandy.

— Aha, s-au strîns ceva oameni !... exclamă Drăgan coborînd în mantaua sa soldățească panta străzii împreună cu președintele sindicatului, un bătrînel mic, cu părul alb, îndesat, strașnic de roșu la față, cu vorbă mult mai puternică și mai pătimașă decît te-ai fi așteptat, bun organizator și strașnic apărător al drepturilor hamalilor, al cărui singur defect, după părerea lui Drăgan, era că făcea versuri.

Bătrînelul se-ntoarse spre el cu o lumină fericită pe fața-i roșie.

— Ce mai, Drăgane, îi punem cu botu pe labe. Uite, eu am fost atît de emoționat, c-am scris și-o poezie.

Drăgan îl privi pe bătrîn cam neîncrezător :

— O poezie, nea Niculae ?

— Da, mă, o poezie, răspunse acela aspru, mult mai aspru decît te-ai fi așteptat, ca omul pregătit mai dinainte să riposteze.

Drăgan zîmbi:

— Ai fi vreun Eminescu !..,

— Și ce, mă, dacă nu sînt Eminescu, nu pot să scriu poezii ?

Bătrînelul era pornit, pentru că destul de mulți îl luau în tărbață pentru meteahna asta.

Ca un om cinstit ce era, Drăgan recunoscu :

— Da, ai dreptate, nea Niculae !...

Dar curiozitatea aceea un pic ironică tot nu și-o putu abține :

— Dar, nu zău, nea Niculae, cum îți vine, bre, așa, deodată, să te așezi pe scaun și să scrii o poezie ?

Fața roșie a lui Niculae deveni și mai roșie.

— Lasă că-ți explic eu altă dată, Drăgane, spuse el ca și cum l-ar fi amenințat. Dar nu se putu abține să nu-i dea un avans din explicație : Gîndește-te la un singur lucru — că și eu am fost bucuros că mergem să-i punem cu botu pe labe, cum ai fost și tu. Ei, spune, ești bucuros că-i punem cu botu pe labe?

— Cam așa, nea Niculae, cam așa !

Și Drăgan îl privi cu seriozitate șolțieă. Apoi satisfacția și încrederea izbucniră în el făcîndu-l să arate încîntat ca un copil. Ochii rotunzi îi scăpărau de bucurie. Cu fălcile lui mari, cu gura mică ale cărei buze subțiri, întinzîndu-se, deveniseră și mai subțiri, cu sprîncenele scurte ridicate-n sus, cît mai sus pe fruntea încrețită, Drăgan rîdea. Rîdea dezvelindu-și gura știrbă :

— Li aranjăm noi, să le meargă untu !

— Drăgane, mă, ar trebui să-ți mai pui și tu dinții ăia.

Drăgan deveni serios, poate chiar puțintel cam trist :

— Știu, nea Niculae, mi-au mai spus tovarășii... Și-apoi, simt și eu că imolfăi ca un moș. Dar, de... dacă nu-i timp ! Cînd dnacu să-i mai pun ? !

— Mă băiatule, nu lăsa așa, nu-i bine.

— Eh, lasă, nea Niculae, vorba aia : să desăvîrșim revoluția. Pe urmă îmi pun eu dinți !

Președintele sindicatului se uită la el să-l vadă dacă vorbește serios sau glumește și, pentru că-l văzu într-adevăr îngîndurat, nu mai spuse decît :

— De, mă Drăgane, ai și tu dreptate!

Mulțimea îi întîmpină cu murmure. Imediat fură înconjurați :

— Ce facem, pornim ?

— Așteptăm să ajungă aici coloana care pornește de la sediul partidului și ne atașăm ei, lămuri președintele. Apoi, se ridică pe un zid scund rămas de la întăcirile militare și strigă : Tovarăși, să fiți gata, ceilalți au și pornit spre noi !

Cu ochiul lui neasthnpărat, Drăgan observă un grup mai retras într-o latură a maidanului. Se apropie.

— Ce faci, nea Cazane, te gîndești la vremea cînd plăteai cotizații la sindicatul Sfîntu Niculae din Sulina ?

— Stînd pe un bolovan, nea Cazan trăgea conform tabietului său fumuri rare din țigaretul de cireș. In jurul lui, tot pe bolovani, mai stăteau cîțiva muncitori bătrîni și cîțiva mai tineri.

— Nea Cazan e supărat că nu-l puneți pe el primar, Drăgane, strigă cineva din spate.

Toți cei din jur rîseră, dar bătrînul rămase destul de serios.

— Așa-i, nea Cazane ?... Și nu-mi spui și mie că mă știi de cînd eram țînc ! Se poate ? vorbi sentimental, cînd în glumă, cînd în serios, Drăgan. Zi, nea Cazane, așa-i ?

— Ei, Gavrilă !... exclamă nemulțumit de insistență. Cum o să fie așa ?...

— Atunci, ce te nemulțumește ?.

— Da de unde știi că mă nemulțumește ceva ?

De nervozitate, bătrînul trase repede două fumuri la rînd.

— Ei, na! se supără Drăgan de data asia, da' ce, crezi că-s chior, nea Cazane ?

Bătrînul tăcu. Trecu peste scrum degetul inelar de la aceeași mîna cu care ținea țigaretul, chibzui ceva, și într-un tîrziu ridică ochii :

— Vrei să-ți spun, Drăgane? Uite, îți spun: De ce n-așteptăm să se pornească la București o acțiune ca asta ?

În jur era mare gălăgie făcută de vorbele, discuțiile, exclamațiile a eîtorva mii de oameni. Lîngă Cazan se adunară imediat mai multe fețe curioase. Drăgan se-ncruntă, apoi zîmbi cu buzele-i subțiri. Intodeauna-i plăcea să fie provocat la discuție :

— Da' matală ce-ai' răspunde dacă ăia din București ar întreba la fel : De ce n-așteptăm să se pornească în țară o acțiune din asta ? E ? !

— Ei, mă, compari capitala !

— N-o compar, nea Cazane, n-o compar. Dar acum nu mai e de așteptat, unde situația e favorabilă, sîntem datori să dăm bătălia...

— Ce situație favorabilă, măi Gavrilă ! Să-i vezi ce-or să mai tragă-n noi...

De data asta, Drăgan se-nfurie :

— Dacă ți-e frică, n-ai decît să te duci acasă !

Bătrînul mai trase un fum din țigară, dar numai pînă la jumătate :

— Băiatule, să știi că mie nu mi-e frică de 'moarte !

În jurul lor, oamenii se-ngrămădiră curioși. Erau amîndoi atît de îndîrjiți, încît nu știai la ce să te aștepți.

— Nu, nu mi-e frică de moarte, spunea scrișnit bătrînul, dar nici nu vreau să mor degeaba.

— Și, ca să alungăm pe oamenii lui Antonescu, ca să punem noi mîna pe conducerea orașului, să putem să-i strângem pe patroni de gît să nu-și mai bată joc de oameni, să putem pune ordine-n piață să nu mai fie speculanți, nu-nseamnă la matală nimica ?

Bătrînul nu-i răspunse, și el se-nfurie mai rău :

— Nea Cazane, nu vezi cum își bat joc de noi? îi strigă Drăgan. Pe cine-a pus Sănătescu primar ? Pe cel care-a fost ajutor de primar în vremea lui Antonescu. Va să zică, ce s-a schimbat la primărie ? Nimic. Asta vor ei : nimic să nu se schimbe... Ori, putem noi lăsa lucrurile așa ? Numai un primar pus dintre noi o să poată simți ca noi. Ei, ce zici?...

Fără să lase ochii în jos, cel din fața sa părea nițel rușinat :

— Asta așa-i ; ai dreptate.

— Atunci ? întrebă încă înfierbîntat Drăgan, ridicînd mult sprîncenele lui scurte.

Dar nu mai avu vreme să audă răspunsul. Pe strada paralelă cu panta portului, începu să curgă un șuvoi de oameni. Sub cerul scund zgomotul glasurilor celor care așteptau aici începu să se amestece cu ropotul pașilor celor care veneau. Și, încă mai înainte ca aceia să se oprească, pe zidul cel scund rămas de la întăritura militară, se urcă secretarul județenei. După el, cu fața și mai înroșită din pricina efortului,

se urcă și președintele sindicatului. Răsufli greu, dar chipul îi era deosebit de încântat.

— Tovarăși...

Se făcu deodată liniște, liniște, pînă jos în port, unde se auzeau niște vagoane tamponîndu-se.

— Tovarăși, strigă încă o dată secretarul, în numele celor cîteva mii de oameni care venim acum din partea de sus a orașului am să vă fac o propunere. Noi ne-am gîndit, tovarăși, c-ar fi foarte bun de primar tovarășul dumneavoastră și al nostru, Drăgan Gavrilă...

„Drăgan Gavrilă"... parcă răsună glasul lui peste capetele mulțimii, peste valea portului, peste catargele cîtorva vase, și se stinse încet, luncînd pe fața de plumb a întunecatei mări. Se stinse încet, lăsînd un moment de liniște totală în care se auzi un glas foarte mirat :

— Cum, tovarășe ?...

Era glasul cam răgușit al lui Drăgan. Dar nu se-nțelese prea bine ce voia, pentru că, aproape în același timp, mii de urale și de chiuituri izbucniră pe-ntreg maidanul, pe strada îngustă, pe străzi lăturalnice, urcînd parcă spre boltă, sărînd pe acoperișurile mohorîte ale caselor, țupăînd pe olane și îndreptîndu-se spre turnulețul cu țigla roșie care se vedea din clădirea primăriei. Muncitorii din port erau entuziasmați la culme, erau cu toții o masă care striga și chiuia, iar uralele lor începură a se împleti cu altele, ale altora, ale celor care veneau încolonați.

— Tovarăși, dar, eu... V-am mai spus și la județeană că nu mă pricep ? !...

În mijlocul mulțimii înflăcărate, cu mâini mari întinse înainte, cu fața grozav de încruntată, Drăgan se uita în dreapta și-n stînga și părea că nu știe la cine să protesteze.

— Eu nu sînt pregătît, bolborosea el...

Pînă ce dădu cu ochii de nea Cazan. Încîntat, bătrînul aclama și el.

— Găsiți unul mai bun ! mai spuse o dată Drăgan.

— Ce „mai bun" mă Gavrilă, nu ziceai tu mai adineaori că ne trebuie primar de-al nostru ?

— Da, dar...

Nu mai auzi însă răspunsul, pentru că se trezi luat pe sus.

-- Ia uită-te la el, zise președintele cînd îi văzu mutra neîndemnică pe care-o avea pe umerii celorlalți, e cea mai plăcută povară pe care-au ridicat-o vreodată băieții noștri.

— Tovarăși, dar eu...

Însă uralele care acopereau totul, răsunau acum pe toate cele trei străzi paralele care coborau spre piață. Mulțimea înainta grăbit. Repede, maidanul se golea lăsînd liberă vederea spre port, spre catargele vaselor, spre apa din bazin, spre gara maritimă.

Și, deodată, din spatele acesteia, se văzu pornind în viteză un șir de camioane cu marinari înarmați.

6

• rima dată, l-au pus pe Drăgan în față. În primul rînd, între cei care duceau steagurile. Apoi s-au gîndit la faptul că din primărie s-a putea să tragă și l-au mutat mai la mijloc.

El se lăsă în voia tuturor, ca un copil rușinat. Nu mai zicea „nu trebuie, tovarăși”, ci zicea „bine, tovarăși”, parcă jenându-se acum pentru că atâtea mii de oameni avuseseră încredere în el, iar el se purtase așa, ca și cum ar fi făcut pe domnișoara năzuroasă. Cum naiba de se purtase așa?... Dădea din umeri și se mira și ei și se mustra în sinea lui, și-i era rușine și ciudă. Mergea cu nasul bont aplecat în jos și se gândea ce va face prima dată, ca să arate că merită încrederea oamenilor ăstora... îi va aresta pe speculanți. Nu, nu-i bine, nu-i va aresta, dar îi va obliga să vîndă cu anumite prețuri — sau nu ; tot mai bine să-i aresteze... îi va aresta și le va confisca marfa. Nu. După caz, nu trebuie s-o ia cu otuzbirul. Oricum, marfa o să le-o confiște, mama lor de pușlamale, și-o s-o vîndă la preț minimal...

Și avea o față chinuită, tare încruntată, tare irămîntată.

Ducîndu-l cu ea, coloana mergea spre piața a cărei deschidere începuse să se vadă în vale. Casele vechi, înguste și înalte, cu podoabe de arhitectură demodată, păreau laturile de piatră ale unui canal pe care șiroia un șuvoi nestăvilit. Bătrîni și tineri, femei și bărbați, mai îmbrăcați și mai dezbrăcați, unii cu fețele încruntate, alții cu fețele voioase, conștienți de pericolul care-i aștepta sau de datoria pe care o aveau, oamenii curgeau în șuvoaie, uniți cu toții într-un singur gînd : acela că, chiar de le mai era puțin teamă de ce se putea întîmpla, chiar de erau deplin încrezători, avîntați sau temperați, pătimași sau lucizi, ei nu trebuiau să se mai oprească, nu aveau cum să se mai oprească.

De la ferestrele tuturor caselor îi însoțeau priviri, îi urmăreau priviri, îi iscodeau priviri. Iar de pe ușile multor case ieșeau alăturindu-li-se alți și alți oameni. Și coloanele deveneau imense, amestecînd în marșul lor hamali și sudori și nituitori și rujari și învățători și cizmari și electricieni și marinari și elevi de liceu și femei cu copii în brațe și ostași eliberați și țărani din suburbii și invalizi și zidari și tipografi și profesori și lustragii și ceferiști, și romîni și armeni și greci și turci și lipoveni și macedoneni și găgăuți, și șepci și pălării și basmale și capele, și capete cu păr blond, cu păr negru, cu păr castaniu, cu păr alb, cu păr cărunț, zeci de feluri de culori, sute de feluri de haine, mii de chipiuri și un singur glas care izbucnea în urale revărsîndu-se asupra întregii peninsule, coborînd pînă la apa mării, înfruntîndu-se cu valurile mohorîte și amestecîndu-se cu negurile depărtărilor ei de cositor.

„Trebuie să le arăt că merit încrederea lor”, își spunea Drăgan încruntat, privindu-și picioarele încălțate-n bocanci.

Prin cap îi vîjîiau tot felul de gînduri : o să facem comitete de control în fabrici... să-i obligăm pe patroni s-aducă alimente... țărani — oare sînt țărani pe-aici ? — țărani să pună mina pe moșia generalului Maclei, care-a fugit...

Dar nu avu vreme să mai chibzuiască. În flanc cu el ajunseră Chiru, Tebeică, Tase Mustăciosul, Noe și Iorgu-Macedoneanul, tovarășii lui de poștă, pe jos, din port. Vorbiră ceva cu secretarul județenei și acela, după ce-i ascultă cu priviri surprinse, dădu din cap aprobator.

Atunci cei cinci veniră mai lîngă Drăgan.

— Drăgane, îl trase Chiru de mîneacă, îmbracă scurta asta de piele a lui Tebeică.

Și curios, și temător, înalt, cu fața slabă, spînatică, Tebeică se uită cu coada ochiului, așa cum mergea-ntr-o parte. Și pufni în rîs atunci cînd, exact cum se-așteptase el, Drăgan izbucni :

— Ce mă ? !

Era atît de refractar rostit acest „ce mă”, încît și ceilalți patru pufniră-n rîs :

— Țj-am spus noi, Chirule !

Dar Chiru nu se lăsă, începu să sufle cam greu pe nări înfiorînd mustăcioara subțire care-i dădea o mutră de sud-american :

— Drăgane, zău, ia scurta lui Tebeică. Lui nu-i vine bine, nu vezi că-i pentru un solid ca tine ?

Drăgan se uita la el cu ochi rotunzi și ficși. Mergînd, nu prea piuea sta față-n față așa că ceilalți, curioși, întindeau gîturile uifîndu-se *la* ei: și așteptîndu-l din moment în moment să înjure.

Dar în locul înjurăturii, în glasul iui își făcu loc mîhnirea. Se uită în jos, la bocanci, singurul lucru ca lumea de pe el, apoi la mantaua militară cu poalele ferfenițite, și zise ca și cum ar fi constatat cu durere :

— Vi-i rușine cu mine.

— Nu, Drăgane, dar... bîlbîi rugător Tebeică, dezbrăcînd scurta și întinzîndu-i-o.

— Ce „nu”, mă, ce „nu” ? Ce, nu vād eu ? ! se zborși la el Drăgan, mișcînd repede buzele subțiri.

Apoi, deodată întinse mîna și, gemînd ca și cum și-ar fi călcat toată voința-n picioare, smulse scurta din mîna lui Tebeică.

îndreptate spre el de pe lături, din mers, fețele celor cinci rămaseră surprinse, neștiind ce voia să facă. Și deodată se înseninară : nervos, cu degetele lui mari, Drăgan își defăcea nasturii de la manta....

— Drăgane, îi sări în față Tase Mustăciosul, mergînd deandarat-lea, stai să te pup ! Drăgane, ești un om. Drăgane ! Apoi, încruntîndu-se : Păi, dacă n-ai fi ascultat nici de noi cu care-ai muncit alături în fiecare zi, în fiecare schimb, zău că te-njuram !

Și, repede, pînă să nu-și dea seama, îi schimbă și șapca cu a lui, care era mai nouă.

Drăgan se burzului din nou, dar nu avu ce să mai facă. în jur, toți cei care puteau să vadă, rîdeau.

— Ce, mormăi el, bosumflat ca un copil, încheind nasturii scurtei, am avut și eu un palton nou, zău c-am avut. Abia-l luasem în '43 cînd m-au agățat. Dar la mititica am făcut schimb c-un dezertor, fiindcă-mi rupseseră ăia la o bătaie și haina și cămașa, și i-am dat paltonul pe mantaua asta nenorocită, pe-un pulover și pe două cămăși...

Cel mai fericit dintre toți era spînaticul Tebeică, înfășurîndu-se-n mantaua zdrențuită la poale.

„Are lunganul ăsta un suflet de aur” își spuse Drăgan privindu-l.

în acel moment, ultima casă înaltă, îngustă, cu balcoane pîntecoase păru să se dea la o parte și piața se deschise în toată lărgimea ei. Uralele izbucniră mai puternic, steagurile tricolore și roșii începură să fluture. În mijloc, înfipt pe soclu, Ovidiu gîndea sceptic. în fund, cu arcade largi și multe acoperișuri de țiglă roșie, într-un stil cvazi național, clădirea primăriei parcă aștepta nepăsătoare.

Dar deodată, făcîndu-i pe mulți să se-mpiedice, întreaga coloană se

opri. Pe balcoane, pe scări, și chiar în piață, în uniforme negre, apărură marinari înarmați.

Un moment de liniște cenușie ca și văzduhul, apoi se auzi un glas :

— N-or să tragă ; ce, ei nu sînt tot frați de-ai noștri ? •!

Și, după încă un moment de asemănătoare liniște :

— Da, dar cineva trebuie să le spună asta !

Drăgan simți prin tot corpul o furnicătură ; veșnicul lui neastâmpăr, în sinea lui și începuse să strige : „Fraților, nu trageți, avem aceleași Interese.”

O zbughi prin mulțime, deodată, repede, ferit, cu capu-n jos, ca un elev care fuge din rînd și-i sigur că profesorul îl va chema înapoi.

În urma lui auzi glasuri :

— • Unde se duce? Unde se duce? Opriți-l ! Nu el, altcineva!

Dar Drăgan dădu și mai tare din coate pînă se trezi singur, pe asfaltul gol.

Mulțimii, îi auzea doar murmurul. Pe marinari îi vedea bine ; erau cu armele îndreptate spre el. „Mă vor împușca”, își spuse. Și, cercetînd cu privirea clădirea masivă a primăriei : „Mare lucru !”... Porni cu pași hotărîți înainte.

— Fraților, strigă el, nu trageți. Avem aceleași interese, fraților... mișcă o mină prin aer, în vreme ce cealaltă, obișnuită cu buzunarul mantalei, îl căuta pe cel de la scurtă mai jos de tăietură. Fraților, noi vrem să îndepărtăm specula din pricina căreia flămînzesc și familiile noastre, noi vrem să îndepărtăm pe cei care amîină înfăptuirea reformei agrare, de care voi și familiile voastre aveți atîta nevoie... Fraților...

— Fraților !...

încă un glas răsună lîngă el. Tresări și se uită : roșu la față, venise și președintele sindicatului.

— Fraților, în vinele noastre curge același sînge, sîngele celor exploatați și jefuiți. Cei care v-au trimis să trageți sînt dușmanii și ai noștri, și ai voștri !

— Fraților, interesul vostru e același, să nu mai facă patronii ce vor, să se înfăptuiască reforma agrară.

— Fraților, nu trageți !

— Fraților...

— Trageți în ei ! Ce stați ? Trageți în ei !

Zbieratul domină toată piața. Cu pistolul în mîină, un comandor apăruse pe treptele primăriei.

— • Fraților...

— Trageți în ei, ce mai stați ?...

Cu mîinile încleștate pe arme, ostașii erau gata.

Într-o clipă, Drăgan îi văzu cum pun arătătoarele pe trăgaci, cum ofițerul face niște gesturi furioase, cum îndreaptă spre el țeava revolverului, în aceeași clipă, auzi și un pîrîit de încărcător descărcat în întregime, își spuse „m-a lovit”, dar și văzu cum, dintre mogîldețele negre, una sare la comandor și-i smulge pistolul din mîină.

Lîngă el bufni ceva. Președintele căzuse.

Dar nu mai avu vreme să se aplece spre el, pentru că un glas, de data asta de pe scările primăriei, al ostașului care smulsese pistolul comandorului, striga :

— Matrozi, nu trageți, nu trageți în frații voștri !

Chiuind, Drăgan o rupse la fugă spre el.

— Uraaa !

Strigînd, chiuind, toată mulțimea năvălea în urma lui, îi lua pe marinari, îi săruta, îi ridica în brațe. Ovidiu era înconjurat din toate părțile de-o mare vie la care privea absent.

Tulburate, apele mării începuseră să se clatine, să se zbată. Printre casele ca niște măsele rare, vedeai turn, fluturînd spumoase coame cenușii, veneau mari valuri dinspre larguri. Din ce în ce mai dese, din ce în ce mai furioase, din ce în ce mai amenințătoare datorită imenselor guri concave pe care, cu buze de spumă trențuită, le căscau spre țarm. Deasupra lor vîntul alerga iute, șuierător, vălătucind nori albi, cu nori negri, cu nori cenușii. Amețiți de izbiturile lui, pescărușii se bălăbăneau în înalt. Cu mugete surde marea turbure își dezlănțuia atotputernica furtună.

Drăgan se trezi sărutînd un marinar bărbos. Și-l sărută, și-l sărută, pînă ce acela îl opri :

— Stai, tovarășe, să te leg, că-ți curge sînge din umăr.

— Sînge ?

Atunci de-abia Drăgan își dădu seama :

— Și... președintele ?

— Nu știu, cred că e mort...

Mulțimea năvălea, îi împingea pe treptele primăriei.

Fără să știe de ce, Drăgan simți nevoia să-și spună : „Uite, săracu, și n-a apucat să intre cu noi în primărie !”

Mîinile lui mari împingeau ușile de stejar ale căror încheieturi pîrîiau. Spatele lui era apăsător de forța a mii de oameni.

Strigăte, urale, lovituri, exclamații de efort.

— Tovarăși, tovarăși, tovarăși... Stați, tovarăși, stați așa...

Cu fularul cadrilat înfășurîndu-i bine gîtul, chiorîndu-se prin vizorul unui aparat de fotografiat, Trifu striga ca-n gură de șarpe :

— Tovarăși, stați, tovarăși, nu mă-mpingeți, tovarăși, vreau să immortalizez acest moment...

Dar, pentru că mulțirnea-l împingea la o parte, el se tot vedea nevoit să strige :

— Tovarăși, stați, tovarăși... .

Ajunse astfel lîngă Drăgan.

— Tovarășe Drăgan, ce bine că te-am găsit ! Stai, stai așa, cu mîna pe ușă, să immortalizez acest moment istoric. Dar nu te mișca, pentru că e cam întuneric și aparatul meu e cam slab.

Pîrîind și trosnind, ușa se deschise și cu mulțimea, Drăgan năvăli în primărie.

Trifu rămase uimit, cu gura întredeschisă, cu fularul cadrilat înfășurat strîns în jurul gîtului.

— Domnu Trifu, domnu Trifu...

Un cetățean mărunțel în pufoaică rusească se-ndesa în el :

— Domnu Trifu, m-a trimis domnul Segărcescu, vă așteaptă în strada Mircea la numărul doisprezece.

Trifu tresări, se făcu alb :

— Cine?

— Domnul inginer Segărcescu.
Trifu înghiți în sec, apoi luă o hotărîre :
— Nu cunosc nici un inginer Segărcescu, domnule : Puterea e în
mîinile comuniștilor, iar eu sînt Anghel Trifu, ziarist comunist.
Se depărta repede, înfășurîndu-și și mai strîns fularul cadrilat.
De gîtul lui Ovidiu fusese agățat un difuzor, și se trăgeau firele pe
balconul primăriei de unde se aștepta să vorbească Drăgan.

7

r
Era seară. În toate încăperile, pe toate sălile primăriei, ardeau lu-
mini bogate ca la baluri. Se terminase de multă vreme și mitingul, se
terminase și discuția în care conducătorii partidelor de stînga împreună
cu Drăgan pusese la punct un plan de acțiune, dar mulțimea încă nu
golise piața. Pe cele trei străzi principale care străbat partea peninsulară
a orașului, oamenii urcau acum în sens invers, îndreptîndu-se spre casele
lor cu chipuri luminate, ca și cum ar fi dus cu ei o flacără nouă.

Cu fruntea lipită de un geam din cabinetul primarului, Drăgan pri-
vea cum, în lumina serii care desena totul în două nuanțe: negru și ce-
nușiu, mulțimea încă mai părăsea piața.

Ușa se deschise și, pe ea, însoțit de cîțiva oameni, intră secretarul
județenei.

Drăgan tresări; se-ntoarse către ei oarecum rușinat.

— Ce-i, Drăgane, ce ne privești așa ? întrebă secretarul.

•— M-ați surprins într-un moment cînd sînt prea sentimental, re-
cunosc el mișcîndu-se masiv și zîmbind sfios.

— Cum adică, Drăgane ?

•— Adică, tovarășe secretar, eu cînd am venit, cum nu sînt nici prea
înalț, n-am putut vedea în spate cîtă mulțime pornise înapoi, spre piață...
Dar acum, acum mă uitam și-mi dădeam seama că sînt două ceasuri de
cînd au pornit să golească piața și tot nu s-a terminat. Și mă gîndeam
și eu așa, cît de puternică e chemarea partidului nostru !...

Dădu din umeri, tot rușinat de modul sentimental în care vorbise,
parcă vrînd să spună : „Făoți-mi ce vreți, ăsta sînt !”

Unul dintre cei care intraseră îi întinse un pistol.

— De asta am mai trecut pe-aici, Drăgane, îi spuse secretarul, ia
pistolul. Ți-aș dori să n-ai nevoie de el, dar, cine știe...

Îi strînseră mina și rilecară. Peste cîteva momente mașina lor se
auzi jos pornind.

Și Drăgan, Gavrilă Drăgan, om nu prea înalt, lat în umeri, cu fața
mare, rotundă cu niște sprîncene scurte și late, rămase singur în cabinetul
vast, îmbrăcat pînă la jumătatea pereților în tăblii de stejar, cu tavanul
pictat în chip de cer ai cărui nori rozalii nu se mai vedeau din pricina lus-
trei imense din care se revărsa o lumină scînteietoare.

Primul reflex pe care-l avu fu să plece și el. Apoi, imediat își dădu
seama că, de atunci începînd, acolo era biroul lui. Și începu să se plimbe
cu pași nesiguri, în jurul mesei cu cristal. Simțea oarecare neîndemlnare
în fața mobilierului aceluia greoi. El era un om modest!...

Ca să alunge toate gîndurile astea, începu să revadă ce avea de
făcut. Se duse la biroul masiv, luă o hîrtie și un creion, veni la masa de

cristal, se așeză la un colț al ei și vru să scrie. Dar prin mîna rănită îi înaintea neputincios și începu să recapituleze

II întrerupse zbîrniitul telefonului.

— Alo, aveți legătura cu Bucureștiul, aveți legătura cu Bucureștiul. Kamase surprins.

— Dar n-am cerut nici un București, domnișoară i

— Nu-i nimic, vă cere, bineînțeles, Bucureștiul pe dumneavoastră, se auzi un glas răspicat la celălalt capăt al firului și-un rîs scurt, puțin forțat amabil. Ha, ha, ha _ bine-nțeleș vă surprinde, domnule Drăgan >

— 'c' sa ma surprindă ? Cu cine vorbesc? întrebă el mai răstit decît ar li trebuit.

La capătul celălalt al firului, glasul tuși, apoi deveni sobru •

— La teleion colonelul Candrea, prefectul județului

— Da ? făcu Drăgan de-a dreptul mirat.

— Da, domnule primar rosti și mai amabil glasul răspicat de dinco-o, - știi, eu ma aflu de, bine-nțeleș, cîteva zile, la București, am fost cnenat la minister...

„A-ntins-o, porcu ! i-a fost frică, iar acum minte că e de cîteva zile”, gîndi Drăgan și, pentru asta, rosti în microfon un foarte răstit •

— o i ?

— Și- vreau să te, bine-nțeleș, felicit, domnule Drăgan am auzit c-ai fost ms a at primar. Să știi că mă bucur, bine-nțeleș, foarte mult Vreau sa colaboram în mod fructuos ; cel dinaintea dumatle era cam papa-apte, chiar ma gîndeam să propun acum schimbarea lui Dar așa •in» pare foarte bine c-ați fost, bine-nțeleș, oameni de acțiune... Și te e licit mea o data...

— ? !

— Și acum te las Vin și eu peste cîteva zile și vom sta de vorbă bine-nțeleș, mai mult. La revedere și să fie-ntr-un ceas bun i

La celălalt capăt al firului întrerupătorul țacăni

receptoru-n mîna, uitîndu-se la el, cînd încă mirat, cînd bănuitor, cmd de-a dreptul încrunțat.

Pîna cînd îi veni să iridă de unul singur.

„A-ntins-o, iar acum pipăie terenul dacă poate să se întoarcă sau nu” își spuse el. Și apoi: „Mai bine-i spuneam : stai acolo că luăm si prefectura...” „ba nu mai bine că nu i-am spus, cu toate că mă mînca pe limba sa 1-O spun . Dar îl cuprinse ciuda : „știu s-o întoarcă, paradisul lor

matiem a'îuat !P " " " ^ ^ * * * * / * v a z u t = Sfdiplo-

făspumd așa, ^ mōrocănos, ca " V * * * " . " ^ b a t * e u J ° c d e > - nu să-i

Pe sală se auzi gălăgie, bocănituri și un glas din gît :

— Lasă-mă că, ce, nu-l cunosc eu ? Doar lucrez într-o poștă cu el ?i

- u b e m a * a u z i t a c e v a zgomote, apoi ușa se deschise și-n cadrul ei malt apăru Cîrnu. Avea mantila de ploaie desfăcută și trăsăturile feței ele boțite ca-ți venea să rîzi de el ca de-o maimuță.

— Ai... să trăiești, domn' primar !

Drăgan pricepu că era beat și-l privi crunt.

Ce nu mă cunoști? continuă Cîrnu cu glas certăreț închizînd
«î vPiiinrl sure el. Te-ai ajuns, ești primar acum...

ușa și "inΛ·f°cj r_n_u_l_e ce'vrei? Spune ce vrei și lasa prostule!

~ Ce vreau eu? J opri acela în mijlocul încăperii, uitîndu-se im-
pleticiTs? vorbind "asemenea" Apoi deveni grav : eu nu vreau nimic, eu
am fost 'invitat la ora asta aici.

Pe Drăgan ^ ^ S z ^ dar simțea că se enervează. Nu mai putea să
* ^ ± t m ^ Z S î S e l ^ L Λ r ^ d spre bra-
tul bandajat al lui Drăgan.

Parcă sfios, Drăgan își trase scurta mîi pe umeri.

— Snune Drăgane, ți-a curs mult sînge?

- Cîrnule, nu mă enerva. Acuma ești beat. Spune cine te-a invitat

^ n n ^ î t m ^ t r - ^ fotoliu de piele și, beat, se chinuia să-și
aprindă «țigară ^ r l e a c u d , Nu m-a invitat

13 ^ "Drăgan nu-l mai întrebă ce voia. Nu-i mai dădea atenție. Cu scurta
ha umeri se olimba prin încăperea_vastă impleticindu-se, vreau sa" mă faci

angrosist de pește... Da, da, nu spune nu, Drăgane, fiindcă poți, Drăgane,
tu esti primarul nostru și trebuie să ne faci pe noi..

tu "Ş" _ P' F u g i i m a j d e _ a k i J a s p u s e Drăgan, și ca răspuns și pentru ca
prea ^ duhnea în față. M ^ ^ P E ^ s * v r e i

să ții fondurile numai pentru tine.

Cîrnu se dăTnă! se-mpiedică și căzu pe spate. Noroc de masa de

Care r **TM:is** mă DriTne, nu te burzului așa, că mă sperii !

Z Y = siA ? * fetn fondul... știi, cum îi zice? pentru
nrnductia de război" Drăgane, știi, Drăgane, nu te burzului, Drăgane

' Se oprTsingur, vâz nd mînia fierbînd în ochii lui Drăgan.

Se opri la timp, pentru că, în aceeași clipă, sub cerul cu nori roz
care nu se vedeau din pricina candelabrum! scânteietor, parca din întreg
acel vast cabinet, un glas uriaș urlă către el :

— Ieși afară !

Ferestrele zbîrniiră și Cîrnu se prăvăli pe un scaun.

— Stai mă, Drăgane, nu urla așa.

— N-ai ieșit ? !
 Mînia și tensiunea acelei întregi zile fierbeau în Drăgan.
 —• N-ai ieșit ? !
 Mîna sănătoasă căută în buzunar pistolul.
 — Ieși afară, că de nu... seîrbă !...
 Cîrnu îl privea fix și-ncerca să rînjească :
 —• Ce, Drăgane, te-ai supărat c-am venit beat la tine ? Am băut din banii liberalilor... Ha, ba, ha !... Sanchi, ca să le adun partizani !
 Și, parcă atunci văzînd pistolul cu care Drăgan, cam supărat că avusese o asemenea ieșire, nu prea știa ce să facă :
 — Ce măăă ? Vrei să mă-mpuști ? Hai, na, trage... trage... Clătî-nîndu-se, se ridică încercînd să-și desfacă haina. Trage, mă... poate curge și din mine sînge, și-ajung și eu un erou, și mă face primar, ca pe tine... și pun mîna pe fondul „pentru producția de război”.
 Bocănînd pe parchet, veni după Drăgan care se-ndepărta scîrbit.
 — Na, mă, trage, vrei să dau și eu sînge ? Dau !
 Obosit, Drăgan își coborî încet palma peste sprîncene, peste nas, peste bărbie și se uită la el cu alți ochi. Serioși, liniștiți,
 —' Nu trag, mă, tocmai de asta nu trag... Fiindcă din tine n-ar curge sînge. Din tine ar curge o apă murdară și împutită, asta ar curge... Hai, cară-te, ieși, mă, afară !...
 El apucă de pulpană cu două degete, ca pe-o otreapă, și-l scoase pe ușa mare cu rame masive.
 Apoi o închise, se-ntoarse cu spatele la ea și răsufală adine. Se simțea obosit..
 Dar numai pentru o clipă. Imediat după aceea, pe fața lui mare ca o lună plină apăru lumina unui gînd înviorător : „Impărțeau între ei fondul pentru producția de război', fir-ar mama lor să fie de canalii!” îi trecu lui prin minte. După aceea se trezi spunînd ou glas tare :
 —• Ha ! Ia uite ca cine-mi era mie rușine că nu știu să mă port... Pușlamalele !
 Apoi, strîngînd buzele și încruntînd sprîncenele, își spuse iarăși în gînd : „Păi noi, noi avem într-adevăr de organizat o lume ; ăia aveau de furat !”
 Cu întreaga conștiință a datoriei care-i apăsa umerii, pași hotărît pe parchetul cabinetului său, ajunse la birou și, așezîndu-se în fotoliu cu toată siguranța omului care are de făcut o treabă adevărată, apăsă pe butonul soneriei'.
 Intră o secretară tinerică și speriată,
 — Domnișoară, ai hîrtie și creion ?
 — Da.
 — Bun. Scrie : Ordonanța numărul unu... Ai scris ?
 — Da, răspunse fata încă speriată..
 — Bun. Mai departe: Cetățeni...
 Fata scrise, apoi se uită la el așteptînd, fără să mai arate a fi speriată. Chipul lui Drăgan dovedea un om hotărît, încrezător, pus pe treabă serioasă, și atîta tot.

noiembrie 1958

CÎNTEC DESPRE BETONUL ARMAT

STEFAN IUREȘ

V y / celor ee win teatre prund,

„• JIJ iau pietriș
răbdător strecmindu-l cu sita,
și acelor ce-l[^] duc
unei guri fără fund
betoniera,
mereu hămesita.

Glorie
celor ce-și fac prin munți loc
și fac loc dinamite[^]
prin calcar și marnă
și la capătul căii
de apă și foc
pudra fin-a cimentului
toa.rnă.

Glorie
celor ce scot din adine
minereul de fier,
il separă de zgură,
il aduc cumințit sub ciocane,
il frîng,
și il leagă,
și-l fac armătură.

Glorie
celor ce-n codrul sonor
taie brazii,
ii curăță, -i leagă în plute,
și-i cîrmesc.
spre -mplinirea destinului lor
în cofrajele bine făcute.
Trecă veac
după veac

72

într-un pas cadențat,
acest ev uimitor
va scăpa de uitare.

Glorie
celor ce toarnă betonul armat
și clădesc
zidul trainic și tare I

II

Analizele chimice nu spun nimic
urmașilor

— prea curioși —
despre pasta
cenușie,
rezistentă la arșiți și frig,
folosită în vremea aceasta.

(Ei
alt material de construcție or avea :
extensibil,
flexibil
și autotermic,
fin, ușor, [^]
transparent cum snt zările
sau
colorat — după ore —
puternic.)

Doar la gîndul că noi
cei dintii
am lucrat
nałi
și liberi
și mîndri că dus ni-i patronul;
și că noi,
cea dintii generație[^], — am armat
cu victoria noastră

betonul,
vor pătrunde
urmașii
străvechiul secret
al tăriei clădirilor foarte bătrâne
Noi,
constructorii lor,
după cum e și drept,
lângă ei
și prin ei
vom rămîne.

III

Omenire,
de pe vasta platformă
a schelelor
să îmbraci globul nostru :
să pui
în beton
plasa deasă a paralelelor
și meridianelor lui!

MANIFESTUL

.....

V. GORUNESCU

t' .   ^\^su} c a o flacără a fișnit în stradă.
• (Mîna, cu pap de luceferi, lipi un manifest.
i'f • :   E o palmă peste resemnarea neroadă
și o baricadă în calea •nemților ce înaintează spre Est.
Un crîmpei de suflet bătut de mașină,
ocrotit de noapte, dar rîvnind dimineți.
Un început de iubire într-o grădină
azi năpădită de scaieți.
Tîmpla :s-a zbatut o clipă. Și a cutezat.
La ora aceasta cartierul doarme, morbid.
•Și mușcatele moșăie rubinii pe canat.
Numai manifestul nu doarme pe zid.
Fiecare cuvînt e o gură ce acuză,
fiecare literă desface un roșu drapel;
•ațîță în cenușa obidelor tînăra spuză,
împleticirii îi deschide un țel.
Arborii freamătă, parcă întreabă în noapte,
netezesc cu umbră așîșul bălan.
Oprîți-yă, saleîmi, adolescentele șoapte
să auzim pașii vicleni de gardian.
A doua fițuică sărută zidul. încă una acum.
Inima e un fierar îndrăcit care bate ciocane.
Spaima trece ca o miță pe drum.
Pe frunte răsar calde broboane...

'Numai noaptea a știut și a tăcut.
"Noaptea e sărăciei noastre pelerină.
>Și umbrele arșarilor au întins scut
'foii învîrstate cu lumină.

Mîine ne vor citi ochi încercănați,
buzele livide s-or carmina din speranța arzătoare.
Din pîinea slovei noastre vor mușca mii de frați
în drum spre docuri și elevatoare.

SÎNTEM ATÎT DE TINERI!

TITEL CONSTANTINESCU

întem atît de tineri,
încît nici nu ne vine să credem!
—, Mamă, să nu te superi
cie-am să-ți spun că ești de-o yîrstă [cu mine...
sau tu, bătrînule așipit pe prispă
și fîntrebîndu-te prin somn: e bine sau m-î &me.
Ne-am născut toți a doua oară!
Fabricile n-au fost niciodată ale voastre.
Și-acum... iată-ne cu toții stăpîni!
Și țarinile-n care-ați plîns de foame
cu griul lîngă palme,
tot din aceeași zi sînt ale noastre!
Și pomii aceștia alintați de mai
(nu, fructele nu-s coapte îndeajuns !)
sînt toți ai noștri din aceeași clipă!
Poate de-aceea,
vezi, acum îmi dau seama,
poate de-aceea
la defilarea noastră 'din mai
mergem cu toții de-a valma,
bătrîni și tineri și copii!
Steagul e-același,
aceeași inima
și cîntecul același...
Cît sîntem tineri l ^
Cu foarea de-odată,
cu fructul de-odată,
cu pasărea tînără de-odată,
îmăntăm spre august...
Atunci pe culeg fructele la noi... In mgust...
Sîntem în mai!
Cît soare și cîtă zare! ..
Cît spațiu imens pentru rachetele lumii
și pentru cîntecul nostru
din milioane de piepturi pornit:
„In mai, în mai,
pe-o gură de rai,
cîntă noul trai...
din țilinci și nai..."
Vezi! Și cîntecul e-atît de tînăr!
Mamă, să nu te superi ^
dacă-am să-ți spun că ești de-o virsta cu mine.
Să fim aproape
și-n mai,
în mai,
să defilăm împreună sub steaguri.

OAMENI DE LA SĂVINEȘTI

— reportaj —

UN OM ÎȘI CAUTĂ IDENTITATEA

POP SIMION

a să-l cunosc pe omul fără nume, fără vîrstă și fără identitate, trebuie să mă cațăr, ca o pisică, (pe scara verticală, prinsă de scheletul metalic al unei macarale-turn de 80 de tone. Mă neliniștește trepidăția neconținută a colosului înfipt în partea aceea de țară, ca să ridice sub cerul Moldovei moderne cetăți industriale. Ațîțat de febra cunoașterii caut să ascund această neliniște a mea. E luni» început de săptămîină, iar peste țară se proclamă, promițătoare și albă și verde, primăvara.

Cabina de comandă e un loc de unde poți să respiri în voie, sa-ți umpli plămîinii cu aerul tare, all înălțimilor; un; loc ce îți disciplinează simțurile, pentru a recepționa calculat, rațional, organizat, vasta panoramă a unui șantier de construcții. Am senzația concretă că mă contopesc cu piramida de oțel a macaralei și aud oa priintr-o uriașă antenă, huietul șantierului, în care se varsă polifonia a milioane de vibrații sonore care îți dă sentimentul creației și al durabilității. In jur e Moldova, pe pămîntul căreia au loc prefaceri formidabile, ce remodelează substanțial și vizibil vechiul peisaj patriarhal și idilic, amintind de vremea lui Creangă. Lîngă mine, macaragiul îmbrăcat într-o salopetă albastră lucrează la manetele de comandă, xidicîndu-le și coborîndu-le, așa cum face aviatorul. Poartă o șapcă cu cozoroc larg, în umbra căruia disting doi ochi verzui, cu lumini ciudate, de jad. O mustăcioară gălbuie sugerează o vîrstă aproximativă, de treizeci de ani, desmițită curînd de un surîs naiv, aproape copilăresc, ce dezvelește niște dinți albi, sănătoși, ca de sălbăticiune. E omul fără nume, fără vîrstă și fără identitate iar eu nu știu lucrul acesta. Mă folosesc de întrebările unui interviu obișnuit.

— Numele dumneavoastră.

— îmi pare rău însă nu-l ounosc...

Discret trec la altă întrebare.

— Vîrstă.

— în buletinul de identitate, care de fapt, nu identifică aproape nimic, scrie că am 25 de ani. Din alte acte de ale mele reiese ca aș avea 40 de ani, însă eu cred că am în jur de 30, 32...

— ?...

Sînt parcă picat din Marte. Cum adică ? Fără îndoială ca e vorba de o glumă grotescă. Insist, luîndu-mi rolul în serios.

Omul din 'fața mea însă nu pare de fel a glumi. Ochii lui verzui, cu lumini ciudate, ca de jad, se fixează asupra mea, scuzîndu-se parcă. Îi privesc obrazul măsliniu. Sînt scrise pe el semnele unor drame mai vechi, cicatrizate prin scurgerea lentă a timpului. Da. Am în fața mea pe omul fără nume, fără vîrstă și fără identitate. Îmi povestește, și tot ce aud, îmi biciuiește în cel mai înalt grad sensibilitatea.

Ga să-mi înțelegi starea de, spirit, vă înfățișez întîmplările din biografia omului fără nume, fără vîrstă și fără identitate. Cîteva momente, asemeni unor secvențe de film.

...In ziua de 15 martie din anul de grație 1934, la orele 2 și 50 de minute, gardianul public (seria 1065) găsește în strada Știrbei Vodă colț cu Berzei un copil rătăcit, de aproximativ 3—4 ani vîrstă, îmbrăcat în haină gris, pantaloni bej, basc negru și ciorapi groși, de lină. Semnalmente particulare : o cicatrice la sprinceana ochiului sting.

Autoritățile n-au putut afla prea mare lucru de la copilul găsit. În memoria lui crudă se fixaseră încă prea puține și disparate imagini după o logică primară, naivă, copilărească încît nu se puteau face deducții cît de cît realiste. Tot ee-și amintea copilul se reducea la niște case albe țărănești și o uliță cu salcîmi, o fetiță desculță și zburdalnică — poate sora lui — un ciine rău, care l-a mușcat și după care goneau o mulțime de oameni cu bîte lungi, o- bătrînă, urîtă, un pom încărcat cu caise și un derdeluș, unde nu avea voie să se ducă. Încolo nimic. Acesta era întregul univers spiritual al copilului; tot ce s-a putut dezvolta din filmul amintirii unui pui de om aflat la începutul percepțiilor nude.

A fost înregistrat în niște scripte apoi i s-a dat un număr de serie. Trece prin diferite așezăminte și „case de binefacere” bucureștene, patronate în mod demagogic de mari personalități ale timpului. Muncă de rob și bătaie. I se dă un nume, ca să poată fi deosebit în mijlocul sutelor de copii ai nimănui : Ion Drumețu, copilul găsit pe drumuri.

Oalmeni feluriți îl iau pe Ion „copil de suflet”. Rînd pe rînd i se mistifică și vîrstă incertă, aproximativă. De cîteva ori la rînd traficanții de copii găsiți îi trec în scripte o vîrstă mai mică, pentru a putea fi utilizat fără plata la munci. Își aduce aminte băiatul de un șef de post dintr-un sat, de o femeie mută, lucrătoare la o fabrică de pungi din București, de o familie Popescu din Valea Prahovei. Mintea lui Ion Drumețu începe să înțeleagă ee-i umilința. Ia drumul vagabondajului. Îl găsim prin gări, dormind în parcuri, sub poduri, în aziluri de noapte. Flămînd, îl găsim bătut pentru un covrig, ori o fructă.

În primăvara lui 1944, pe cînd se topeau zăpezile, Ion Drumețu era argat fără plată la moșia, unui Popescu Nicolaie din comuna Pătule, județul Mehedinți. Moșierul era directorul așezămîntului „Principele Nicolae” și făcea cele mai scandaloase afaceri. Acolo, la moșie, băietanul umbla îmbrăcat într-o haină de sac și îngrijea 268 de porci (cifra o ține minte cu o dureroasă exactitate, pentru că ia fost nu o dată tăiat cu biciul ori călcat în picioare cînd se rătăcea din turmă vreun york ori o mangaliță).

Vana aceluia an 1944 era uimitoare și neobișnuită. Conacul moșiei devenise un adevărat cuib de viespi. Erau toți cei șase frați împreună : un maior medic, un căpitan de aviație, un locotenent de artilerie, un bancher cu funcție de director general al P.T.T., un industriaș și moșierul, în postura de părinte mărinimos al copiilor fără căpătîi. Frontul se muta mereu spre apus

pe-atuned. Nemții o puneau de mămăligă. Prin iulie au început să se arunce în aer vase pe Dunăre, încît satele veneau la marginea apei să vadă ce n-au mai văzut. Veneau să privească și să adune îmbrăcăminte, conserve, scânduri — tot ce aruncau valurile la mal. Veneau țaranii cu cāngi și cārlige. Mulți se aruncau între valuri...

La coniac boierii își lepădau îmbrăcăminte militară ; își **îngropau** în pământ epoleții. Se îmbrăoau în haine de tîrg și își acopereau capetele înfierbîntete cu pālării albe de pai. Pentru prima oară îi fulgeră lui Ion Drumețu prin minte că s-ar putea să se răscoale țara, încît el va putea îndrăzni să lase turma de porci în pustie, să-și lepede îmbrăcăminte de sac și să-și vadă de alt fel de rosturi. Îndrăzneala băiatului se împlinește odată cu actul de la august 23.

1945. Ion Drumețu intră la una din uzinele lui Malaxa să învețe cizmărie, învăță iute, cu spor. Dar pe lîngă cum se bat cuiele și cum se croiește o față d© gheată, Ion Drumețu învătă lucruri mult mai de preț : cum să-i bată pe burjui și cum trebuie croită viața cea nouă.

Activează cu înflăcărare în rîndurile U.T.C.-ului. În 1946 se înscrie în Partidul Comunist. Reconstrucția. Îl găsim lucrând pe șantier -la Apaca. La Hunedoara, unde trebuia să se ridice noua cetate a oțelului, era nevoie de tineri entuziaști, inimoși. Ion Drumețu e în brigada de șoc, trimisa de Comitetul Central al U.T.M. oare avea sarcina să întărească disciplina în cele patru brigăzi venite din Moldova pe vremea foametei. Erau vestite scandalurile, beșiile, furturile și încăierările pe care le făceau aceste brigăzi. Citiți „Derbedeii” lui Nicuță Tănase și vă veți putea apropia mult de mediul în care a avut de acționat comunistul Ion Drumețu, pentru a ajuta la instaurarea unei conduite și discipline **muncitorești**. În acest soop el a lucrat în mai toate sectoarele Combinatului. Întîi la oțelărie, în bala de turnare. Cu timpul a început să-i placă munca la macarale. După perseverență și învățătura a devenit macaragiu. La început a muncit pe macarale mici, de 5—10 tone. S-a dovedit priceput. Cînd a urcat pe macaraua de 60 de tone, de la șarjare, a făcut un chef strașnic. Să fii macaragiu la șarjare este o meserie de mare prestigiu în combinat. Macaragiul toarnă oțelul topit, duce oalele dintr-un loc în altul, ca pe nimica. Nu peste mult Ion Drumețu se suie pe o macara de la sectorul de laminor, unde lucrează pînă în anul 1953. Într-o bună zi •» chemat la Comitetul de partid.

— Tovarășe Drumețu, de mîine vei lucra la O.M. i-a zis secretarul. E nevoie de comuniști acolo.

Ion Drumețu a primit cu bucurie. O. M. i se zioe Orașului Muncitoresc al Hunedoarei, a cărui construcție abia începuse. Așadar, el, omul fără nume, fără vîrstă și fără identitate va **începe** să ridice **bloouri** muncitorești, să construiască noua Hunedoara. I s-a dat o macara turn, tip 23 august, întîia fabricată în țara. Cîste, nu glumă ' Bloc cu bloc, casă cu casă, noul oraș a crescut sub ochii verzui ai lui. Ion Drumețu, sub mașicarea brațului uriaș de oțel al macaralei sale de 80 de tone.

Cînd a terminat ultimul bloc muncitoresc, macaragiul Ion Drumețu a lucrat pînă la orele două din noapte. A lucrat cu macaraua la lumină de lună. Se iveau zorii de zi iar macaragiul se muncea să-și prindă în turnul macaralei pînza roșie a unui steag. Istovit, s-a culcat spre dimineață. A adormit ca un bolovan. S-a trezit după! miezul nopții, fiindu-i sete de vin. S-a culcat din nou. Vestea cu -care s-a sculat dimineața nu la mirat de fel.

— Ei/ nevoie de tine Drumețule la Săvinești, i-a spus omul venit de la Ministerul Construcțiilor. Ridicăm acolo o familie de uzine chimice. Ce spui ?

Ion Drumețu a primit vestea simplu, fără nicio tulburare.

— Dacă-i nevoie, mă duc, a răspuns macaragiul. Când e plecarea ?

La 20 Septembrie 1958 Ion Drumețu și-a ridicat în preajma Bistriței macaraua lui înaltă de 37 de metri și a început să lucreze, să construiască fabrici și uzine, să împodobească peisajul moldovean cu aceste noi citadele ale industriei noastre socialiste.

Stau în cabina de oomandă a macaralei turn de 80 de tone, cea dintâi construită în țara noastră. Lîngă mine, macaragiul îmbrăcat într-o salopetă albăstră lucrează la manetele de comandă, ridieîndu-le ori coborîndu-le, așa cum face aviatorul. Poartă o șapcă cu cozoroc larg, în umbra căruia disting doi ochi verzui, cu lumini ciudate, de jad. O mustăcioara gălbuie sugerează o vîrstă aproximativă de treizeci de ani, dezmințită curînd de un surîs naiv aproape -copilăresc, ce dezvelește niște dinți albi, sănătoși, ca de sălbăticiune. E omul fără nume, fără vîrstă și fără identitate. Mă tulbură imult mărturisirile lui.

— In fiecare an pe vremea concediului de odihnă pe mine nu mă vei găsi la munte ori la mare, bueurîndu-ma de soare ori de semieția munților. Bat drumuri și poteci, colind satele din preajma Bucureștilor, cercetez casă cu casă, întreb cunoscuți și necunoscuți, încerc să regăsesc locuri și imagini care îmi umblă prin minte. Ca niște icoane tulburi. Îmi caut părinții. Vreau să-i cunosc, să știu cum arată la față, să pășesc în livada de unde am mîncat fructe în prima mea copilărie, să văd ochii mamei «care m-a născut în dureri și pe ai fraților, ai surorilor, ai neamurilor mele. Să pot închina cu ei un pahar de vin... Mă ohinuie cumplit această necunoaștere care mă ține în mrejele ei de la începutul începutului. Ce sînt eu ? Nu știu. Eu n-am origine socială. Azi mîine soția mea va naște un copil. Din ce neam se trage el ? Ce bunici a avut ? El, copilul meu va fi lipsit de omeneasca bucurie de a istorisi întîmplări năzdrăvane despre bunicii și străbunicii lui, care au trăit o sută de ani, au băut vinul cu vadra și s-au luat la trîntă cu ursul. Și totuși trebuie să aflu ! Altfel simt că îmi crapă capul...

Îi vine o idee, de care se agață ca înecatul de firul de pai. Îmi propune cu seriozitate :

— Încearcă, rogu-te, să scrii o broșură în oare să povestești viața mea din fir în păr. Pentru asta — știu bine — trebuie talent. Am încercat eu, dar nu merge.

Îi promit să-l ajut cu mijloacele de oare dispun. Un reportaj tipărit pare însă că nu-l prea entuziasmează pe noul Mecena. Zice că revista „Viața românească” nu prea pică în mîna țaranului.

— Și-i păcat — spune omul — ca întîmplările mele să rămînă pur și simplu niște întîmplări de literatură. În cazul acesta nu mai avea rost să ți le istorisesc. Ce născocai matală și mai dihai. Am, sau nu dreptate ?...

Are. Îl ascult pe omul fără nume, fără vîrstă și fără identitate și mă gîndesc că în biografia lui, se concentrează chiar semnificațiile care arată ce schimbări structurale au avut loc în destinele unor oameni ai zilelor noastre. Dacă în industrie se vorbește de recuperarea oțelului, oare capătă din nou făptură și chip, cu atît mai mult se poate vorbi pe plan social de recuperarea oamenilor. Fără îndoială că omul fără nume, fără vîrstă și fără identitate este un om recuperat de colectivitatea noastră socialistă ; un om recâștigat, integrat în circuitul vital și firesc al societății ; un om remodelat după chipul și asemănarea timpului nostru. Ce ar fi ajuns Ion Drumețu în societatea burgheză ? Un om fără căpătâi, fără ideal.

În anii noștri comunistul Ion Drumețu și-a găsit demnitatea, Oamenii îl prețuiesc, îl cinstesc. Deși pare ciudat, el are și nume, și vîrstă și identitate precisă. Numele lui este O.M., cu O mare, nume neîntinat de noroiul umilințelor și al mizeriei. Identitatea lui socială este Revoluția. Iar vîrstă lui este aceea a Patriei eliberate.

Omul fără nume, fără vîrstă, fără identitate, s-a născut așadar în anul unu după 23 august 1944.

CINEVA ȘI-A PLASAT ACȚIUNILE ÎN INDUSTRIE

Ofan Constantin e om șugubăț, însă nu pare. Lucrează la uzina de relon. Învață meseria de operator chimist. îl găsesc într-o încăpere copleșită de lumină fluorescentă, în preajma automatelor care filează mătasea artificială. Fără îndoială că aș fi trecut mai departe dacă nu mi-ar fi atras atenția îmbrăcămintea lui țărănească. Poartă bocanci grei, de piele de porc, și ciorapi de lînă, niște nădragi die pănură trecută prin piuă și o flanelă trainică, împletită în casă ou andrele mari, de alamă.

Bărbat la cumpăna vîrstei, mușchiulos, bine clădit, cu obrazul asprit de vînturi. Un obraz tăiat parcă în trunchi de fag. Se mișcă incomod, cu fereală, printre mașinile strălucitoare și noi, printre agregatele fine cu multe butoane, manete, instalații de semnalizare și ceasuri. Poți ghici ușor că omul acesta a fost obișnuit în viață cu altfel de munci, ce solicitau mai de grabă forța mușchilor lui pietroși, puterea mîinilor mari, osoase, bătucite de trudă. Îl întreb cum a ajuns în aceasta uzină ultramodernă care cere muncitorilor ei agerime de minte, finețe.

— Vin din plutărie, îmi răspunde omul serios, cîntărindu-rnă cu ochii săi albaștri și limpezi oa apa Bistriței și cerul Moldovei. — Am stat în palma plutei cam douăzeci de ani, din cei treizeci cîți am...

Îmi istorisește cum a plutărit pe apa Bistriței de Ia Broșteni la Brăila și pe apa Șiretului, pînă jos, în matca largă a Dunării. — Cunoaște leagănul acestor două fire de apă, așa cum își cunoaște punga ou tutun, pe oare a meșterit-o anul trecut dintr-o bășică de mistreț. Cu ochii închiși îți spune toate coturile apei, îți arată cu degetul măselele de stîncă ce îl pîndesc pe plutaș de sub apă în nopți fără lună, simte de departe bulboanele, care îți apucă pluta și o afundă sub val, ori o învîrtește oa pe-o morișcă, aruncînd buștenii de-avalma, ca pe niște bețe de chibrituri. Se oprește parcă la lumina unui gînd. Mă privește atent, apoi, din senin, îmi aruncă întrebarea :

— Spune drept, crezi în semne ?

Îl privesc năucit. Îmi vine să rîd de naivitatea, de copilăria acestui bărbat de 35 de ani. Îi răspund :

— Nu... Nu cred în semne. Sînt niște bazaconii băbești, care îi prostesc pe oamenii sănătoși 'la. minte.

—• Ai dreptate. Nici eu nu cred, mă asigură omul. Se aplecă apoi mai spre mine, de parcă mi-ar spune un secret. — Cu toate acestea află matala că eu știam că aici se va ridica fabrica asta încă din anul 1943 !

Zîmbesc cu îngăduința omului pus în fața unei minciuni vîntorești.

— Vorbesc eu toată seriozitatea, mă asigură omul șugubăț.

Banul a fost aruncat. Curiozitatea reportericească, trebuie satisfăcută, chiar dacă e vorba de o glumă absurdă.

—• Ascult, îi zic. Omul prinde a povesti. Cercetez șirul cuvintelor lui cu graba și neastâmpărul cu care parcurgi o bandă de telegraf în care te aștepți să găsești vești senzaționale. Moldoveanul însă nu ține seama de lucrul acesta, și evocă domol, cu glas dulce, sfătos, ușor cîntat, cum de mult, într-o noapte neagră ca păcatul, a avut o întâmplare cumplită pe Bistrița, între Roznov și Săvinești, unde-i cam sălbatică valea.

— ...Bistrița era în creștere. Umflată peste măsură în matca ei, îmi dănțuia pluta după buna ei voie. Cîrma se zbătea în palmele mele ca un taur nărăvit. Simțeam că nu-l pot de fel domoli. Mă durea furca pieptului de izbitură. Pe la doua sau trei noaptea — ceas n-aveam ! — s-a pornit un vînt și o ploaie, încît mi-a murat și sufletul. Ajutorul meu — pe atunci îi spuneam „dălcăuș” — era subțirel, gălbui și fără multă viață în el. Brațele nu-i prea erau îmbrăcate în mușchi. Niște curele subțirele. Puteam oare să-i trec cîrma ? L-am lăsat să se facă ghem, oa un cățel; să se ferească de vreme. Coborîșul era tot mai greu și zbaterea apei tot mai cumplită. Pluta ușoară. Era alcătuită numai din bușteni de brad, lungi și drepți, ca niște luminări. Lemn de construcție. M-arn ținut tare pînă spre mijitul de ziuă. Mi s-a părut că s-a mai mulcomit potopul. Am lăsat plută mai în voie. Diau să chem „dălcăușul” la cîrmă, ca să ducă el pluta un scopot de vreme. N-apuc nici să zic ceva, că simt o zdruncinătură grozavă, care ne rupe legătura din față. Buștenii dau să se resfire cătinel. Parul în care era spinzurat lampasul se prăvălește în apă. Eram orbi. Sarcinile plutei se încalecă una peste alta. Copilul pică în apă. Sar după el. Nu mai era nevoie. Îrmota mai bine oa mine. Ga un tipar, care se strecura pe sub bușteni. Băiatul a găsit — nu știu cum — și țapina. Urla de undeva că el a început să tragă buștenii la mal. Cîțiva bușteni, pușini la număr, i-am pierdut, luați la Bistrița. Pe cei mai mulți i-am prins la o cotitură, unde s-au învălmășit, aruncați pe o buză de mal. „Să știi dălcăușule, ca pe locul acesta s-o ridica musai un palat de mănăstire”, îi zic băiatului după obiceiul plutașilor. Că poate nu știi matală — din străbuni există credință că acolo unde ți se rupe pluta, și trebuie să tragi buștenii la mal, se va înălța un mîndru lăcaș. E un semn că lemnele de construcție au fost oprite fără voia omului. — „N-auzji ce-ți spun mă, dălcăușule ? ! Cîndva pe aici s-o ridica o zidire mare” îi mai zic eu ajutorului. „— Nu s-o ridica nici măcar o colibă” îmi răspunde dălcăușul. „— Cum, mă, mucosule ? !” — Așa bine — zice — Nu vezi matală bădiță unde sîntem ? Săvineștiul nostru e un sătuc sărăcuț și fără putere. Lemnul nu face două parale"... L-am certat pe dălcăuș pentru necredința lui, apoi, istoviți, ne-am culcat lîngă pluta încălțită, învelindu-ne cu o mină de fîn binemirositor. Și am visat, draga tovarășe, mult și frumos, încît cred, mi-o crescut flori k căpătâi. Vedeam aieva cum se ridică mîndrul lăcaș lîngă Săvineștiul nosini. Auzeam — doamne iarta-mă! — și loviturile repezi de bardă și zăream cum suie oamenii pe acoperiș, ca niște furnici, și fetele subțirele, mlădii, făceau cununi gălbioare oa să împodobescă iute căpriorii casei în ziua de sînziene și cîte și mai cîte. Cînd m-a trezit soarele cu căldura lui, m-am speriat de visul meu prea frumos și am căutat să-l uit, ori să-l țin închis în mine, ca pe o comoară de care nimeni nu se putea bucura.

Amuște glasul domol, dulce, sfătos, ușor cîntat al moldovanului. Se frînge și istorioara lui naivă și romantic-sentimentală.

— Ți-am spus — nu cred în semne, zice din nou fostul plutaș, și totuși semnul meu a căpătat împlinire...

Tac. Moldovanul șugubăț, mă fură cu ochiul. Zice împăciuitor, eîrmind vorba încotro știe ei că îmi place mie :

— Adevărat că nu s-o ridicat palat de mănăstire cum mi s-a arătat atunci, dar tot un drac Palat se cheamă și ăsta. Palat al muncii, la care se închină toată Moldova, pentru că ne scoate din sărăcia și înapoierea dinainte. Și asemenea, palate au început să se zidească pe toate plaiurile noastre. Bag seama încep să se îplinească semnele atîtor plute care s-au rupt pe firul Bistriței și Șiretului, trage din nou omul spuza pe turta lui și mă judecă o privire șireată și un rîs șugubăț.

îi -dau dreptate, ca să-l pot întreba :

— Dar de ce te-ai lăsat de plutărit ? După cîte am înțeles, ți-a plăcut. Meserie din tată în fiu.

Mă privește mirat.

— Cum de ce m-am lăsat ? Simplu. Nu mai e de nasul meu. Matala nu știi că eu am devenit... industriaș ?

Rămîn cu gura căscată. Mă surprinde pentru a nu știu cîta oară moldovanul șugubăț, cu înfățișare de om serios. Îi răspund cu aceeași monedă :

— Și prin ce fapt ți-au crescut dintr-odată acțiunile, bădie ?

— Trecînd de la proprietatea agricolă, de la starea de... moșier, la aceea, de industriaș...

V-aș reține prea mult, dacă aș transcrie aici întreg duelul nostru verbal. Cîrligul discuției noastre este următorul: Plutașul Tofan Constantin din Săvinești avea o „avere” de 90 de ari de pămînt, din oare 20 de prăjini (40 de ari), au căzut chiar în perimetrul terenului pe care -urma să se înalțe uzina.

— Iți plătește statul petecul de pămînt, i-au spus inginerii veniți cu măsurătorile.

Țăranul n-a răspuns. A întrebat mai de graba, cu șiretenie -.

— Dar nu ați putea să mutați fabrica mai încolo ?

Oamenii cu măsurătorile au rîs, vâzînidu-și de treabă. Moldovanul, scai:

— Eu am ovăz aici și păpușoi, și basulă... Dacă le culeg înainte de vreme, să pricep și eu că am pentru ce... Auziți, tovarășilor. Trebuie să vie Statul să „tracteze” cu mine. Doar mi-s proprietar, nu un terchea-berchea, întindea omul gluma, plăcîndu-i mult lucrul acesta.

— Dar ce anume ai de tratat cu statul, bădie ? a aruncat undița careva.

— Păi, să stabilim condiții...

— Ce fei de condiții ?...

— De colaborare... Eu dau terenul, statul zidește și aduce mașini. Sînt adică un fel de asociat...

S-a stîrnit un rîs, încît s-au oprit și ciorile din zbor. De atunci în Săvinești i se spune lui Tofan Constantin, „industriașul”.

Uzina de relon s-a înălțat chiar pe „moșia” lui Tofan. Venea omul în fiecare zi sa vadă cu oohii lui șireți și albaștri cum se ridică tot mai sus în văzduh schelăriile. A mai plutărit ce a plutărit pe Bistrița și pe Șiret, însă așa tot la Săvinești îl trăgea. într-o zi s-a dus la director, spunîndu-i -că vrea să învețe o meserie în fabrica nouă. A fost luat la una din secțiile-cheie ale uzinei : operator practicant la aparatele oare filează mătasea artificială. Fostul

plutaș și „proprietar de moșie”, omul care și-a plasat în industrie toate acțiunile morale și materiale, a devenit „industriaș” în toată puterea cuvîntului.

Mai anii trecuți, Tofan Constantin aduna de pe petecul lui de pămînt ovăz timpuriu, păpușoi și fasole cu bobul alb, iar în anii de secetă scaieți, bălării și ceapa ciorii. Iată că anul acesta pămîntul țaranului din Săvinești a început să arate o recoltă care umple de uimire și entuziasm pe toți țărani locului ; 6 recoltă aleasă, -ciudată și necunoscută pînă acum, oare prețuiește cît recolta agrară a șapte sate din jur. Fibra de relon oare se produce aici o vom întîlni în țesătura vaporosă a bluzelor cu care se vor îmbrăca elegante femeile și fetele noastre ; în hainele de protecție de mare uzură, cu care se va apăra oțelarul de dogoarea cuptorului, minerul de picătura de apă acidulată strecurată prin fisurile stâncii, astronomul de radiația razelor cosmice ; le vom întîlni în treningurile albastre, galbene, roșii, ou care se va îmbrăca tinerețea ieșită pe marile stadioane ; în ața chirurgicală cu care doctorii vor efectua operații mai bune ; în pînza corturilor pe care le vom ridica vara în Bucegi ; în plasele pescărești cu oare lipovenii bărboși vor strecura marea ca să găsească scrumbii albastre ; în -cupoalele albe ale parașutelor care umplu cerul nostru în zilele pașnicelor sărbători aviatice ; vom întîlni fibra de relon și în alte mii și mii -de articole practice, originale și noi, care vor spori în viitorul apropiat bunăstarea și confortul colectivității noastre.

Știind despre toate aceste vrăjitorii „industriașul” îmbrăcat în nădragi de pă-nură și bocanci de piele de porc, rîde ; cîntărește lumea ou ochi șireți și se învîrte cu importanță -printre mașinile sale.

FLOAREA MESERIEI

Convorbir-ea mea cu inginerul Milu Căciularu e o lecție captivantă și originală despre perseverență, despre finețea firului de re-lon și despre... mîinile lucrătoarelor.

Transcriu aci, pe pagină, datele convorbirii noastre în ordinea în care Jenam recepționat.

Perseverența.

Chipul ei, al perseverenței, e chiar omul din fața mea. îmi dau seama de lucrul aceste după ce aflu ca în urmă cu cîțiva ani inginerul Căciularu era un lăcătuș oarecare ; ciocănar de rînd, într-o Moldovă în care alcătuirea unei sobe de tuci trecea drept o chestiune de tehnică complicată: îl invit pe fostul muncitor să-mi istorisească în ce mod a cucerit știința.

— Știința m-a cucerit pe mine, îmi răspunde omul, zîmbind și cîntărindu-mă -cu ochii lui jucăuși, plini de inteligență, apoi mă ia de braț să-mi arate secția textilă pe care o conduce, cea mai mare și mai însemnata secție a fabricii de relon. Printre picături îmi povestește viața.

...Este feciorul unui fierar din Buhuși.

Trei copii a avut fierarul. Nici pe unul nu l-a putut apropia de lumina învățaturii de carte. L-a mîhnit mult lucrul acesta pe bătrînul fierar ațîțînd în el o răzvrătire surdă. A pus în mînă feciorilor barosul și cleștele și i-a în-

vățat să frămînte fierul, și să facă minuni din el, cum face olarul frămîntînd argila între degete. Cînd și-a văzut dorința împlinită, bătrînul fierar din Buhuși a băut de bucurie o ulcică de vin, apoi a intrat în fierăria lui ou pereți afumați. Era într-o seară de vară. A pus în jarul din vatră un bulgăre de fier și l-a tot suflat cu foalele, pînă l-a înroșit, încît părea un bulgăre de soare. L-a scos apoi cu cleștele din spuza vetrii și l-a așezat pe ilău, rîzînd de plăcere. S-a apucat să-l bată ou ciocanul, întorcîndu-l pe toate fețele. L-a bătut, mărunt, mărunțel, pînă a istovit bătrînul fierar. Pe fruntea lui palidă au în-oeput să apară broboane de sudoare — ca mărgăritarele — ce picau una cîte una pe fierul înroșit, sfîrînd scurt. Dar fierarul rîdea, arătînd niște dinți albi, ca de fildeș. Rîdea și lovea cu ciocanul.

Afară era noapte neagră și soarele dispăruse devreme de pe cer, încît s-au mirat oamenii. Ei nu știau pesemne că el, soarele, era închis în atelierul fierarului din Buhuși. Bătrînul îl ținea strîns cu cleștele pe ilău și îl bătea zdravăn cu barosul icnind. îl bătea, întorîndu-l pe o față și pe alta, ca pe un ban de aramă roșie, și făcea din el ce voia. Cei trei feciori ai fierarului erau de față și îl priveau pe tatăl lor cu uimire. Le plăcea cum joacă mușchii fărurului ca niște șerpi pe osul brațelor mînjite cu funingine și pe sub șorțul de piele. N-au îndrăznit să-l întrebe ce face. L-au privit mai degrabă, stînd în preajma lui, sub ploaia de scînteii ce se împrăștia ca o pulbere de aur peste ilău.

Și iată că după miezul nopții, băieții fierarului au văzut cu ochii lor ce a izbutit să facă tatăl lor cu soarele pe care l-a lovit atîta timp cu ciocanul. O floare mare de fier. O floare cu trei crengi. Cînd a fost gata, a azvîrlit-o degrabă în ciubărul cu apă, ca s-o stingă. Floarea s-a înnegrit, slobozind în aer un fum alb. A scos floarea de acolo cu mîna, a pus-o în șorțul de piele, apoi a arătat-o feciorilor. Le-a spus :

— Priviți, mă băieți ! Știți voi ce-i asta ?

Feciorii erau cruzi și prostuți. N-au știut ce să zică.

— Asta-i floarea meseriei, mă ! Eu numai atîta vă pot da. Restul veți agonisi voi înși-vă, cu hărnicia și priceperea voastră... Luați fiecare cîte o crenguță din această tulpină și căutați-vă norocul... Atîta a spus bătrînul fierar, apoi a prins floarea de fier în cuie, într-un perete, deasupra vetrei de la fierărie.

Peste puțină vreme bătrînul a murit împăcat. Cei trei feciori de fierar au luat fiecare cîte o crenguță din floarea meseriei și au plecat să-și caute norocul. Nu l-au găsit. Norocul pe atunci era pasăre rară pentru niște oameni ca ei. N-au înflorit în mîinile lor crenguțele rupte din floarea de fier.

S-au apucat cei trei feciori de fierar să-și bată cu ciocanul fiecare crenguța pe care o avea moștenire, încercînd să făurească ceva din ea. Cel mai mare — Ilie, a făcut șurub cu trei începuturi și a ajuns strungar. Al doilea, Mihai, a făcut o rotiță bună la o mașină, și a ajuns: frezor; iar al treilea. Milu, a făcut un lacăt, cu care puteai încuia un cufăr și a ajuns lăcătuș. Mai mult n-au putut face feciorii din crenguțele rămase de la bătrînul fierar. Și au trudit așa multa vreme, pînă în cumpăna veacului nostru, nebănuind că crenguțele lor rupte din floarea meseriei ar mai putea arunca muguri vreodată, ori flori proaspete, albe, sub soarele zodiei timpului nostru. Dar s-au înșelat feciorii fierarului. Au înflorit din nou crenguțele pe care ei le rupseseră din floarea de fier lăsată de bătrînul fierar. Au înflorit nebănuit de frumos sub

soarele vremii acesteia. Cel mai mare, Ilie, care făcuse cîndva un șurub și a trudit o viață de qm ca strungar, azi lucrează într-un minister. Al doilea, Mihai, cel care a meșterit o Totiță la freză, azi e inginer într-o mare uzină din Bacău ; iar al treilea, Milu, cel -care a izbutit să alcătuiască un lacăt, este unul din inginerii de bază ai fabricii de relon de la Săvinești.

Feciorii fierarului au devenit în anii aceștia fiii revoluției. Au absolvit școli, facultăți, cinstind memoria bătrînului fierar.

Răzvrătirii lui mute de altădată, cei trei feciori i-au adus cea mai frumoasă încununare : lupta pentru idealurile socialismului. Cei trei feciori de fierar sînt comuniști.

Îl invit pe inginerul Milu Căciularu să vorbim cîte ceva despre floarea meseriei lui. E de acord, 'dar o spune cu jumătate de gură. Întreb cu naivitatea omului de pe stradă ; așa, ca să mă aflu în, treabă:

— Cît de subțire-i firul sintetic ?

— Aproximativ ca cel de pîianjen.

— Nu-s mulțumit. Răspunsul e prea relativ.

— Dorești precizări ? De acord. Pentru asta trebuie să rezolvăm o problemă cu ajutorul regulei de trei simplă, îmi spune feciorul fierarului.

Tresar, surprins de această neașteptată revedere ou matematica. Sontan îmi năvălesc în creier o sumedenie de formule, de cifre ; printr-un reflex natural mă întreb — nu știu de ce — cum se scoate rădăcina pătrată, și dacă Pi-er-patrat este suprafața cercului ori altă drăcovenie...

Dar vorba calină a inginerului mă scoate curînd din ridicola mea încurcătură, scutindu-mă de prezența severului personaj care se cheamă Matematică și cu care sînt certat încă din anii liceului.

— De altfel chestiunea e cît se poate de simplă. Deoarece n-avem nici o altă modalitate de a 'exprima cu precizie grosimea firului de relon — nici măcar prin microni, dat fiind că nu poate fi măsurat cu exactitate — ne folosim de raportul dintre greutatea și lungimea firului...

— Cu alte cuvinte ?

—• Un kilogram de fir de relon de calitatea „15 idemer" are o lungime de 600.000 de metri, adică distanța de la București la Baia Mare. Un fir pe care îl faci ghem și-l bagi în buzunar.

— Cifra mi se pare astronomică, zic la rîndul meu.

— Fără îndoială, însă ou asta încă n-am spus aproape nimic, mă asigură inginerul. In vreme ce firul textil este rnonofil — adică fir unic —, firul sintetic, de relon, poate fi multiplifil, adică format din răsucirea a zece, a cincisprezece, ori chiar a douăzeci și patru de fire deosebit de subțiri, de sine stătătoare, pe oare noi le numim filamente...

Lucește pasiunea în ochii mici, jucăuși ai feciorului de fierar :

— ...Și tocmai pentru că filamentele — aceste componente ale firului sintetic sînt de o finețe și O' sensibilitate rară, munca de filator în secția textilă au uzinei de relon reclamă O' sumă de calități deosebite, care...

— Concret.

— Ochi de uliu, o mare putere de concentrare, gesturi reflexe, atenție distributivă și o deosebită sensibilitate a degetelor mâinii...

Mă leg la mîmplare de afirmația cu sensibilitatea degetelor. Feciorul fierarului pare nedumerit de întrebarea mea :

— Cum ? protestează inginerul. N-ai înțeles pînă acum că munca de aici e de mare finețe ? **încearcă** să-ți închipui că ți s-ar da să refaci dantelăria sfișiată a unei plase de păianjen.

— Nu văd legătura, mărturisesc.

— Rău... zice inginerul, sincer nemulțumit. Orice asperitate neînsemnată a degetelor poate rupe smocul de fire care țîșnește prin niște site metalice, ca apoi, fir de fir să se răsucească pe fusele de bobinare cu o viteză fantastică de 14.000 de ture pe minut... De aceea una din cerințele meseriei de operator textil la firul sintetic este — oricît te-ar mira — cultura manilor... Da, da. Ai înțeles bine. Cultivăm mîinile lucrătoarelor noastre...

— Cum ?

— Prin tratamente cosmetice. Două manicîiuriste salariate de uzină vor avea în permanență de lucru... Foriecuțe, pile, uleiuri, vaseline. Ce mai ? simțul tactil trebuie ocrotit, educat.

Sînt de-a dreptul năucit. întreb mai departe.

— Și cine va urma acest... tratament ?

— Cum cine ? Toate fetele mele.

— Și cîte... fete aveți ?

— Deocamdată **doar** cinci, șase sute... Și pentru a-ți stimula un pic fanazia îți spun că într-un viitor foarte apropiat muncitoarele noastre vor avea mîini fine. Ele, lucrătoarele noastre vor elimina din preocupările lor spălatul dușumelei cu sodă și peria ; dereticatul prin **casă** îl vor **face** purtând mănuși de plastic, iar la întîlnirile de dragoste își vor oferi fără sfiială minutele mici ca să le sărute bărbații. E acesta un lucru care merită întru totul lauda noastră. Profesiunea lor le va sili pe fetele mele să se comporte așa. îmi dai dreptate, tovarășe bărbat ?...

Pot să nu-i dau? Dar feciorul fierarului nu-i pasă de răspunsul meu. Continuă nestingherit cu ale lui.

— ...Iar condițiile de lucru de aici exprimă în cel mai înalt grad civilizația timpului nostru, atitudinea socialistă» față de creatorul bunurilor materiale. Privește în jur : lucrătoarele au o uniformă de producție elegantă, simplă, comodă, plăcută — costum de doc maron, bluză vernil, încălțăminte de pînză cauciucată, iar coafura prinsă într-un fileu de plastic...

Privește pe unde calci : covoare de linoleum. Nu vei găsi un fir de praf. Deasupra barele prelungi ale instalației de neon, **cern** o lumină calmă, lăptoasă, odihnitoare. O instalație automată de climatizare, asigură o temperatură constantă de 22 de grade și o umiditate relativă de 60—65 de grade. In privința zgomotului, după cum vezi, nu avem cu nimic a ne plînge. Aceste sute de mașini prin care se rulează firul de relon nu fac zgomot. Mai degrabă cîntă. Da, cîntă. Ascultă-le ! Cîntă ca viorile unei orchestre.

Salut în feciorul fierarului pe comunistul entuziast, pe inginerul de înaltă calificare, pe poetul fără cărți de poezie și mă grăbesc să-l zugrăvesc pe hîrtie.

RĂSPUNDERI

NICOLAS TIC

 n cele câteva zile petrecute la Săvinești, mi-a atras atenția un tânăr — o fi având vreo douăzeci și cinci de ani, îmi ziceam — potrivit de statură, slăbuț, mgîndurat, agitat. îl întâlneam peste tot — la comitetul de partid și la direcție, în secțiile uzinei, la cantină... Curiozitatea mă îndemna să intru-n vorbă cu el — cine-o mai fi și ăsta ? — dar amam mereu, într-o zi, pe cînd vizitam secția de lactamă, vine cineva și-mi spune : „Tovarășul Munteanu vă roagă să treceți neapărat pe la dînsul...” Mi se dau indicațiile necesare : îl găsiți în camera cutare, la biroul din stingă, etc. Intru în camera cutare — camera-i goală, nici un tovarăș Munteanu. Cînd să ies, observ un bilețel, agățat de spătarul unui scaun : „Vă rog să așteptați, mă întorc îndată...” Bilețelul acesta-i pentru mine, îmi spun, și aștept. Peste câteva minute apare tânărul slăbuț, agitat. Se prezintă : Ion Munteanu. Întreb :

—• Ai să-mi spui ceva ?

— Firește... își duce palma la frunte, parcă ar vrea să-și amintească un lucru foarte important și continuă : — Am să vă spun foarte multe, dar vă rog să mai așteptați puțin... îmi explică : Mi-au venit tocmai acum niște fete de la școala profesională din Făgăraș, vor să-nvețe procesul tehnologic de-aici și-mi dau multă bătaie de cap... Luați loc, mă-ntore îndată. Și iese.

Iau loc, aștept, trec zece minute.

Ușa se deschide, Ion Munteanu rămîne în prag și mă-ntreabă : Aveți vreo delegație, ceva ? Am, firește, e nevoie s-o arăt ? E nevoie, cum să nu fie. Întind delegația, Ion Munteanu o cercetează atent, nu-i mulțumit și-mi spune : N-ați vizat-o de sosire. Oricum, mai așteptați puțin. Mă hotărâsc să aștept — și un ceas, și două — numai să aflu ce-i cu ăsta și oe vrea. În sfârșit, tânărul își face din nou **apariția** și mă anunță că putem vorbi în lege, A terminat cu treburile pe ziua de azi.

— Cîți ani ai dumneata ? — întreb.

— Eu ? Doar nu v-am chemat să discutăm despre vîrstă mea. Ce importantă are asta ? E convins că intenționez sa-l iau la rost ca pe un băiețandru oarecare. Răspunde evaziv : Am și eu, am ceva... După părerea dumneavoastră, oi fi trecut de treizeci...

— Vreo douăzeci și șapte tot ai.

— Douăzeci și unu.

— Crezi că-i frumos să mă tragi pe sfoară ?

Se simte jignit, scoate buletinul.

— Douăzeci și unu ! Ca să-l necăjesc, îi spun că și-a falsificat actul de naștere. Mă privește cu nedumerire o clipă, apoi se-ngrijorează, brusc : — Arăt mai în vîrstă ? Nimeni nu mi-a spus-o pînă acum... Se duce -la geam, își trece degetele prin părul castaniu, bogat, se cercetează : Se poate, admite el, se prea poate. Apoi se lasă pe uri scaun și oftează : — Da, așa-i, chimia te îmbătrînește. Și răspunderile... De cînd am venit aici, n-am avut un ceas în care să răsufli în voie. Înainte de-a veni, -cam tot așa. În urmă cu ani, zice el, eram și eu nebunatic, ce vreți, așa-s tinerii, Cîte nebunii n-am făcut !

— Și mă rog, cam ce nebunii ?

— Jucam fotbal, precis aș fi ajuns în Națională. Mi-au spus-o oameni

care se pricep. Dar după accident... Faoe o figură de om sfârșit: S-a terminat cu mine, sînt pierdut pentru fotbalul românesc! Explică : Jucam la „Construc-torul” din Făgăraș, cel mai bun din echipă. Adversarii aveau boală pe mine. îmi pune unul o piedică în lege și mă duc de-a dura. Rană la picior, operație, inapt pentru fotbal. Ca să vezi ce poate să pățească un om ! Am încercat vo-lei, dar nu-s destul de-nalt, nu merge. în sfârșit, acuma, cînd îmi stau atîtea pe cap, nici n-am timp sa mă mai gîndesc la sport.

—• Nu-i fi cel mai ocupat om din uzina asta !

— Poate că nu, poate că da... (Înțeleg, după expresia feței lui, că nu-i bine să-l mai iau la rost. Nu înțelege, nu vrea să înțeleagă de glumă. Și-apoi, trebuie să-mi între odată'-n cap că am de-a face cu un om copleșit de treburi și răspunderi. Ce dacă are numai douăzeci și unu de ani !) — Poate că nu, poate că da, repetă el, îngîndurat.

— Ziceai că ai să-mi spui ceva...

— Firește... Tovarășii de la partid nu v-au sfătuit să treceți pe la mine ? Destul da rău, mă rog, trebuia să vă atragă atenția. Vă pot fi de folos. Apoi, cu gravitate : Sînt și eu corespondent de presă. Public articole de prin 1951... (Fac o socoteală rapidă : în 1951', avea vreo treisprezece ani). Chiar săptămîna trecută mi-a apărut un articol în „Steagul roșu” din Bacău, despre clu-bul uzinei. Mai pregătesc cîteva. Am publicat și-n „Semteia”. N-aveți cumva niște plicuri ? N-aveți, așa sînteți dumneavoastră, corespondenții de centru, niciodată nu luați plicuri pentru oei din provincie.

Ușa se deschide și apare un băiețandru — dacă are șaisprezece ani! — mititel, tuns chilug, cu fața numai zîmbet și ochi mari, senini. E îmbrăcat în-tr-un costum maron, călcat impecabil, eu batistă albă la buzunar. Se apropie de Munteanu, își potrivește cravata și întreabă :

—• Ei, frate-meu, ce mai faci ?

— Te rog — se supără corespondentul — de ce nu ești serios ! E un tovarăș aici.

— Ei, frate-meu, o ține celălalt, iar te grozăvești. Apoi : Venii și eu în vizită, că acuma-s liber, o să lucrez în schimbul de noapte. Ei, ce mai faci, cum o duci ? — și-l apucă pe Munteanu de bărbie. Acesta se supără foc — cum își îngăduie un băiețandru să-l apuce pe el de bărbie, pe el, ditamai omul cu răspunderi ! —• Ei, frate-meu...

— Te rog să ne lași.

— Ei, frate-meu, cu tine nu se poate vorbi, te salut, au revoir!

îl întreb pe Munteanu :

— Cine-i puștiul ?

— Chiar că-i puști ! aprobă el, cu satisfacție. Apoi: Unu, Ion Fieraru, e operator chimist în secția de lactama — adică în secția mea. E bun în me-serie — a învățat la Școala profesională din Buhuși, a fost printre primii, aici se ține bine,, are un oap de inginer, da-i foarte copilăros, ceva nepermis. Ați văzut cum s-a purtat cu mine ? Și km spus de-atîtea ori : măi, cînd sîntem numlai noi doi, poți să-mi spui pe nume, să faci și-o glumă — că-i bun de glume ! — dia' altfel, cînd mai sînt și alții de fața... Oricum, eu am răspun-deri aici!

Gîndesc: „Domnule, m-ai înnebunit cu răspunderile dumitale!” Și mă-mpinge păcatul să-l întreb : „Ce-i fi avînd de lucru ?” întrebarea asta — simt eu — îi convine de minune, deși nu se grăbește să-mi răspundă. Scoate o țigară, scoate și bricheta. Ma întreabă : De ce nu folosiți brichetă ? Nu știu

ce să zic. El îmi explică : E foarte practică. În viața mea n-o să-mi aprind țigara cu chibritul. Știți de ce ? Bețele de chibrit sînt slabe, se rup mereu... Și dacă-mi sare bățul aprins în ochi ? Ori sare în ochii altuia ? Bricheța e sfîntă ! Apoi :

— Mă-ntrebați ce am de lucru pe-aici ? Am destule. Că sînt corespondent de presă, vă spusei, asta-i plăcerea mea, o fac în timpul liber. Dar eu am o meserie, sînt maistru tehnolog.

— Maistru, dumneata ?

— Așa-i că nu vă vine să credeți ?

— La douăzeci și unu de ani ?

— Eram maistru la douăzeci. Să vedeți o se-ntîmplă. Acum vreo lună, ne vin niște vizitatori. Vor să vadă uzina, cer explicații complicate. Tovarășul director le spune : Mergeți la maistrul Munteanu, să vă-nsoțească dînsul. Și vin oamenii la mine : dumneata ești Munteanu ? Eu. Maistrul Munteanu ? Eu. Cel pe care ni l-a indicat tovarășul director ? Eu. Și tot așa au ținut-o pînă cînd m-am enervat. Sînt maistru, înțelegeți odată — ce dacă am douăzeci și unu de ani ! Și te descurci în treburile astea complicate ? mă întrebă. Asta le-a pus capăt la toate. Eu sînt maistru, cu zoe la proiectul de diplomă — și dînșii mă-ntreabă dacă mă descurc... Așa — revine el — vasăzică, să vă spun ce treburi mai am ; sînt în comitetul UTM al uzinei, propagandist la cursurile de partid, președinte de Cruce roșie, în comitetul de cantină, cu difuzarea presei...

— Cam prea multe, îl întrerup.

— Cam prea, dar n-ai cei face ! și oftează. Sîntem o uzină tînără — știți care-i vîrstă medie a muncitorilor noștri ? 21 de ani ! O să creștem noi cadre, curînd. Deocamdată, contăm pe cîțiva oameni de bază.

— Printre care te numeri și dumneata.

— Mă număr, răspunde el, firesc. Pe mine niciodată nu m-au speriat răspunderile. Ce-am tras, cînd cu montarea mașinilor, aici ! Eram diriginte adjunct de lucrări. Diriginte plin era inginerul Pițu. Dînsul mai pleca într-o parte și alta — toți aveau nevoie de el — și mă lăsa pe mine : Munteanule, ai grijă, dacă aprobi vreo lucrare proastă, e jale. N-am aprobat niciuna. M-ar fi-njurat munteurii, dar i-am ținut din sourt.

— Dumneata ? •

— Eu — dacă nu credeți...

N-am nici un motiv să nu-l cred. îmi dau seama că omul nu e pus pe -laude ; ține doar să afirme — indiferent de cum l-aș judeca eu — că la -douăzeci și unu de ani se poate face treabă bună. Nu admite răutăți la adresa vîrstei. Și bine face — -fiindcă, lăsînd răutățile la o parte, trebuie să spunem — au spus-o și alții, înaintea noastră — că Ion Munteanu e unul dintre maiștrii de nădejde ai uzinei. Dacă a văzut că nu-i merge cu fotbalul, fiind -declarat inapt — grea pierdere pentru fotbalul romînes-c ! — s-a apucat de chimie. Școala profesională a fă-out-o la Făgăraș. Elev strălucit; talent de chimist. La șaptesprezece ani a cerut să fie primit în școala de maiștri. Unora li s-a părut că băiatul e cam obraznic. Vasăzică, ar vrea ca la douăzeci de ani să fie maistru. Dă-o-noolo de afacere, e cam prea mult. (Eram slab ca un țîr, povestește Munteanu, carne nu se lega nimic la mine, mă sufla vîntul. Ziceau unii: cum o să arăți tu, ca maistru ? Parcă asta era problema !) Pînă la urmă s-au găsit și oameni înțelegători, care să țină seamă de ce-i în capul lui — și nu de altele. Și iată că la sfîrșitul școlii, Ion Munteanu a stîrnit senzație cu proiectul...

tul ide diplomă. Obținerea a 800 kgr. de aminoplast în 24 de ore. La Făgăraș se obțineau, obișnuit, 420 kgr. A venit el cu inovația !

îl întreb :

— Și ce-i cu proiectul ? — a fost verificat, e bun ?

— A trecut prin mâinile specialiștilor, e bun, mi-au dat zece. La treburi dintr-astea mă pricep, mai am câteva inovații, mai mărunte. Mai ales când e vorba de mase plastice, nu mă dau ușor, sînt și eu specialist.

— Și ce s-a ales din proiect ?

• — Stă, stă, în vreun sertar.

— Atunci, înseamnă că nu-i tocmai potrivit.

— E foarte, foarte ! — mă contrazice ei, cu vehemență — și s-apucă, fără să mă-ntrebe măcar dacă știi ce-i aminoplastul — să-mi explice cum stau lucrurile. Îl urmăresc uimit de cîte formule și combinații chimice zac în capul lui. — Aplicarea proiectului meu, îmi spune, la sfîrșit, depinde și de utilaj. Se cere să ai mașini bune și să le folosești cum trebuie, ca să dea randament maxim. O să trec eu curînd pe la Făgăraș, să discut.

• — Eu cred, totuși, că proiectul nu e bun...

— Dar dumneavoastră nu sînteți specialist — se enervează el — de ce faceți afirmații gratuite ? (Vroisem doar să-l necăjesc puțin, cu gîndul că va înțelege gluma... Dar lui nu-i stă mintea la glume — și din nou îmi explică proiectul, cu bogăție de amănunte.) — Ați făcut o afirmație gratuită, repetă el — Sau — și se întristează brusc — nu aveți încredere în mine. Admit că un tehnician de 21 de ani nu înoate să-ți inspire prea multă încredere... Nu-i nimic, o să trec eu și de vîrstă asta păcătoasă. Asta-i cea mai păcătoasă. Unora li se pare că la 21 de ani nu ești bun de altceva, decît să te ții de fete. Nu-i așa, asta ține de morala burgheză, declară el, cu furie. Uite că Ion Fieraru are abia 16 ani, e un puști, dar îi și om cu școală și operator chimist. Dacă n-ar fi atît de copilăros, l-aș aprecia și mai mult. Ați văzut cum s-a purtat cu mine... Așa că, n-ar trebui să vă mirați că eu sînt maistru tehnolog aici... încerc să-l îmbunez.

— Nu mă mir.

— Ba da, simt eu. Și mai ales că lucrez în secția de lactamă, secție grea... Fără să-i cer, începe o dizertație asupra lactamei — produs de bază al uzinei, din oare, prin paliomerizare, se obțin firele. — Dumneavoastră știți că pentru prima oară în țara noastră o să se fabrice lactamă în cantități serioase ? Mai avem noi niște stații pilot pe undeva, dar ce produc alea ? Aici o să producem din greu, altfel ne-am vedea siliți să o importăm — și costă scump. Ei — și în secția asta de lactamă lucrez eu.

Pe la trei și jumătate, Ion Munteanu se pregătește de plecare. Mai întîi își aranjează ținuta, parcă s-ar pregăti sa meargă în vizită. Apoi vine rîndul servietei (ați mai văzut maistru fără servietă ?) — o șterge de praf, controlează dacă se află în ea toate hîrțiile de care are nevoie — și, în sfîrșit, și-o potrivește sub braț.

îl întreb :

— Mănînci la cantină ?

— Nu, acasă, în familie.

— Ești -cu părinții, aici ?

— Nu, părinții sînt la Făgăraș, taică-uieu e maistru la Combinatul chimic. Dar oi fi avînd și eu o nevastă...

Admit că are, fiindoă de la omul ăsta te poți aștepta la orice.

— Oi fi avînd și eu un copil, pe care nu l-am văzut de azi dimineață. Da, da, am un copil de nouă luni, Liviu Adrian Munteanu.

— Domnule, dar ce n-ai dumneata ?

— Adică ? face el — ce întrebare-i asta ? Scoase o țigară, și-o aprinde cu bricheta și vrea să știe dacă avem drum comun. Nu — îi pare rău. El se grăbește, trebuie să mănînce, să-nvețe. Are mult de-nvățat. În vară, o să dea examen de admitere la facultatea de chimie industrială din Iași. A și făcut cererea, s-a aprobat.

— Deci, îi spun, pot să scriu că vei fi student.

— Despre mine ? Cînd află că voi scrie despre el, rămîne foarte nedumerit. — Dar eu nu de asta v-am chemat, ca să scrieți, nu sînt chiar neam prost, să alerg după corespondenți. Vroiam doar să vă ajut.

— Nu-i nimica, eu o să scriu — și mai mult, o să spun că ești lăudăros. (Poate că de data asta va înțelege că-mi place să-l necăjesc. Dă-o-ncolo, e prea grav la anii lui. Aș vrea să-l văd zâmbind).

— Eu ? — Eu sînt lăudăros ? și se-năsprește. Mă rog, n-aveți decît să spuneți ce doriți, fiindcă' eu știu prea bine cum sînt.

— Ești un om serios.

— Absolut.

O ȘARJĂ DE PROBĂ

PJBII sosit în uzină un activist de partid; un bărbat între două vârste, cu yjBJM fața arămie, barba aspră și fruntea înaltă, de înțelept; e îmbrăcat modest — un costum gris, de la „Confecția”, loden verzui, bocanci. Vrea să cunoască uzina — pînă alaltăieri a fost activist în sectorul agricol și nu-i la curent cu noutățile tehnice. E adevărat că de vreo două săptămîni, știind că va veni la Săvinești, a consultat cîteva tratate — destul de încîlcite pentru un nespecialist; — dar asta încă nu-i de-ajuns. îl conduce prin uzină o tînăra ingineră. „Avem trei secții principale — monomer, polimer și textilă”... Pînă aici, totul e-n regulă.

— Și-acum, să vă explic procesul tehnologic...

— Vă rog să mi-l explicați.

Intra la monomer — și tînăra ingineră începe să vorbească repede, se dezlănțuie ca o furtună, trece de la o mașină la alta, insistă asupra Pecărușurub, etc. Apoi vine rîndul formulelor; zeci de formule, pe care tînăra ingineră le expune cu ochii închiși, parcă le-ar visa. Activistul zîmbește discret, ridică din umeri, așteaptă'.

— Ați priceput ?

— Absolut nimic.

— Atunci, să repet.

— Nu-i nevoie, spune el, calm. Eu nu vreau să-ajung mai priceput decît dumneata în două, trei ceasuri. O să rămân mai mult timp în uzină; o să-nvăț totul, și formulele o să le spun oa pe apa, dar deocamdată...

— Atunci să vă explic în mare...

— Firește — și-o să-ți fiu recunoscător.

— Vasăzică, am rămas la ciclobexanol... Vă amintiți din liceu ce se-n-
tîmplă cînd...

— • Și dacă n-am făcut liceul ? rîde el.

— Atunci să pornim de la fenol.

Vreme de jumătate de ceas, tînăra ingineră apelează iar la toate formulele
posibile. După încă o oră, îi spune activistului că au vizitat aproape un sfert
din secția monomer. Pe la prînz, o să termine cu secția asta și-o să treacă în
celelalte.

— Ați priceput pînă acuma ?

— Absolut nimic.

— Vai, dar... și tînăra ingineră e foarte îngrijorată. Să va explic mai rar ?
Apoi zâmbește, cu o nuanță de vinovăție : intru în amănunte, în formule, fără
voia mea. De-atîția ani numai de chimie aud, numai... V-am jignit, vă rog să
mă iertați...

— Pe cînd pregătiți o șarjă de probă ?

— Nu știu, întrebați la direcție — și tînăra ingineră revine cu scuzele :
Vă rog să mă iertați, o să vă explic în mare...

După încă un ceas :

— Ați priceput ?

— Firește, de altfel nu-i atît de complicat. Își dă seama că dacă i-ar
spune tinerei inginer, pentru a treia oară, că n-a înțeles mai nimic din toate
amănunțele care țin de o strictă specializare, ar jigni-o cumplit. Și-i vine un
gînd •. — De-aiei încolo o- să mă descure și singur. De altfel, vreau să-ți spun
că am fost și eu muncitor, adică maistru tehnolog...

— Sînteți în specialitatea noastră, se bucură ingineră.

— Cam așa ceva.

— Și de ce nu mi-ați spus-o de la început ?

— Vroiam să vă necăjesc puțin.

— Îmi pare bine că ați fost maistru tehnolog.

„Am fost sonder, dar în clipa de față m-are importanță, pentru dumneata
rămîn maistru tehnolog, ca să te-mpac"... își ia rămas bun de la tînăra ingi-
neră și pornește mai departe, prin uzină. În secția de lactărnă dă peste un
bărbat de vreo treizeci de ani, potrivit de statură, smead, agitat. Vrea să intre
în vorbă cu el, dar celălalt n-are timp, e așteptat la electroliză, apoi la direcție.
Deodată, devine mai cumsecade și întreabă :

— Dumneavoastră sînteți activist ?

— Da, sînt, am sosit de dimineață.

— Inginer Gheorghe Caranfil, îmi pare foarte bine, am auzit că ați
fost maistru tehnolog.

— De unde-ați auzit ?

— Mi-a spus tovarășa A...

— Iar eu o să vă spun altceva : nici vorbă, n-am fost; am lucrat în pe-
trol, la foraj, dar să nu-i spui tovarășei A... și-i explică de ce nu trebuie să-i
spună. Inginerul rîde, înțelegător : Știu, știu, face el, am trecut și eu printr-o
perioadă asemănătoare, îi vorbeam în formule nevستی-mi. Nu exagerez, chimia
te robește, te zăpăcește, cită vreme nu știi s-o stăpânești. Tovarășa A. e tîne-
rică, abia în vara trecută a absolvit facultatea. — Doriți sa vă conduc eu ? —
Dacă ai timp și plăcere... se-nvoiește activistul.

— Mi se pare că eu vă cunosc, spune inginerul.

— Am mai fost odată pe-aici.

— Mi se pare că v-am întâlnit.
— Și m-am oertat cu cineva.
— N-a fost chiar ceartă, rîde inginerul. Cu mine ați avut o mică neînțelegere, cînd cu montarea mașinilor, că se făcea prea încet. Oricum, mi-a prins bine. Sînteți tovarășul Vasile...

— Vasile Chivau. Pe cînd o șarjă de probă ?
— O șarjă ? Ingerul ridică din umeri. Asta ține de direcție. — Cred oă zilele acestea. Secția de lactamă, în care lucrez, e-n ordine. Electroliza la fel. După cîte știu, și textila... Să vorbim cu tovarășul inginer Căciularu, de la textila...

Porneam amîndoi în căutarea inginerului. Firește, Căciularu nu e în secție. Dar unde-i ? Niciodată nu poți să știi. Are treburi cît să-i ajungă pentru trei vieți. Cineva spune : E la direcție. O fetișcană îl contrazice : E la Combinatul de azotare, de la Roznov, a fost chemat... Nici vorbă, e de părere o alta, s-a dus la Piatra Neamț. Cînd discuțiile în contradictoriu sînt în toi, apare Căciularu. E un bărbat la vreo cincizeci de ani, extrem de volubil, vorbăreț. Nici nu s-ar putea altfel, fiindcă el toată ziua trebuie să alerge, să dea indicații, fiindcă... Ce să mai vorbim : La Buhuși, unde a lucrat pînă acuma, Căciularu avea sub îndrumare 1700 de femei! Iar în secția textilă de-aici are vreo 400. Ferice de el !

— Pe cînd o șarjă de proba ?
— • Eu sînt gata, cu tot efectivul, declară Căciularu. O să strig odată regimentului meu : Drepti! Fiecare la postul de comandă ! începem ! Ingerul rîde : Cui să strigi — Drepti ! ? — uitați-vă la regimentul meu !

— Deci, pe cînd ?...
— Să vorbim și cu tovarășul Haneș, inginerul șef...
— De acord, să-l căutăm.

Ingerul Haneș, un bărbat la vreo treizeci și șase de ani, înalt, sever, distins, se află în birou și încearcă să rezolve niște nedumeriri ale colaboratorilor apropiati. Doi ingineri, un tehnician — se plîng, pe rînd, cuviincios, că în registrele X, fef, Z, pe care le-au consultat de-o mie de ori, nu se află toate datele cu privire la o parte din utilaj. „Nu se poate, spune Haneș, controlați încă o dată". Cei de față controlează — nimic! „încă o dată — îi invită inginerul-șef, mai ou atenție". Nimic ! „Deschideți la pagina cutare, coloana treia... Notați, confrunțați, cu..." într-un sfert de ceas, se descurcă toate.

— Pe cînd o șarjă' de probă ?
— Zilele acestea, cît de ourînd. Ingerul Haneș spune că -trebuie să mai facă un control riguros, prin toate secțiile, oa să-și dea seama exact. Apoi se adresează activistului: Am auzit că ați fost maistru 'tehnolog, îmi pare bine. Ingerul Caranfil s-ableacă și-i șoptește ceva.

— • Ei, rîde Hameș, atunci o să vă facem noi maistru.
— Mulțumesc, dar pe cînd o șarjă ? Există condiții.
— Să mergem la tovarășul director.

Peste vreo două ceasuri, cîțiva, care-au aflat taina, se grăbesc s-o transmită : „Diseară o șarjă de probă. Dar nu suflă o vorbă, nimic." „Dar oe-ți ^ închipui tu despre mine ?" se scandalizează celălalt. După cinci minute, omul uită că s-a scandalizat și-i șoptește altuia: „Diseară, prima șarjă..." Peste încă un ceas, știu aproape toți din uzină. In secția lui Căciularu e o zarvă de zile mari. „Regimentul" intră în acțiune, se curăță mașinile, deși-s curate lună,

strălucesc... Ultimii care află marea veste sînt portarii. Se dovedesc însă cei mai aprigi. Se iau pe loc o seamă de măsuri. Sîntem uzină serioasă', producem, nimeni nu mai are voie să sară peste gard... (gardul din faţă al uzinei e terminat abia pe jumătate. — Şi cîte-un flăcăiandru sare peste el cu ochii închişi). Portarii stau de veghe. în sfîrşit, după vreo jumătate de ceas, prind pe unul care tocmai sare gardul. Se reped la el : „Intrăm în funcţiune, ce crezi tu că aicia-i herghelie ? Sări înapoi, în stradă şi vino frumos pe poartă"... Băiatul cu pricina e cam nedumerit: De ce să sară în stradă şi-apoi să intre pe poartă?... Dacă tot se află în curtea uzinei... Dar nimeni nu-l aprobă. Băiatul n-are încotro şi sare... Portarii țin o scurtă consfătuire: Unul dintre ei trebuie să stea în holul administraţiei, se înregistreze pe cei care intră şi ies, așa cum se face la orice instituție serioasă. Cad sorții pe unul tinerel și timid. Omul nu se dă înapoi, dar nu știe de unde să ia o masă și un scaunel, că altfel, să stea în picioare... ! Cu chiu, cu vai găsește și masă și scaun — se instalează.

Prin secție au și apărut primele lozinci : „Colectivul uzinei se angajează să dea pînă la sfîrşitul acestui an o mie de tone de fire și fibre"... Ion Munteanu, corespondentul uzinei, se pregătește să j^imită un articol... La Gazeta de perete a și apărut un articol în legătură ou „pornirea mașinilor" — semnat de secretarul organizației de baza, Iulian Schulman. Tînăra ingineră A... se întreține cu bărbatu-său, inginer chimist și el și-i foarte bucuroasă. „Azi dimineată a sosit un tovarăș activist... L-am condus prin uzină ! I-am explicat. Pricepeți ? Absolut nimic, zise dînsul. îi mai explic odată. Pricepeți ? Nimic ! Eram atît de chinuită că nu pot să-i explic în așa fel, încît să priceapă totul, în cele mai mici amănunte. Cînd îl întreb a treia -oară, ce crezi că-mi spune ? înțeleg, cum de nu, am fost și eu maistru-tehnolog, dar vroiam să vă necăjesc puțin... Vai, cît m-am bucurat". Soțul o ascultă, îngîndurat. Zice : „Dragă, tu ești cam tipică, mai scoate-ți din cap formulele alea, că doar nu le pricep toți"... „Dînsul le-a priceput". „Dînsul da, că-i în meserie, dar un altui... Şi-apoi îți dau sfatul ăsta așa, în general, că și acasă"... „Mergem la masă?" întrebă ea. Soțul aprobă, e timpul. După amiază, trebuie să se odihnească puțin, fiindcă diseară o să ia parte la șarja de probă... Fac zece pași — și ea îl apucă de braț : „Uite-l pe tovarășul" — și către activist: — Vă prezint, pe soțul meu. Tocmai îi spuneam cum m-ați păcălit de dimineată...

— Cum v-am păcălit ?

— Cînd mi-ați spus că nu pricepeți.

— Ba deloc, v-am spus cîstit.

— Dar dacă sînteți maistru...

— Nu sînt, dar ceva tot am priceput — că există condiții pentru o șarjă de probă. E destul pentru ziua de azi.

— Dar din ce v-am explicat eu ? Tînăra ingineră e năucită. Mi-ați spus că... Vă rog, n-ați priceput nimic ?

— Absolut nimic!

— îmi pare foarte rău...

— N-are de ce... Mîine dimineată, la opt, o să ne-ntîlnim aici. Și-o să-mi explicați iar, de zece, de-o sută de ori, pînă cînd o să-nțeleg cît trebuie Sînt un elev conștiincios.

— Vă rog... se bucură ea, chimia e foarte frumoasă. Sînt doar cîteva chestiuni mai dificile. De pildă, edclohexanolul. Dar să vă explic : Cicîo...

Soțul îngrijorat, interveni:

— Pierdem masa, hai, repede !

DEUCALION SI PYRRHA

EUSEBIU CAMILAR

urn stam pe munte, singur ca Deucalion,
Foşnea mai linca frunza al Cosmosului zvon,
Foşnea mai lin ca iarba, ca griul mătăsos!
Simţeam cum urci 'pe munte, cu mersul mlădios,
Să 'ascultăm alături al Cosmosului zvon,
Ca altădată, Pyrrha şi Deucalion!
Sclipeau uimiţi luceferi, pe cerul de mărgean.
Dormea demult Pământul, ca un leviatan,
Dormea profund în vale, pământu-amestecat
Cu buzele şi ochii celor de allădat:
Simţeam cum prind lumină din ochii lor, opad,
Tipsii cu diamante, din creieri geniali...
Iţi aminteşti, O, Pyrrha? Cum singuri stam sub cer
Â strălucii mai tare al nopţii colier!
Spre slavă legendară, nebiruit Atom,
A fulgerat cu nava prin spaţii, primul om...
Mărire, Energie a secolului meu!
Te 'naltă din strîmtimea Planetei, Prometeu!
Cu clipele măsoară, puternic albatros,
Eternităţi de vremuri şi Spaţiul fabulos,
Sădi fie, Universul spre care te ridic,
Inel stropit cu ostre, la degetul cel mic...
• De-o să te-abaţi din cale, spre-un golf din Lucifer,
Si-o să-ţi apară spectrul pe mării munţi de fier,
S'or speria din mersul spre şesuri cu licheni,
Continentale cîrduri de bouri suri şi reni,
Şi va domni, în largul pustiului acest,
Doar ursul alb, statuie pe-un pisc de Everest!
Mărire, Energie a secolului meu!
Aflaţi, poeţi: Atomul mi-a dat puteri de zeu!
El mi-a sădit la umeri aripi de albatros,
Să'nfrunt oceanul vremii şi Spaţiul fabulos,
Să-mi fie, Universul spre care mă ridic,

Inel stropit cu astre, la degetul cel mic /
stZriTi ^{d m n o s r a m i i ^ i a t a n !}
 us, ar'ip' temerare, spre-al cerului ocean!
 Caci voi ara planete și aștri legendari '
 Ui plug cu dinozauri sau bouri planetari t
 IJe-oî chiui, chnd veste, c-am început sa ar
 Va oi trimite semnul din chiot, în zadar
 Pin v, ajunge glasul zguduitor, de sus '
 AUtea generalii demult vor fi apus
 Și pin' și amintirea demult li s-o fi șters '
 M^o ^{u z i ^ n} chiot, cândva, in Univers
 Mărire, Energie a secolului meu i
Wt'i r ^{t l : A t o m ū t m i _ a d a t P u t e r i ^ z e u !}
 Noi n ^{o " r m a n ? ' i n u e c t > m e > ^ c} Om"
 Noi vom sădim sfere de aur, primul pom
 Sin cosmice deserturi vom da vieții zvon,
 Ca altădată, Pyrrha si Deucalion /"

PLOAIA DE ATOMI

J e-ngrijoreazi că ochii și creierii se cern?
 In Energia lumii, doar ești și tu etern!
 Presimți spre ce noianuri de retrări te-ndrumi,
 Când știi că doar un singur atom, conține lumi?

Spre-a înțelege tilcul atitor succesiuni
 Apleaca-te, spre mina aceasta, de tăciuni •
 tindva, erau măreață pădure de santal
 Și atingeau cu vârful văzduhul tropical,

Deși au ars sub munte un lanț de veșnicii
 lot mai cuprind imense comori de 'energii
 lot mai cuprind, șiraguri de energii, sodom
 In infinite spații, dincolo de atom!

II.

De-or întreba de mim, cândva, străini cerniți

ca am aflat o cale prin timpul uniform
 Și m-am întors la Marea Sarmatică, să dorm,
 Că mi-am cules averea din al vieții pom

Nu vreau **ST** ^{i n o a s a d e l u t i a ****} om!
 LU, am nebannte și strașnice puteri!

Acolo-n groapa neagră, din dealul udestean
 Se afla o fereastră spre cerul de mărgean '

*Și-oi repezi fereastra și voi ieși prin ea,
Cînd clopotul va bate sjire pomenirea mea!*

*Cînd Mama o să plîngă pe dealul udeștean,
Voi fi, demult, departe, în cerul de mărgean!
Dar nimeni n-o să vadă cum trece peste pomi,
Din pieptul meu, o ploaie de luminoși atom,*

*Și nimeni n-o să știe,, că un minut, o stea,
A strălucit mai tare, din energia mea,
Că-n infinite spații, solemn, în alt minut,
Cîntările din sfere mai tare au crescut!*

PRIMĂ VARA

Magdei Isanos

*/ "A orniti, descătușate șuvoaie ! Haide, vînt!
Lumină fără capăt să fie pe pămînt!
'HamdA viforelor noapte ca umbra se trecu,
Și s-au întors cocorii, și-aștept să vu și tu!*

*Credeam că vii, cu albul și mătășosul șal,
Cînd vișinul cel iînăr a înflorit pe deal!
Cu brațele întinse visam, și așteptam.
S-a auzit de-odată un ciripit la geam!*

*înmărmurit la usă am stat, am stat s-ascult:
Venise rîndunica, la cuibul de demult...
Oriunde rămurișul cel zvelt se legăna,
Vedeam cum se alintă în mers, statura ta!*

*înalta, tină iarbă, mi-o perindam prin mini.
Și mîngîiam cîmpia pe unduiri de sini.
Luceafărul de ziuă din cer cînd picura,
Vedeam cum strălucește în riuri, glezna ta...*

*Nicicînd, nălucă albă, nu pot să te cuprind!
Suspîn și azi, zadarnic cîmpia mîngîind...*

PALEONTOLOGIE

*'ncremenit natura, cu mari păduri și mari, ^ _
Cînd s-a ivit de-odată un șir de munți în zan!
De fapt, de prin întinderi imense și genuni,
In cîrduri, mastodonții veneau de la pășuni,*

*Veneau greoi ca munții, în mers solemn și lent.
Păscuseră o noapte, în Nord, un continent,
Băuseră o mare cu sloiuri, și-un fiord,
încît, se dezgolise cu totul Polul Nord!*

*In colosalii codri alături se culcau.
Păscuseră o noapte și-acuma rumegau.
Și trupurile pline au prins a aburi,
Cum aburesc și munții masivi, în zori de zi!*

*Dar au mugit, de-odată! Mai înapoi s-au tras!
Li s-a întors ecoul, la ei, abia-ntr-un ceas!
Au tresărit! Cutremur de pași păreau c-aud...
Venea, o altă ceată de munți, din Polul Sud!*

*Veneau, veneau, și-aceștia, în mers solemn și lent.
Păscuseră o noapte, în Sud, un continent!
S-au ridicat cei nordici. Și au mugit mai crud.
S-au repezit de-odată spre cei veniți din Sud!*

*Fantasticile trompe se ridicau, păduri,
Și fildeșuri semețe trosneau în izbituri!
Cît dîmburile, piepturi, cînd se izbeau, așa,
Se hurduca pămîntul și se cutremura, —*

*Șuvoaietele de sînge curgeau, nahlap- nahlap,
Cînd se izbeau toți munții aceștia, cap în cap, —
Și-n troznituri de codri cădeau, mai jos, mai jos!
Cădeau, sub albul fildeș, colos lîngă colos...*

*Și se oedea-n amurgul înalt, solemn și lent,
Acoperit de fildeș, tăcutul continent.
Demult se potolise acum, gigantul front.
Mugea adînc, prin codri, un pui de mastodont,*

*Trecea prin marii codri mugînd, mugînd : simțea
Că rasa lui gigantă atuncea amurcea!
A coborît o treaptă a regnului, mai jos,
Cînd s-a ascuns, de spaimă, în fluviul mocirlos!*

*Și înc'o treptă lungă din regn, a coborît,
Cînd omul, de pe-o creangă, i s-a zvîrlit pe gît!*

MAMA SI SOARELE

*venise-n vremea veche la al Sucevii burg,
Dreptate să împartă, un împărat habsburg, —
Și ne-a-ntrebat măicuța, oftînd: „să merg, sau nu ?”
Și i-am răspuns toți șapte copii: „ba, da! Te du...”*

Plecaseră cocorii de sub un cer de plumb
A tot cernut măicuța făina de porumb,
Și-o mămăligă mare și deasă, a tăpșit,
Și ne-am mirat toți șapte că semăna, leit,

La sferă și culoare, cu soarele bălai, —
Și tare, că de-a dura puteai oricât s-o dai!
Doi sori au stat o clipă pe-al vremii colier ;
La noi pe masă unul, și celălalt pe cer!

Și-a asfințit, cerescul, în picle de oțel,
Și-al doilea, în desagă a asfințit și el!
Și a pornit măicuța, spre al Sucevii burg,
Și-o cuprindea în cețuri un turbure amurg.

Cu soarele-n desagă pleca, și-o urmăream
Ca iezii din poveste, îngrămădiți la geam!
Și a ajuns măicuța, la burgul lăudat,
Și aștepta poftire să intre la-mpărat!

Se-nlunecau amurguri, și soarele bălai
Se-ntuneca-n desagă și el, sub mucigai!
Și aștepta măicuța, să geamă lângă tron.
Dar a venit de-odată oșteanul cu galon, —

Și-o întreba, la poarta din burg, ce stă mereu ?
Iar soarele'n desagă a devenit mai greu...
Și a pornit măicuța, cu pași împleticiți.
Doi sori erau pe lume, și ainîndoi țihnîți!

Spre sat venea măicuța, venea oftînd mereu,
Cu soarele-n desagă din ce în ce mai greu!
Venea pe drumul mare, și noi o așteptam,
Ca iezii din poveste îngrămădiți la geam.

Curînd, stingher pe ceruri, sta soarele bălai,
Și celălalt, pe masă, mîncat de mucigai...

RĂZBOIUL ASCUNS*)

Nu vreau să mor

RADU LUPAN

ică n-ar fi fost garda care înconjura trenul, ai fi spus că mica și jașnica stațiune de munte își așteaptă vizitatorii obișnuiți din fiecare an. Crengile copacilor rari de pe malul râului care șoptea uim de gară, împrăștiindu-și șuvițele pe o albie lairgă plină de pietriș, păreau în acel miez de vară o explozie de lumină crudă-verde. Verzi, dar spalăcite, erau și uniformele gărzii nemțești care veghea lungul șir de cisterne greoaie și pântecoase, în aer mirosea a ierburi încălzite de soare și a benzină.

Trenul se oprise aici de mai multă vreme.

Locotenentul hitlerist, comandantul gărzii trenului, intrase ihti la șeful gării și apoi se repezise la „mişcare”. Instalat acum în biroul șefului pe care-l poftise afară, aștepta instrucțiuni telefonice pentru a-și putea continua drumul.

În fața lui, o fată cu un păr blond, aproape alb, îmbrăcată într-o uniformă albastră-cenușie de „cruce roșie”, încerca să-l convingă de ceva. Locotenentul părea însă că n-o aude. Cu o mișcare bruscă smulse receptorul telefonului și se răsti scurt la un interlocutor nevăzut. Trînti apoi receptorul în furcă și nemaiputînd sta locului începu să se-nvîrtească agitat prin cameră. Fata încerca să-l liniștească, dar probabil că nu reușea deoarece locotenentul continua să se învârtă de colo colo. Șeful gării care se uita pe fereastră să vadă ce se întâmplă, se îndepărtă.

Pe băncile de pe peron, cîțiva soldați români, cu ranițele trîntke la picioare, așteptau trenul. Alții, tolăniți pe iarbă, dormitau la umbră. Pe după un vagon un soldat urina. Unul dintre nemții din gardă care ședea pe scara unui vagon și se uita cu ochi goi în jur, zâmbi în mustața-i bălană albicioasă. Ce-o fi avînd aștia de se tot p... lîngă tren? Și la nodul acela de cale ferată pe unde trecuseră acum cîteva ore, doi soldați se apropiaseră de cisterne și făcuseră la fel. Ba unul stătea chiar și-l privea pe celălalt cum se p...

Cine știe unde ar fi ajuns neamțul cu reflecțiile lui etnografice, dacă nu s-ar fi produs pe peron o oarecare agitație. Locotenentul ieșise din birou și striga după șeful gării. Feldwebelul, gras și roșcat, se înfățișă de îndată, surprinzător de sprinten în mișcări. Locotenentul se stropși la el, palmuindu-l parcă cu cîteva cuvinte precise și repezite. Feldwebelul salută scurt. Înțelese. Cuvintele îi fuseseră spuse de atîtea ori încît putea să le audă fără să le mai

*) Fragment din nuvela cu același titlu.

asculte. Se îndepărtă ca să ordone gărzii să-și reia posturile și mecanicului să pornească în câteva minute.

Locotenentul, rămas lângă fată, continua probabil discuția începută în biroul șefului de gară.

— Ich will nicht so jung sterben, verstehst du *), îi spunea locotenentul, răstindu-se aproape, fetei. Verstehst du, se încâpățina el să o tot întrebe. Fata îl privea cu ochi placizi, liniștitori, dar nu-i răspundea nimic.

Era înaltă, cu un obraz oval, bine desenat și curat, cu niște ochi albaștri, cum era cerul și ar fi putut fi frumoasă, dar nu era. În mișcările ei, stăpânite și puține, era ceva de om la pîndă, și o expresie de cinism, de felul acelei bucurii răutăcioase care-și are numele ei atât de exact în nemțește, îi schimonosea trăsăturile cînd ceva o nemulțumea. Și acum această expresie i se așternuse pe obraz.

Înțelegea, i se făcuse frică berlinezului acesta drăguț, cu nervii tocați de retrageri și înfrîngeri și de altele. Dar nu avea să-i suporte istericalele pentrucă se culcase cu el de câteva ori. Crezuse că-i altfel de om. La început îi arătase fotografiile acelea cu țărani ruși pe care-i torturase și-i omorâse, cu fetele acelea violat și-apoi spânzurate. Și-acum... Cine știe, se muiașe și el. Pe semne că de aia ajunsese aici, să păzească trenurile cu benzină. Că nu se simțea nici aici la adăpost, cei-o privea pe ea și mai ales ce trebuia ea să-i suporte accesele de isterie. Cîte nu văzuse ea de cînd urma trupele, din timpul retragerii de la Don și pînă în acest al patrulea an al războiului din răsărit. Dar ce rost avea să-i spună toate astea. Osteneala ar fi fost zadarnică.

Și fata și gara micii stațiuni de munte păreau atât de nepăsătoare în dimineața aceea de miez de vară, încît cuvintele locotenentului, tonul cu care le rostea sunau teatral și caraghios.

Locotenentul era cu adevărat disperat, i se făcuse teamă deodată că trebuie să plătească pentru tot ce făcuse, dar nu izbutea să o miște deloc pe fată căreia nu mai știa să-i spună altceva : Ich will nicht so jung sterben, verstehst du, verstehst du.

Fata dădea din cap — nu avea ce s-o miște un lucru ca ăsta, văzuse ea multe — și rămînea tot atît de nepăsătoare ca și pînă atunci. Nu încăpea nici o îndoială că era foarte mulțumită că nu mai trebuie să-l însoțească pe locotenent mai departe. Venise cu el din Ploiești și avea să rămînă aici. Nu-l putea compătimi, dar voia să-i spună totuși ceva, să încerce să-l calmeze, să nu-l mai audă tînguindu-se.

— Fängst schon wieder an mit deinen Dummheiten ? **)

Locotenentul o privi uimit : Dumheiten ? Es sind keine Dumheiten. Das ist nich der erste Zug... ***).

— Dumheiten, îi zâmbi fără convingere și cam sîcîtită fata și încercă să-l mîngîie, eu un gest aproape profesional.

Feldwebelul se apropie de locotenent și raportă, Ordinul fusese executat.

— Sofort ****), îl îndepărtă ofițerul și luînd fata de mînă vru s-o tragă spre el, s-o îmbrățișeze, dar nu izbuti decît să-i spună din nou, tot atît de disperat ca și pînă atunci : Ich will nicht so jung sterben, ich will nicht. Și înalt și deșirat se îndreptă spre trenul care se punea în mișcare.

*) Inleghi, nu vreau să mor atît ide tînăr, înțelegi ?

***) Iar începi cu prostiile tale ?

*****) Prostii. Nu-i nici o prostie. Nu-i primul tren.

*****) Imediat.

Fata respiră ușurată. Flutură din mână, iar locotenentul rămas pe scara vagonului spuse ceva care nu se mai auzi din cauza uruitului roților. I se văzură numai buzele subțiri cum se mișcă : Ich will nicht... Fata dădu din umeri, și după ce privi cu oarecare satisfacție trenul care se îndepărta, se întoarse și plecă.

Gara rămase tot atât de tăcută și calmă precum fusese și înainte de sosirea trenului petrolifer. Soarele se ridicase pe cer și făcea să scînteieze pretutindeni verzele verii, în șuvițele leneșe de apă, în frunzișul copacilor rari cu ramurile plecate la pământ, în stâlpii de fier de pe peron, cu vopseaua groasă pleznită și ciocănită de vreme.

Clopotul de pe peron sună de două ori. Avea să sosească un tren. Soldații se grăbiră spre linia ferată.

Doi oameni calmi

ia se mai puteau mișca în compartiment. Pe bănci, pe sub bănci, pe plasele de deasupra erau îngrămădite ranițe, lădițe colțuroase de lemn cu vopseaua ștersă și decolorată, boccele și arme. Printre ele, civili și soldați se ghemuiau care cum puteau. Trenul venea de departe și se ducea departe. Aerul încins, în ciuda geamurilor deschise, duhnea a sudoare și a mahorcă.

Pe \o bancă de lîngă ușă, un om' cu fața trasă, cu ochii înfundați în obraz, de lipsuri sau poate numai de oboseală, îmbrăcat într-o ciudată combinație de straie civile și militare, încerca să-i convingă pe cei din jur de un lucru care, probabil, nu le părea de crezut.

— Dacă vă spun că am auzit eu, cu urechile mele ? S-a întîmplat în gară, la Mărășești, într-o noapte...

— Și erai și'mneata de față ?, sări un flăcăiaș ghemuit cu genunchii la gură pe o fădiță de lemn, de i se vedea numai ciulul cînepiu și zbîrlit de pe frunte.

— Ia, taci mă țică, îl mustră un călător. Vezi că acu te-apuc de moț.

— Mdaa, reluă cel cu noaptea de la Mărășești. Și așa, cum așteptam trenul dinspre Adjud în gară, într-o săliță abia luminată de o lampă care pîlpîia gata, gata să se stingă, auzii deodată dinspre linia ferată un vaier lung, luung venit parcă de pe ceea lume...

—• Doamne ferește, își făcu' grăbită cruce o bătrînică care asculta înfiorată povestea și—și trase puțin basmaua neagră de pe urechi.

— în sălița gării, nimeni în afară de mine, continuă povestitorul care părea că abea așteptase întreruperea. în sfîrșit îl ascultau. Afară, pe peron, un ceferist dormita pe-o bancă. Nu se mai auzea nimic. Am ascultat din nou, cu urechile ciulite. Și atunci auzii iar vaierul acela prelung. Și...

— Și ? repetă flăcăiașul aproape fără voie. Povestea îl prinsese.

— Și de data asta îmi dădui seama de unde venea. Tocmai din fața gării, dinspre un pîlc de copaci care se zăreau mai încolo, ca o umbră întunecată. M-am repezit la ceferist și l-am zgîlțîit : ce-i cu vaierul ăsta ? M-a lămurit, continuă el cu glasul mai scăzut. Mi-a spus că de cînd au intrat nemții în țară, se aud mereu în puterea nopții, morții din mausoleu gernînd și văitîndu-se. Morții de la Mărășești, mde, încheie el cu tîlc...

—• O fi, idacă zici dumneata, spuse un om îmbrăcat într-un fel de salopetă, pătată și ponosită. Abia i se vedea zîmbetul pe fața aceea negricioasă

și boțită de crețuri, deși nu părea prea bătrîn. Da' eu una știu. Morții cu morții și viii cu viii. S-or văita ei morții, da' nici nouă nu ne lipsește mult. Ș-apoi cu văitatul o să scăpăm noi de ăștia ?

— Da' cum ? interveni un soldat bărbos cu niște ochi mici care licăreau vesel pe o față mare și aspră de țaran trecut prin multe.

Se vedea că întrebuse așa ca să-l încerce pe om și că ar fi înțeles chiar și un răspuns în doi peri.

Omul în salopetă se uită lung la soldat, ca și cum acesta i-ar fi pomenit de un lucru la care se gîndea mai de mult și despre care nu vorbești așa, cu una cu două. Mde, făcu el și în tăcerea care se lăsă se auziră chicotele a doi călători de pe o bancă de alături care își povesteau cu vorbe întretăiate de sughițuri și gesturi largi o istorie, după cît se părea, veselă.

— ...și cînd am auzit măgăoaia, ce era să facem ? Am luat-o unul de un braț, unul de celălalt și tunde-o pe scări, la adăpost. Nu făcea să-o lăsăm așa, singură.

— Mie-mi spui ? îl 'nterupse plasîndu-i, în chip de adîncă înțelegere, un ghiont amical în coaste tovarășul său de drum, un omuleț rotofei, încins la față și cu cămașa descheiată pînă aproape de buric.

— Ție, pentrucă numai tu îmi ești prieten și mă-nțelegi. Și cînd a încetat alarma, ia-o din nou pe scări, sus. Ce e drept e drept, se aplecă omul spre singurul său prieten, era mai ușoară. Și iaca așa, sus-jos, jos-sus, am dat-o gata...

Un țaran care -ședea pe jos ghemuit pe podeaua murdară se tînguia, nici tel nu știa prea bine cui, că războiul ăsta riu se mai sfîrșește.

— Pe toți o să ne toace nemții cu războiul ăsta al lor, cum ne toacă și feciorii.

— Lasă moșule, nu te mai văicări atîta, îl liniști soldatul cel bărbos, care preferase să se așeze pe jos, decît să stea înghesuit ca vai de el pe banca unde abea se mai puteau mișca ceilalți. Acu și nemții-s pe sfîrșite... Ș-apoi, tot noi o să terminăm războiul ăsta și nu el pe noi. Ochii mici ai soldatului zîmbeau. Vorbele însă aveau o nuanță de duritate și fața îi rămase la fel de aspră.

— Așa o fi taică, dar vezi !că-s bătrîn și tare mi-e teamă că nu mai apuc s-o văd și p-asta.

— Ai s-o vezi cînd o să-ți vezi și ceafa, se auzi un glas gros și nemulțumit de după niște boccele și niște cizme grele de iuft.

Cei doi de jos se priviră unul pe celălalt a înțelegere, apoi se uitară la cel care intervenise și, fără să-i răspundă, continuară a vorbi între ei cu glasul mai scăzut. Cizmele de iuft se mișcară bocănind pe loc și din nou se auzi glasul gros și nemulțumit. Cel care vorbea era un plutonier gras și scund ca un poloboc. Brațul drept îi era bandajat și atîrna inert într-o eșarfă kaki.

— O să se sfîrșească el, războiul, n-aveți nici o grijă. Dar nu cum vreți voi. Că din cauza unor nemulțumiți ca de-alde ăștia se întîmplă atîtea... Și-și întoarse capul spre călătorii din jur, ca și cum i-ar fi luat drept martori. Nu spunea și mareșalul ? Da' lasă, că cu armele astea secrete tot nemții o să bată.

— Parcă noi spunem altceva ? se amestecă un sergent de pe o bancă din față. O să bată, nimic de zis, dar deocamdată bat numai în retragere. Și pînă la urmă o să bată, da' din buze...

Glasurile și hohotele se amestecară într-un vacarm din care nu se mai deosebea nimic. Singurul care nu rîdea era sergentul. Își privea tovarășii de

drum cu un aer de nedumerire pe fața lui tînăra și vioaie, ascunzîndu-și scli-pirea ironică a ochilor lui verzi într-un soi de încruntare scrutătoare, de parcă le-ar fi cerut 'socoteală celor din jur de ce rîd.

În ușa compartimentului se ivi un ofițer de jandarmi, urmat de un plu-tonier. Făceau controlul actelor celor care călătoreau. Larma din compartiment scăzu. Soldatul cel bărbos de pe podea cînd îl văzu pe ofițer, fără a-și între-rupe taifasul cu moșul, făcu un semn din ochi, abea perceptibil, sergentului. Acesta dădu din umeri și continuă să vorbească cu vecinii lui de bancă.

Ofițerul și plutonierul de jandarmi își făceau cu greu drum printre Oameni și boccele, rnișcînd mereu din loc fie vreun om ghemuit pe jos, fie ranițele sau lădițele colțuroase de lemn așezate grămadă. Cînd ajunseră în dreptul lui, sergentul scoase o hîrtie din buzunar și arătînd către soldatul bărbos spuse :

— Pe delegație e trecut și ostașul de colo, și-și reluă nepăsător discuția cu vecinii care se cotrobăiau prin buzunare să-și găsească actele.

Ofițerul luă hîrtia pe care i-o întinsese sergentul și descoperind cine știe ce, o examina cu atenție, tot uitîndu-se cînd la sergent, cînd la bărbos, cînd din nou la hîrtie. În cele din urmă, cu hîrtia în mînă, se întoarse către pluto-nier și-i ordonă : Cheamă patrula.

În aceeași clipă, trenul își încetini mersul și se opri.

— Iar s-a oprit, se auziră din mai multe părți glasuri nemulțumite.

Oamenii se repeziră da ferestre să vadă ce e.

— Foc fraților, foc, izbucni cineva de afară.

Se iscă o hărmălaie și o înghesuială nemaipomenită.

— A luat foc trenul ? Joos ! Unde arde, mă ? E jale ! se întrebau și se îndemnau oamenii înspăimîntați și fără să mai întîrzie se năpustiră cu toții peste boccele, arme și lădițe spre ferestre sau spre uși.

Sergentul nici nu apucase să întrebe ce-i cu hîrtia lui sau să protesteze cumva, că ofițerul de jandarmi dimpreună cu însoțitorul lui fură luați și tîrîți de valul de oameni care se rostogolea pe ferestrele deschise sau pe ușile vagonului. Singurii care rămîneau calmi și încercau să se desprindă din mul-țime erau sergentul cel tînăr cu ochii lui verzi, care-și pierduseră lucirea lor ironică și soldatul cel bărbos. Privindu-și ceasul de la mînă, sergentul se uită cu înțeles la soldat și-i făcu un semn scurt cu capul. Purtîndu-și cu fereală armele prin vîlmășagul acela de trupuri, își luară ranițele și săriră amîndoi pe fereastră.

Trenul pe care-l părăsiseră nu ardea, dar la o distanță de vreo sută de metri de cotitura unde se oprise, se înălțau spre cer imense jerbe de foc ames-tecate cu trîmbe uriașe de fum.

Mulțimea de călători se apropia, privind cu sute de ochi vîlvătaia care creștea de-a lungul căii ferate și cuprinsese și un lung șir de stive de traverse, așezate pe marginea drumului. Prin aer zburau scînteii și se-nvolburau nouri de funingine igroasă. Cînd pâlălaia de fum și foc se rări, se văzu un vagon aruncat de pe șine arzînd cu o flacără vie. Prin pînza de foc roșu-argintie apăreau și dispăreau contururile unor cisterne turtite sau pleznite din cauza vreunei explozii. Dogoarea era cumplită. Mirosea a benzină încinsă și a rășină arsă. Un jgrup de soldați și de gradați nemți, cu căștile pe cap, se îhvirteau înebuniți, încercînd să se apropie de vagonul care ardea.

Pe pajiștea din marginea căii ferate, mai la o parte, întinse pe iarba pălită de dogoarea incendiului, zăceau trei cadavre carbonizate. Dintr-unul

nu mai rămăseseră nescrumite de foc deck cizmele, dintr-altul prin nu se știe ce întâmplare, un braț și capul. Ochii cenușii și goi priveau cerul, și o mustață bălană-albicioasă acoperea rînjetul aproape necuviincios al celui mort. Cel de-al treilea, lung își cu ochii holbați, era pîrlit numai, ici și colo. Focul nu-l cuprinsese pe de-antregul și-i cruțase uniforma. De umărul vestonului verde-gris arina un epolet argintiu cu două stele de locotenent, mînjite de funingine.

Se temuse că trebuia să dea socoteală pentru tot ce făcuse. Și iată că venise și timpul pentru asta.

În jurul cadavrelor se strînsese un grup de oameni și se uitau, nici indiferenți, nici mișcați. O bătrînică cu un tulpănegru își făcu cruce, un bărbat înjură de mamă, altul se uită lung la cadavre și clătină din cap a întunecată mulțumire. Soldatul cel bărbos încercă să se apropie mai mult, dar neamțul rămas lîngă cei trei morți îl amenință cu arma.

Ceva mai departe, alți călători stăteau roată și priveau marea de flăcări și fum care le bloca drumul.

— Le-au făcut-o, n-am ce zice, se întoarse un soldat către un om de lîngă el. Li s-a dus dracului benzina pentru tancuri și avioane. Jaf, jaf, dar toate au un capăt...

— Și ce, asta-i bine? se răsti la el un tînăr cu o figură iscoditoare care se strecura ca o svîrlugă prin mulțime, tot amestecîndu-se în vorba unora sau altora.

— Ia mai lasă-n pace omul, se repezîră cîțiva în apărarea soldatului. Ce, oare n-o fi așa?

În îngrămădeala care se produse, soldatul se pierdu în mulțime,

în timpul acesta, în preajma incendiului se formase un cordon de militari care împingeau lumea îndărăt.

— Toți pasagerii să se-ntoarcă în tren. E pericol de explozie, îi îndemna pe oameni, amenințîndu-i în același timp, un ofițer.

Cete, cete, călătorii care-și amintiseră brusc că-și lăsaseră bagajele la voia întâmplării, se grăbiră spre tren. Alții, purtînd ranițe în spinare sau desagi pe umeri se cățără spre șosea și se risipiră pe drumul asfaltat mărginit de desișuri iverzi-întunecate de brad care urcau pe pante repezi spre culmi.

De pe șosea se vedeau mai bine, jos, cisternele înecate în flăcări, fiarele răsucite ale tamponelor sau osiilor, bucăți imense de tablă, rupte parcă de o forță neobișnuită, cisternele pleznite ca niște cutii prea pline și movilele incandescente ale traverselor mistuite de foc, care păleau încetul cu încetul devenind tot mai cenușii.

Sergentul și soldatul cel bărbos urcară și ei spre șosea și o porniră grăbiți la drum, ca doi oameni care nu aveau prea mult timp de pierdut.

Ceferistul

Privea, fără să scoată nici un cuvînt, trenul garat ceva mai departe, pe o linie secundară. Părea să fi ațipit, așa cum ședea nemișcat acolo, pe bancă. Un soldat, "unul din miile de soldați, obosiți poate, disperați poate, curajoși poate, care poposeau prin gări în anii aceia de război. Stătea acolo, pe peronul gării Buzău, în după amiaza aceea de vară care aluneca spre amurg. Eria

treaz și ziceai că a adormit, însingurat și avea poate nenumărați prieteni pretutindeni.

— Vasăzică, se trezi deodată soldatul din amorțeala-i aparentă și se plecă spre plutonierul care ședea lângă el, albe la patru ore... negre la șase... roșii la opt. Nu-i așa ?

— Ce anume ? îl întrebă nedumerit o clipă plutonierul. Și apoi, fără să mai aștepte vreo lămurire, adăugă cu un ușor reproș : O fi și-așa, dar acum ți-ai găsit să înveți, Spirache ? și se uită în jur cu ochii aceia ai lui, cenușii, nepăsători parcă.

Pe peretele gării, dintr-un afiș, un soldat cu cască ovală, trasă peste ochi, îi făcea semn celuilalt, soldat, de pe bancă, ținînd degetul la gură : Sst. Dușmanul ascultă.

Numitul Spirache dădu din umeri. Așteptarea îl apăsa. Mirosul de benzină care umplea aerul îi înțepa nările.

O mulțime pestriță și zgomotoasă se îmbulzea pe peronul gării, încercând să urce într-un tren care abea sosise dinspre Ploiești. Țărani cu desagi în spinare, ostași încovoiați sub greutatea ranițelor burdușite, târgoveți cu hainele motolite de așteptări prin gări se împingeau și se zbăteau să ajungă la treptele vagoanelor păzite cu strășnicie. Cîte un ofițer își făcea drum printre Oameni dîndu-i la o parte cu brutalitate. În pragul unuia dintre birourile gării se ivi un ofițer hitlerist. Urmat de doi gradați, trecu țeapăn și disprețuitor prin mulțime și se îndreptă spre trenul petrolifer care-și aștepta de cîcva timp plecarea. Erau din garda menită să-i asigure securitatea.

Trenul de călători abea sosit se urni greoi spre ținta-i îndepărtată. Pleca în Moldova. Cei rămași se repeziră la ceferiștii aflați pe peron, asaltîndu-i cu întrebări : cînd vine trenul dinspre Făurei, dacă Bucureștiul mai întîrzie, cînd trece primul mărfa...

Pe banca din marginea peronului, Spirache și Petrea, plutonierul, schimbau arar cîte un cuvânt, ca doi oameni care ar aștepta și ei un tren care nu mai vine și vorbesc așa să le mai treacă vremea. Dacă te uitai însă mai atent, alături de Petrea mai milităros și mai plutonier ca oricînd, Spirache, deși voinic și spătos, părea cu fața lui mobilă și expresivă de actor, cu uni-forma care-i venea ca de împrumut, cu bocancii lui prea mari, să joace un rol care nu-l prindea. Dar cum rolul acesta nu-i prindea pe atunci pe foarte mulți oameni, nimeni nu-i dădea nici o atenție.

Cei doi așteptau, dar nu vreun tren care ar fi trebuit să vină. Își așteptau tovarășul, pe Mitu, plecat nu mai departe decît trenul petrolifer garat pe linia secundară.

Într-un târziu se ivi de după o locomotivă și Mitu, un soldat cu o față mare și aspră de țăran, acoperită de țepi mărunți și deși. Omul se îndrepta cu mers domol, obișnuit se vede, spre banca dinspre marginea peronului. Pășea fără grabă, făcîndu-și loc printre oamenii care forfoteau prin gară. Cînd vreunul mai grăbit îl împingea, îl privea cu ochii lui mici și blajini de parcă l-ar fi întrebat: (Ce te zorești așa ? Cu aceeași întrebare în ochi îl opri și pe Spirache care se ridicase să-l întâmpine și-i spuse printre dinți : E-n regulă. Se așezară și Mitu adăugă șoptit: Acum e momentul. Cît mai repede. În spatele trenului nu e nici o santinelă.

Petrea și Spirache se ridicară și luînd-o înspre linii, ocoliră garnitura aceea uitată cine știe de cînd acolo, dispărînd după vagoanele cisternă de pe linia secundară.

Pe cărăruia îngustă dintre trenul petrolifer și vagoanele părăsite se vede de mai multă vreme pe linia aceea, nu se zărea nici țipenie de om. Santinelele fuseseră chemate probabil la comandant și cele câteva, rămase de gardă, se învîrteau prin fața peronului.

Petrea se uită scrutător în jur. Privirea lui deobicei inexpresivă prinsese viață. Fața lui osoasă și prelungă se înviorase. Fără o vorbă, îi făcu semn cu bărbia tovarășului său : dă-i drumul.

Spirache își descheie cu gesturi rapide buzunarul de la pieptul tunicii și scoase o cutie lunguiață. Deschizînd-o, cu o mișcare care ar fi trebuit să fie precisă dar era mai degrabă precipitată, luă din ea un tub lung asemănător cu un creion de culoare neagră, apoi puse cutia la loc în buzunar. Grăbit, cu gesturi care începeau a fi cam dezordonate, trase din buzunarul pantalonului o altă cutie, metalică, puțin bombată, strînse ușor „creionul” între degete și-l vîrî într-un orificiu al cutiei.

Petrea se uita în dreapta și-n stînga, ascultînd atent. Nu se vedea nimeni. Nu se auzea nici un zgomot. Doar răsufierea puțin gîfîită a lui Spirache, care se aplecase și-și vîrîse capul sub un vagon. După o clipă, cu fața asudată dar calmă, Spirache ieși de sub vagon și vru să-i spună ceva lui Petrea. Gura i se deschise dar nu se auzi nici un cuvînt. Privirea îi rămăsese ațintită la ceva sau cineva din spatele tovarășului său. Petrea se întoarse încet și fără 'zgomot. Cîțiva pași mai încolo, un ceferist cu hainele murdare și unsuroase de -ulei, meșterea ceva la osiile unui vagon. Fără să dea nici o atenție celor doi, se porni să bată cu ciocănașul lung și subțire în discul unei roți. Ascultă atent zgomotul sec și repetat și trecu la celălalt vagon.

Se apropia de ei.

De unde răsărise ? Doar se uitase într-acolo înainte cu câteva clipe și nu zărise pe nimeni. Nici pașii nu i se auziseră. Ce căuta acolo ? își dăduse oare seama ce se întîmplă ? Și dacă da, ce-o să facă ? Petrea se întunecă brusc la față și-n ochi îi scînteia o lucire ciudată. N-avea încotro. Totuși, e un muncitor. Nu... Mai bine s-aștepte, să vadă ce-o să se întîmple.

Făcîndu-i semn lui Spirache să-l urmeze, Petrea dădu din umeri. O să fie, ce-o să mai fie. Poate că așa o să se termine, că el...

Cu pași măsurați, fără grabă, cei doi o porniră spre capătul trenului petrolifer.

Mina era magnetică, nedetașabilă. De asta n-avea grijă el, și în ciuda situației grele, ceva ca o păreire de zîmbet trecu pe fața lui Petrea, Nimeni n-ar fi putut scoate mina de unde fusese fixată, imediat în apropierea osiei, pe pîntecul cisternei. Trebuiau să desprindă vagonul, să-l golească, și numai așa n-aveau să fie prea mari pagube. Dar dacă ceferistul i-a văzut ? O ,să închidă ochii, ca și alții. Li se mai întîmplase. Și totuși, dacă se ține scai de ei și la momentul potrivit — erau doi și el era singur — dă alarma ?

Deocamdată auzea doar ciocănitul ușor care mergea aproape tot atît de încet și tot atît de repede pe cît mergeau și ei spre capătul încă îndepărtat al trenului. Se mai putea gîndi la o soluție. Dar capătul nu era chiar atît de depărtat, pentru că iată și liniile celelalte din gară, sentinelele hitleriste din fața trenului, peronul, oamenii care forfoteau încolo și înapoi, locomotiva aceea uitată pe linii, și probabil undeva mai la marginea peronului, pe o bancă, Mitu care-i aștepta și nu știa ce se întîmplase. Trebuia să acționeze rapid. Să se îndrepte spre el. Nu, mai bine spre ieșire, spre oamenii aceia mulți care se-mbulzeau pe peron și îndărătul cărora se zărea ieșirea, dar și cîțiva jan-

darmi... Să treacă odată și de locomotiva asta de pe linii. Și după aceea ? Și Spirache care se poticnea, ca întotdeauna din cauza bocancilor lui prea mari, de traversele căii ferate. Să nu se grăbească, să nu fugă, să ajungă doar pînă la peron, o să se piardă ei acolo în mulțime, o să-i facă ei semn lui Mitu. O să-și dea seama el ce se întîmplă.

Dar n-apucă. să ajungă pînă la peron, erau doar la cîțiva pași, și mergeau printre traversele liniei întîia, că se auzi strigat : Domnule plutonier, domnule plutonier, ați pierdut ceva. Petrea auzea foarte limpede că e strigat, Spirache se poticni, dar nici unul nu întoarse capul.

— Domnule plutonier, domnule plutonier... strigătul era ceva mai apropiat, dar nici unul nu se întoarse, mergeau înainte, ca și cum n-ar fi auzit nimic. Deodată Petrea simți că-l atinge cineva de braț : Domnule plutonier. Trebuia să se întoarcă să vadă ce e. Se întoarse și el și Spirache.

În fața lor ceferistul, ceferistul care ciocănisese cu cîteva minute mai înainte la osiile vagoanelor-cisternă. Care-i văzuse desigur și care...

— Domnule plutonier, ați pierdut ceva, îi spunea ceferistul cu hainele unsuroase de ulei, cu șapca ponosită trasă peste sprîncene de abea i se vedeau ochii înfundați în fața întunecată și uscată. Stătea acolo, lîngă ei, puțin aplecat înainte, și în mîna ținea un „creion” detonant, roșu. Petrea îl privea încurcat. Și acum ? Cum dracu îl pierduse Spirache ? Cînd se grăbise să fixeze mina sub vagon, îi alunecase, se vede, „creionul” din buzunarul de la piept.

Spirache se uită țintă la „creionul” acela din mîna înegrită și pătată de ulei a ceferistului și-și repeta febril : E roșu, așadar la opt ore... așadar la opt ore... Fiola cu țacid dinăuntru s-o fi spart... acidul va ataca puțin cîte puțin arcul de aramă și după opt ore arcul va percuta detonantul... după opt ore... abea după opt ore... Și deodată își dădu seama de primejdia în care se afla... după opt ore totul va fi fost, poate, de mult terminat.

În fața lor, ceferistul stătea cu „creionul” în mîna și întreba : Nu l-ai pierdut d-ta, d-le plutonier ? Poate că o să mai ai nevoie de el.

Petrea tresări. Omul acesta încerca să-i spună ceva. Trebuia să acționeze într-un fel. Imediat. Sau nu, să mai zăbovească... Să-i răspundă. Dar cum ? Dacă e o provocare ? Să se facă a nu înțelege și să-l repeadă ? Clipele treceau, trebuia să se hotărască și încă repede de tot. Cine știe dacă nu va da alarma.

Și deodată se auzi un scîrțîit prelungit de osii, zgomot de lanțuri care se izbesc și, trecînd pe lîngă ei, și depărtîndu-se, uruietul sacadat al roților trenului petrolifer care se pusese în mișcare.

Și toți trei, ușurați, întoarseră capul privind lung trenul care lua viteză și se îndepărta.

Se înșelase. Nu înțelesese de la început, dar acum totul era limpede.

— Da, e al meu. îți mulțumesc, e al meu, și luînd „creionul”, Petrea îi strînse puternic mîna ceferistului. Spirache vru să se repeadă și el să-i strîngă mîna, dar se poticni din nou într-o traversă și rămase cu mîna în aer. Muncitorul se-ntoarse și plecă.

Se întuneca și în lumina difuză a înserării silueta lui se pierdu printre liniile de cale ferată, luminate ici și colo de felinarele albastre ale macazurilor.

100 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI ȘALOM ALEHEM

UN SCRITOR POPULAR

DEMOSTENE BOTEZ

În ziua 1859, în ghetoul târgușorului Pereiaslav din Gubernia Poitava, un biet târgușor pierdut în noroaiile grasului pământ ucrainean, s-a născut din modești părinți evrei, printre alți șaisprezece copii, frați buni și vitregi, unul care a primit numele de Șalom. Eveniment neînsemnat pentru târgușorul acela, poate chiar și pentru familia Rabinovici, care avea o obișnuință neobișnuită a unui asemenea eveniment.

În 1959, Consiliul Mondial al Păcii a hotărât sărbătorirea centenarului lui Șalom Alehem, pe plan mondial.

Ce s-a întâmplat cu copilul acela sărac, născut într-un târgușor pierdut în Marea Rusie, pentru ca după o sută de ani un atât de înalt și respectabil for să-i hotărască sărbătorirea pe pian mondial ?

Șalom Alehem a fost un scriitor. Unul dintre cei mai iubiți clasici ai literaturii evreiești și unul dintre mari maeștrii ai literaturii universale.

A scris schițe, povestiri, nuvele, romane și piese de teatru în așa fel încât ele se numără printre cele mai bune din sutele de mii de schițe, povestiri, nuvele și piese de teatru, câte s-au scris de-a lungul secolelor în literatura lumii.

Anii în care a trăit Șalom Alehem au fost anii când în marele imperiu țarist a început zdruncinarea feudalismului și pătrunderea tot mai adâncă a capitalismului, nu numai în marile orașe ci și în târguri, ca Ichupețui și Casrilifca.

În acei ani se înăsprise reacțiunea țaristă care simțea cum începe să-i fugă pământul de sub picioare.

Pentru a abate ma'cele populare de la aspirațiile lor revoluționare, țarismul ca și stăpînii de-atunci de la noi; și de aiurea, brevetaseră o metodă de diversivne, devenită clasică, ațîțarea șovină.

În acea vreme, masele muncitoare evreiești erau nevoite să trăiască în condiții deosebit de grele. Starea lor socială se caracteriza mai mult prin drepturile pe care nu le aveau de cît prin cele de care se bucurau. Căci : n-aveau voie să locuiască la țară, nici în orice parte a orașelor, nu aveau voie să profeseze orice meserie, nu aveau voie să pătrundă în școli decît într-un număr redus... Un fel de constituție pe care am cunoscut-o și noi foarte bine sub regimul burghezo-moșieresc. Se vede că absolutismul era lipsit, printre altele, și de imaginație.

În această perioadă, în asemenea condiții, a început să scrie Șalom Alehem.

Descompunerea feudalismului, ofensiva capitalismului puneau probleme multiple și complexe. Contradicțiile vieții erau extrem de ascuțite. Și ele antrenau soarta a milioane și milioane de oameni.

Salom Alehem, nu s-a dat în lături să atace, într-o formă în care sa înșele, strașrucia cenzurh, numeroase probleme sociale ale vremii sale. El a prezentat **cu o veridicitate** excepțională **și** cu o putere de creație care ține de darul său de mare scrutor : **aspecte** din viața **pop'orului**, micile drame ale existenței oamenilor mărunți, **ortele creatoare** ce nasc în masele populare; exploatarea capitalistă, samavolnicia țarista, diieritele forme **s e c o r o a** populației evreiești, lipsite de drepturi sociale și politice; puterea **transformatoare** a muncii; prietenia oamenilor muncii **«părtinind** diferitelor popoare; chipuri no se de revolut onari ; conștiința copilului plină de optimism și bucurie, nea ferată **!™r**e influența mediului înconjurător; **înfățișarea oribila** a burghezie; ; ura contra regimului țarist;'modul de viață american din care omul simplu iese **stnvt**.

" **Suflul umanist** al acestei vaste opere, - care înfrățește oameni ș, popoare, **peste** secole în urmărirea' **unui** înalt ideal omenesc, ne face să înțe egem pentru ce Consiliul Mondial al Păcii nu a uitat data nașterii copilului din ghetoul de la Pereraslav

Aceste idei care au însuflețit geniul lui Șalom Alehem poarta în ele secretul nemu-

^Mijloacele prin care scriitorul a dat viață unei întregi lumi sînt, în ce-l privește, de-o simplitate uimitoare. Literatura acestui admirabil creator este literatură în stil vorbit, cu dialoguri prinse parcă mereu direct din gura unor oameni, pe care parca **i-am** cunoscut, i-am întilnit.

Mediul operelor lui Șalom Alehem îl alcătuiesc o familie, o strada, un quartal d n **lîrausorul Perciaslav**, iar personajele sale sînt locuitori autentici de-acolo, ale căror acte de naștere s-ar putea găsi în arhivele Zemstvei locale.

Nu numai romanul „**La iarmaroc**”, dar toată opera lui Șalom Alehem este auto-

^{biograf} Scriitorul n-a fost **un** asistent ci un participant cu tot sufletul, la viața mediului și epocii sale.

Ca într-o arcă a lui Noe dar, încărcată cu feluriți oameni, Șalom Alehem a trecut din lumea veche spre a prezenta' lumii noi, o variație nemaipomenită de tipuri care alcătuiau o societate vie; meseriași, negustori ambulănți, afacerist, pe picor, scamatori, slujbași și patroni, vizionari puri, ticăloși înveterati. El n-a văzut un singur Menachem Mendl ci 20-30 din aceeași familie spirituală și a știut să scoată din fiecare **din ei, e e-mentele** de clasă cele mai caracteristice : trăsăturile, obiceiurile, gusturile, gesturile, felul de a vorbi, mentalitatea, etc. întrunindu-le într-un singur personaj pentru ,a creia astlel, artistic un tip într-adevăr reprezentativ, veridic și cuprinzător.

Ca să reușească aceasta, Salom Alehem a trebuit să aibă și a avut din plin spirit de observație și o bogată experiență de viață. Se spune chiar că ei umbla totdeauna cu un carnețel ta dînsul și își nota mereu amănunte de viață care erau de natura sa întregescă apoi un personaj.

Pentru spiritul lui de observație aș da o pildă :

În 1906 Salom Alehem a fost timp de o lună în România. La noi strălucea situația de mizerie și paradox din preajma răscoalei țărănești din 1907. De aici a scris o scrisoare ginerelui său. În cîteva cuvinte, cu aparență paradoxală, ca într-un joc distractiv de cuvinte, a caracterizat ca. nimeni altul, stările de lucruri din țara noastră la acea epoca : „minunat de frumoasă, bogat-săraca, liber-constrînsa... Romîme”.

Greu de găsit o formulă mai concisă pentru a exprima' sărăcia maselor, constrînsa la o viață grea și lipsită de libertate, și bogăția claselor stăpînitoare care își permiteau toate libertățile.

Șalom Alehem a' fost și este un autor foarte iubit de popor. Și poporul are totdeauna dreptate.

Atunci cînd în aprilie 1906 a fost în România, a vizitat mai multe orașe: Iași,

Piatra Neamț, Galați, Brăila și pretutindeni a făcut lecturi din operele sale, în special la cluburile muncitorești, unde a fost primit cu deosebită simpatie, căldură și admirație.

Astăzi, în patria lui Șalom Alehem, operele sale au fost editate în anii Puterii Sovietice în 15 limbi ale popoarelor din Uniunea Sovietică, în 487 de ediții cu un tiraj de 5.372.000 exemplare.

În țara noastră, operele lui Șalom Alehem s-au publicat în culegeri antologice în mai multe ediții în românește și una în idiș, într-un tiraj de peste 75.000 de exemplare, iar piesele sale fac, de ani de zile, săli pline la teatrele evreiești din București și din provincie.. Opera sa a pătruns adânc în masele de cititori.

Șalom Alehem este un scriitor popular, și prin conținutul operei sale și prin arta sa, și prin concepția sa despre literatură și prin misiunea pe care o atribuie scriitorului.

Nenorocii din opera lui, amărâți de viața lipsită de orice perspectivă a tîrgușoarelor înecate în noroaie și mizerie, caută o ieșire în fantezia cu care scornesc o lume ireală, efemeră. Speranțele lor sînt de aceea imense și totodată clădite pe nisip. Ele apar astfel de-un tragi-comic homeric. Menahem Mendl visează milioane imaginare. Tevieleptarul în schimb își trăiește tragedia pe un fond de optimism care duce în cele din urmă la concluzia că puterea de viață a omului din popor este mai tare decît suferințele în care orînduirea capitalistă îl silește să trăiască. Acest fond optimist dă omului credința că într-o zi dreptatea își va face drum și adevărul va izbîndi.

Optimismul poporului, dragostea pentru omul asuprit de exploatare și ură rasială, înțelepciunea și umorul popular fac din cărțile lui Șalom Alehem o literatură cu o mare forță satirică, dar și tonică totodată.

Eroii operei lui Șalom Alehem sînt adesea animați de un suflu protestatar, deși nu sînt proletari. Și cu toate acestea proletarii de pretutindeni, clasa muncitoare, îl iubesc pe scriitor pentru optimismul lui social, pentru ironia lui acută la adresa lumii burgheze și pentru profundul său umanism.

Ca mulți din marii săi predecesori, ca Pușkin, ca Gogol, el folosește și valorifică folclorul evreiesc, dînd prin aceasta, o vigoare și originalitate unică stilului său, o expresie apropiată de popor. Umorul lui Șalom Alehem e umorul popular evreiesc, atît de ascuțit și de înțelept, și care a însemnat totdeauna pentru masele evreiești, un mijloc de apărare în ceasurile cele mai grele.

Șalom Alehem spune singur undeva : „Mie nu-mi plac tablouri triste. Muza mea nu poartă vâl negru pe față ; muza mea-i săracă, dar veselă”.

Aceeași veselie, Șalom Alehem a adus-o și în teatrul său, — care numără 17 lucrări dramatice influențate în mare parte de dramaturgia lui Gogol.

Șalom Alehem a dedicat 33 de ani din viața sa, literaturii idiș. A fost îndrăgostit ca nimeni altui de meseria sa de scriitor.

Cea mai arzătoare dorință a lui a fost să fie citit. Iată, azi dorința i se împlinește din plin.

Poate că cel mai adecvat omagiu adus lui Șalom Alehem ar [i fost să fac o prezentare veselă.

Dacă n-am făcut-o el este vinovat. M-am temut de uriașa lui concurență „post mortem”.

În testamentul său Șalom Alehem a lăsat copiilor ca la pomenirea lui să se adune și în loc de rugăciuni, să aleagă și să citească vreo cîteva din povestirile sale din cele mai vesele, iar numele său să fie pomenit rîzînd.

Să-i împlinim, — fiindcă sîntem numai cititorii iar nu copiii lui, — jumătate din această dorință.

În acest an de pomenire a'l lui, să citim din povestirile sale cele mai vesele, dar numele lui să nu-l pomenim rîzînd, ci cu adîncă admirație, respect și recunoștință.

ANCHETA NOASTRĂ

DE VORBĂ CU UN GRUP DE SCRITOR! TINERI

Cunoscînd înfrigurarea cu care scriitorii noştri se pregătesc să întîmpine prin cărţile la care lucrează aniversarea a cincisprezece ani de la eliberare, ne-am gîndit să cerem cîtorva dintre ei să ne împărtăşească diverse reflecţii şi proiecte în legătură cu aceasta.

Ne-am adresat unor autori tineri, afirmaţi tocmai în anii puterii populare, cu intenţia de a vedea cum se leagă preocupările lor specifice de cerinţele generale ale frontului literar.

Lui Alexandru Andriţoiu i-am cerut să ne vorbească despre tinereţe în poezie şi în viaţa patriei noastre, nu în abstract ci pe marginea experienţei şi a planurilor sale de viitor.

Tinereţe şi literatură

Tinereţe fără bătrîneţe, leit-motivul nostalgic ial basmelor noastre populare, şi-a lepădat vestmîntul metaforic şi-a devenit realitate. Foarte mulţi dintre tovarăşii noştri cărunţi se simt, pe bună dreptate, mîhnîţi spunîndu-li-se că iau îmbătrînit. Cu-o stăruinţă nu lipsită de pitoresc, oamenii epocii noastre dau dovadă de-un optimism tonic şi contagios în tendinţa lor de-a se menţine spiritualiceşte tineri.

La celălalt pol al vieţii, copiii precoci ajung să se înfrupte din Andersen şi Creangă mult mai repede, iar odată ajunşi să-şi anine cravata roşie sub bărbie, discută cu gravitate probleme ştiinţifice şi de artă sub arcadele elegante ale palatelor pioniereşti. Cele patru vârste din Metamorfozele lui Ovidiu şi-au schimbat tiparele. Socialismul a făcut din tinereţe o dimensiune sufletească majoră care se întinde pînă la nunta de argint şi pînă la nunta de aur. Şi aceasta datorită faptului că socialismul e duşmanul inerţiei iar inerţia e generatorul senilităţii. Neostoitele noastre căutări, setea de a avea şi de a construi, febrilitatea cu oare ne înprospătăm patria, menţin tinereţea sufletelor şi mădurelor noastre. Printr-o luminoasă osmoză, tinereţea noastră dă tinereţe patriei iar patria, întinerind, ne menţine frăgezimea tinereţii.

Această tinereţe mutată pe plan artistic se numeşte realism socialist, partinitatea vieţii noastre fiind totodată partinitatea operei noastre. Tot ceea ce scriem şi vom scrie în numele acestei metode revoluţionare e o artă a tinereţii, e o tinereţe fără bătrîneţe. Etatea artei noastre' fiind una şi-a-aceeaşi, ar părea artificios să ne compartimentăm operele pe vârste, aşa cum **militarii** sînt împărţiţi în contingente. Andersen se adresează, în aceeaşi măsură, copilului şi academicianului, Balzac e un prieten al tuturor generaţiilor, Eminescu îi îmbucură la fel pe îndrăgostiţi, pe părinţi, pe bunici. Şi cu toate acestea vîrstă scrisă în Buletinul de identitate se răsfrînge şi în

buletinul nostru spiritual care este cartea, opera de artă. Răspundem Iată de tovarășii noștri de generație ou ciare am stat în aceleași bănci școlare și am folosit aceeași cretă, aceeași cerneală. Prietenia se leagă, de obicei, între oameni de vârste apropiate ; ori scriitorul este prietenul tuturor eroilor săi. E firesc deci ca un scriitor tînăr să-și cînte tovarășii tineri, în primul rînd, ca pe un fragment de viață apropiat și cunoscut. Așa s-au ivit Andrei Sabin și Lenta, și Ana Nucului, și tot așa s-au ivit tinerii din poemele lui Aurel Rău închinare constructorilor Breazului sau tinerii din poemele lui Ion Bnad închinare minerilor.

Personal, in-am străduit să fac același lucru. Spontaneitatea actului creației a hotărît ca prima mea poezie, publicată cu un deceniu în urmă, în cotidianul clujean „Lupta Ardealului” să fie închinată tineretului. Mă simțeam urmașul lui Pavel Cotoeaghin și Vasile Roaită și îmi luam locul cuvenit în raidurile tineretului nostru revoluționar care continuă tradiția comsomoliștilor și uteciștilor. De asemenea, în prima mea carte „In țara Moșilor se face ziuă”, am găsit de cuviință să închin tinerilor participanți la Festivalul de la București uin modest mănunchi de poeme. Tot în acest volum, poemul „Grivița roșie” lăsa să sune sirena lui Roaită ca pe un memento auster. Nu încape îndoială că versurile de atunci, cum și acele pe care le scriu astăzi, poartă amprenta s'îngăciei și au încă destulă zgură în compoziția lor. Ele au încercat însă și încearcă să răspundă cu elan și sinceritate la problemele mari ale generației noastre și au fost create cu mîndria legitimă a unui tînăr căruia partidul i-a dat prilejul fericit de-a se afla mereu pe baricadă. Baricada presupune înălțime iar înălțimile au aer proaspăt, purificator. Ele mențin tinerețea inimii noastre. In cel de-al doilea volum de versuri („Dragoste și ură”) socotesc că am fost mult mai aproape de tinerețe în sensul ei de etate. Ceea ce în primul volum era ocazional și sărbătoresc e, în cel de al doilea, substanță. Firește că nici această substanță nu e pură. Dar „Arborele genealogic” explica oarecum continuitatea luptei seculare și cristalizarea ei în idealurile noastre Socialiste iar cîntecele lirice se voiau: tinere prin însăși directa lor participare la marii campanii ale partidului și poporului nostru muncitor. Tot așa m-am străduit să procedez în volumul „Deceniul primăverii”, cu atît mai mult cu cît el se adresa ostașilor, deci contingentelor... tinere.

Nu toate poeziile noastre sînt adresate con-vîrstnicilor. Ar fi cel puțin o atitudine avangardistă o atare insistență în fiecare poem, în fiecare vers, în fiecare rimă. Totalitatea operei noastre trebuie să fie totalitatea vieții din epoca noastră. Tineretul nostru e îndrumat de tinerii cărunți, de comuniști și, oa atare, întîiul elogiu lor li se cuvine. In volumul „Porțile de aur”, am încercat să merg la sursa, fericirii noastre și a viitoareii fericiri universale, la Revoluția din Octombrie. Nu este oare acesta un imn al tinereții prin însuși mesajul pe care-l comportă? Volumul a fost scris cu o greutate în plus față de greutățile generale pe care le implică procesul de creație în sine. Vorbeam de o altă țară, de un alt popor. Era însă vorba de o țară pe care o iubim ou toții, de un popor care ne e prieten sincer și dezinteresat. E vorba deci de constructorii comunismului, adică de constructorii tinereții fără bătrînețe.

Polivalentă, arta realist-socialistă e tînăra prin mesajul său, prin par-tinitatea sa. Cînd cîntăm Biaazul, Doioeștii, sau Orașul Victoria, cîntăm partidul ca pe un arhitect unic al tuturor șantierelor și al tuturor oonștiin-

țelor neprihănite. Și eu astea am ajuns la o chestiune mai delicată : la literatura șantierelor. Lată cum :

Se spune, în mai toate articolele, că scriitorul trebuie să fie exponentul! civilizației din epoca în care viețuiește. Perfect. Dar civilizația epocii noastre se citește în tiparele imenselor șantiere. Printr-o furtunoasă evoluție, ea trece cu repeziciune de la bordeiu la schele și de la schele la palate. Miriștea devine șantier iar șantierul devine centrală electrică, dacă nu chiar oraș. Șantierul are olubun, iar în cluburi, pe scenă, fostul analfabet recită versuri de Eminescu, de Pușkin, de Maiakovski, de Beniue. Dobrogea a fost o stepă uscată și a devenit uimitor de repede o mare de aur. Toate aceste evoluții iau viteza amețitoare pe oare condeiuil scriitorului trebuie să o respecte. Încetinind viteza condeului ajungem în ariergardă, pierdem pasul marșului și îmbătrânim artisticeste.

Din păcate această literatură a șantierelor e cu lipsă la cântar. De ce n-am spune-o ? Fugim de niște fascinante focare de viață în care patosul, romantismul, estetica, sensibilitatea, fantezia, cugetarea, geneza cunosc superlative tulburătoare. Un șantier poate umple o librărie, o bibliotecă, cu literatură de cea mai bună calitate. El comportă controversate ascuțite, inovații subtile, prietenii frumoase, idile pitorești, transformări sufletești de-un dramatism shakasperian. Și totuși au trecut pe lângă noi ca niște caravane de aur ! Bumbesti-Livezeni, Sailva-Vișeu, Bicazul, Doiceștii, Carbochimul, Eleotroputere. Barafrazindu-l pe Eminescu, am putea spune că lumina lor „ne urmărește încă”, lată-ne așa dar fără un roman al Breazului și fără o carte de poeme despre șantierele tinerilor ! Avem, în schimb, o pleiadă de intimitiști supramodemi care știu să ciute, oa nimeni altul lumea vegetală în funcție de anotimpuri și de bună dispoziție !

N-am văzut decît rareori bocanci scriitoricești cu urme de argilă sau cu colburi de diverse nuanțe. Am văzut însă o sumedenie de pantofi eleganți, cu sau fără micropoi;os, luneaînd delicios pe asfalt sau călătorindu-se la Sinaia. Se pare deci că plecarea la țară, la care au aderat și foarte mulți tineri, e pe cît de bine-venită pe atît de rodnică.

Am, în momentul de față, pe masa de lucru, gata și proaspăt, un volum despre șantiere și, mai ales, despre tinerii care migrează solar de la un șantier isprăvit la unul embrionar. Nu-mi pot da seama dacă volumul e valoros sau nu, întrucît, din nefericire, n-am alte volume asemănătoare la care să-l raportez. Fie ca această spargere de gheață cu care n-am dreptul să mă laud (întrucît e o datorie de onoare s-o fac) să nu se mărginească la ceva sporadic și întâmplător, nici în activitatea mea poetică, nici în aceea a convîrstnicilor mei. Nu s-ar putea spune deloc că am descoperit o Americă, scriindu-mi volumul. Descoperirea e veche dar trebuia populată. Cît e de cu lipsă la cântar acest sector al literaturii se poate lesne constata din programul încă sărăcăcios al cîntecelor de masă. Folclorul se purifică și atinge nemurirea după veacuri de cizelare și suflare în aur; poate că, după veacuri de existență, și aceste cîntece de șantier ar deveni desăvârșite. Numai că nouă, scriitorilor culți (acest atribut pompos ne deosebește de barzii anonimi), ne este dat meșteșugul de a apropia mai repede și mai operativ opera de desăvîrșire. Rămîne s-o facem. Sîntem obligați s-o facem. Tinerețea fără bătrînețe e doar o dimensiune a sufletelor noastre oare nu numai înalță ci și obligă.

Socotesc că dacă acest bilanț are și umbre, e necesar un examen spiritual într-un moment mareț, cum e aceea al împlinirii a 15 ani de la eliberarea patriei noastre. Am certitudinea că scriitorii noștri tineri, vor umple cu lumină acest gol al literaturii noastre contemporane. Personal, îmi iau angajamentul să contribui cu tot sufletul la acest asalt al noilor valori și, vă asigur, că angajamentul meu nu va rămîne uitat în filele dreptunghiulare tale „Vieții Românești”.

Al. Andrițoiu

Vu harnicul și talentatul publicist, Pop Simion, lucrurile au fost mai ușoare. Reporter, el este obișnuit cu interviurile. De aceea n-am fost nevoiți să-l „ațîțăm” la confesiuni ci i-am cerut pur și simplu să ne arate cum stimulează munca în redacția unui ziar activitatea creatoare a tinerilor scriitori și cum o orientează către temele actualității.

Un deceniu

Aș vrea și iată că nu pot ocoli o afirmație pe care o auzim cu fiecare prilej : practica reportajului e o școală bună pentru scriitor. Ideea devenită „clasică”, teamă mi-i că pentru unii s-a demonetizat, ca un ban ce-și pierde valoarea pe drum, devenind o frază banală, fără prea mare ecou în inimile celui căruia i se adresează. Bineînțeles, nu cade în sarcina semnatarului acestor raiduri să o reabiliteze. Să mi se îngăduie câteva mărturisiri, care se vor referi în principal la această școală a gazetăriei comuniste, cui scopul de a reaminti semnificația unei evoluții generației mele.

Activează azi în frontul literaturii noastre noi un mare număr de tineri scriitori care au străbătut și străbat drumul spre arta literară ca gazetari la organele regionale și raionale de partid, avînd pe lîngă maestrul lor preferat, un mare și incomparabil mai harnic maestru îndrumător, — gazeta de partid. În paginile ei acești tineri s-au obișnuit să făurească, zilnic, proza de aur a gazetăriei comuniste, obișnuindu-se din fragedă vîrstă cu răspunderea pe care o reclamă verbul, ou miraculoasa lui forță de a zugrăvi și a dinamiza viața, și, mai ales, trudind fără istov de a găsi „cuvîntul ce exprimă adevărul”. Nu cred că se află în țara asta un tînăr cît de cît serios care după ce a practicat gazetăria în anii noștri fierbinți, să nu fi rămas cu nostalgia și admirația întreagă pe care le reclamă o muncă inobilată de arderi intense și pasionată dăruire; o muncă ce i-a înlesnit celui ce o practică o identificare, o contopire cui revoluția ce schimbă neconținut fața țării și fizionomia spirituală a oamenilor.

Primiți așadar cuvintele mele ca pe acelea ale unui entuziast al muncii gazetărești.

Timp de 10 ani, între 1949 și 1959 am fost gazetar la două ziare regionale și la Radiodifuziune. Acest deceniu a fost hotărîtor pentru evoluția mea. Afirmația mi se pare pe de-ariiregul valabilă și pentru ceilalți tineri scriitori care au început a scrie prin a fi mai întîi gazetari.

De fapt, cu ce anume ne-a investit practica gazetărească ? În primul rînd cu pasiunea de a cunoaște, de a studia, de a cercetă viața, destinele oamenilor. În acest răs timp s-au sedimentat în noi o lume de fapte, de întîmplări, de drame omenești, de ridicări și căderi. Cu alte cuvinte gazetăria ne-a înlesnit ceea ce numim noi în mod obișnuit o bună „cunoaștere a vieții”. Vom izbuti ori nu să fructificăm această cunoaștere, e o întrebare

ia care va răspunde fiecare în parte, pe măsura posibilităților... Totodată practica ziaristică ne-a dat prilej să ne formăm într-un timp relativ scurt o optică asupra vieții, deosebit de prețioasă pentru acela oare își propune să observe viața și să o zugrăvească prin ceea ce are ea esențial și semnificativ. Cunoscând concret, pe viu faptele construcției socialiste, muncia la gazetă ne-a învățat să facem din scrisul nostru o oglindă fidelă a opiniei publice celei mai înaintate, ne-a învățat să gândim, să judecăm, să acționăm din punctul de vedere al Partidului, ne-a modelat ori remodelat spiritualicește, educându-ne receptivitatea pentru fenomenul noului.

E așadar cât se poate de firesc că acei tineri scriitori proveniți din presa de partid abordează în lucrările literare în primul rând temele actualității. De cele mai multe ori schițele, povestirile, nuvelele lor au fost sugerate de fapte reale, cu care s-au întâlnit în peregrinările reportericești, ori izvorăsc din complexul de trăiri cu oare ei și-au îmbogățit autobiografia spirituală în vremea gazetăriei. Și într-un caz și în altul calea e aceeași. Pentru a concretiza această idee e suficient să amintim câteva nume de scriitori, tineri aa vîrstă, în evoluția cărora — după părerea mea — gazetăria a jucat un rol deosebit. Remus Luoa, Al. Mirodan, Nicolae Ție, Ștefan Iureș, Eugen Mândrie, Al. Oprea, S. Damian, Dionisie Șinoan, Dragoș Vicol, Teodor MazMu, Geza Domokos, Ștefan Luca, Ioan Grigorescu, Victor Vîntu, Ion Băieșu și mulți alții, — sînt scriitori — umii în plină afirmare a artei lor, alții într-o fază a experiențelor — care și-au educat posibilitățile literare, și au disciplinat talentul, în focul viu și purificator al muncii în presa de partid. Constatarea mi se pare revelatoare și adine semnificativă pentru evoluția peisajului literaturii tinerilor scriitori. Istoricii literari se pare că nu vor putea pierde din vedere la timpul potrivit aceste elemente care s-au impus profund și durabil în biografia multora dintre scriitorii veniți în literatură după 23 august 1944.

Dacă facem un tur de orizont asupra literaturii acestor autori, vom putea lesne observa că o bună parte a -personajelor care populează lucrările lor sînt tineri din diverse domenii de activitate, oare au fost cunoscuți nemijlocit din peregrinările gazetărești. Sensibilitatea creatorului tînăr se dovedește foarte receptivă pentru aceste tipuri, pentru aceste personaje, pentru că ele amintesc pe planuri apropiate, ori paralele, de chiar evoluția scriitorului, fost nu demult gazetar. Cîteva exemple. Personajele piesei „Ziariștii” de Al. Mirodan sînt cred oameni care, într-un fel sau altul, se află în autobiografia scriitorului Tînăra activistă culturală Ana Nucului, personajul cărții lui Remus Luca, a fost, bănuiesc, sub o formă sau alta, personajul unor reportaje de gazetă. Prozatori tineri ca Ștefan Luca, Eugen Mândrie, Dionisie Șincan, Ion Băieșu, fac utile investigații în viața satului contemporan cu mijloacele pe care le oferă genul scurt, dueîndu-și mai departe, pe o treaptă calitativă nouă, superioară, munca lor de gazetari, de observatori și povestitori ai vieții țărănimii de azi, și în deosebi ai tineretului de la sate. Ștefan Iureș, în poeziile sale este entuziastul cîntăreț al tradițiilor glorioase ale uteciștilor și ale luptei tineretului nostru care participă cu hotărîre și însuflețire la opera de construcție a socialismului. Nicolae Pic este cronicarul harnic al vieții și muncii tineretului pe marile șantiere de reconstrucție (nuvele, povestiri, schițe, reportaje despre Bumbești-Livezeni, Salva Vișeu, Govora, Ozana Cracau etc.)

Anul 1959 este și anul când se împlinesc 15 ani de la eliberarea patriei noastre. Pentru mine și mulți tineri scriitori din generația mea, aceasta dată constituie o dublă (aniversare. Mai întâi e un prilej de meditație, de bucurie, de recunoștință, prilej oferit de victoriile poporului nostru sub conducerea Partidului în lupta pentru socialism. În focul acestei lupte noi am crescut și ne-am format ca oameni și ca scriitori. În al doilea rând, este vorba de împlinirea unui deceniu din evoluția personajelor care populează lucrările noastre. Între toate aceste idei există o strînsă reciprocitate generatoare de semnificații majore.

Port în mine o carte despre acești admirabili și furtunoși ani, o carte despre tinerii gazetari de provincie și despre alți mulți tineri cu o mie de profesii, toți angrenați în marile prefaceri revoluționare prin care a trecut și trece patria noastră. Doresc ca aceasta să fie întia mea carte epică, cu o desfășurare mai amplă.

Pop Simion

Se cunosc aprecierile pozitive cu care criticii literari au primit romanul lui Alecu Ivan Ghilia „Cuscii”, tablou interesant din lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii noastre. Cineva, în discuție, a întrebat de ce în cartea acestui autor tînăr nu se oglindește deloc ajutorul pe care-l dau utemiștilor comuniștilor în munca politică la țară. Fără a transforma observația în reproș, am spus-o lui Alecu Ivan Ghilia pentru a-l incita la mărturisiri — în lumina problemelor majore ale reflectării actualității, — atît asupra „Cuscilor” cit și a viitoarelor sale cărți.

Romanele noastre — șantierele prefacerilor umane

Întrebarea dvs'. mă pune în încurcătură, în mare încurcătură, pentru că mă provoacă să fac mărturisiri — și cînd un prozator ajunge aici (dacă mai e și tînăr pe deasupra) se întîmplă un lucru destul de grav.

Să mă explic. Pot spune, bunăoară, vreau să mă urc în tren și să mă duc să schiez la Sinaia, sau să iau un bilet la teatrul de estradă și să-l ascult pe Mircea Crișan, dar, să te justifici pentru un lucru pe care l-ai scris, să încerci să demonstrezi că lucrul acela e așa cum este, pentru că e conceput într-un anume fel (și în ce fel), și că se combină cu altceva (și cu ce anume), mi se pare prematur și dificil. De ce? Pentru simplul motiv că un autor nu poate să aibă certitudini asupra cărții lui. Pot spune : am înșprăvit cartea aceasta și ceea ce n-am izbutit să spun în ea, sau am spus neconvingător, o să spun și-o să continui în cealaltă, dar ca să mărturisești cum vei face asta, cu ce procedee și cu ce efect artistic, e imposibil. Mai mult, cărțile nescrise trăiesc în tine, sînt o parte din ființa ta ; sînt ca seva pămîntului urcată în trunchiul arborelui și care numai la vremea potrivită se va transforma în flori, apoi în fruct aromat sau în măr pădureț care-ți va strepezi dinții.

Dar dacă dvs. mă provocați, n-am încotro...

E adevărat, romanul meu nu prezintă viața organizațiilor de tineret în satul unde se petrece acțiunea. Nu mi-am propus încă asta și obiectiv judecînd lucrurile, noi n-aș fi putut-o face, aria cărții întinzîndu-se pe alte planuri, scopul ideologic și artistic fiind cu totul altul. „Evenimentul major care strînge într-o albie centrală toate conflictele — re-

marca în cronică sa din „Viața Românească” Paul Georgescu — care adună și-i dezbină pe săteni, care orează și desface prietenii, stârnește pasiunile și precipită destinele interioare, este colectivizarea”, -adică „evenimentul cel mai interesant din istoria satului românesc”. Era prin urmare firesc (și viața însăși îmi dicta aceasta) ca toată atenția mea să se îndrepte în pomul rînd asupra comuniștilor din organizația de partid locală, care inițiază, stăpînesc și îndrumă un atare fenomen, apoi asupra țăranilor săraci și mijlocași, angrenați social, politic și moral într-un astfel de eveniment care le va schimba structural viața. Dacă vreți, personajul central al romanului meu este *însuși satul*, satul cu tot ce are el vechi și nou, tradiție, mentalitate, atmosferă, și care — asemeni unui fac pe vreme de furtună — se tulbură din adâncuri și se zbuciumă ieșind din vechea lui matcă. Dar chiar așa fiind, dlacă nu prin mai multe, cel puțin prin unul din personajele lui centrale (Mitriță Zvorîșteanu), romanul dă un răspuns multora din frământările, agitația și problemele tineretului zilelor noastre. Cel puțin așa cred eu. Căci, spre a se atinge o anumită latură a vieții, — o să fiți și dumneavoastră de acord, — nu trebuie sondat în largime, în întindere. Izvorul de apă vie nu se găsește răscolind pămîntul la suprafață ci isăpîndu-l în adâncime, mereu în adâncime. În aceeași cronică din „Viața Românească” Paul Georgescu observa cu bine cunoscuta lui finețe și pătrundere că romanul meu s-ar mai putea intitula *Părinți și copii*. „Autorul — spunea domnia-sa — e preocupat de această problemă pe care o tratează amănunțit, nuanțat, totdeauna în corelație cu societatea, cu raporturile existente în lupta de clasă”. Același lucru îl observa, la rîndul său, și Eugen Luca în cronică sa din „Contemporanul”, cînd denumea romanul un „roman al familiei”.

În acest roman al familiei, rolul pe care-l joacă Mitriță Zvorîșteanu, este — cum am mai spus — acela al unui tînr al zilelor noastre. Nu arăt viața de organizație în întregul ei, e adevărat, dar rolul politic și etic exercitat de organizația revoluționară de tineret, se simte în tot ce face acest tînr, în modul lui de a gândi și a acționa. Cu douăzeci-treizeci de ani în urmă un astfel de personaj ar fi arătat cu totul altfel, redus sufletește, incapabil să se smulgă din mediul stătut, îmbibat de minciuna și silnicia în care trăiește. Viața lui, destinul lui' ar fi continuat viața și destinul tragic al atîtor altor eroi moldoveni de aceeași natură. S-ar fi supus orbește voinței tiranice a tatălui său, sacrificîndu-și dragostea și puritatea sufletească, căsătorindu-se cu o femeie pe care ar fi detestat-o — femeie impusă de calculele părintelui lacom de avere — și, aruncîndu-și toată aversiunea asupra acesteia, ar ii devenit, la rîndul-i, tiranul familiei, al propriilor lui copii. Dacă ar fi săvîrșit atunci' gestul cumplit al înfruntării tatălui, ruptura aceasta i-ar fi fost fatală. Satul, societatea, nu l-ar fi înțeles nici ajutat, ci condamnat. Acum, smulgerea lui din tirania tatălui e posibilă și salvatoare pentru el (și într-un fel simbolică). Prin aceasta își va apăra credințele politice, dragostea și puritatea morală.

Ajuns aici vreau să spun următorul lucru: ceea ce a fost numai schițat în acest roman (primul care deschide un ciclu de alte trei) va fi urmărit și aprofundat în următorul. Mitriță și Ileana vor ajunge la Bicăz, pe șantierul hidrocentralei „V. I. Lenin”. Visez să scriu prin aceasta un roman al Bicăzului. Nu știu în ce măsură voi reuși. Tentația e fascinantă. Căci Bicăzul nu-mi oferă numai cadrul general (romantic', dacă vreți) >al desfășurării dragostei dintre cei doi protagoniști.

Bicazul reprezintă cu totul altceva, un conglomerat de lapte și oameni, de situații dintre cele mai interesante și caracteristice pentru epoca noastră. Aici romancierului i se oferă materialul uman cel mai bogat, șantierul allîndu-se — și asta mi se pare specific pentru epoca noastră — la intersecția dintre sat și oraș, iormînd — alături de alte atîtea forme — un fel de trăsătură de unire, de flux și reflux între aceste două mari și majore comandamente de luptă și muncă ale societății noi : muncitorii, clasa muncitoare și țărănimea. Aici este supus ca-ntr-o retortă elementul țărănesc și transformat în conștiință înaltă, muncitorească. Aici, brigăzile de tineri țărani (brigăzile de voluntari dela Agnita Botorca și Salva Vișău) s-au călit și educat în focul luptei și transformat în constructorii calificați de astăzi.

Șantierul e laboratorul modern în care elementele umane sînt suse celor mai diverse și violente transformări psihice, care pregătește ca într-o retortă elementele pure ale noului. Eroii mei vor trăi procesul complex și definitiv al smulgerii din vechea mentalitate țărănească, din orizontul limitat, închistat în prejudecăți. Urmăriți urcușul : de la stadiul agricol înapoiat, la industrializare și prin industrializare la cucerirea celor mai înalte trepte ale științei și tehnicii. Și ajunși aici (pentru că am alunecat pe fâgașul mărturisirilor), vreau să spun că problema se poate lărgi și mai mult și nu mă privește exclusiv numai pe mine. Fiecare dintre noi repetînd prin experiența lui de viață experiența majoră a contemporanilor, aducem ceva din marele freamăt al epocii. Nu-i vorba că trebuie să scriem neapărat despre tineret pentru că sîntem noi înșiși tineri, ci pentru că pe umerii acestei generații apasă treptat întreaga sarcină a construirii socialismului, pentru că sîntem datori generației noastre din rînduirile căreia s-au recrutat voluntarii de la Salva Vișău, constructorii termocentralei Ovidiu, inginerii și tehnicienii primului ciclofototron românesc și primului tractor care ară de zece ani pămînturile gospodăriilor agricole colective (gospodării în care mii de tineri, colegi de generație cu noi, au corectat radical vechiul tip de țaran sămănătorist, patriarhal și neaoșist pentru care civilizația, tractorul și becul electric păreau catastrofe apocaliptice — devenind maeștrii ai recoltelor bogate, tractoriști, tehnicieni agricoli și brigadieri care transformă munca pămîntului într-o chestiune de știință și inteligență). Trebuie să scriem despre toți aceștia pentru că am rămas datori marilor construcții și realizări ale epocii noastre, ciclofototronului și stațiunilor experimentale agricole, pentru că încă nu avem un roman al Bicazului și pentru că, în definitiv, nici nu se poate să nu scriem despre această generație oare va fi mîine generația matură, călită din punct de vedere revoluționar, ce va prelua de la vechea gardă tradițiile cele mai nobile și mai eroice, și-mpreună cu ea le va duce mai departe spre comunism.

Nu e ușor lucru.

Scriind despre toate acestea, romanele noastre trebuie să fie ele înșile astfel de șantiere ale prefacerilor umane ; laboratoare moderne din care oamenii, miile de cititori, să iasă întăriți, căliți, purificați.

Alecu Ivan Ghilia

Deobicei criticii nu prea fac mărturisiri mai ales cu privire la procesul lor de creație. Noi ne-am hazardat totuși să-l întrebăm pe tov. Damian ce însemnătate a avut în formația sa munca de ziarist și cum își reprezintă contribuția criticilor tineri la promovarea noilor talente.

Critica are datorii de onoare față de literatura noastră

Despre utilitatea muncii scriitorilor într-o redacție s-a scris adeseori. Dar criticii? Nici nu poate fi imaginată o activitate efectivă în acest domeniu fără o colaborare strânsă cu un ziar sau cu o revistă. Critica militantă, marxist-leninistă trebuie să reprezinte doar o părere autorizată, în numele maselor de cititori, să judece operele literare în raport cu sarcinile momentului politic. Altfel ea își pierde menirea. Unui tânăr critic, care aspiră să îndeplinească atribuțiile de propagandist al ideilor comunismului pe tărîmul literaturii, o redacție îi asigură de obicei o îndrumare de bază.

Munca pe care am desfășurat-o timp de câțiva ani la „Scînteia tineretului” m-a ajutat să înțeleg mai limpede exigențele profesiei. Aici, la ziarul de tineret, se acorda o mare însemnătate problemelor educației comuniste, interpretarea fenomenului literar nu putea omite aspectele primordiale, social-politice din viața țării, și nu putea omite sensul moral-educativ al activității artistice. Căci critica literară publicată în presă trebuie să aibă o orientare politică fermă, să lupte pentru realizarea marilor idealuri ale Revoluției, să sprijine construcția socialistă. Ca să înlățească aceste îndatoriri ea nu, e obligată în nici un fel să renunțe la specificul muncii artistice, la calea ei proprie de cercetare și convingere. Redacția unui ziar comunist ca „Scînteia tineretului” mi-a arătat eficacitatea unei analize clare, obiective, accesibile masei largi de cititori. În general, contactul instructiv cu cititorul, ziarul îl favorizează. N-am lucrat în presa de tineret numai în cadrul secțiilor literare. Am primit diferite sarcini redacționale pentru rubrici politico-economice, de învățămînt sau chiar sportive. Păcat că aceste incursiuni în sectoarele cele mai variate ale vieții poporului nu le-am continuat cu destulă consecvență mai târziu.

Este tristă imaginea criticului blazat, înregistrînd o nepăsare pulsul accelerat al artei. Numai poetul e capabil de entuziasm? Fericită este literatura ai cărei critici sînt în stare de elanuri năvalnice, aprobînd cu exaltare sau respingînd cu vehemență. A munci cu pasiune nu înseamnă a părăsi măsura obiectivității și criteriile analizei științifice în spiritul marxism-leninismului. Unde își poate găsi mai curînd locul criticul militant care leapădă scepticismul și acceala decît în redacția presei de partid?

*

Un critic tânăr are o datorie de onoare față de colegii săi de generație. El îi poate adesea cunoaște mai bine, participînd chiar la elaborarea lucrărilor lor literare. Privilegiile dar și avatarurile debutului scriitoricesc se cer discutate în special de către criticii tineri. Nu ne bucurăm, dacă un romancier din promoția noastră, ca Titus Popovici, a cucerit aprecieri unanime? Sau dacă Al. Mirodan în dramaturgie, Ghilia sau Mazilu în proză, neuitatul Labiș sau Andrișoiu în poezie nu pot fi ocoliți la enumerarea succeselor literaturii noi? Și apar alte talente proaspete, care dibuie drumul lor original, există o efervescență a creației tinerilor

scriitori. Prea puțin participă însă tinerii critici la deslușirea problemelor de creație, la îndrumarea lor ideologică.

Trebuie să recunosc că la acest examen nici eu nu pot promova cu diplomă de merit. Noi, criticii tineri, n-am depus suficientă stăruință în sprijinirea colegilor de generație, urmînd câteodată exemplul unor critici mai vîrstnici. Doar trec anii, tinerii devin pînă la urmă scriitori consacrați, cu volume solide și durabile, care permit exegeze interminabile. Dispar atunci riscurile depistării și lansării, căci cine poate garanta valoarea unui debutant? De obicei reproșul acesta: „de ce nu scrii despre tineri?” are darul de a provoca numai neplăceri celui care-l formulează. Cunoșc și critici tineri iritați de această întrebare. Ești supus îndată unui asalt, care începe blind prin autoapărarea cronicarului și se încheie prin condamnarea integrală a „junilor corupți”. Iată cîteva replici pe care le ascuți intimidat: 1) eu scriu numai despre cărțile care apar. Deci, cînd tinerii vor strînge producțiile lor în volume fii sigur că nimeni nu-i va omite! Bineînțeles că și atunci va trebui să respectăm o ierarhie...

2) De fapt, ce pretenții ai? Nu am scris despre Titus Popovici, Francisc Munteanu, Aurei Rău, Alexandru Andrițoiu? Spui că de patru ani de zile tot ei sînt trecuți la rubrica „tineri scriitori”. Să se ivească și alții, și n-ai nici o grijă, nu-i voi scăpa din vedere.

3) La vîrstă lor, scriitorii pe care-i laudăm astăzi, reprezentau o valoare certă (Petru Dumitriu scrisese „Vînătoare de lupi”, Marin Preda: „Intîlnirea din pămînturi”). Poți să citezi lucrări asemănătoare în substanță, ale tinerilor de azi?

4) Ca să vorbim deschis, cei care debutează în publicațiile noastre sînt de multe ori gălăgioși, furioși, nemanierați. Să mai citească, să învețe cum să se poarte (să respecte pe cei mai în vîrstă) și apoi și operele lor se vor impune.

5) În definitiv, un lucru e sigur. Cine are talent răzbește oricum și fără ajutorul criticii. Se va efectua o selecție naturală, iar critica o va consfinți ulterior. Ascuită-mă pe mine, în literatură, valorile autentice nu se pierd.

Acestea nu sînt argumente, ci scuze ale comodității. De ce s'ă justificăm păcate evidente?

Mai ales criticii tineri nu trebuie să uzeze de subterfugii. Ei au datoria să se preocupe de noile talente, să le analizeze cu atenție primele schițe sau poezii, încă neadunate în volum, facilitîndu-le depășirea greutăților de început. Să nu uităm că acum în preajma sărbătoarei Eliberării, contribuția noii promoții literare este așteptată cu încredere. Avem obligația să susținem activ efortul tinerilor scriitori în oglindirea uriașelor transformări prin care a trecut țara noastră, în cei 15 ani de la eliberare.

Ajuns aci, ar trebui probabil să dau răspunsului o încheiere mai patetică, spre a-i da mai multă gravitate. De pildă: există o satisfacție mai frumoasă pentru un tînăr critic decît aceea de a descoperi un talent de la primele lui încercări difuze? Sau, s-ar potrivi iarăși un citat mișcător, care să evoce cutezanța criticului-explorator, cînd proclamă, asumîndu-și consecințele, existența unui nou pămînt sau continent literar. De pildă, Emerson către debutantul Walt Whitman: „Eu te salut la începutul unei mari cariere”. Sau simplu: criticii să acorde mai multă atenție tinerilor scriitori, schimbul de mîine al literaturii!

o r».,.,.,.,,

LITERATURA ȘI CUNOAȘTEREA REALITĂȚII ÎN LUMINA LENINISMULUI

Acad. MIHAI BENIUC

ppipi"-Tra... j... „Materialism și
yof P. A. Empirioeriticism", de la a că-
VB JBtmk tipărire se împlinesc în 1959
t^gSKu
copdciui uscat pe oare-și ciripeau teoriile filo-
lozofii idealști cu penul de toate colorile.
le. Totuși păsările acestea n-au pierit com-
plet, ba au făcut și pui, care-și clădesc cui-
burile șubrede și-și continuă ciripeala pel-
tică și mincinoasă printre crengile putrede
ale copacului condamnat să se usuce.

Aceștia sînt continuatorii acelorași filo-
lozofii idealști, ai acelorași revizionști, nu-
mai ceva mai înrăiți și mai desperați, toc-
mai pentru că simt sfârșitul veacului lor.

Foarte des ei pot fi întâlniți în dome-
niul literaturii și artei, îmbrăcați cu re-
dingotă de profesori în ale esteticii și teo-
riilor artistice, ciocnind cu clonțul în con-
cepțiile materialiste despre creația artistică
și lovindu-se de ferestrele incasabile ale
marxism-leninismului. Se apropie de acest
domeniu colorat și strălucitor al activității
umane, în nădejdea că în literatură și artă
este mai ușor, poate, să scapi de rigorile
unor judecăți stringente ale gândirii știin-
țifice, pe de o parte, iar pe de altă parte,
pentru că literatura și arta, pornite pe dru-
mul marxism-leninismului, ajung forțe co-
losale de luminare și culturalizare a ma-
selor. Aceasta nu este pe placul nici al teo-
reticienilor burghezi reacționari, nici al
fraților lor buni, revizionști de toate
nuanțele, care încearcă să revadă pe dină-

untru concepția marxist-leninistă despre
lume, devenită bun principal și hotărîtor
al maselor în lupta pentru înlăturarea ex-
ploatării omului de către om.

Omului cu bun simț i se pare de la sine
înțeles că opera literară și artistică trebuie
să fie o reflectare a realităților complexe
ale vieții trecute prin sufletul artistului sau
scriitorului. Firesc i se pare de asemenea ca
scriitorul sau artistul, legat de o anumită
categorie socială, de o anumită clasă, prin
educația sa, prin concepția sa despre lume,
să imprime, conform cu atitudinea sa, o
anumită orientare operei sale. Așa stînd
lucrurile, opera de artă este o reflectare
a realității, deci o redare a ei prin imagini
artistice, filtrate prin sensibilitatea omului
de talent, iar rezultatul operei de artă este
o influențare a celui ce o gustă, o influen-
țare ce nu se reduce la o simplă înaintare
prin frumos, ci și la o schimbare în atitu-
dinea etico-socială a celui ce o gustă.
A supra cîtor milioane de tineri din Uniu-
nea Sovietică și din lumea întregă n-a
avut bună oară influență cartea „Așa s-a
călit oțelul" a lui N. Ostrovski? Dacă citi-
torul n-ar putea să se aleagă ou nimic
dintr-o carte, n-ar putea să vadă în ea
și să înțeleagă din ea ceva, oare ar mai
citi-o? Căci o carte ca și orice operă lite-
rară este o reflectare prin mijlocirea con-
științei autorului a unor date din realitate,
în consecință implică un proces de cunoaș-
tere și de transmitere a cunoștințelor. Au-

torul știe că el comunică ceva, și ce anume, și în ce scop. Desigur, este vorba de un anumit fel de oglindire, specific domeniului artei, adică faptele, ideile, sentimentele sînt nu numai surprinse pe viu, dar și transmise astfel încît imaginea, viziunea, simbolul care mijlocesc contactul cu realitatea să mobilizeze simultan simțurile, afectivitatea și inteligența.

În artă accentul reflectării cade pe atitudinea sau poziția subiectului față de obiect, cu toate implicatele afective și etice și ou înfățișarea sau zugrăvirea în imagini intuitive sau în simboluri imagistice corespunzătoare a realității. Rezultă din aceasta că autorul sau artistul el însuși, pe lângă capacitatea de a zugrăvi, a întru chipa realitatea, are și o poziție, că ia o atitudine față de lumea în care trăiește din punct de vedere istoric și social. Artă mare a tuturor timpurilor, aceea care s-a impus și ne-a rămas în scrieri, în forme plastice, în secvențe sonore muzicale sau în orice altă înfățișare, a fost totdeauna întru chipare și a presupus totdeauna un autor cu o anumită atitudine. Deci artistul mare este totdeauna un mijlocitor de cunoștințe de un anumit fel și într-un anumit fel și totdeauna de pe o poziție etică și ideologică definită.

Aceste dimensiuni ale oricărei opere de artă valabilă, cuprind conținutul și forma ei, precum și punctul de vedere, atitudinea celui ce a realizat-o. Imaginea pătrunsă de idei, dinamizată de afectivitate și atitudine conștientă din partea artistului, iată pilonii pe care se sprijină orice operă de artă.

Tocmai acest aspect al literaturii și al artei în general îl neagă în zilele noastre teoreticienii artei burgheze decadente și revizionistii concepțiilor marxist-leniniste despre estetică și creația artistică. Negarea nu se produce, însă, în abstract sau în general, ci ca atac direct la spiritul de partid în artă (deci la implicatul ei ideologic, în speță, marxist-leninist) și la caracterul ei realist (deci la imaginea ce reflectă realitatea sau o simbolizează

adecvat). Atacul se dă, cu alte cuvinte, împotriva realismului socialist. Înverșunarea cu care se dă acest atac dovedește că lumea burgheză în descompunere vede în realismul socialist o foarte serioasă primejdie în ceea ce privește menținerea pozițiilor ei în domeniul artei și în ceea ce privește 'posibilitățile de influențare a oamenilor prin artă. Realismul socialist, cere cunoașterea profundă a realității și deci interpretarea științifică a dezvoltării lumii și vieții în sensul materialismului dialectic și istoric, angajarea talentului artistului în slujba milioanelor de oameni ce construiesc în vremea noastră socialismul și comunismul și a altor milioane și sute de milioane tinzînd spre același drum. Ce propun acești scamatori ai gândirii în locul realismului socialist ?

Ca formă, în stadiul cel mai înaintat al descompunerii, ei propun abstracționism, tașism etc. deci forma care ucide fondul, forma, în sine și pentru sine ; ca motiv și conținut ei oferă teama, îndoielile, scîrba, specifice lumii burgheze, deci tot ceea ce se opune tendințelor firești și majore ale vieții de a se dezvolta armonios și în plină desfășurare a forțelor individuale și colective ; ca ideologie nu propun formal nici una, dar în fond ideologia imperialismului recomandă înainte de orice evitarea materialismului dialectic și istoric, susținînd că adevăratul artist trebuie să aibă la baza creației sale instinctul, impulsurile subconștientului. Într-o singură 'propoziție, toată învățătura ideologilor burghezi și a revizionistilor cu privire la artă s-ar putea formula în următoarea recomandare făcută cu spume la gură : „Feriți-vă de îndrumarea partidelor muncitorești de tip marxist-leninist !" Numai atîta cer ei, căci restul apoi ar trebui să se petreacă așa cum s-a petrecut în octombrie 1956 în Ungaria...

Georg Lukacs, unul dintre revizionistii de notorietate mare, fost și membru în guvernul contra-revoluționar al lui Krenn Nagy, scria într-o lucrare a sa (*Zur Konkretisierung der Besonderheit als Kategorie der Asthetik*, „Deutsche Zeitschrift

fur Philosophie", No. 4, 1956, p. 422), ca „relația socială cuprinde pe artist nu conștient ci în primul rînd spontan". Deci avem dintr-odată de a face cu o concepție idealistă: artistul ca manifestare *spontană* a unor categorii ale existenței ce-l depășesc, fără ca el să se angajeze conștient, cu un anumit scop, pe drumul creației. Prin aceasta Lukács se ridică înaintea de orice împotriva partinității, promovînd ideea artistului în afara claselor sociale, îndrumat de un instinct misterios al creației artistice. În lucrarea „Balzac și realismul francez" Lukács spune că marele realist de aceea este mare, pentru că numai instinctiv și împotriva convingerilor sale politice a reușit să redea imaginea anumitor relații sociale. Tot în aceeași lucrare Lukács spune că numai scriitorii mărunți reușesc să pună în acord concepția despre lume, cu opera lor, redînd o imagine schimonosita a realității. Acestea și alte greșeli de-ale revizionistului G. Lukács, îmbătrînit în atitudinea sa, sînt temeinic analizate în studiul „Contra revizionismului în Estetică" al lui A. G. Egorov, apărut în „Voprosi Filosofii" nr. 9 din 1958. Alți promotori ai ideilor revizioniste în artă, împreună cu teoreticienii burghezi corespunzători, nu se deosebesc în esență de Lukács. Concluziile din toate scamatoriile lor -pseudo-filozofice sînt că artistul trebuie să se plaseze deasupra politicii și în afara claselor, ca un fel de supra-om, menit să oglindească timpul său, însă ca rob al actualității și al spontaneității, inconștient de imisiunea sa și fără importanță dacă are sau nu o concepție despre lume, ideologia putîndu-l mai mult încurca decît ajuta în realizarea operei sale. Nu știi care artist adevărat ar fi măgulit de această funcțiune a sa, de a reda -frămîntările timpului său, lupta oamenilor, lipsurile și frumusețile vieții lor, idealurile către care ei tind, fără ca el, artistul, să fie conștient de aceasta și fără să aibă dreptul de a pleda pentru bine și frumos, în mod cugetat, deoît cu riscul de a dăuna operei sale.

Dar dincolo de aceasta e evident că

nici un artist n-ar fi în stare practic să oglindească lumea renunțînd la o concepție asupra ei, ba încă să o și oglindească profund și adevărat.

Este lîmpede, că astfel de încercări confuzioniste sînt potrivnice ideilor lui Lenin, atît în ceea ce privește reflectarea conștientă a realității, proces care stă la baza cunoașterii artistice și la educația omului prin artă, cît și în ceea ce privește rostul artei și al literaturii așa cum a fost el definit într-o altă lucrare, înaintea de „Materialism și Empiriocriticism", anume în „Organizația de partid și literatura de partid" în anul 1905. În această lucrare se pun de fapt bazele realismului socialist din punct de vedere teoretic, pe care le va ilustra practic, nu peste mult, în anul 1908, Maxim Gorki prin romanul său „Mama", prima capodoperă a noului drum. În lucrarea amintită, Lenin demonstrează că artistul oricît în lumea capitalistă își închipuie și este lăsat în iluzia că lucrurile stau altfel, nu poate sta în afara claselor sociale, cu atît mai puțin ca arbitru deasupra lor, și că -el trebuie să aleagă din două cai una : ori devine robul sacului cu bani al claselor posedante și exploatoare a muncii omului, trebuind să-și vîndă conștiința sau fiind victima unor coinfuzii și slăbiciuni, ori devine purtătorul de cuvînt conștient al milioanele de oameni ce creiază toate bunurile lumii și se declară -fățiș solidar cu cei ce luptă să zdrobească „orînduirea cea crudă și nedreaptă", cum numește -Eminescu relațiile de producție capitaliste. O a treia cale în timpul nostru nu există. Iar cei care o caută, fugind de cea indicată de Lenin, nimeresc vîrînd-nevrînd în hîrtoapele drumului ce se pierde în ceață al capitalismului în descompunere.

-Revizionistii moderni mereu se împiedică de substanțialul și foarte concentratul articol din 1905 al lui Lenin, declarînd sus și tare că el a fost poate bun atunci și chiar atunci se referea numai la publicistică (Lenin vorbește răsplat despre artiști!) dar că astăzi e cu totul depășit. Se împiedică și cad. Căci lucrarea lui Lenin nu numai că nu a fost depășită și nu s-a învechit, ci este mai actuală ca oricînd. Justetea te-

zelor leniniste, atît în ceea ce privește arta ca reflectare a realității cît și în ceea ce privește caracterul ei partinic și necesitatea ca în timpul nostru ea să meargă pe drumul acelor ce preiau destinele istoriei, smulgîndu-le din mâinile burgheziei adverse intereselor maselor muncitoare, a fost dovedită practic.

Jumătate de veac de la prima lucrare realist-socialistă de răsunset mondial, „Mama” lui M. Gorki, peste patruzeci de ani de literatură sovietică, rapida dezvoltare a literaturilor din țările socialiste pe drumul realismului socialist și răspîndirea acestui curs istoric al literaturii la mulți dintre scriitorii ce trăiesc în țări capitaliste sînt nu demonstrații pur și simplu ale adevărurilor formulate de Lenin, ci constituie glorioasa deschidere a unei noi ere în dezvoltarea artei în general.

De altfel nici în țările capitaliste, la scriitorii care nu pot fi socotiți ca participanți activi ai mișcării pentru dezrobirea muncii de sub capital și doborîrea exploatarei omului de către om, teoriile antirealiste ale artei și ale constituirii artistului în iluzoriu arbitru „din afara claselor sociale” nu prind. Realismul critic contemporan al unor scriitori ca Thomas Mann, Hemingway, Steinbeck, Greene, Remarque și alții este o dovadă că cerneala de sepie răsîpîndită de „promotorii decadentismului” nu poate întuneca privirile celor mai buni, nu-i poate orbi așa ca ei să nu vadă răul din lumea capitalistă, soarta insuportabilă a celor mulți și apăsarea venită de la cei de sus. Desigur ei nu văd sau nu schițează soluții pentru drumul nou, deci nu se ridică pe treapta realismului socialist ca viziune istorico-socială, dar îndeplinesc totuși o importantă funcțiune socială ca realiști critici. Lucrări ca „Bătrînul și Mama”, „Perla”, „Un american liniștit”, care determină la cugetare pe ori ce cititor, sînt menite să slujească la educația omului în bine. Această limitare a realiștilor critici contemporani nu le servește întru nimic teoreticienilor burghezi și revizionistilor în susținerea tezelor lor, cum nu le servește nici aparenta contradicție între discutabila

viziune ideologică despre lume a unui Balzac sau Tolstoi și între genialele lor tablouri literare în care zugrăvesc relațiile de viață capitalistă. Un cap, fie chiar genial, poate sezisa la un moment dat foarte limpede o problemă, fără să-i găsească o soluție justă, ba uneori poate propune una falsă — dacă nu are pregătirea corespunzătoare. Aici e vorba de două lucruri: înțelegerea problemei pe de o parte și incapacitatea de a o rezolva pe de altă parte. Cauzele acestei incapacități pot fi multiple, fie de ordin subiectiv, fie de ordin obiectiv și trebuie cercetate de la caz la caz. Aceasta este situația cu Balzac, cum rezultă din aprecierile lui Marx cu privire la marele scriitor realist și ale lui Lenin cu privire la cel de al doilea mare realist, L. Tolstoi.

Apartenența de clasă, influența ideologiei reacționare a timpului, integrarea sa politică poate să-i taie artistului orizontul, să-l împingă spre false soluții patriarhale, chiar cînd vede răul. Confuziile și ideile greșite în ideologia unui om sînt posibile, dovadă peremptorie o constituie chiar vederile confuze, contradictorii, eronate și gras căptușite cu rele intenții (adeseori și ou bani grei!) ale teoreticienilor decadentismului burghez în artă și ale estetiilor revizionști, ce-și tîrîie veacul, ca niște virulenți șobolani injectați cu boala idealismului filozofic și a trădării. Că ei se cheamă Kott, Lukacs, Vidmar sau altfel, că ei se găsesc în Polonia, în Japonia ori în altă parte, tot una-i, ei trebuie suși aceluiași radical proces de deratizare ideologică.

Una din cele mai păcătoase insinuări ideologice ale acestor elemente potrivnice cursului istoriei, pornit și definit prin revoluțiile proletare, este afirmația că nu e nevoie ca drumul artistului să fie luminat de o concepție despre lume și că ideologia nu poate fi rodnică în munca de creație, ba dimpotrivă, opera are mai mari șanse de reușită dacă este produsul instinctului și spontaneității oarbe. Aceasta e ca și cum ai spune că un fizician, care lucrează în domeniul nuclear, în loc să studieze matematicile și structura materiei, este mai util

să se dedea la practică religioasă și să numere, rugându-se, mătânii, înainte de a intra în laborator. Ideologiile retrograde firește că stînjenesc cunoașterea și uneori o pot bloca de tot. Dar de unde pînă unde concepția cea mai avansată despre lume poate să împiedece o mai adîncă viziune în realitate? Tocmai contrariul este adevărat. Și probabil că mulți dintre revizioniști știu foarte bine acest lucru, de aceea combat cu atîta dîrzenie realismul socialist și, în general, îndrumarea de partid în artă și literatură.

Căci realismul socialist presupune din partea artistului o viziune clară, materialist-dialectică despre lume și viață, viziune care-i slujește la o mai justă coordonare și apreciere a faptelor. Nicidecum nu rezultă de aici că scriitorul sau artistul umblă printre oameni ca să găsească fapte ilustrative pentru o concepție pe care au elaborat-o în ultima sută și cincizeci de ani cele mai strălucite capete de gînditori și care s-a dovedit adevărată în practică prin faptul că are peste un miliard de aderenți, constructori în diferite etape ai socialismului sau luptători pentru a-i pune temelii în lumea întreagă. Faptele oricum există și ele se produc mereu sub forța revoluționară a oamenilor muncii; artistul trebuie să le studieze în desfășurarea lor dialectică și să le întruchipeze, concentrîndu-le artistic în opera care să meargă la inima oamenilor și să-i entuziasmeze mai mult pentru drumul nou al istoriei. Căci istoria nu se face de la sine.

Oare ar fi mai avantajat un artist dacă s-ar mișca prin realitate ca un șoarece printr-un labirint și numai prin „încercare și eroare” ar reuși să-i descopere tîlcul și să dea de o ieșire la lumină? Este limpede că -îndrumarea de partid, prin faptul că oferă artistului puțința unei cunoașteri adînci, teoretice și practice a vieții, nu numai că nu-i îngustează șansele în domeniul creației, ci i le sporește infinit, libertatea

rămîndu-i nelimitată în ceea ce privește găsirea mijloacelor celor nîai adecvate pentru a cuceri sufletul maselor, iar morali-cește punîndu-l în situația, nu de a se ploconi în fața unor mărimi ghiftuite și reprezentând clasa opresoare a celor ce muncesc, ci de a se înrola în primele rînduri ale popoului său, în primele rînduri ale oamenilor ce văd viitorul în progres și în pacea dintre popoare. Prin îndrumarea de partid, artistul ajunge să reflecte tocmai ceea ce este mai important în viața constructivă a maselor muncitoare și să se lege prin creația sa de adevărați eroi ai zilelor noastre, cunoscîndu-i în toate dimensiunile activității lor sociale. Abia astfel un artist va putea întruchipa în opera sa omul cu năzuințele lui și omenia cu căldura și strălucirea ce i-o dă munca liberă de orice asuprire și exploatare. Tudor Arghezi, acum, la bătrînețe, a scris un poem, „Cîntare Omului”. Este o preamărire a ființei umane ce se ridică bîjbîind din noroi spre lumină. Oare ar fi putut ea fi concepută fără apropierea cu dragoste a artistului de lumea nouă ce se construiește în țara noastră și fără o viziune materialistă despre lume? Dacă Arghezi s-ar fi limitat la un punct de vedere mistic asupra apariției și rostului omului, putea să ne dea o bună versificare după Cartea Facerii din Biblie și să descrie soarta omului ca un lung șir de încercări, de răscumpărări ale păcatului originar, inclusiv printr-o penitentă viață creștinească. Cu totul altceva este însă această „Cîntare Omului”, laudă a luptei și a trudei lui pentru a se înălța nu prin har de sus, ci prin forțele sale sporite în omenie.

Am citat un nume, dar aș putea cita cu zecile de scriitori și artiști mai tineri și mai foătrîni, care an ultimii cincisprezece ani, la noi, ridicînd pe o nouă treaptă realismului în artă, au adus glorie răsunătoare, prin cărți, prin tablouri, statui și monumente, prin teatru, prin opere muzicale și alte

forme de manifestare artistică, mai mult ca în oricare alte trei lustre luate din istoria poporului nostru. Pe tulpina realismului și progresismului puternic -dezvoltat din tradițiile populare ale țării noastre, prin împletirea cu noile idei ale timpului, s-au altoit în acești ultimi ani tentacule noi, care pipăie lumina viitorului. Această lumină este socialismul, la construirea căruia contribuie și arta. Tentaculele constituie dimensiunea nouă a artei, obținută prin îndrumarea de partid, care dimensiune

a făcut ca realismul în țara noastră să devină realism socialist.

De la distanță dușmanii țării noastre se uită cu ură și-și fac socoteli, Inutile de altfel, cum ar putea să taie din rădăcini tulpinile realismului în artă și să-i reteze tentaculele. Iar omizile revizioniste se târăsc, doar-doar vor ajunge să roadă mugurii și florile vieții noastre noi, ale revoluției culturale.

Lenin ne-a învățat cum să combatem dăunătorii, purtători ai ideologiei decadente burgheze și cum să stăpim omizile revizioniste.

NATURA SE CONTEMPLĂ ÎNTR-O OGLINDĂ../)

II. Simetrie și disimetrie în microcosm

IMRE TOEH

In articolul nostru precedent am descris simetria geometrică care domină substratul chimic al vieții. O asemenea alegere tranșantă, o asemenea preferință lipsită de ori ce echivoc, o asemenea alegere dirijată de un criteriu la prima vedere pur geometric a sugerat ideea că la autoconstruirea naturii în devenire trebuie să prezideze nu numai legile cunoscute ale fizicii (cum ar fi legea gravitației, legea inerției și altele de acest gen) ci și un principiu de esență mai abstractă care intervine în organizarea globală a arhitecturii cosmosului. Acesta este principiul simetriei. Scopul din toate vremurile al filozofiei naturii — reconstituirea imaginii generale a Universului — este realizat astăzi cu mijloacele și prin intermediul tehnicilor fizicii, al astronomiei, al chimiei, al biologiei și nu prin divinațiile halucinante ale sistemelor metafizice — construite în vid. Într-o picătură de apă se oglindește tot oceanul, într-un grăunte de materie pot fi citite cele mai generale legi ale Cosmosului: principiile care constituie elementele perene ale filozofiei naturii sînt extrase în urma unui subtil și încă insuficient studiat proces de distilare fracționată, de abstracție și generalizare din faptele, cîte odată de-a dreptul banale ale observației. În ultima parte a articolului nostru precedent am

încercat toc-mai să desprindem sensul filozofic general ce se degajă din posibilitatea principial nelimitată de a realiza pe cale naturală sau artificială forme spațiale simetrice unele față de altele; această posibilitate poate fi formulată în termenii unui principiu, principiul simetriei — care a apărut în gândirea științifică a secolului trecut, ca un rezultat aproape spontan al meditației filozofice asupra unor procedee de sinteză a substanțelor organice — și am arătat că acest principiu al filozofiei naturii coincide în esență cu un principiu fundamental al filozofiei dialectice materialiste, în virtutea căreia existența unui lucru atrage după sine cel puțin posibilitatea inversiunii sale, posibilitatea existenței proprii sale negații. Unei asemenea emergente filozofice își datorează existența și principii de o importanță atât de covârșitoare cum este principiul conservării energiei, ideea atomismului și altele. Acest mod strict științific de a construi noua filozofie a naturii este unicul care satisface exigențele contemporaneității, exprimate totuși intențiile programatice ale concepției materialist-dialectice. Se întîmplă însă ca în ciuda obârșiei ilor concrete aceste principii să plutească mult timp — cîteodată chiar secole — în sferile filozofiei pure, adesea într-o formulare neprecisă sau de-a dreptul confuză, izolate, și fără ca să-și poată exercita efectele fertile în

*) Vezi „Viața romînească” Nr. 3/959.

mod sistematic asupra cercetării științifice curante. Cu ocazia primirii premiului Nobel ce i s-a decernat pentru 'descoperirea sa profesorul C. N. Yang — unul din coautorii celebrei teorii cu privire la simetria fenomenelor microcosmice — a accentuat în mod deosebit originea filosofică a principiului simetriei scoțând totodată în relief în genera! fertilitatea gândirii filosofice în cercetarea fenomenelor naturii. „Dați-mi voie să accentuez, că simplitatea conceptuală și frumusețea intrinsecă a simetriilor constituie pentru fizician o puternică isursă de curaj. Existența antiparticolelor ia fost anticipată pe cale teoretică oa o consecință a simetriei legilor fizice în raport cu transformările Lorentz... Ne cuprinde un respect profund pentru forța legilor de simetrie"... însă aceste principii generale își pot dezvolta toate forțele lor latente — numai din momentul în care pot fi incluse în mod organic în sistemul deductiv al științelor speciale. în acest moment ele devin principii proprii, eficiente ale domeniului de specialitate. Așa s-a întâmplat cu principiul! conservării, când după secole de existență pur filosofică acesta a devenit dintr-o dată o axiomă a termodinamicii și ulterior a întregii fizici teoretice moderne. Așa s-a întâmplat și în cazul de față, când în 1927 Eugen Wiegner — interpretînd un fenomen empiric al microcosmului atomic descoperit cu trei ani înainte de Laporte — a reușit să formuleze principiul încă de o generalitate destul de confuză al simetriei în termenii preciși ai mecanicii cuantice. De 'acum înainte a devenit posibil să se precizeze în mod clar ce să se înțeleagă prin simetricul unui fenomen microcosmic iar principiul simetriei — sau al conservării parității, cum se numea — era menit să ne asigure de realitatea tuturor fenomenelor nucleare de simetrie inversă.

1

Iată de exemplu un șuvoi de electroni liberi : un flux de alic, care înaintează cu o viteză apropiată vitezei luminii. Fiecare electron este dotat cu o mișcare de rotați*

în jurul unei axe și se aseamăna cu o ghiulea de tun, care în același timp cînd se învârtește mai și înaintează de-alungul axei sale de rotație. Ghiuleaua poate fi asemănată deci cu un șurub, și acest șurub poate fi dextrogir sau levogir. Ei bine, principiul microcosmic al simetriei cere ca jumătate din electronii șuvoiului să fie șuriuburi dextrogire, să aibe o spiralitate dreaptă iar cealaltă jumătate să fie șuriuburi simetrice primului grup, adică să fie dotate de o spiralitate stîngă. Dar de unde provine un asemenea șuvoi electronic? Cauza emergenței sale pot fi interacțiunile electromagnetice, bine cunoscute încă de la sfîrșitul secolului trecut, sau în fine un fenomen descoperit relativ mai recent: dezintegrarea radioactivă a unor nucleu atomice. De exemplu, izotopul cobaltului, cu greutatea atomică 60 (Co—60), un element foarte bine cunoscut astăzi din cauza utilizărilor sale în terapeutica tumorilor maligne (în așa zisele tunuri de cobalt) — deci nucleul de Co—60 se dezintegrează transformându-se într-un izotop al nichelului, (Ni—60). Dezintegrarea este asociată de emisia unui electron negativ și a unei particule elementare numită neutrino. Nucleul cobaltului are spin, adică se învârtește ca o sferă. Să presupunem acum că am reușit să orientăm nucleele unei plăci de cobalt în așa fel încît axele de rotație ale tuturor nucleelor să fie paralele cu o direcție dată și ca toate să se rotească în același sens (de exemplu, în sensul acelor de ceasornic). Conform principiului simetriei specific fizicii nucleare, ar trebui, acum, oa jumătate din electroni să fie expulzată într-un sens, adică să părăsească nucleele de cobalt la polul 'nord iar cealaltă jumătate la polul sud. In acest caz ambele forme simetrice enantiomorfe ale procesului, de dezintegrare a nucleului de cobalt s-ar realiza în natură cu aceeași probabilitate.

2

Intre timp însă scafandrii microcosmosului au reușit să străpungă bariere care pună atunci păreau infranșabile și au început să exploreze fauna nucleară feerică*

a marilor adinei-mi: lumea mezonilor. Mezonii sînt particule elementare a căror masă depășește de cîteva sute de ori masa electronului; ele nu intră în constituția nucleului atomic și au o viață foarte scurtă de ordinul milionimilor de secundă. În natură mezonii apar în atmosferă sub acțiunea puternică a radiației cosmice; ei pot fi generați însă și pe cale artificială în uriașele acceleratoare de particule, dintre care cel mai puternic, de zece miliarde volți se găsește la Dubna, lîngă Moscova. Existența mezonilor a fost prevăzută acum un sfert de secol de fizicianul japonez Yukawa: pentru a explica mecanismul misterios al reacțiilor dintre nucleeele atomice mai era nevoie de o particulă, care lipse-a încă. În fine, în 1947 particula lui Yukawa — mezonul pi — a putut fi înregistrată și studiată în aparatele noastre de măsurat.

De atunci au fost descoperite numeroase feluri de particule mezonice, dintre care unele prezentau aspecte cu totul paradoxale, așa de exemplu așa numitul mezon-K se dezintegrează, transformîndu-se în mezon-pi, însă această metamorfoză are loc pe două căi diferite. De ce se dezintegrează aceeași particulă pe două căi diferite? Mister! În octombrie 1956 doi tineri fizicieni chinezi T. D. Lee, profesor la Universitatea din Columbia și N. C. Yang, profesor la Princeton, au publicat o lucrare un care au arătat că misterul dezintegrării mezonilor-K nu poate fi explicat decît dacă — pentru un anumit gen de fenomene nucleare — renunțăm la principiul simetriei. Acest strat extins al fenomenelor nucleare în domeniul căroră, conform ipotezei lui Lee și Yang principiul simetriei — cel puțin în forma lui uzuală — din fizica nucleară nu ar mai fi valabil, este caracterizat prin prezența particulei neutrino, particula poate cu cea mai semnificativă biografie în ceea ce privește relațiile dintre fizică și filozofie. Existența acestei particule a fost p-reconizată de celebrul fizician elvețian Pauli, acum un sfert de secol, cu scopul de a menține prin introducerea ei și în domeniul microcosmului nuclear valabilitatea principiului de

conservare a energiei. Această particulă infimă, abia perceptibilă (sarcină electrică nu are, masa ei este practic egală cu zero) din punct de vedere material, ou totul neînsemnată, existența căreia a fost chiar de aceea contestată foarte mult timp — a fost totuși sortită să joace un rol de o importanță deosebită în construirea noii noastre imagini despre natură. Dacă într-adevăr particula neutrino este responsabilă pentru violarea principiului simetriei atunci aceeași abatere trebuie să apară în toate interacțiunile nucleare în care apare neutrino. Pentru a verifica această îndrăzneță ipoteză Lee și Yang au propus ca să se consulte emisia electronilor din nucleul de cobalt: procesul de dezintegrare radioactivă a nucleului de cobalt este însoțit de un flux de neutrino și dacă orientarea nucleelor de cobalt reușește în așa fel încît toate să se rotească în același sens — și dacă particula neutrino introduce într-adevăr o disimetrie, atunci emisia electronilor va fi orientată de asemenea asimetric, deci într-un singur sens. Sînt convins că pentru un cititor oarecare această concluzie a celor doi tineri fizicieni chinezi nu conține în sine nimic senzațional. Pentru fizicieni însă ipoteza lui Lee și Yang cu privire la posibilitatea de violare a principiului simetriei era echivalentă cu o încercare temerară de a dărîma cerurile.

3

Lee și Yang și-au publicat lucrarea în octombrie 1956. În cîteva săptămîni ea a devenit cunoscută pretutindeni, în cercurile fizicienilor. C.H.Wu, profesoară la universitatea din Columbia, s-a angajat să realizeze experiența deosebit de dificilă dar de o importanță crucială propusă de Lee și Yang. La 17 ianuarie 1957 Pauli — într-o scrisoare adresată profesorului V. F. Weisskopf de la Institutul Technologic din Massachusetts — a scris: „Am citit și eu lucrarea lui Lee și Yang în *Physical Review* din octombrie 1956, în care autorii discută posibilitatea formală a abrogării principiului invariației față de simetrie. Observația lor, că acest lucru poate fi

decis pe cale experimentală cu ajutorul unor nuclee cu spinul orientat — le face cinste. Am auzit că aceste experiențe vor fi realizate la Bureau of Standards, precum și la Leyda. In ceea ce mă privește însă, eu nu cred că bunul Dumnezeu ar fi un stângaci firav și sînt gata să pariez o sumă considerabilă că experiențele vor duce la rezultate simetrice". Intre timp profesoara Cien Hisiung Wu a efectuat experiența proiectată. La 19 ianuarie Pauli îi scrie din nou lui Weisskopf: „*Un adaos urgenți la ultima mea epistolă. Blatt mi-a scris că experiența lui Wu cu nucleele orientate a dat un rezultat asimetric. Aceasta este răscolitor! Cit de sigură este această veste?*” Peste zece zile, la 27 ianuarie — o nouă scrisoare către Weisskopf: „*După prima zguduire încep să mă reculeg; da, s-a întîmplat într-adevăr ceva dramatic. În ziua de 21, luni seara la ora 8 a trebuit să țin o conferință despre istoricul vechi și nou al particulei neutrino. La ora 5 am primit în mînă comunicările despre experiențele lui Wu, Telegdi și Ledermann. Acum unde să încep? încă e bine că nu am pariat: m-ar fi costat o groază de parale (pe care nici n-aveam de unde să le scot). Desigur, tu rîzi acum cu satisfacție de situația în care mă găsesc, dar cred că ai tot dreptul — acesta nu ți-l pot contesta".*

4

Profesoara Wu, împreună cu colaboratorii ei a executat una din cele mai subtile și (dificile experiențe ale fizicii contemporane. Atomii corpurilor materiale se găsesc într-o permanentă agitație și vibrație haotică. Noi percepem la scară microscopică rezultatul global al acestei mișcări 'dezordonate' ale particulelor materiale sub forma senzației de căldură. Pentru ca nucleele de cobalt să poată fi orientate ele trebuiesc înainte de toate imobilizate, pe cît este posibil. Febra vibrației termice dispare abia în apropiere de zero absolut; nucleele de cobalt s-au calmat și au fost pironite locului abia la o zecime grad de zero absolut. Acum, cu ajutorul unor puternice cîmpuri

magnetice s-a obținut ca ele — sau cel puțin majoritatea lor să se învîrtească în aceeași direcție. Rezultatul a fost neașteptat prin caracterul său decisiv: majoritatea zdrobitoare a electronilor a fost emisă într-un singur sens și nu în ambele sensuri cum era de așteptat pe baza principiului simetriei. Altfel spus: majoritatea electronilor emiși a avut o spiralitate stîngă, ca niște șuruburi levogire. Experiențele precise executate de academicianul Abram Alihanov au dus la determinarea precisă a polarizării electronilor emiși de nucleele radioactive, confirmînd astfel măsurătorile lui Wu. Se înmîmplă foarte rar în istoria fizicii ca o previziune teoretică atît de importantă să găsească o confirmare experimentală într-un interval de timp atît de redus și ca însăși confirmarea să fie atît de puțin discutabilă, și să excludă ori ce echivoc în posibilitatea interpretării teoretice. Teoria relativității a trebuit să aștepte decenii pînă cînd au apărut primele con-firmări experimentale — nicidecum însă univoce, de natură să înlătore ori ce discuție sau ori ce altă posibilitate de interpretare teoretică. Iar teoria generalizată a relativității nu este încă nici pînă astăzi confirmată în mod satisfăcător. Abia din partea lunilor și a planetelor artificiale se așteaptă confirmările care să satisfacă toate exigențele.

5

Principiul simetriei a fost așadar — cel puțin în forma în care era utilizat pînă acum în fizica nucleară — infirmat: oglindind într-o oglindă plană dezintegrarea nucleului de cobalt obținem imaginea optică a unei dezintegrări de disimetrie apusă: din nucleele orientate de cobalt țâșnește în oglindă un flux de electroni în sens opus sau o spiralitate dextrogiră. Dar acestei imagini nu-i corespunde nimic în natură; această imagine nu este superpozabilă realității. Totuși există și cobalt care prin dezintegrare emite un flux de electroni dextrogiri; dar acesta nu mai

este cobaltul 60 ci un izotop de al sau, cobaltul 58, și nici electronii emiși nu mai stot obișnuirii electroni negativi, oare apar la dezintegrarea nucleelor de Co-60 ci „mt electroni pozitivi,, pozitroni. Cobaltul 58 dezintegrându-se se transformă în Her 5», emițind un flux dosimetric de electroni pozitivi dotați cu o spiralitate dreaptă, opusa orientării stingi a electronilor negativi emiși de nucleele de Co-60. Procesul de dezintegrare a nucleelor de Co-58 nu este însoțit de apariția corpusculei neutrino ci de apariția unei particule numite antineutrino. Experiența pe nucleele orientate de Co-58, cu emisie asimetrică de pozitroni a fost de asemenea efectuată de grupul de fizicieni condus de C. H. Wu. Toate aceste rezultate noi au fost sintetizate într-un strălucit studiu al lui Smovodinski, despre *teoria modernă a dezintegrării beta*, publicat anul trecut în *Uspehi fiziceskih na.uk*. În același timp alte două colective de cercetători, sub conducerea lui Telegdi, respectiv a lui Ledermann au demonstrat invalabilitatea principiului simetriei în împărțirea mezonilor. După concepția noastră actuală cea mai importantă particulă mezonică este așa numitul mezon pi. Mezonul pi există în trei variante : negativ, pozitiv și neutru. Masa mezonului pi este de aproape trei sute de ori mai mare ca masa unui electron. În opoziție cu electronul mezonului pi nu i se atribuie spin, deci nu i se poate atribui o spirală. (Cel puțin până acum. Experiențe recente, executate la Institutul de Fizică Atomică al Academiei R.P.R. de către Hulubei, Țițeica, Ausländer, Friedländer par a dovedi existența spinului la mezonii pi). Mezonul pi are o viață foarte scurtă : se dezintegrează în a suta milionime frîntură a secunde. Dezintegrându-se mezonul pi se transforma într-o altă corpuseulă mezonieă : mezonul miu (una din cele mai misterioase particule ale fizicii nucleare; nu există deocamdată nici o rațiune capabilă să justifice existența și intervenția ei în reacțiile nucleare). Mezonul pi negativ se transformă în mezon miu negativ, cel pozitiv în mezon miu pozitiv. În ambele ca-

zuri dezintegrarea este însoțită de apariția corpusculei neutrino. Mezonul miu în opoziție cu mezonul pi dispune de spin, poate fi'deci orientat .După o milionime de secundă și mezonul miu se dezintegrează, transformîndu-se într-un electron de același semn. Dezintegrarea este din nou însoțită de apariția corpusculei neutrino. Ei bine, experiențele au arătat că emisia electronului se face mereu într-o direcție preferențială față de direcția și sensul de notație a mezonului miu : în cazul dezintegrării mezonului miu negativ electronul rezultat este azvîrlit Mr-un sens, iar în cazul mezonului miu pozitiv apare un electron pozitiv azvîrlit însă în sensul opus. Acesta dovedește violarea principiului conservării parității; în cazul valabilității principiului de simetrie ar trebui ca și în cazul dezintegrării mezonilor pi respectiv miu emisia electronilor să se facă deopotrivă în ambele sensuri. Privilegiul unuia din cele două sensuri geometric posibile dovedește preferința naturii pentru varianta stingă a fenomenului față de cea dreaptă. Dezintegrarea mezonului pi negativ, văzută într-o oglindă plană ne proiectează o imagine simetrică în care electronul rezultat este azvîrlit în sens opus; dar această imagine rămîne pur optică. În natură nu există mezoni pi negativi care să azvârle electronii în sens opus. De atunci nenumărate observații au fost efectuate la toate meridianele — observații și experiențe carie dovedesc toate unanim același lucru: principiul simetriei în forma în care și-a găsit aplicație pînă acum în fizica nucleară este violat mereu de fenomenele în care apare particula neutrino.

6

Această corpuseulă **minusculă** este deci rasponzabilă pentru disimetriile observate. Într-un curent obișnuit de electroni corpusculele componente pot avea deopotrivă o orientare dextrogiră și una levogiră. Inșă în orice curent de neutrino nu exista decît particule levogire. Dacă în fața unei oglinzi miraculoase **capabilă** să **transforme**

în obiecte reale imaginea optică pe care o reflectă se așează un electron dotat cu o spiralitate dreaptă în fața lui apare cuasi în carne și oase un electron dotat cu o spiralitate stângă. Inșă un neutrino privind în aceeași oglindă — nu vede nimic. Oglinda miraculoasă este oarbă pentru toate fenomenele în oare intervine neutrino. Particula neutrino este dotată cu o disimetrie congenitală : ea ne permite să stabilim reperul absolut pentru defnirea neconvențională a stângii și a dreptei în cosmos : de acum se numește sting sensul spiralei cu care este prevăzută particula neutrino. Deoarece această infimă particulă face parte din ultimele componente ale materiei, defnirea stângului nu mai este legată de feomenul vital și stîngul poate fi definit de aceea chiar în ipoteza inexistenței vieții. Acad. Lev Landau strălucitul fizician sovietic a demonstrat că din asimetria structurală a particulei rezultă cu necesitate că neutrino are masa în mod riguros egală cu zero. Particula neutri.no nu are deci nici masă nici sarcină electrică (un cuțit fără lamă și fără mîner) dar se înșurubează în substanță după un ghivent levogir. Mezonul pi disipare treptat în metamorfoza nucleară — ca pisica din Chester în Țara Minunilor — lăsînd în urma sa aceste sfredele levogire: particulele neutrino : „Și pisica a dispărut foarte încet începînd cu vîrful cozii și terminînd cu rînjelul său, care a mai plutit în atmosferă puțin și după aceea după ce tot restul s-a dizolvat în neant. Cuidat — se gîndea Alice — pisici fără rînjel am văzut destule, dar rînjel fără pisici..."

7

Imponderabilul rînjel strîmb al particulei neutrino este menit să producă în fizică transformări a căror adâncime și extensiune este comparabilă numai cu prefacerile provocate de apariția teoriei relativității. Academicianul Landau a elaborat cea mai modernă teorie a corpusculei neutrino, cunoscută sub numele de teoria neutrino-lui cu două componente. O serie de feno-

mene răzlețe, pînă acum inexplicabile sau fără o legătură evidentă întje ele au apărut dintr-odată într-o lumină cu totul nouă. Teoria lui Lee și Yang a făcut ca dintr-odată să cadă una din barierele cele mai misterioase, care în concepția științei de cel anorganic: disimetria structurală a elementelor constituente nu este o caracteristică exclusivă a fenomenului vital. Dar asimetria vieții nu este oare și ea o urmare a disimetriei microcosmice? Ar fi desigur nu numai prematur dar de-a dreptul hazardat să se încerce un răspuns definitiv la această întrebare. Totuși, dacă luăm în considerare anumite experiențe recente relatate în numărul din octombrie, 1958, al revistei *Die Naturwissenschaften* trebuie să spunem că această posibilitate nu este deloc exclusă. În urma cristalizării sintetice a substanțelor organice în laborator apar — precum am arătat în articolul precedent — cu aceeași probabilitate ambele variante enantiomorfe dextro și levo. Ei bine, s-a observat că la formarea anumitor, cristale apare mereu, numai una din cele două variante asimetrice — dacă procesul de cristalizare se petrece în prezența radiației beta, — adică dacă intervine un flux electronic asimetric provenit din dezintegrarea nucleelor radioactive. Asimetria particulelor electronice este aici — după părerea cercetătorilor — transmisă, cel puțin parțial, asupra substanței iradiate. Or intervenția unor asemenea radiații, eventual de proveniență cosmică, în procesele sintezei naturale nu este deloc exclusă... Această idee nu i-a fost străină nici lui Pasteur : „Care poate fi natura acestor acțiuni disimetrice" — se întreba marele chimist, cu privire la disimetria fenomenelor vitale. „Eu cred — continua el — că aceste acțiuni sînt de ordin cosmic. Universul este un ansamblu disimetrie și s'înt convin's. că viața, așa cum se manifestă în fața noastră este în dependență funcțională de disimetria universului sau a consecințelor pe care aceasta le atrage după sine".

Experiențele au dovedit deci cu prisosință existența unei disimetrii fundamentale în microcosm. Această disimetrie intervine mereu când apare particula neutrino. Dar experiențe recent efectuate sugerează că disimetria nu este în mod necesar legată de neutrino. La dezintegrarea unor mezoni grei, inușiți fuperoni, s-a constatat violarea principiului simetriei fără apariția particulei neutrino. Împreună cu aceasta a căzut și așa zisul principiu de conservare al parității — denumire dată principiului general al simetriei, adaptat la condițiile microcosmului nuclear. Dar nu a fost oare violat împreună cu acesta și principiul filozofic al simetriei? nu și-a pierdut oare principiul simetriei valabilitatea ei generală, universală? Nu. încă în decembrie 1956, academicianul Landau și independent de el Lee și Yang precum și Salam au arătat că asimetria din microcosmul nuclear nu atrage nicidecum după sine violarea principiului general al simetriei, ci modifică doar concretizarea ei pentru fenomenele nucleare, înlăturarea totală a principiului general al simetriei — preconizată de unii fizicieni imediat după publicarea rezultatelor lui Lee, Yang și Wu vine în contradicție cu știința actuală și duce la consecințe contradictorii. Teoria lui Landau susține că simetria fenomenelor nucleare se restabilește pretutindeni dacă luăm în considerare nu numai elementele pur geometrice ale orientării spațiale, ale spinilității — ci și sarcina electrică a particulelor. Cele două sarcini electrice — deși nu conțin prin esența lor nimic geometric — pot fi considerate simetrice în virtutea identității de structură a relației dintre ele cu relația dintre figurile geometrice simetrice, respectiv cu negația algebrică sau logică.

În fizica nucleară simetria particulelor și a fenomenelor a fost considerată pînă acum numai din punct de vedere al spiralității. Aceasta însemnează o aplicație parțială, trunchiată a principiului general al

simetriei la fenomenele microcosmului nuclear. Aplicarea justă integrală a principiului simetriei necesită o combinație simultană a simetriei spiralității și a simetriei sarcinii electrice. Conform teoriei lui Landau imaginea simetrică totală, veritabilă a unei particule cu sarcină negativă, dotată cu o spirală levogiră nu este aceeași ipartiiculă negativă dotată cu spirală dextrogiră ci o particulă încărcată cu electricitate pozitivă — adică așa numita antiparticulă a particulei date — și dotată cu o spirală dextrogiră. Simetricul unui electron levogir nu este deci un electron dextrogir — ci un pozitron dextrogir; simetricul unui neutrino levogir este un antineutrino dextrogir.

În experiențele lui Telegidi și Ledermann electronul care ia naștere în urma metamorfozei mezonului π negativ este azvârlit mereu în aceeași direcție preferențială ceea ce asociază acestui fenomen o specifică polaritate corespunzătoare unei spirale levogire. Imaginea optică simetrică a acestui fenomen — așa cum apare într-o oglindă plană — este dezintegrarea unui mezon π negativ la sfârșitul căruia apare tot un electron negativ azvârlit însă în sens opus, avînd deci o spiralitate dextrogiră. Ei bine, acest fenomen este necunoscut în natură. Este însă cunoscută metamorfoza mezonului π pozitiv la sfârșitul căruia apare un electron pozitiv dotat cu o spiralitate dextrogiră și conform teoriei lui Landau acesta este adevăratul fenomen simetric al dezintegrării mezonului π negativ. Pentru a obține imaginile simetrice ale fenomenelor nucleare oglinda noastră trebuie să fie cu adevărat miraculoasă: ea trebuie să schimbe nu numai sensul, nu numai orientarea spiralității — o operație de esență pur optică, geometrică — ci trebuie să inverseze și semnul sarcinii electrice a particulelor, trebuie să transforme particulele în antiparticule, atomii în anti-atomii. Imaginiile obținute cu această oglindă vor fi mereu superpozabile realității; ele se vor putea regăsi în stare naturală, sau, cel puțin vor putea fi realizate pe cale artificială. Simetricul nucleului de

Co-60, oare emite un flux de electroni polarizați, dotați cu o spiralitate levogiră nu este un nucleu de Co-60 care emite un flux de electroni dextrogiri ci un nucleu de anticobalt-60 care emite un flux de pozitroni polarizați, dotați cu o spiralitate dextrogiră. Atomul obișnuit de Co-60 este alcătuit dintr-un nucleu cu 27 de protoni (pozitivi) și 33 de neutroni în jurul cărora roiesc 27 de electroni (negativi). În nucleul anticobaltului-60 se găsesc 27 de antiprotomi (negativi): și 33 de antineutroni, iar în jurul nucleului roiesc 27 de pozitroni (electroni pozitivi). Anticobaltul nu este cunoscut pe Pământ însă principial, poate fi produs pe cale artificială în laborator. Acest lucru nu a putut fi înfăptuit pînă acum din cauza dificultăților tehnice uriașe — așa că pe această cale teoria lui Landau încă nu poate fi confirmată. Alte experiențe însă executate pe nuclee orientate de grupul lui Telegdi și recent, la începutul lui 1959, de Alexei Vasilievici Kogan la Leningrad, vin în sprijinul teoriei constituie din antiatomi nu este înfin sistemul nostru solar sau poate chiar în galaxia noastră nu cunoaștem decît una din variantele asimetrice enantiomorfe ale substanței ; aici prezența materiei constituită din antiatomi nu a putut fi încă decelată. Din moment ce existența materiei constituite din antiatomi nu este incompatibilă cu legile naturii, din moment ce, daci existența respectiv producerea ar-

tificială a antimateriei este principial posibilă — -faptul că substanța universului nostru fizic este alcătuită în mod exclusiv, sau cel puțin preponderent, numai din una din cele două variante enantiomorfe posibile ale atomilor, nu infirmă deloc valabilitatea principiului general al simetriei ; este foarte posibil ca această disimetrică să se datoreze unor factori cu caracter pur istoric din evoluția Cosmosului, unor cauze întîmplatoare care au acționat pe parcurs în evoluția și în organizarea Universului actual. Este de asemenea foarte posibil să existe alte sisteme galactice în care să predomine materia constituită din antiatomi.

Natura se contemplă într-o oglindă...
 Polifem — gigantul chior, despre care, uzînd de licența poetică a ficțiunii științifice vom presupune că-și poartă unicul său ochi pe obrazul stîng, se contemplă în Oglinda ce i-a oferit-o Ulisse. Și ce vede? îl vede oare pe același Polifem — doar ou ochiul situat la dreapta ? Nu ! De dincolo clipește cu o strâmbă privire, dextrogiră ou Polifem, ci Anfi-Polifem, un ciclop dextrogir al cărui corp este plămădit din antiatomi, și care — chiar dacă nu are existență istorică sau măcar legendară^ va putea fi cu siguranță, — după depășirea unor dificultăți „minore" de ordin tehnic — produs pe cale sintetică în laborator.

Cronica Literara

„CU UN CEAS MAI DEVREME”
(poeme) de Mihai Beniuc

OV. S. CROHMĂLNICEANCI

„Cu un ceas mai devreme” este un titlu prin excelentă realist-socialist. Maiakovski îl înscria în programul său, când cerea poezilor care și-au legat viața de revoluție, „să se avînte mereu înainte, spre ziua ce vine”, să lupte pentru a cîștiga puterea de devansare a veacului măcar cu această fracțiune de timp.

Formula rezumă o întregă concepție asupra rosturilor artei : a răspunde anticipat „comandei sociale”, a intui prin urmare năzuințele cele mai profunde ale maselor, a ține pentru aceasta pasul cu avangarda „clasei în atac”, -a ajunge la o contopire a muncii poetice cu activitatea revoluționară.

Ideia temerară, pe care o presupune realismul socialist, ideia de a străpunge porțile viitorului și a-i contempla, nu cu sentimentul arbitrariului, ci al certitudinii, domeniile, a fost trivializată adesea de comentarii suficiente. Ea implică însă consecințe tulburătoare pentru practica literară, și ultimul volum de versuri al lui Mihai Beniuc o dovedește pe deplin.

De pildă, o sursă nouă de lirism țîșnește din această atitudine nouă a poetului. Dorind să vadă realizată „cu un ceas mai devreme” lumea de mîine, a cărei reprezentare aproape tangibilă o are, Mihai Beniuc trăiește cu o ascuțime neobișnuită în primul rînd sentimentul înverșunării

violente față de tot ce împiedică încă prezentul să -devină viitor.

Fericirea strălucește în simbolul „cerbului” „cu coarne pline de diamante mari și de rubine”, oprit în splendida lui plenitudine la vadul cunoscut, unde vin să se adape visele-ciute :

*Văd ciutele din jurul Fericirii
Setoase de Izvoarele tubirii*

(„Cerbul fericirii”)

Dar vînătorul-moarte n-a fost răpus încă, setos de sînge el dă tîrcoale pe undeva pe-aproapie, ceea ce-l face pe „codrul”, „înțeleptul”, să „sune” prevenitor din frunziș.

Toamna așează brumă, și primăvara flori peste cuptoarele de la Osviecim și Buchenwald, peste imensul țintirim de cenușă și oase. Dar :

*dă florile sau bruma la o parte
și ai să vezi la chip bătrîna moarte.
O vezi ? Vrea iarăși sînge, jaf și
sînge !*

(„îndemn”)

Apropierea victoriei încordează voința combatantului. În perspectiva luminoasă a socialismului, acțiunile dușmanilor lui se confundă cu un monstruos complot împotriva vieții și bucuriei însăși. Beniuc descoperă astfel o poezie a veghei istorice, la care se simte îndemnat. tocmai de conștiința sa socialistă. Omenirea trebuie și

poate fi ocrotită de un nou măcel ! nici o îngăduință nu trebuie să slăbească pentru aceasta încordarea apărătorilor vieții. „După încetarea focului” se așterne peste tot o liniște ciudată. S-ar părea că un orologiu s-a oprit să mai bată... „Soarele lucește iarăși sus”. *Iși nu mai trebuie să treci Prin sîrme și hîrtoape-n salturi! s-aștepți, simțind fiorii reci Cînd bombe șueră-n înalturi...*” Drumul pare liber, poți să pleci să te plimbi. „Dar simți că vrei doar înapoi! Acasă, repede acasă, /Acasă, fără de război/ La plug, de pildă ori la coasă”. Tendința îmbietoare a repausului trebuie biruită, atîta vreme cît încă „Un negru norls-așterne pe lumina nouă” iar „domnii cei cu două luntrii” nu se știe ce „dreg” la dumnealor acasă. Și poetul scrie avînd reprezentarea simbolică a veghei la care s-a angajat:

*Siringi automatul și-ți închei
Pe trupul slab, mantaua ruptă...
Nu s-a sfîrșit cu anii grei,
Te duci din luptă iar în luptă.*

Oamenii erau obișnuiți în trecut să asocieze dorinței de a cunoaște viitorul un sentiment de teamă pentru surprizele nefericite, pe care acesta li le-ar putea rezerva. Poetul realist-socialist învinge această obișnuință. El scrutează ziua de mîine în spiritul unei mari încrederi, pentru că nu se apropie de ea prin devinație, ci deducînd, prelungind imaginativ sensurile de dezvoltare ale vieții prezente. Și cum slujește revoluția, iar forțele ei transformatoare prefigurează viitorul, acesta nu-i mai apare ca o mască impenetrabilă care ascunde îndărătul ei cine știe ce chip monstruos. Dimpotrivă, înainte strălucește Comuna, „o dungă de aur” se anunță printre neguri, nu departe, „ca o strungă”.

Beniuc zărește chiar „cărarea” de „culoarea coralului”, cărarea care duce spre „grădina fermecată”, unde se pîrguiește, „ca o gutuie”, „Se-o creangă”, „ultimul soare mărș” al poetului. Nici o teamă, prin urmare, doar un sentiment acut de nerăbdare. Nici o nervozitate, dar o dorință aprigă de a face totul ca viitorul să vie

„cu un ceas mai devreme”. De aici și admirabila chemare din „Avînt”, neînduplecată, tenace, stăruitoare:

*Nu mîine, viață dragă, nici poimîine
Cînd fi-vom firmituri de noapte-n
noapte
Noi azi vrem să s-aleagă ce rămîne,
Ca flori deșarte ori ca roade coapte
Din truda noastră--ntruchipată-nfapte
Tn roșii trandafiri și-n albă pine
(„Avînt”):*

E clar deci că perspectiva revoluționară, reprezentarea sensibilă nu numai a realității prezente ci și a celei în devenire, trăirea într-un astfel de plan istoric, luminează într-un mod nou datele existenței imediate. Ca într-o radioscopie, ceea ce se ascunde de obicei vederii curente se lasă detectat. Șovăielile, lașitățile, concesiile, poate altădată neobservate, apar acum net ca vestigii insuportabile ale unui trecut de care lumea socialistă se desprinde fără regrete, cu o severă hotărâre, cu o bărbătească fenmitate :

*E timpul despărțirilor mai mari
De foști prieteni, de idei greșite
Sus pe catarge, aspri marinari
Ai inimii acesteia cumplite!
Lăsăm un țarm cu porturi mucezite
Intrăm cîntînd în vînturile tari,*

*Furtună, ia-ne-n brațe cu putere,
Vom trece peste largile genuni!
Vom șsparge ori ce scoică de tăcere
Pe unde-și caută adăpost minciuni.
Cu țepi cocliți, cu balele de fiere.*

(„Avînt”)

£ interesant la Beniuc, că pînă și aspectele vieții intime se colorează liric sub efectul luptei de a face să triumfe Revoluția „cu un ceas mai devreme”. Sentimentul scurgerii timpului capătă astfel în conștiința poetului o acuitate specială. Lui Beniuc îi pare rău că îmbătrînește, că viața are tenmenul ei fatal. Dar nu mai cochetază cu ideea aceasta ca în alte versuri, ci îi trăiește implicațiile majore, cu o senzație foarte vie a apropierei de vremea

mult visată a Comunei, pe care, poate, nu-i va fi hărăzit totuși să o vadă cu ochii lui. „Ah! și eu nu voi fi acolo”, exclamă poetul reprezentându-și omenirea intrată în adevărata „vîrstă de aur” („Din urmă”). „în ritmul înscris de Hrusciiov/ adaugă ei — în planul de șapte ani, ! Ori poate de două ori atît, I Ce ne mai desparte I De răsăritul Comunei I Cine mi-ar lua-on nume de rău I Dac-aș spune că vreau să ciocnesc un pahar, I Tot peste-un număr de ani previzibil, I Tn Casa Albă I Cu Secretarul Partidului Comunist I Al 'Statelor-Unite din America de Nord?“. Dar constată oftînd : „calea-i înainte mult mai lungă Decît la țel o viață să ne-ajungă („Zorii, Balerine”). De aceea îl interpretează cu invidie pe Matusalem, îndemnîndu-l :

*Hai scoate odată din pungă
Rețeta de viață cea lungă !*

(„Matusalem”):

Regretul după anii duși, înregistrarea semnelor ibătrîneții nu se transformă însă în lamentație și nici în foame horățiană pentru plăcerea fiecărei clipe rămase. Poet militant, ostaș al socialismului, Beniuc soarbe o vigoare nouă, nesecată, din tinerețea veacului. „Zilele” — spune el — „nici două nu-s la țel”, unele „se duc fără apel” *Ide la răsărit către apusl cînd mai pe jos, cînd mai pe sus/ Cu aripi de plumb uneori I Ateori ca petale de flori*. Există, „ziua cu iarbă căruntă”, „ziua dărîmării încete” și ziua, care „ca o fioroasă arătare” / „te sărută pe gură” și buzele țî le face „albe ca o țesătură”. Beniuc se recomandă însă ca „omul zilelor de foc”, în sufletul lui ard „flăcările eterne” ale Revoluției. De aceea, ca la nuntă, în ciuda „hîdei morți”, joacă tinerește „cu steagul proletar în mînă” („Ziua cea bună”). Simbolurile inimii ardente, încălzite de focul veșnic al luptei revine în tot volumul ca o replică tonică de mare autenticitate, la sentimentul întristător pe care-l trezește ideea îrnibătrînirii. „Am rămas — scrie poetul reluînd motivul din „Inima bătrînului Vezuv” — „ca Etna I Cu poalele verzi, palmieri, portocalii Cu zăpezi ce-mi învă-

luie creștetul, I Dar clocotind încă de lavă fierbinte / Și primenind cu santei întinde-rea nopții („Roditorii ani”) Inima lui, explică Beniuc, e „stea vie ce străluce I Și nu e mină-n stare s-o apucef Căci decît iadul arde mult mai tare”.

*Și chiar de-ar pune-o-ntr-un sicriu de plumb
Ca pe-un metal cu miezu-n destrămare
Sub legea energiei nucleare,*

*Nu-i chip s-o facă cineva să piară
Cu tot ce are-ntr-însa ea mai scump
Iubire, tinerețe, primăvară.*

(„Flăcări eterne”).

În sfîrșit, ultimul volum al lui Mihai Beniuc oferă și o imagine a modului cum perspectiva revoluționară a liricii realist-socialiste acționează asupra valențelor cuvîntului. Vorbelor, le e închinat un splendid poem cu titlul sugestiv: „Cuvintele și Lumea Comunistă”. Pe artist îl ohinuie împotrivirea materiei. „Cuvintelor, cuvintelor” — spune el — „ce sărace sînteți cînd vorbiți I De lumea comunistă!” I, „Dogoarea Marii Revoluții/ Trece prin voi ca vilvoarea IDE foc printre ierburi uscate./ Sînteți niște stoluri de păsări j Cu penele arse-n incendiu”.

Pentru poet, vorbele sînt vie. Ele au culoare, asprime, dulceață și parfum. Poartă sarcini electrice, au rădăcini, înfloresc și se usucă. Cuvintele lumii noi, prin însăși noutatea lor — sugerează Beniuc — nu posedă încă bogăția aceasta de însușiri pe care o dau secole de poezie.

Palpitul vieții năvalnice, în transformare revoluționară, transpare doar prin ele:

*Sînteți crăpătură 'din Casa lui Usher
Cînd se despică în două zidul*

Și se străvede, palidă, dincolo luna, — le-o

spune Beniuc

*Sînteți zdrențele de pe trupul Radei,
Țiganca, tînăra, bruna țigancă jucînd
cu pulpele goale.*

*Sînteți gardul spinos
De după care copilul
Ieșit cu bobocii-n livadă
Pîndește soarele-n răsărit
Ca pe-un vițel proaspăt fătat*

*Lins cu limbi de argint
De ziua cea nouă.
Sînteți negura destrămată
Prin care se zărește profilul
Plin de forță și de geometrice frumuseți
Al unui combinat metalurgic.
Sînteți frunzișul ascunzînd în umbră,
Părechea-ndrăgostită;
Sînteți săgeata colorată,
Drumul indicîndu-l din arbor în arbor,
Pe coaja molizilor
Către culmea cea mai înaltă*

(„Cuvintele și Lumea Comunistă”):

Problema atacată are o mare actualitate, pentru că în cadrul ei Beniuc dă o replică strălucită unor teze revizioniste. Nu de mult în revista „Critique” nr. 131/58 Sreten Măriei vorbind de lirica jugoslavă actuală, găsea în lipsa de tradiție artistică a cuvintelor noi pe care le-au impus formele de viață socialistă, o justificare a fugii poeziei de realitățile contemporane și a necesității ei de a recurge la mituri.

În „Les Temps Modernes” Nr. 155 Collette Audry relua ideea încercînd să „explice” prin ea „tăcerea” lui Pasternak.

Beniuc răstoarnă însă modul acesta fals, antimarxist de a pune problema. Într-adevăr, cuvintele sînt sărace cînd se referă la lumea comunistă, dar tocmai pentru că societatea burgheză le-a interzis să vorbească despre visul de aur al omenirii.

„Vai! Ce-au făcut din voi *Sutul și Vestul*” li se adresează cu milă poetul :

*Ați stat după meridianele lor
Ca după grătii de fier,
Cîntecul vostru e tîngă,
Aripile voastre-s ca mîinile-ntinse
La poduri peste-o apă murdară
Ori poate la poarta pustie
A unei biserici...*

Nu fuga de realitate, evaziunea, jocul gratuit cu cuvintele, alchimia formalistă, plutirea amețită, „Pe marea de *Sargassel* A vorbelor crescute fără rost” va îngădui poeziei să biruie acest obstacol, ci curajul de a numi cu toată dragostea „*trecutul de luptă, I Prezentul de muncă I „Lumina de mîine*”; de a cînta cu pasiune realitatea

revoluționară, practic, de a insufla versurilor un puternic spirit de Partid. Sub focul lui, materia verbală oiștigă pulsația vieții. „Ce oare le lipsește cuvintelor / Că nu poți cuprinde/ Această lumină?! Credința ? Tăria, de a convinge j Omul să treacă la fapte ? Forța Exploziei în lanț I Din atomii-ntăritați de căldură ?” — se întreabă Beniuc și conchide cu o extraordinară limpezime : „Cînd prin putregaiuri / Ca rima prin frunze căzute/ Vorbele pipăie /Orbecăind /Lumina cea nouă, I Atît le lipsește : /Partidul! I Printr-însul și numai printr-însul/ Devii contradicție I Pentru neant, nimicoare; / Rană mortală j Cactus cu spinii de foc I în timpul tenebrelor ; /Prăpastie dintre moarte /Și nemurirea colectivă ; Devii ceea ce vine I După sfîrșitul sfîrșitului/ Și-ncepi să fii/ Raza de aur / Luminînd cupola veacului /Cuvintelor voi sînteți o tușă spinoasă I De roșii trandafiri/înfloriți peste noapte!” („Cuvintele și Lumea Comunistă”). Beniuc însuși dă un strălucit exemplu al acestui lucru. În poezia sa sînt aduse cu îndrăzneală nenumărate vorbe din universul nostru socialist, din preocupările lui cele mai acute. „Energia nucleară”, „vulcanii activi din lună”, „Întîiul Mai”, „Comuna muncii”, „verdele” curat al orezăriilor din China Populară, „colhozurile din Kuban”, „Centrala hidroelectrică Lenin de la Bicaz” ; „Capitalul lui Marx”, România fără Hohenzollerni, fără Auschnitt, fără Malaxa, „Dobrogea colectivizată”, „fierul de la Reșița, ori de la Hunedoara”, „Partidul”, „Comunismul”, „eroul proletar”, „Douăștrei August”, „Marele Octombrie”, „turnul Spas-ski”, „Internaționala”, „Șarjele de oțel”, „luna ca o secere”, și „inima ciocan care bate”, „prima astronaută” ; „Zborul astral”, „tunelul suboceanic” pătrund în versurile poetului firesc, împlîntate în solul fertil al sensibilității sale. Imagini de o rară frumusețe și noutate înfloresc din semințele acestea noi. „*Maiakovski, geniu matematic •al cuvîntului*” I A găsit ecuații strălucite să prindă-n jerbe de scînteii Cascada omenirii I Declanșată-n istorie de Lenin”. „Puținul mușchi” „ce-o crește pe sub nea”,

de-asupra monmîntului poetului „I-or paște reni din evul proletar”. Cuvintele limbii noastre sînt „păsări măiastre” așteptate la „țărml Dunării bătrîne” de „delta cu ape bogate”, I „cu nuferi, cu trestii/, Cu forfota primordială a vieții”. Poetul se vrea „rachetă și rampă”, „ce inima-și lansează-n viitor”; „Cîntecele” și le închipuie peste ani „ghiocuri sunătoare”, rămase fără ele pe țărml, „spirale colțuroase tinzînd către-natturi / In unele poate / Raci cu dosul moale/ Se vor ascunde / Lăsînd afară foarfece tăoase, / Temîndu-se de stelele de mare/ Pe altele, însă, I Copiii zburdînd pe nisip I Le vor ridica sclipitoare în zare, I Iar pe una poate o codană I își va apleca ure-

chea/ s-asculte viuetul adine al veșniciei
I In timp ce forfota Comunei, / Din țărml în țărml, I De peste continente, I Va țese cîntecele-i noi, peste talazuri!”

Șovăielile, stridențele sînt rare, ici, colo doar („In Ajun” ; „Plaja” ; „Nova” ; „Pot și eu”...) unde cuvintele scapă de sub puterea magnetică a poetului și rămîn inerte.

Contribuție de seamă ta dezvoltarea liricii noastre realist socialiste, ultimul volum de versuri ai lui Mihai Beniuc, așa cum se vede, nu numai prin data apariției dar și prin mesajul său revoluționar vine în întîmpinarea sărbătoririi a 15 ani de la eliberarea patriei „cu un ceas mai devreme”.

DN EXPERIENȚA A 15 AN DE LITERATURĂ NOUĂ

PROZA „SCURTĂ” ȘI PASIUNEA SCRIITORULUI COMUNIST

Al. OPREA

Intenționat mă opresc în câmpul prozei scurte. Este adevărat că problema pe care vreau s-o discut — a eliberării de sub tirania faptului brut, a potențării datelor realității pentru a exprima cu maximum de expresivitate și ascuțime idealul autorului — cum spunea Lev Tolstoi, „ascuțirea imaginilor”, — este comună întregii literaturi. Am însă sentimentul că în schițe, povestiri și nuvele ea capătă un accent aparte.

În articolele critice se obișnuiește să se spună că genul „scurt” este o școală a măiestriei literare, că ori ce tînăr, aci trebuie să se exerseze, înainte de a trece la roman. Se repetă aceasta atîta, încît rămîi cîteodată cu impresia că nu-i nimic mai ușor în lumea asta pentru un prozator decît să scrie schițe și povestiri, ele constituind domeniul debutanților cumînți ori al autorilor condamnați din pricina unor infirmități de talent să rămînă la o astfel de treaptă „primară” a literaturii, anticameră a adevăratei proze epice. Dar, după cum talentele de romancieri se nasc și nu se fac, tot astfel și talentele autorilor de proză scurtă. Caragiale n-a scris „momentele” și nuvelele sale, ca un exercițiu pe care și l-a impus pentru a-și perfecționa mijloacele artistice, ci pentru că aceste forme epice se potriveau naturii talentului său și cu ceea ce marele scriitor socotea că vrea să spună. Criticii nu prididesc să compătimizească munca anevoioasă, trud-

nică a romancierilor. Rareori se opresc însă asupra dificultăților de creație pe care le presupune „genul scurt”. Astfel din desfășurarea largă a subiectului unui roman, din intersectarea destinului a numeroase personaje se încheagă cu relativ mai multă ușurință semnificația social-politică a evenimentelor înfățișate. Autorii de proză scurtă trebuie însă, ca printr-o singură întîmplare sau cîteva incidente să fixeze cadrul unei întregi societăți. O operație destul de dificilă în care cea mai mică neclaritate ideologică îl poate duce pe prozator la denaturarea realității. Nu din întîmplare manifestările nocive ale ideologiei burgheze au apărut la noi de fiecare dată mai întîi în lucrările scurte și, trebuie adăugat, cu cea mai mare virulență.

În schimb, schițele și povestirile constituie speciile prin excelență receptive la ceea ce este mai nou în problematica vieții contemporane, ele fiind avangarda prozei realist-socialiste în oglindirea aspectelor inedite din țealitatea în plină transformare revoluționară. De aceea nu cred să exagerez spunînd că și după nivelul sau abundența prozei scurte se poate aprecia combativitatea unei literaturi, legătura ei directă cu actualitatea, întrucît a scrie schițe, povestiri și nuvele, în zilele noastre, este și o chestiune de ordin politic. E vorba de pasiunea partinică cu care autorul realist-socialist intervine în lupta pentru construi-

rea socialismului, răspunzând problemelor celor mai importante și mai de actualitate, problemelor la ordinea zilei.

Proza scurtă are capacitatea de a răspunde prompt, cu rezeziune noilor fenomene din viață și — datorită formei sale accesibile — de a acționa fulgerător asupra conștiinței cititorului. Lenin îi scria astfel lui M. Gorki, în 1911, țugându-l să colaboreze la noul ziar al partidului: **„Ar fi bine să avem proclamații revoluționare în genul povestirilor din Zvezda”**. (Lenin se referă la mai multe povestiri ale lui Gorki din seria „Povestiri din Italia”, publicate în diverse numere din Zvezda). Și într-adevăr, micile bucăți literare ale marelui scriitor proletar — și oare ipoeumul în proză **Cîntecul albatrosului** nu se încadrează în „genul scurt”? — aveau valoarea unor proclamații revoluționare și erau popularizate în Rusia odată cu materialul de propagandă al partidului.

De aceea a discuta problemele prozei scurte din cei 15 ani de literatură nouă înseamnă a discuta despre modul în care scriitorul realist-socialist prinde în câteva momente semnificația proceselor majore ale actualității, înseamnă a discuta despre pasiunea revoluționară cu care el ajută în viață victoria forțelor socialiste, într-un cuvânt: a discuta despre spiritul lui de partid.

•

NU descopăr nici o Americă spunând că povestirea scurtă și nuvela — în forma ei clasică, deoarece în zilele noastre deseori sub această titulatură se ascund romane concentrate — s-au dezvoltat și au cunoscut vremea lor de glorie în anii de dinaintea primului război mondial. Sub pana unui Slavici, Creangă, Delavrancea. Caragiale, s-au creat atunci modelele acestor forme epice. Intre cele două războaie mondiale zeul prozei devine romanul, care întuneacă nu numai prestigiul speciilor înrudite cu el dar și al altor genuri literare, — este regele neîncoronat al literaturii în fața căruia toți se apleacă cu vene-

rație. Discutându-se fenomenul eclipsării, în această perioadă, a nuvelei și a povestirii scurte, se dă îndeobște următoarea explicație: odată cu maturizarea întregii literaturi românești, și proza atinge stadiul suprem, romanul, prin care se poate zugrăvi tabloul amplu și complicat al societății. Dar explicația mi se pare că stă și în altceva. Se știe că literatura dintre cele două războaie mondiale a fost arena unor lupte înverșunate între realism și anti-realism. Romanul s-a constituit ca o redută a realismului — însăși existența sa fiind legată de oglindirea complexă a vieții sociale. În schimb, nuvela și povestirea scurtă erau mult mai expuse atacurilor ideologiei burgheze, ele au cedat cu mai multă ușurință în fața psihologismului și naturalismului. De aici, lipsa unui răsunet puternic al acestor specii literare în conștiința cititorilor. Desigur aceste afirmații nu trebuie absolutizate. La această dată întâlnim și expresii superioare ale genului scurt. Bunăoară la Sadoveanu, la Rebreanu — dar, se cunoaște realismul lor viguros —, ori la Sania — dar se cunoaște concepția sa revoluționară despre lume.

După 23 August, alături de roman, care rămîne o treaptă a epicii definitiv cucerită, au cunoscut o nemaipomenită înflorire schițele, povestirile și nuvelele. Această reînviore a speciilor scurte, trebuie s-o punem în legătură cu integrarea activă a scriitorilor în lupta revoluționară a maselor, cu modificările produse în viața lor artistică de însușirea ideologiei clasei muncitoare. Schițele, povestirile, nuvelele, se asată forme literare care exprimă în modul cel mai direct idealul militant al scriitorilor, forme în stare să reflecte cu promptitudine transformările de toate ordinele din țara noastră. O scurtă trecere în revistă va întări aceste afirmații.

Oare primele mlădițe ale noii conștiințe socialiste printre muncitorii din fabrici, primele momente înfățișînd o atitudine radical schimbată față de muncă, n-au fost

surprinse în acei ani în bucăți de proză semnate de scriitori maturi, ca Nagy Istvan, Ion Călugăru, de tineri ca Petru Vintilă și Ștefan Gheorghiu („Face cît o victorie”, „Măseaua stricată”, „Rotița”) ? Și nu aspecte esențiale din procesul transformării clasei noastre muncitoare în clasă conducătoare prin înfrîngerea influenței mediilor neproletare, oglindește „Munca de jos” a lui Eugen Barbu ? „Derbedeii” de Nicuță Tănase, unele dintre schițele lui Remus Luca — precum „Miron Ianoș” — și ale lui Francisc Munteanu, ori povestirile lui Dumitru Ignea și Mircea Șerbănescu ? S-au înființat primele gospodării colective și au apărut : schița lui V. Em Galan „Caiul lui Moș Eftimie” și nuvela „Nopțile din Iunie” de Petru Dumitriu. Cu studiul fenomenelor noi din lumea satelor se ocupau, în acei ani, schițele și povestirile lui Ion Istrati și Aurel Mihale. Prefacele fundamentale petrecute în mentalitatea țărănimii noastre au constituit sursa poetică pentru nuvele de la „Desfășurarea” lui Marin Preda, la „Lenta” lui Francisc Munteanu și „Ana Nucului” de Remus Luca. Trebuie neapărat să amintim și contribuția unui detașament numeros de prozatori tineri care aduc aspecte inedite din viața nouă a țărănimii. Dintre aceștia cităm : Siito Andras, Dumitru Mircea, Dumitru Radu Popescu, Alecu Ivan Ghilia, Eugen Mândrie, Ștefan Luca, Vasile Rebreanu, etc. Și nu prin schițe și povestiri scurte au luat atitudine scriitorii noștri față de diferitele fenomene negative din realitate, demascînd cu minie revoluționară tot ceea ce se opunea construcției socialiste ? Omorîrea lui Lazăr Cernescu de către bandele teroriste din Banat, a determinat apariția nuvelei „O vînătoare de lupi”. Despre aceeași activitate criminală a elementelor capitaliste de la sate contra puterii noastre populare au scris V. Em. Galan în „Putregaiul așa cum este” și Mihai Beniuc în „Hada iui Vîrnăv”. Mijloacele folosite de către fostele clase exploatare pentru a submina și compromite conducerea muncitoarească a uzinelor și fabricilor au fost denunțate de nuvela lui Ieronim Șerbu „Vitelul de aur” și de povestirile lui Nagy

Istvan. După cum birocratismul este ținta satirei lui Sergiu Fărcășan în „Direcțiunea hîrtilor”, a unora dintre schițele lui Siito Andras, ori a cunoscutelor schițe și foiletoane satirice ale lui T. Mazilu și Ștefan Luca.

După cîte se observă din această succintă înșirare de titluri și autori, schițele, povestirile și nuvelele au constituit în permanență întiiul eșalon al prozei noastre realist-socialiste, sprijinind activ lupta poporului pentru socialism.

Proza scurtă — în condițiile dezvoltării întregii noastre literaturi — a trecut printr-un proces de maturizare. Nu mă refer numai la latura expresiei artistice — prin modul strict în care sînt scrise, multe nuvele și schițe contemporane pot să figureze cu cinste în cea mai exigentă antologie a prozei romînești. Este vorba însă de înaltul nivel al generalizării ideologice-estetice, realizată cu mijloace specifice genului. Povestitorii și nuveliștii depășesc stadiul simplelor relatări de întîmplări din realitate în manieră reportericească — tendință care a constituit o reală piedică în perioada de început a literaturii noastre —, trec dincolo de ceea ce cunosc nemijlocit către legile vieții sociale, creînd acele situații care exprimă cu pregnanță conținutul epocii contemporane. Concepția mioapă după care într-un spațiu scurt nu se poate cuprinde un bogat conținut de idei, și-a dovedit pe deplin șubrezenia.

În cele ce urmează ne vom opri mai detaliat asupra eitorva exemple. Să discutăm de pildă schița lui Remus Luca „Marama”. Rezumată la schema ei epică, schița pare amenințată de pericolul banalității : o țărancă, devenind colectivistă, își cumpără, din primul avans al gospodăriei, o maramă. Dar autorul dezvăluie substanța omenească, plină de semnificații, a unui atare fapt obișnuit.

La un moment dat analizîndu-și bucuria intensă pe care o simte, chiar eroina declară : **„Ce-i aia o maramă? Te-ncălzește și te-mpodobește; te bucuri de ea. Poți să și uiți de ea, dacă n-ai... Nu pentru maramă”**. Da, nu-i vorba de maramă, ci de

altceva, de toată viața ei din trecut, plină de umilinți și de năzuinți strivite.

Raveca avea cincisprezece ani când și-a dorit o asemenea maramă ca aceea care împodobește chipul de slută al fetii stăpînilor ei. Marama a ajuns cu timpul un simbol al unei întregi existențe osîndite la renunțări și umilite. Putința de a-și cumpăra în sfîrșit un lucru atît de neînsemnat și atît de dorit, marchează începutul altei vieți. Raveca are sentimentul că s-a născut a doua oară. De aceea primul ei gînd este să se ducă, îmbrăcată cu noile vestimente, la Domnița, fata Bitului, fostul ei stăpîn. Dan își dă seama că gestul ar fi zadarnic, deoarece „**invidia Biței n-ar plăti nici un mugurel din pădurea de amar și durere a anilor de sărăcie**”.

Există în această schiță un anumit patos liric, o anume poezie discretă care învăluie monologul lăuntric al eroinei. Deși nu mai are anii tinereții — părul ei bălan s-a făcut ca cenușa și numai căutătura trufașă a ochilor albaștri mai amintește frumusețea de altădată — simte dorința de a se găti și de a se plimba prin sat. Dar la colectivă nu-i nici o ședință și la cooperativă nimeni n-ar băga-o în seamă, toți fiind ocupați cu cumpărăturile. Sfîrșitul schiței o arată așteptîndu-și bărbatul pe o cărăruie stîngheră, ca-n anii lor dinții, strîngîndu-și, surfîzînd tulburată, la piept marama. În zilele noastre oamenii simpli, trăind într-o societate în care pot să-și vadă împlinirea visurilor, reîntinerească sufletește: iată ce gînduri profunde prilejuiește o întîmplare în aparență comună.

Să dăm un alt exemplu : nuvela lui Marin Preda „Ferestre întunecate”. Au fost recenzii care au redus această nuvelă la scenele de bătaie dintre țaranul sărac, Vasile, și verii săi bogățani, o dată cu primele acțiuni pentru înființarea gospodăriei colective. De altfel Marin Preda arată că și unul dintre personaje — activista de U.T.M. — își explică, la început, în mod superficial, drama lui Vasile. După ea lucrurile ar sta astfel : verii lui Vasile, la care acesta a slugărit, îl amenință că dacă se va înscrie în colectivă îl vor da afară din bordeiul clădit pe pămîntul lor. Iată

de ce Vasile n-a venit la ședința comitetului de inițiativă. Dar situația e mai complicată. Eroul știe că asemenea amenințări n-au nici un temei, legile statului nostru ocrotindu-l pe el. Alta e problema : Vasile se mai află încă sub stăpînirea vechii temeri față de rudele sale bogate.

Autorul sugerează acest fapt de la început prin simbolul ferestrei întunecate din casa mare de piatră care terorizează bordeiul amărît de alături. (Fetița lui Vasile țipă speriată în somn vorbind de fereastră). Criza izbucnește atunci cînd verii îi fac o vizită lui Vasile, îl amenință și-i lovesc nevasta.

Privit în sine, incidentul n-are cine știe ce gravitate teribilă. Cum zice și Vasile, căutînd să înțeleagă torentul sălbatic de sentimente din sufletul său : sînt atîtea exemple în sat cînd rudele s-au luat la bătaie și-apoi s-au împăcat. Dar gestul palmuirii nevastii capătă în conștiința eroului proporțiile unei catastrofe ireparabile, deoarece tinde să perpetueze viața de umilinți și înjosiri de ieri. Vasile aște coșmaruri în care se vede călărit de verii săi, care-i freacă gura cu o gresie. Treaz, își imaginează tot felul de situații în care se răzbună, bătîndu-i. Dar nu e mulțumit, ar vrea să-i facă pe aceștia să simtă toate înjosirile la care a fost supus cu ani în urmă. Sînt pagini de admirabilă analiză psihologică, în care Marin Preda arată cum din zvîrcolirile obscure ale conștiinței eroului iese la iveală gîndirea sa politică lucidă. Prima reacție a lui Vasile este aceea a unei răzbunări personale, anarhice. Ascultă cu indiferență discursul activistei de U.T.M. despre lupta unită a oamenilor, etc. Activista reține privirile lui „iraționale”. (Vasile, ca și alți eroi ai lui Marin Preda, este o ființă cu ascunse dar foarte mari candori sufletești. El visează omenie, cît mai multă omenie în relațiile cu cei din jur. Și, la început, își închipuie că poate să-și întocmească noua viață fără a intra în conflict cu verii săi, pe care îngăduitor, pare să-i fi iertat. Această lipsă de combativitate explică faptul că pînă acum foștii stăpîni continuă să aibă un anume ascendent moral asupra sa.) Dar cînd Vasile,

după zile de zăbucium dureros, îi așine calea vărului său și-l doboară la pământ, apoi **cu** o liniște teribilă scoate cuțitul și-l invită pe adversar să tacă la fel urmărind cu lăcomie groaza acestuia, are un șoc. Este cuprins de mînie și dispreț. Dispreț față de dușman dar și mînie față de sine însuși, față de frămîntările sale inutile și ridicole, față de opacitatea sa, de a nu fi înțeles că în zilele noastre, lipsiți de forța lor economică, chiaburii nu mai sînt niște căpcauni atotputernici cum se obișnuise să-i vadă. Și încă ceva : analizîndu-și simțămintele, eroul descoperă cu uimire că astăzi : **„ca să rămii cu sufletul nepătat, trebuie să înveți să fii hotărît și necruțător”**. Această combativitate de clasă îți dă posibilitatea de a avea o privire adevărată asupra lucrurilor, îți alungă vechile temeri, îți întărește conștiința. Desigur nu în toate satele noastre au loc asemenea procese sinuoase sufletești ca acel prin care trece Vasile Bodescu, dar tocmai această situație specială, subliniază cu forță fenomenul eliberării definitive a țărănimii sărace de sub influența bogătanilor și integrarea conștientă în noua lume a cărei lege morală de bază este dezvoltarea personalității omului simplu.

După cîte arată analiza de pînă acum, cele două creații nu se mulțumesc să copieze diferitele detalii de suprafață ci pătrund în adîncul proceselor social-umane produse în viața oamenilor de transformările socialiste. Atît Marin Preda cît și Remus Luca întreprind o operație deselectare a datelor realității, în lumina idealului lor politic, oprindu-se asupra acelor situații și acelor conflicte care relevă din plin și cu ascuțime un mesaj social revoluționar. Imaginile scrierilor lor nu sînt compuse oricum, ci în funcție de crezul lor estetic-ideologic.

De ce insist asupra acestei idei ? Deoarece, după cum se știe, în jurul problemei idealului social al scriitorului au circulat și circulă multe erezii ale criticii estetizante care-și transmit ecurile pînă în zilele noastre, în diferite variante ale revizionismului. Pornind de la constatarea justă a evoluției

prozei romînești de la un lirism parazit la obiectivarea epică, Eugen Lovinescu întreprindea elogiul prozatorului imparțial, total indiferent față de destinele pe care le înfățișează. Pe Liviu Rebreanu îl fixează în următoarea formulă: **„are aceeași nepăsare ca nepăsarea însăși a naturii față de fenomenele biologice”**. Explicația unor asemenea teorii o aflăm în altă parte, cînd caracterizînd așa-zisa literatură semănătoristă ardeleană, Eugen Lovinescu scrie: **„Condițiile vieții politice i-au mai impus sămănătorismului ardelean (ca și întregii literaturi ardelenesti) și o atitudine de luptă... și o tendință de moralizare, de îmbărbătare, necesară luptei naționale, care o împiedică în evoluția ei spre obiectivare”**. Superioritatea lui Rebreanu stă în **„eliberarea și de condițiunea etică în care naufragiasse întreaga literatură ardeleană și în creația pur obiectivă, dictată numai de legile interioare ale creației”**. Iată deci că teoria impasibilității și imparțialității scriitorului nu este altceva decît aplicarea vestitei și falsei idei a autonomiei esteticului. Scriitorul trebuie să se claustreze în sfera esteticului pur, ori ce atingere cu morala, cu politica, înseamnă un atentat la evoluția spre obiectivare, la creația „pur obiectivă”.

Se cunoaște însă cu cîtă mînie s-au ridicat reprezentanții criticii democratice împotriva unor asemenea aserțiuni care înjoseau rolul creatorului, coborîndu-l la nivelul ființelor acefale, deoarece îl obligau să zugrăvească realitatea fără să gîndească, fără să-și exprime ceva din calitatea sa de individ social. Astfel Ibrăileanu cerea scriitorului să aibă un punct de vedere precis față de fenomenele de viață pe care le descrie, argumentînd că acest fapt are importanță și pe planul exclusiv al formei, deoarece o creație care păcătuiește în a adula ceea ce e urît, meschin, imoral, distruge și emoția estetică. Cu și mai mare precizie, în altă parte, Ibrăileanu, — dovedind că este imposibil ca un artist să nu-și imprime în opera sa convingerile intime cetățenești, — arată că repulsia esteților față de idealu-

rite creatorilor, înseamnă nu repulsia față de orice fel de ideal ci repulsia față de un ideal progresist. Dar să reproducem cuvintele sale dintr-o polemică cu un minor sacerdot al „artei pure” : „Dar dl. Rîmnicianu va rămîne așa întotdeauna, fiindcă dacă ar admite că criticul trebuie să se pună din punctul de vedere cel mai ideal, atunci, neîndrăznind să apere idealuri imorale sau mai ales reacționare, ar trebui să apere idealuri umanitare și în domnia-sa este o repugnantă înăscută și instinctivă împotriva acestor idealuri. Întotdeauna reacționarii au luptat împotriva idealurilor în artă, prin idealuri înțelegînd pe cele generoase”.

Sînt idei pe care estetica realismului-socialist le preia, ridicîndu-le pe o treaptă calitativ nouă, în principiul spiritului de partid. Adversarii noștrii ideologi nu ostesc, referindu-se la acest principiu, să calomnieze arta și literatura socialistă, acuzîndu-le că nu reflectă în mod „obiectiv” viața, ci cu părtinire, așa cum ar dori programul metodei lor de creație. Nu mai este pentru nimeni un secret goliciunea intelectuală a acelor care, conștient sau nu, sînt slujitorii ideologici ai burgheziei. Estetica marxist-leninistă este ostilă prin esența ei oricăror forme de subiectivism, încă în „Conținutul economic al narodnicismului,” Lenin dovedea că „materialismul implică, ca să zicem așa, spiritul partinic”, „materialismul dezvăluie contradicțiile de clasă și implicit își precizează punctul de vedere”. Cu alte cuvinte tendința autorului realist-socialist nu este ceva pur subiectiv, impus arbitrar în sfera operelor de artă, ci rezultă din însăși zugrăvirea veridică a direcției în care se dezvoltă fenomenele vieții. Aș vrea să mă opresc mai mult asupra acestor teze. Lenin demonstrează anume că autorului care are o atitudine obiectivistă în fața realității i se îngustează câmpul de observație. Acest autor ajunge să se oprească la aspectele de suprafață ; demonstrând necesitatea unui șir de fapte, el se ploconește în fața lor, se transformă în apologet, le fetișizează. Cu totul altfel stau lucrurile în cazul autorului angajat. Situîndu-se fățiș pe punctul de

vedere al clasei revoluționare, el vede iri-comparabil mai mult, nu se mulțumește să constate necesitatea cutărui sau cutărui proces, ci „lămurește ce anume formație social-economică dă conținutul acestor procese, oare clasă anume determină această necesitate”. De aici concluzia : obiectivitatea autorului angajat este „mai consecventă și mai adîncă”.

De ce am întreprins această divagație de ordin istorico-teoretic ? Deoarece într-o anumită perioadă, ca un efect al presiunii ideologiei burgheze, în lumea cîtorva tineri scriitori s-au vînturat teorii obiectiviste ale căror rezultate nefaste luminează cu claritate ideea că numai atitudinea militantă este favorabilă zugrăvirii adevărate a realității în toate dimensiunile ei social-morale. Bunăoară, s-a făcut multă zarvă în jurul valorii faptului nud. Punctul de pornire îl constituia căutarea unei pretinse obiectivități, prin prezentarea vieții — chipurile — „așa cum este”. Ridicîndu-se cu înverșunare împotriva a tot ceea ce li se părea dulcegărie, înfrumusețare, ei țipau că vor să spună „adevărul integral”. Și iată programul lor estetic : pentru ca autorii să nu „aranjeze” cu nimic realitatea, trebuie descrise numai faptele. Să le arătăm așa cum sînt, fără nici o tendință de prelucrare. Să vorbească singure, realizînd astfel maxima obiectivitate. (Am arătat mai sus identitatea ideilor lovinesciene cu astfel de ambiții către impasibilitate și imparțialitate). Acționează aici și o anumită fascinație a dogmelor modernismului: ești modern dacă folosești ca procedeu artistic stilul de proces-verbal ș. a. În cazul schițelor și povestirilor, aceste teorii luau forme și mai violente, pretinzîndu-se că genul scurt ar fi obligat, prin legile lui specifice, să redea numai faptul nud. Desigur, nu încapă discuție, pot fi creații valoroase și cele catje, în aparență, nu fac altceva decît să fixeze instantanee din viață. Cu o condiție: ca procedeu să nu afecteze principiul generalizării de ordin ideologic. Dar așa cum s-a dovedit, dincolo de atacuri juste contra didacticismului, aceste concepții erau viciate de o viziune tipic naturalistă. Scriitorii deveneau simpli

observatori care înregistrau birocratic faptele și nu militanți care pe baza experienței lor sociale bogate transformă anecdoticul în sinteze ideologico-artistice. Cineva a demonstrat într-un amplu studiu că deosebirea dintre „a observa” și „a trăi” imaterialul faptic, reflectă diferența dintre două moduri opuse în atitudinea față de realitate. Marx și Engels au făcut elogiul oamenilor Renașterii care participau cu pasiune la frământările veacului, unii cu sabia, alții cu condeiul, câțiva și cu una și cu alta, căpătînd cunoscuta amploare spirituală și integritate de caracter. Așa explică Engels că acești „titani ca gîndire și sentiment”, n-au devenit sclavii diviziunii capitaliste a muncii, ci au realizat opere cu semnificații universale. Observația se poate extinde și asupra marilor realiști, Stendhal, Balzac, Tolstoi, Goethe. Aceștia au trăit activ procesele crizei prin care trecea societatea lor.

Ilya Ehrenburg într-un interviu dat „Contemporanului” — vezi cartea lui Victor Vîntu „La masa de lucru” — oprindu-se tocmai asupra problemei de a „asista” în fața fenomenelor realității ori de a te integra activ în desfășurarea lor dinamică, discuta o afirmație a lui Flaubert care spunea odată că dacă vrei să scrii despre vin, iubire și bărbăție, atunci nici să nu bei vin, nici să nu iubești, nici să nu fii soldat. **Dar iată că Stendhal — spune Ehrenburg — a și băut, a și iubit, și a fost și soldat! Iar aceasta nu l-a împiedicat, ba dimpotrivă, să scrie minunat despre vin, dragoste și bărbăție. Este, cum s-a spus, una din „lecțiile” lui Stendhal.** Este interesant să ne referim pe scurt la condițiile social-istorice care au favorizat apariția teoriei „indiferenței” creatorului. Astfel scriitorii de după perioada capitalismului „constituit” din apus, n-au mai trăit activ viața societății, ca un semn de dispreț și dezgust față de regimul politic și social al timpului lor. Negăsind însă drumul către acele forțe sociale importante care luptau împotriva burgheziei, protestul lor a fost steril. Ei au devenit niște simpli observatori critici ai societății capitaliste, ceea ce le-a sărăcit incontestabil bagajul

de impresii și observații. Ei au ajuns să se supună docil legilor diviziunii capitaliste a muncii, legi care impuneau izolarea și opoziția între diferitele forme ale activității umane. Au devenit „numai” scriitori, izolați în preocupări strict tehnice de atelier. De aceea nu mai găsim, decît la cei mai talentați dintre ei, și cu prețul a dureroase eforturi, interes pentru problemele majore ale vieții sociale. La această stare de fapt, s-a adăugat și reflexul ideologic al intereselor clasei burgheze care nu putea decît să agreieze irosirea diferitelor capacități creatoare în variate exerciții decadente, formaliste, ori naturaliste. Pentru că alegerea unuia dintre aceste două unghiuri optice : al observatorului ori al luptătorului, are o importanță vitală față de ceea ce vede și ceea ce zugrăvește un creator, în opera sa. Scriitorul care nu tinde să fie numai scriitor, care nu studiază realitatea numai cu scopul profesional de a o descrie, ci scrie opere literare sub presiunea experienței sale de viață, căpătată prin participarea la marile lupte sociale ale timpului său, are posibilitatea să pătrundă în adîncul fenomenelor vii din societate. Și iată de ce. Practica multilaterală provoacă o adevărată dragoste față de viață și față de oameni. Fără această iubire față de viață și față de oameni, fără această iubire care include în mod necesar ura împotriva a tot ceea ce atentează la valoarea demnității umane, nu poate lua naștere o mare literatură realistă. Asemenea ură și iubire complementare deschid scriitorului orizontul către bogăția relațiilor umane din realitate. Scriitorul „observator” se caracterizează însă prin sărăcia fondului său de simțăminte, printr-o anume uscăciune sufletească, prin blazare și sterilitate. Neaflîndu-se în contact direct cu marile probleme sociale, așa cum spunea Ilya Ehrenburg în interviul citat, el nu „privește viața dinlăuntru” și nu izbuteste să perceapă legăturile complexe ale dinamicii sociale și nici să înfățișeze ceea ce constituie poezia interioară a vieții. De cele mai multe ori scriitorul „observator” se oprește la aspectul de suprafață sau la convulsiile pur individuale ale eului său bicisnic; este

sterp sufletește, deoarece numai în lupta socială se îmbogățește și subiectivitatea individului. Leonid Andreev, un înzestrat dar sterp analist, îl întreba cu neascunsă invidie pe scriitorul militant Gorki cum face de găsește atîția oameni interesanți în realitate, atîtea subiecte atractive și originale. Răspunsul este însă destul de simplu. În zilele noastre nu se poate concepe un creator realist-socialist care să fie doar „observator”, care să nu intervină prin creația sa în rezolvarea problemelor de viață ale contemporanilor. Situația pe poziția de luptă a clasei muncitoare, însușirea filozofiei și eticii marxist-leniniste, dă scriitorului o justă perspectivă asupra fenomenelor realității, îi dă măsura judecării faptelor, posibilitatea de a aprecia ceea ce e cu adevărat mare și ceea ce e mic, ceea ce e tragic și ceea ce e comic, ceea ce e poetic și ceea ce e trivial. Pasiunea revoluționară cu care dă verdictul asupra oamenilor și actelor lor îi îmbogățește și subiectivitatea, încît în cărțile scriitorilor realiști socialiști, ceea ce e uman devine politic și ceea ce e politic e și uman.

Că poziția de observator duce cu necesitate implacabilă la sărăcirea creației, o putem dovedi cu unele exemple luate de la acei tineri scriitori care, în perioada arătată, s-au dovedit fermecați de „fata morgana” modernismului. De pildă, schița „Mama” de Radu Cosașu. Ideea în forma ei generală putea constitui obiectul unei creații interesante : o femeie pleacă din țara noastră și, după mulți ani de peregrinări prin occident, se reîntoarce, găsind în munca de aici împlinirea sufletească. Dar autorul este urmărit de groaza ca nu cumva să dea impresia că vrea să demonstreze ceva. De aceea neîncetat o forțează pe eroină să nu dea față cu marile probleme social-politice din societatea noastră și care ar fi putut puncta evoluția ei morală. De-altminteri, dacă nu s-aț indica anii cînd au loc peripeziile, ori dacă n-ar exista referințe la evenimentele celui de al doilea război mondial, nici n-am ști că este vorba de reîntoarcerea eroinei în lumea noastră de azi. Această insuficiență de

conținut are urmări directe și asupra formei. Lipsind o confruntare cu practica socială, singura în stare să diferențieze ce este esențial de ce este accidental, subiectul e lipsit de relief, ca într-o hartă în care s-ar indica cu aceleași semne topografice și munții și cîmpiile. „Mama” este o suită de tablouri statice care toate la un loc nu pot alcătui ceea ce se cheamă o schiță. Dimpotrivă. Stilizînd detalii minore, „Mama” îți lasă senzația de ceva „făcut”, de virtuozitate fără conținut. Evident că o asemenea viziune aplicată situațiilor contradictorii din realitatea construcției socialiste, unde se înfruntau, în forme complexe, noul cu vechiul, trebuia să ducă la concluzii defetiste, negativiste. Și în presă au fost criticate o seamă de schițe care datorită poziției autorilor lor de „observatori”, treceau alături de marele adevăr al vieții, concentrîndu-și toată atenția asupra unor aspecte negative descrise în forma lor statică. Dintre acestea fac parte și unele povestiri ale lui Nicolae Ție, „Decorația”, „Căruciorul” și „Un om invidiat”, dominate de o atmosferă lîncedă, pesimistă. De exemplu, în „Un om invidiat”, se vorbește despre invidia unui muncitor petrolist față de un inginer pe care-l crede că ar „crăpa de mulțumit ce e”, deoarece din simplu muncitor a ajuns inginer și, deși urît, are o soție frumoasă. Autorul va dovedi că amîndoi eroii sînt egali de nefericiți — inginerul, părăsit de nevastă, fiind mistuit și el de gîndul, că este imposibil să-și poată realiza o fericire personală.

* Dramele individuale ale eroilor sînt izolate de frămîntările social-politice ale realității înconjurătoare. Te izbește caracterul închis al lumii lor sufletești, unde nu pătrunde nici un gînd social important. Dimpotrivă, muncitorul Spirea are ieșiri de un individualism feroce, caracteristic micii-burghezii. „De ce mi s-a întîmplat tocmai mie ?” îl apostrofează el pe inginer. „De ce te-au trimis tocmai pe tine la institut ?... Știi bine că și eu puteam să fiu inginer”. Și celălalt personaj, inginerul, propovăduiește o filozofie de om slab, bicisnic, sfătuindu-l să se refugieze în lumea „nimicu-

rilor". „Nici nu bănuiești ce bine-i să mergi, să tot mergi și să taci, gîndrîndu-te la nimicuri. Doamne cît a crescut noroiul de azi dimineată. Trece peste bocanci. Așa ceva n-am mai pomenit. Și să ți se pară că ai făcut o descoperire extraordinară. Crede-mă, e plăcut — și sînt bucurii la care nu trebuie să renunțăm". Autorul parcă vrea să ne spună: viața nu-i așa cum o arată scriitorii idiliști, ci teribil de obișnuită, de cenușie. El ajunge însă să polemizeze nu cu idilismul ci cu ideea că realitatea noastră se află în radicale transformări revoluționare. Spirea declară la un moment dat că toți oamenii cînd sînt mulțumiți, „tot ce fac e numai pentru a-i umili pe ceilalți". „El — Spirea n.n. — numai de umilinți o să aibă parte de aici înainte". Părere a cărei falsitate cu pretenții de generalizare aplicate societății noastre, firește că nu mai e nevoie s-o dovedim.

Cu totul altfel de trăsături are nuvela „Șantier", unde Ție a reușit să înfrîngă influențele mic-burgheze în atitudinea sa față de realitate — pentru că în zilele noastre aceasta e rădăcina socială a poziției de „observator". „Șantier" repetă într-un anume fel fabula povestirii „Un om invidiat". Și aici eroul principal nu e fericit în dragoste. Ilie s-a despărțit de Irina, fata pe care o iubea și cu care voia să se căsătorească, deoarece aceasta, din prejudecăți mic-burgheze, a refuzat să-l urmeze pe șantierele naționale pretextînd că nu va avea vreme să-și termine studiile. Prietenul lui Ilie, Dumitrache, iubește și el fără speranță aceeași fată. În ceea ce privește pe Irina, aceasta trece prin drame și mai mari. Departe de Ilie pe care-l iubea, acceptă curtea unui contabil care îi oferea tot felul de cadouri costisitoare și este arestat pentru delapidare, cu cîteva zile înainte a căsătoriei lor. Datorită lașității unor prieteni care nu vorbesc, deși știau că ea n-a avut nici un amestec în afacerile logodnicului, ba de cîteva ori a cerut energic explicația cadourilor, Irina e

exclusă din U.T.M. O găsim pe șantierul unde e comandant Ilie. Dar eroii nu mai apar izolați de evenimentele sociale din jur, nu mai sînt circumscriși într-un univers meschin, rutinier. Ei sînt integrați în munca șantierului, unde trebuie să facă față atît greutăților de început, cît și unor acțiuni dușmănoase. În aceste frămîntări sociale dramele individuale nu mai apar fără nici o soluție și nu mai sînt umflate pînă la proporția unor catastrofe cosmice. Dramele eroilor nu mai furnizează obiectul unor lamentări penibile și meschine. Există o anume sănătate spirituală care se desprinde din actele lor și care se explică prin participarea activă la construirea socialismului. Aici Ție nu s-a oprit la aspectele de suprafață, ci a mers mai adînc către ceea ce constituie frumusețea existenței oamenilor de azi: lupta pentru socialism. În nuvelă există o scenă în care Ilie, în trecut slugă la un chiabur, îi spune aceste cuvinte unui fost ofițer din garda regală, nimerit pe șantier, și care avea obiceiul de a batjocori oamenii : „*Stai puțin, îl rugă Cernat. Zise : Am fost un copil chinuit mulți ani, cineva și-a bătut joc de mine cumplit. Și de-atunci nu mai suport... Fă dumneata cumva, fă ce crezi că e mai bine — cînd ai poftă să rîzi de mine, numără pînă la o sută să-ți treacă, numai să hu iasă rău... Sînt nouă ani de cînd nimeni n-a mai încercat să mă umilească*". Eroii acestei nuvele sînt văzuți în condiția lor socială, găsesc în zilele noastre împlinirea sufletească, indiferent prin cîte situații grele trec. De aceea nuvela „Șantier" respiră o atmosferă spirituală stenică, un optimism robust care e însuși optimismul societății noastre.

După cîte s-a dovedit și pînă acum, relevarea conținutului lăuntric al orînduirii noastre — lupta revoluționară a poporului — determină direct și bogăția, ca să spun așa, sub raport artistic, a unei creații. Am văzut că în „Mama" obiectivismul autorului face să se estompeze fondul social-uman al întîmplării și să apară într-o aură poe-

tică detaliile minore.*} Aceeași situație o întâlnim și în cazul nuvelei Ioanei Munteanu „întoarcerea”. Într-adevăr, eroii acestei nuvele sînt izolați parcă sub un clopot de sticlă de ceea ce se petrece în jurul lor, nu întâlnim în psihologia și gîndirea lor personală nici o idee ori simțămînt major. Rezultatul: existența lor e plată, insignifiantă. Defectele de conținut se răzbună și pe planul formei. Personajele sînt banale și întreaga nuvelă e invadată de banalitate și cenușiu. Numai lupta revoluționară a poporului dă oamenilor o bogată fizionomie spirituală, scoate la iveală poezia interioară a vieții lor. Atunci cînd nu există „idei și sentimente majore”, este de la sine înțeles că viața apare cenușie, dezolantă. De altfel în nuvelă este teoretizată ifăiș, într-un loc, această concepție naturalistă. Unul dintre bărbați, analizând raporturile lui cu Drina, ajunge la următoarea concluzie : „N-a făcut bine c-a dorit s-o vadă afirmîndu-se, realizîndu-se pe plan social. O femeie ca Drina trebuie ajutată să se realizeze în dragoste, nu în muncă” și : „Dar oare e nevoie ca toți oamenii să lase ceva în urma lor?”. Te uimește caracterul filistin al unor astfel de gînduri. Oare socialismul nu trezește personalitatea oamenilor și nu-i împinge să năzuiască pentru a se realiza ca indivizi folositori societății ?

În „Ideologia germană”, Marx și Engels, vorbind despre filistinul berlinez, definesc plastic această trăsătură a micului burghez, atribuind-o lui Sancho Pânza Un Sancho care plin de maxime și proverbe „cuminți”, „practice”, neagă tot ceea ce depășește orizontul existenței sale înguste, meschine. Bunăoară, în zilele noastre cînd se afirmă că oamenii își schimbă trăsăturile psihologice determinate de existența proprietății private, căpătînd altele noi, superioare, Sancho strîmbă din nas neîncrezător: „Aș, de unde, ori ce

*| De cînd JRadu Cosașu a publicat în „Luceafărul” cîteva reportaje frumoase despre viața plină de eroism a clasei noastre muncitoare. Sperăm că acestea să fie semnalul unei cotituri pozitive în activitatea sa literară.

s-ar spune oamenii au fost și rămîn aceeași”. Cînd se vorbește despre fericirea pe care o încearcă oamenii simpli, atașîndu-se cu trup și suflet cauzei revoluției, Sancho se miră și termină sceptic: „pînă la urmă tot preocupările mărunte și strict personale, primează”. Este explicabil, cîrțița totdeauna va nega existența soarelui. În opera citată, Marx și Engels dau următoarea explicație apariției unui asemenea tip. **„La un individ, de pildă, a cărui viață îmbrățișează o sferă largă de activități variate și multiple relații practice cu lumea, care duce o viață multilaterală, gîndirea are același caracter de universalitate ca oricare altă manifestare a vieții acestui individ”**. Dimpotrivă, **„la un belfer sau la un scriitor berlinez mărginit... a cărui lume se întinde de la Moabit la Copernik și se sfîrșește la Hamburger Tor, ale cărui relații cu această lume se reduc datorită situației sale mizere la un minimum”**, la un asemenea individ, este într-adevăr inevitabil ca gîndirea sa să-i fie tot atît de mizeră ca și **„acest individ și viața lui”**.

Marx și Engels sugerează însă și o altă trăsătură cît se poate de interesantă. Tocmai datorită existenței sale cenușii, monotone și banale, micul burghez se aruncă cu atît mai multă violență în tot soiul de reverii, de visuri fanteziste, aceasta oferindu-i: **„posibilitatea unei evadări de moment din lumea lui vitregă”**. Cu alte cuvinte, se spune în Ideologia germană, micul burghez se caracterizează prin două laturi opuse, care înglobează la un loc pe Sancho Pânza și pe Don Quijote.

Această idee este prețioasă pentru că în lucrările scrise sub influența concepțiilor mic burgheze descripția întunecată a realității coexistă cu atracția pentru o falsă poezie, căutată în diverse exerciții formaliste ori naturaliste. Aș vrea să insist asupra acestei ultime idei deoarece dacă avatarurile cunoscute ale negativismului — prezentarea vieții într-o lumină sceptică, deformatoare — au fost repede compromise și înlăturate, mirajul unui fals dramatism care să rezide nu în ogîndirea datelor importante ale existenței oamenilor, ci în

relatarea unor situații și întâmplări interesante în sine, continuă să facă victime, dovedind aceeași înrîurire a poziției de observator în fața realității. Bunăoară, Dumitru Radu Popescu, un înzestrat prozator tânăr, în schița „Drumuri” pornește de la intenția laudabilă de a descrie o victimă a războiului imperialist: un tânăr se întoarce nebun acasă pe front. Dar, autorul nu se preocupă să adâncească problematica socială a eroului ci se străduie să obțină efecte de dragul efectelor. Astfel, se dă spațiu destăinuirilor pe care le face eroul unui păduche căruia vrea să-i înalțe o statuie avînd ca soclu un om îngenunchiat. (A vrut oare autcul să realizeze un simbol al potențailor războiului? Dar ce rizibil e efectul!) Apoi întîlnind o babă, eroului i se pare că e moartea — situația e verosimilă în planul schiței. Dar autorul apelează iar la amănunte „tari”. Baba e chestionată dacă are țigete ori ba. Și în cadrul unui vis, este pusă să se dezbrace arătîndu-și conformația hîdă a corpului etc... Este clar că Dumitru Radu Popescu, în acest caz, s-a rătăcit pe „drumurile” înfundate ale naturalismului.

Trebuie să spunem cu regret că tendința de-a descoperi poezie — nu în elementul de fond al realității, ci în diferite accesorii formale -- o întîlnim și în unele schițe ale lui Francisc Munteanu. Bunăoară în „Cercul începe la etajul trei”. Aici autorul nu mai așează pe primul plan intenția de a dezbate substanța ideologică a întâmplării: eroul se revede cu locatarii unei case din Praga teribil de încercată în timpul celui de-al doilea război mondial. El este atras de o anecdotică goală, fără miez. Asistăm la întâmplările ambigue din punct de vedere moral ale unui scriitor care vrea să se îmbete, este gata să se culce cu o studentă cehă și istorisește calm toate acestea soției sale. Aventura nu se consumă pentru că povestitorul recunoaște în eventuala cucerire pe fiica unui evreu cunoscut cu câteva clipe înainte de a fi omorît de către fasciști. După cum vedem, ceea ce este important trece pe planul secundar. Pe bună dreptate nota din „Lupta de clasă”

relevă că această poziție a autorului face ca diferența dintre esențial și neesențial să dispară și unele gesturi reprobabile să fie date ca pozitive. Cu totul altfel stau lucrurile în cazul altei schițe din volum „O bucată de pîine”. Aici pasiunea partinică a autorului face să se „ascute” faptul brut pentru a scoate la iveală cu pregnanță semnificația lui socială. Un tânăr marinar român cade în mâinile hortyștilor, la Budapesta. Alături de alți cetățeni români este închis într-un tren care-i va duce pe toți în lagăr. Deportajii reușesc să spargă poadeaua vagonului și să fugă. Înainte de evadare un bătrîn evreu îi dă autorului o bucată de pîine învelită într-o batistă, sfătuindu-l să nu desfacă pachetul decît atunci cînd nu va putea în nici un chip să reziste. Această bucată de pîine îi dă forța să ocolească toate primejdiile și, mort de foame, să nu se predea nemților. În sfîrșit, ajuns acasă desface batista din care cade... o bucată de lemn. Și aici schița are ca factor principal surpriza. Dar ea este rezultatul unei potențări ideologice, finalul „ascute” la extrem sensurile întâmplării, amplificîndu-i dramatismul. Nu este de mirare că în vreme ce în „Cercul începe la etajul trei” ești surprins de o anume stilizare artificială care încearcă să ascundă goliciunea lăuntrică a situațiilor, în „O bucată de pîine”, din reacțiile eroului la importantele evenimente ale realității se degajă în mod spontan o poezie autentică. Pentru că trebuie să declarăm: în zilele noastre numai pasiunea de luptător comunist deschide scriitorilor porțile marii arte. Spiritul de partid nu numai că nu stînjește evoluția spre obiectivare a creatorului, dar îi dă unica platformă de pe care poate fixa în coordonatele artei adevărul mare al vieții și, ca atare, să atingă și frumosul estetic major.

În continuare, aș vrea să mă opresc asupra unor exemple mai recente din navelistica actuală. Bunăoară să analizăm „Oaie și ai săi”. După cum se știe, Eugen Barbu, în romanul său „Groapa” aducînd o viziune artistică originală, antisentimentală, nu se ridică totuși cu mult deasupra

orizontului vechii literaturi pe tema periferiei. Pe autor nădăjduiește interesul împotriva mândriei a muncitorilor și lupta lor pentru •asanarea socială a „groapei”, cît mai ales pitorescul mahalalei, transcriind cu minuțiozitate și nu fără culoare picturală spre exemplu, obiceiurile borfașilor. Și în nuvela de față întîlnim un episod de un pitoresc violent. Este vorba de sărbătoarea „gorbanului” țigănesc la care asistă Oaie cel tînăr. Este o noapte opacă, luna fiind mîncată de vîrcolaci. Mațele mieilor „fără pată” atîrnate prin crengile salcîmilor par dantele gălbui. Miroase a borhot, a vită trecută de spaimă, a sînge cald și a vin acrișor. În jurul focurilor mici de la picioarele milogilor, dănuiesc sălbatic, țigăncile, ori se zvîrcolesc în brațele șătrărilor, etc. Dar descripția e incidentală, nu are alt rost decît să adauge o nuanță diferită cromaticii întregii nuvele. Ceea ce se află în centrul atenției scriitorului este descripția vieții lui Oaie și ai săi, o familie de muncitori ceferiști dintr-un oraș de provincie. Prin destinul lui Oaie cel bătrîn, Eugen Barbu dovedește că mai manifestă preferinți pentru cazurile de conștiință ale oamenilor aflați între mediul muncitoresc autentic și cel semi-rural ori rural. Bătrînul Oaie deși muncește la C.F.R., avînd ca moștenire un petec de pămînt glodos, sterp, tot mai tînjește iduipă un rost de țaran gospodar. Această stare socială se reflectă și în planul gîndirii eroului care profesează o filozofie a compromisiunilor în viață, avînd un respect mistic față de autorități. Oaie vine în conflict cu fiul său cel mic, Zamfir, care este o fire cutezătoare, se căsătorește cu fiica țiganului fierar Călălău și intrînd sub influența muncitorilor ceferiști comuniști se poartă din ce în ce mai colțos cu reprezentanții ordinii burgheze. Prin destinul acestor eroi, Eugen Barbu zugrăvește evenimente importante din istoria țării ca : urmările tragice ale războiului nedrept împotriva Uniunii Sovietice și lupta de după 23 August a muncitorilor ceferiști pentru instaurarea și întărirea puterii populare. Aici, virtuțile sale cunoscute în crearea de

atmosferă nu se mai aplică efectelor unui pitoresc de suprafață, ci subliniază dramatismul social. Un exemplu : evocarea trenului de înfometăți. Ceru! de iarnă e negru, apăsător. Pare prăbușit deasupra gării. La început există o liniște înfiorătoare, spartă brusc de zborul ciorilor ca o explozie neagră de bolovani. După aceea totul este acoperit de un vaier supraomnesc, nevăzut, din pricina întunecimii. Apare trenul purtînd în bot un strat ciudat de zăpadă și opt oameni înghețați. De pe acoperiș cad cu un zgomot sec, cadavre. În acest tablou care reflectă cu ascuțime dramatismul acelor ani, apare toată bogăția culorilor paletii scriitorului. Aici, Eugen Barbu atinge adevărata originalitate și adevăratul dramatism deoarece se preocupă să exprime de pe o poziție revoluționară imaginea unor aspecte de viață importante.

Deoarece la un moment dat am dat exemple negative numai din creația prozatorilor tineri, am să mă refer și la schița „Copacul și umbra sa” („Luceafărul”) a lui Fănuș Neagu, un autor care se află în plină formație a unei personalități creatoare ce se anunță viguroasă. La o primă vedere avem de-aface cu întîmplări strict individuale care se puteau petrece oricînd. Un țaran, pe cînd prindea lemnele aduse de apele umflate ale rîului, într-o noapte de primăvară, este îmbrîncit și înecat de un alt țaran cu care avusese un schimb violent de cuvinte. Soția sa, ca o Vitorie Lipan — care nu bănuiește însă crima — se răzbună pe ucigași. Fănuș Neagu concentrează însă în această întîmplare dramatică, acute conflicte sociale. Omul înecat este secretarul organizației de partid din sat iar celălalt țaran un dascăl care-și făcuse o casă prin speculă — ceea ce nu se cunoaște în sat — și care dorea să intre în gospodăria colectivă ce lua ființă, alături de cîțiva bogătani, foști legionari, pentru a căpăta un post gras, mai precis postul de socotitor. El se găsește însă în ireconciliabil conflict cu Mitru Ceairu care-l informează pe malul rîului că va propune socotitor pe altcineva. De aici

gestul criminal al lui Achim. Nevasta lui Ceairu care avea aceeași ținută morală ca și bărbatul ei, se ridică împotriva planurilor acestor ticăloși, avînd de partea sa comuniștii cinstiți din biroul organizației de bază — locțiitorul de secretar este omul lui Achim — și masa țaranilor muncitori din sat. Este semnificativ că uciagașul căutînd să-și explice groaza pe care i-o provoca Voica ajunge la concluzia că de fapt „**îi era groază de lume, de sat, îi era frică de alde Mohreanu, Mihalcea, de Lăpădatu**”, — ultimii fiind comuniști. În această schiță, Fănuș Neagu a învins tentațiile unor întîmplări interesante în sine, lipsite de o semnificație socială — ca de pildă în „Dincolo de nisipuri” — și făcînd eforturi în direcția generalizării ideologice a găsit acele situații care exprimă viu lupta dramatică prin care înving în lumea satului, formele noi de viață socialistă. Creația de simboluri pentru Care tînărul prozator dovedește aplicații — observați leit-motivul schiței **Copacul și umbra** sa, umbra fiind femeia ce continuă lupta soțului răpus — capătă aici rezim puternic generînd o adevărată și emoționantă poezie.

Dacă în societatea burgheză proza cotidiană înăbușe poezia practicii umane, desființează „libera individualitate”, înlocuind cu „calculul rece” și „bani peșin” simțămintele cele mai firești, în societatea noastră omul reintră în posesia însușirilor sale umane de care fusese înstrăinat, este eliberat din ipostaza de sclav al legilor din natură și viața socială, ceea ce are ca urmări, printre altele, desființarea acelor condiții care favorizau literatura anti-poetică, naturalistă ori formalistă. Pentru că dacă în vechea orînduire artistul se afla în fața chinuitoarei dileme de a realiza opere poetice zugrăvind o realitate deseori inumană la noi situația este diametral opusă: creatorul trebuie să lupte

ca să-și ridice creația la nivelul conținutului poetic major al vieții. În plus, fiind distruse în fundamentul lor legile diviziunii capitaliste, scriitorii din zilele noastre nu mai sînt împinși să se claustreze în preocupări mărunte de atelier, nu sînt „numai” scriitori, ci militanți sociali, ceea ce ridică incomparabil însăși semnificația noțiunii de creator. Scriitorul realist-socialist este un luptător care ajută cu mijloacele creației sale lupta poporului pentru crearea societății mult visate a comunismului.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în expunerea făcută în fața activului de partid din orașul și regiunea București, arăta că ne aflăm, ca urmare a celor, 15 ani de luptă pentru socialism, în fața etapei „desăvîrșirii construcției socialiste”. Iată textual cuvintele sale: **„Prin urmare, prin îmfăptuirea prevederilor planului de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965, poporul nostru va isprăvi în linii mari construirea socialismului”**.

Sînt clipe mărețe, unice, care trebuie să dea un impuls puternic elanului creator al scriitorilor, să-i înflăcăreze în oglindirea uriașelor transformări prin care a trecut și trece țara noastră. Proza scurtă, după cum am văzut, se arată ca un diapazon care vibrînd, dă nota pasiunii revoluționare a scriitorului contemporan. Prin schițe, povestiri și nuvele se cuvine ca prozatorii noștri să pătrundă cu mai mult curaj, cu mai multă patimă în mijlocul fenomenelor noi din realitate, surprinzînd cu forță artistică noile aspecte, noile fizionomii morale ale acestei noi etape din viața poporului. Pentru că, trebuie să ne repetăm, a scrie proză scurtă nu este numai o îndatorire de ordin meșteșugăresc — să-ți însușești pur și simplu o tehnică literară. — ci și de ordin politic. Este vorba de receptivitatea scriitorilor la problemele vitale ale actualității, de înflăcărea și promptitudinea cu care ajută la triumful forțelor socialiste, în ultimă instanță, de spiritul lor de partid.

DISCUȚII

ÎN CE CONSTĂ „PROBLEMA”?

MIHAI NOVICOV

§ n răspunsul său la o intervenție a tovarășului M. Gafița, în legătură cu articolul „Literatură și autobiografie” despre ultimul volum al lui Francisc Munteanu, tov- D. Micu notează :

„Tov. Gafița zice: „Problema ar trebui imult mai serios analizată, cu atât mai mult cu cât...” Admit că în articolul ce a suscitat discuția n-am analizat problema respectivă de ajuns de serios. Am redat-o doar. Ce-ar fi să declarăm încheiată disputa asupra exemplelor în sine și să începem să dezbatem cu toată seriozitatea problema ?”

Răspunzînd acestei invitații m-am hotărît să intervin, cu atât mai mult cu cât discuția în contradictoriu și polemica m-au solicitat întotdeauna. Înainte însă de a intra în fond, îmi voi permite o digresiune de ordin anecdotic, cerînd desigur scuzele convenite cititorilor. La Doftana aveam un prieten originar din Cernăuți. În timpul primului război mondial, cînd acest prieten al meu avea vreo 8—10 ani, familia lui s-a refugiat la Viena. Acolo băiatul s-a împrietenit cu un vienez cam de vîrstă sa. Într-o zi ieșind la plimbare l-a găsit pe acesta angajat într-o bătaie crîncenă cu un alt băiat mai mărișor. Prietenul prietenului meu se găsea într-o situație foarte grea. Atunci, cum era și firesc, i-a sărit în ajutor. Dar... surpriză !

peste cîteva clipe s-a pomenit ciocănit de pumnii ambilor adversari. Explicația n-a întîrziat, prietenul său, tot lovindu-l, îl și admonesta : cum îți permiți tu, un provincial, să te atingi... de un vienez ?

Ca să nu pățesc la fel declar de la început că nu sînt de acord nici cu tov. Gafița, nici cu tov. Micu, nici cu... tov. Francisc Munteanu.

Se pare că unele aspecte ale discuției nu ridică obiecțiuni. Recunoscînd cu toții talentul și meritele literare ale lui Francisc Munteanu, mai mulți critici au socotit oportun să-i atragă atenția și asupra unor neajunsuri serioase, care au ieșit la iveală mai cu seamă în volumul „Cerul începe la etajul III”. Rezumînd, aceste reproșuri ar putea fi reduse la condamnarea „senaționalului ieftin” și a „pitorescului de dragul pitorescului”. În felul de a nara niște fapte în fond ne semnificative, cîte o dată reprobabile din punct de vedere etic, unii critici au văzut chiar manifestări de cinism și blazare, iar tov. Ileana Vrancea se întreba, și pe bună dreptate: „de ce era nevoie de etalarea insistență a unor astfel de predilecții cu care, în mod normal, nimeni nu se mîndrește ?” La rîndul său tov. Gafița găsește explicația acestor „alunecări” în „cultivarea faptului brut”, ceea ce împinge schițele respective (nu toate, ci doar cele încriminate) în afara sferei realismului, procedul apar-

ținând „unor trepte și mai scăzute ale oglindirii”. Care este cauza unor asemenea gseșeli la un scriitor atât de talentat și atât de fecund ca Francisc Munteanu ? Iată în ce constă — dacă am înțeles bine — „problema” pe care o ridică Dumitru Micu.

Explicația lipsei de discernământ în selectarea materialului autobiografic ar trebui să fie — cred eu — respinsă de plano. O lucrare literară nu poate fi socotită autobiografie decât atunci când autorul o subintitulează în acest fel. Nici chiar lucrările pe care le numim în mod curent autobiografice — nu pot constitui izvoare pentru istoria literară. Știm că cele trei povestiri succesive ale lui Tolstoi („Copilăria”, „Adolescența” și „Tinerețea”) se bazează într-o măsură însemnată pe amintiri și totuși nimănui nu l-ar trece prin cap să-i reproșeze lui Tolstoi comportările lui Nicolienka Ivteniev. În ce măsură planul amintirilor se întretaie cu cel al ficțiunii în literatură se poate vedea și din faptul că unul din eroii amintitei trilogii autobiografice (prințul Nehliudov) reapare (cu aceeași biografie) în „învierea”. Nici chiar amănuntul că eroul povestirii poartă numele autorului nu îndreptățește o altă atitudine. În schițele din tinerețe ale lui Gorki, narate la persoana întâia, povestitorul este de obicei Maxim și are vîrstă și înfățișarea fizică a lui Gorki. Dar oare naivitatea și lipsa de experiență, care îl caracterizează adesea tocmai pentru a înjgheba reliefa mai pregnantă a trăsăturilor eroilor principali, sînt ale lui Gorki ? Aprecierile eronate ale lui Maxim (din aceste schițe) pot fi atribuite lui Gorki ? Cred că nu este nevoie să insist prea mult. Chiar dacă pe eroul principal al nuvelei „Cerule în cepe la etajul III” îl cheamă Francisc Munteanu, acesta este doar personajul literar Francisc Munteanu, iar de comportările lui, scriitorul Francisc Munteanu răspunde în aceeași măsură ca pentru comportările oricărui alt personaj al său.

Eliminîndu-se deci această primă explicație, să vedem în ce măsură rezistă cri-

ticii cealaltă explicație, propusă de tov. Mihai Gafița. „În mai multe schițe și povestiri... — susține d-sa, — scrisul său (al lui Francisc Munteanu — M.N.) nu depășește limitele unui realism „în general”, al vechiului realism, și ca atare mesajul său, valoros chiar în aceste limite, rămîne unul general uman, dar nu atinge înălțimea revoluționară a realismului socialist”.

Rîndurile de mai sus m-au interesat și pentru că solicită o luare de atitudine într-o problemă teoretică. Ce înseamnă în definitiv „realism în general” ? Există un realism „în general”, nedefinit, vag, lipsit de determinări istorice ? Latura aceasta a chestiunii îmi apare cu atât mai importantă cu cît lămurirea ei e absolut necesară pentru elaborarea unor lucrări de istorie literară temeinice. Se știe de pildă că în istoria literaturii romîne lupta pentru realism a acționat întotdeauna ca un factor stimulator. Dar oare tendința aceasta s-a manifestat vreodată ca un realism „în general” sau a avut întotdeauna aspecte concrete, determinate de nevoile, sarcinile și condițiile obiective ale epocii ? Iar în altă ordine de idei: e îndreptățită oare opoziția : realism „în general” — realism socialist. Are vreun conținut concret (ideologic sau artistic) ?

Pentru a răspunde la întrebare îmi voi permite să recapitulez datele unei largi discuții literare ce continuă încă în Uniunea Sovietică. Pornind de la articolele lui I. Elsberg („Literaturnaia gazeta” nr. 55 (3558) din 10 mai 1956) și G. Tugaev („Inostrannaia literatura” nr. 3/1956) o serie de cercetători au pus problema dacă e îndreptățit a se considera că realismul e o tendință intrinsecă a dezvoltării artistice, că tot ce e valoros în creație s-a afirmat ca o dezvoltare a tendinței realiste în lupta cu curentele antirealiste ? În special a fost criticată concepția „realism-antirealism” a cercetătorului Nedoșivin. I. Elsberg, T. Tugaev, U. R. Foht, V. I. Semanov și alții susțin că realismul nu poate fi identificat cu tendința spre veridicitate, ci trebuie cercetat ca un fenome-

men istoric, ale cărui începuturi pot fi plasate în epoca Renașterii. Punctul acesta de vedere, deși a fost împărțit de Institutul de literatură universală „M. Gorki” și de redacția revistei „Voprosi literaturi” nu este acceptat de alți cercetători ca de pildă A. G. Reizov, M. A. Livșiț, V. F. Pereverzev, T. L. Motiliova, I. E. Verțman, A. I. Matcenko, etc.¹⁾ Dar indiferent de părerea lor în legătură cu aspectele controversate, toți savanții sovietici sînt de acord că fenomenul literar foarte larg, cunoscut sub termenul de realism, nu poate fi cercetat cu succes decît în concretețea lui istorică. Într-adevăr, fie că ne solidarizăm cu punctul de vedere al lui Metcenko („Realismul răspunde cel mai deplin naturii cunoașterii artistice. De aceea felurite căi de acces către realism noi le găsim în mod firesc și în clasicism, și în sentimentalism etc. Înșă realismul, ca un anumit principiu artistic, de care să se călăuzească în mod conștient nu numai un artist, ci o mișcare întregă — este un fenomen calitativ nou, un fenomen specific unei arte maturizate”), fie că admitem împreună cu I. E. Verțman că realismul e o calitate obiectivă, specifică „artei masii” deși „nu tot ce e în creație nerealist e, implicit, antirealist”, fie că o aplaudăm pe T. L. Motiliova, atunci cînd afirmă că deși nu e just a se considera realismul ca singura direcție posibilă în artă, este „just și îndreptățit totuși” a-l considera „ca principala metodă în artă”, fie dacă, în sfîrșit, acceptăm obiecțiile lui L. Elsberg și limităm realismul doar la tendința apărută la un moment istoric dat, dar recunoaștem că „e o metodă care determină diferitele etape de dezvoltare a literaturii...” și că „istoria realismului e istoria formării căii predominante de dezvoltare artistică a omenirii” („Voprosi literaturi” nr. 4/1958 pag. 115—167)*, indiferent așadar pe ce poziție ne-am situa în această dispută, nu putem să nu ne dăm seama că realismul e o calitate care izvorește din

¹⁾ Mai amănunțit am prezentat această discuție în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor” nr. 3—4, 1958.

esența artei ca atare (fie chiar la un moment istoric dat) și că, în consecință, termenul „realism în general” e inoperant pentru definirea unei tendințe artistice concrete.

La aceeași concluzie ajungem dacă atacăm problema cu ajutorul datelor istoriei literare. Dacă susținem că Francisc Munteanu se îndepărtează de realismul socialist și se apropie de „realism în general”, afirmăm implicit că autorul se îndepărtează de o anumită direcție artistică (sau metodă) concretă, definibilă cu ajutorul unor autori, opere, etc. și se apropie de o altă direcție (definibilă și ea cu ajutorul unor modele notorii.) Dar oare prin care scriitori sau opere putem să definim „realismul în general”? Istoria literară nu cunoaște o atare tendință sau școală. Din punct de vedere istoric putem vorbi de realismul antic (deși unii contestă valabilitatea unui astfel de termen), de realismul renașterii, de realismul clasicismului, (iarăși contestat de unii), de realismul iluminist (numit de unii „realismul didactic”), în sfîrșit de realismul critic și cel socialist. Dar în ce epoci, și în ce țări a apărut și s-a dezvoltat „realismul în general”? Care scriitori îl ilustrează? Tov. Gafița, simțind probabil șubrezenia explicației sale, se completează punînd un semn de egalitate între „realismul în general” și „realismul vechi”. Dar prin această problemă nu se lămurește mai mult. Despre care „realism vechi” e vorba? Cel antic? Al Renașterii? Cel iluminist? Cel critic? Tocmai pentru că avem în față o muncă grea de elaborare, în spiritul științei marxist-leniniste, a istoriei literaturii noastre, ar fi bine, cred, să lămurim problema ridicată. După părerea mea, a vorbi despre un „realism în general” e neștiințific. Ca o calitate esențială a creației artistice, realismul nu se poate manifesta decît concret, în formele corespunzătoare sarcinilor și cerințelor unei epoci istorice date.

În al doilea rînd explicația îmi pare insuficientă și pentru că deplasează problema din sfera unor preocupări ideologice contemporane în cea a fenomenelor

istorice. împreună cu alți critici, tov. Gafița recunoaște în unele lucrări ale tovarășului Francisc Munteanu îndepărtarea de realismul socialist, deci îndepărtarea de poziția estetică corespunzătoare ideologiei socialiste. O atare îndepărtare însă nu poate să nu ducă — fie că o vrea sau nu autorul — la acceptarea măcar parțială a unor premise estetice burgheze. Căci lupta astăzi se dă între ideologia socialistă și cea burgheză, o a treia ideologie (cum nu odată, subliniat-o Lenin) n-a fost încă inventată și ca atare ori ce renunțare la pozițiile ideologiei socialiste te obligă inevitabil la concesii în fața presiunii exercitate de influența ideologiei burgheze.

Se pare că noi n-am renunțat la prejudecata stranie potrivit căreia ori ce critică de acest gen făcută unui tovarăș, e o injurie. Dar dacă e așa, atunci conținutul ideologic al criticii rămîne fără obiect. Pentru ce oare putem să-l criticăm pe un scriitor militant (cum este tovarășul Francisc Munteanu); dacă nu pentru inconsecvențele în luptă? A-i atrage atenția că în cutare sau cutare lucrare poziția sa estetică s-a îndepărtat de ideologia socialistă nu numai că nu e o injurie, ci un ajutor tovarășesc pe care oricare critic e obligat să-l dea autorului, dacă-l stimează și dacă-l consideră tovarăș de luptă. Evident, nu-l voi critica pentru — „îndepărtarea de ideologia socialistă” pe Malraux, Silone sau chiar Pasternak, ci voi denunța poziția lor reacționară. Inșă pe Francisc Munteanu nu pot să nu-l critic pentru că sînt convins de atașamentul său față de cauza revoluției, pentru că am văzut pînă acum cît de mult a dat el cauzei socialismului ca scriitor și sînt convins că-i poate da și mai mult.

În spiritul acestui punct de vedere voi încerca și eu o explicație. Se știe că în ofensiva lor împotriva metodei realismului socialist, literații burghezi, iar la remorca lor revizioniștii de toate nuanțele, în primul rînd cei jugoslavi, îi reproșează între altele literaturii partinice și caracterul ei „determinist”. După Vidmar Toșovici și

alți campioni ai antirealismului *) literatura n-are de ce să se preocupe de reliefaarea unor legi obiective ale realității, întrucît în viața fiecărui individ nu determinismul istoric decide, ci întîmplarea. Substratul de clasă al unei atari concepții nu e greu de descoperit. În epoca noastră, în epoca de putrezire a lumii burgheze și de ascensiune rapidă a socialismului, burghezia e interesată în promovarea tendințelor antirealiste în creație, pentru că e interesată să mistifice realitatea. Burgheziei îi este frică de adevăr, pentru că ori ce lucrare literară care ajută la dezvoltarea adevăratei situații a capitalismului (chiar dacă e lipsită de o orientare socialistă), mobilizează de fapt la lupta împotriva orînduirii burgheze. Iată de ce — printre alte tendințe moderniste — burghezia susține, prin ideologii săi, și literatura așa zisă „ilogică”, „absurdă”, literatura în care oglindirea faptelor în strînsă legătură cu necesitatea istorică e înlocuită de îngrămădirea de întorsături întîmplătoare, toate veridice în ultimă instanță, ca episoade posibile, dar absolut nerevelatoare și chiar mistificatoare din punct de vedere al adevărului istoric. Ideologia socialistă tinde să cultive în oameni încrederea în forțele lor, convingerea că prin unirea voințelor umane, rezolvarea unor sarcini care decurg din legile de dezvoltare ale omenirii, poate fi realizată mai repede, mai ușor, cu rezultate mai depline pentru fiecare om în parte. De fapt pe baza unei asemenea convingeri se formează și crește conștiința revoluționară a maselor. Burghezia însă face tot posibilul pentru a împiedica aceasta. Ideii socialiste că în epoca noastră, omul poate și trebuie să devină stăpîn al destinului său, ea îi opune ideea obscurantistă a deșertăciunii, a lipsei de sens, a absurdității oricărui efort orientat, întrucît, pînă la urmă, soarta individuală a fiecărui om în parte e o jucărie în mîna destinului orb. De bună seamă în viața unui

*) Vezi în acest sens interesantul articol al lui V. Ivanov „Pentru ce militază revizioniștii în literatură” în „Komunist” nr. 2/59, p. 79—91.

individ greutatea specifică a întâmplării e mai mare decât în viața unui popor sau în cea a umanității. Dar de aici nu rezultă în nici un fel că omul ar trebui să renunțe de a lupta pentru o anumită orientare a existenței sale. Burghezia însă tocmai o asemenea existență tinde să o idealizeze: o existență lipsită de scop, de aspirații, de idealuri... Eroul preferat al burgheziei e azi omul slab, rob al pornirilor momentane, instinctuale, nesupuse controlului rațiunii, omul care nu vrea nimic și cere de la semenii săi doar atât: să fie lăsat în pace, să se lăutocontemple până la saturație. Burghezia are nevoie de asemenea oameni, pentru că pe aceștia îi poate înșela și-i poate stăpîni mai ușor. Literatura „întâmplării” servește acestui scop, iată de ce i se și face o reclamă atât de zgomotoasă... Nu este nevoie să adăugăm că pentru realismul-socialist o astfel de poziție estetică este inacceptabilă.

Mie mi se pare că în unele schițe și nevele ale lui Francisc Munteanu substanța sănătoasă, pozitivă, e alterată tocmai prin cochetăria nepermisă cu procedeul idealizării caracterului „întâmplător” al vieții omului.

În fond, majoritatea covârșitoare a schițelor cuprinse în volumul „Cerule începe la etajul II”, conține un mesaj socialist clar, puternic, așa zice chiar foarte tonic și mobilizator. Aceasta e valabil după părerea mea și pentru unele schițe incriminate de critică. De pildă, tovarășului D. Micu nu-i place bucata „Regele Solomon-seigentul”. Mie mi se pare însă că schița aceasta respiră un umanism cald, deși subliniat cu discreție (ceea ce e până la urmă un merit și nu un defect). Portretul schițat sumar (ca într-o schiță) al unui sergent care e nevoit să-l admonesteze pe un muncitor pentru că s-a legat de soția sa, și care e vădit nemulțumit de această situație, e revelatoriu pentru mentalitatea cea nouă a oamenilor la care datoră primează. Sergentul își dă seama că tocmai deoarece e vorba de soția sa el e dator să fie mai circumspect (cu atât mai mult cu cât s-a convins că în biografia muncitorului an-

chetat aventura respectivă e un regretabil episod întâmplător). Nemulțumit totuși că împrejurarea îl împiedică să-și facă datoria până la capăt, „se răzbună” devenind dintr-odată prea exigent față de scriitorul (povestitor) care nu și-a vizat buletinul. După cum se vede, e un instantaneu psihologic interesant și nu prea înțeleg de ce scriitorul trebuie să fie certat dacă oglindește unele laturi esențiale ale vieții noi descriind fapte în aparență mărunte (Doar de atâtea ori s-a spus: nu faptele sînt mărunte, ci lucrările slabe). Și în mult discutata schiță „Cerule începe la etajul III”, zelul cu care cîțiva oameni, care până mai ieri nici nu se cunoșteau între ei, se străduiesc să repare o nedreptate întâmplătoare și să asigure memoriei unui om răpus de fasciști, cinstirea pe care o merită — nu e întâmplător, ci e caracteristic epocii noastre, oamenilor, care trăiesc în mediul socialist. Dar din păcate în „Cerule începe la etajul III”, acest mesaj e încețoșat de tratarea cu totul nepotrivită a subiectului, fapt criticat pe bună dreptate de „Lupta de clasă”, la observațiile căreia nu prea așa avea ce să mai adaug.

În această schiță, ca și în altele („Cum am hotărît să mă fac poet”, „Flașnetarul”, „In bou-vagon”, „Kilometrul 1314”)! Francisc Munteanu se pare că nu poate rezista ispitei de a cocheta în asemenea măsură cu „soluțiile întâmplătoare” și cotiturile neprevăzute „încît alunecă pe panta acelei literaturi „antideterministe” despre care am vorbit mai sus. Critica a subliniat ca un merit deosebit al lui Francisc Munteanu iscusința de a construi subiecte scurte cu dezvoltări imprevizibile. Însă o atare tehnică (demnă de laudă și încurajare) e o chestiune, iar apologia ilogicului — alta. În volumul „Cerule începe la etajul III” sînt o serie de schițe în care „poanta” neprevăzută e pregătită cu multă abilitate și ea nu numai că nu infirmă logica vieții ci dimpotrivă o reliefează. Mă gîndesc în special la bucățile: „Nenea Matei”, „O felie de pîine”, „Două întîlniri” „La pomul lăudat”, „Muntele orb” (o

schiață remarcabilă, un adevărat „giuvaer” al genului), „Cicero la Moscova”, etc. În altele însă „întâmplarea” intervine brutal nu pentru a ordona faptele, ci pentru a contesta parcă ori ce posibilitate de ordonare a fenomenelor vieții. Un copil vrea să devie poet doar pentru că e invidios pe un frizer, un om în timpul războiului e fugărit (nu prea se înțelege de cine) numai pentru că li s-a părut unora din jur că s-a purtat sadic, un timonier îl condamnă la moarte pe un rezervist numai pentru că are același nume cu cel pe care-l bănuia a fi amantul mamei sale, etc. etc. Într-o lume guvernată de asemenea „incidente” nici un efort orientat n-are sens — singura atitudine rațională pare a fi să te lași dus de curent (cum o și face de altfel eroul povestirii „In bou-vagon”, așteptând absolut pasiv ca vagonul în care s-a urcat să plece undeva). S-ar putea obiecta: dar oare asemenea fapte bizare nu se întâmplă în viață? Evident că se întâmplă. Dar noi discutăm nu despre anecdote, ci despre literatură, iar literatura de calitate (pe care o face Francisc Munteanu) reclamă universalitate. Iar în epoca noastră realismul socialist se

definește prin partinitate comunistă, prin perspectivă revoluționară, ceea ce presupune efortul conștient de a descifra în succesiunea (uneori într-adevăr întâmplătoare și bizară a evenimentelor) legitatea lor lăuntrică, tendința istorică predominantă.

În articolul „O falsă dilemă: pitoresc sau tehnicism” Francisc Munteanu, discutând problema zugrăvirii clasei muncitoare în literatură exprimă câteva păreri la care subscriem fără rezervă:

„Atîta timp cît muncitorul este „studiat” ca și oțelul topit la 1400 grade, vom avea romane despre muncitori tehniciști, plictisitoare, nerealiste. Muncitorul, chiar și acela care lucrează într-o hală cenușie, undeva într-un fund de provincie, trebuie privit la valoarea lui reală, ca stăpîn al destinului său...”

sau:

„Niciodată istoria n-a fost atît de concretă, atît de darnică ou scriitorii, niciodată pînă acum scriitorul n-a avut posibilități mai mari de investigație ca acum”.

Mi se pare că aceste însemnări, ca și altele din articolul citat, mă scutesc de obligația de a trage viieo altă concluzie.

UN POET AL REZISTENȚEI: ION CĂLUGĂRU

EUGEN LUCA

ricît de curios ar părea, numele regretatului prozator Ion Călugăru ar trebui să figureze într-o antologie a poeziei noastre de rezistență împotriva fascismului. (O astfel de antologie s-ar fi cerut de mult alcătuită, iar acum, în preajma celei de a cincisprezecea aniversări a Eliberării, ea este mai necesară ca oricînd). Ion Călugăru, care a năzuit pare-se totdeauna să scrie poezie, dar pe care o pudoare exagerată îl împiedica să se manifeste ca poet, și-a dat seama că în anii sumbri, de sînge și de moarte, nu se putea dispensa de arma tăioasă a versului decît cu prețul dezertării din luptă :

Stăpînești o armă pe care dușmanul n-o vede,

Cuvîntul, ascuțit de sabie,

Ciripit de vrabie

și tunet și fulger spintecînd cremenea.

Conștiință militantă, regretatul Ion Călugăru a adus în domeniul poeziei o contribuție ce nu poate fi neglijată. O contribuție însemnată pe linia demascării crimelor oribile ale fascismului, o contribuție însemnată pe linia mobilizării conștiințelor și a glorificării combatanților împotriva forțelor întunericii și terorii. Programul călăuzitor al acestei linii poetul l-a definit astfel:

*Și dat de nu ți-a fost de a împărtăși fericirile
Cu glas de tunet tu, tună.le răzvrătirile,
Aprinde-n inimi fulger și creerii-i aprinde...*

Ion Călugăru se vrea ecoul suferințelor, interpretul nădejdelor poporului și privește disprețuitor pe cei oare în asemenea vremuri se dedau jocurilor frivole și gratuite de cuvinte.

*Las în urmă amintirea unei umbre ce-n oglindă
a fulgerat pe mișcătoare, lucii ape;
triluri de privighetoare, alții-n locu-mi să
le prindă
și-n stol de licurici, le samene pe clape.*

Dominante sînt la început în versurile de rezistență ale scriitorului tonurile joase, melodiile grave, de o tristețe sfîșietoare, potrivite pentru a sugera atmosfera de infern dantesc a acelor ani înspăimîntători, cînd gîndirea era înnăbușită, omul chinuit și amenințat de nevăzute primejdii.

Apasă, apasă,

Pe stradă și-n casă

Vreme și vreme.

Omul se teme

De asemeni, de sine.

Spaimele și suferințele nu-l pot împiedeca pe poet să întrezărească în depărtare

punctul luminos către care aspiră și să introducă în această melodie dureroasă o notă vioaie:

*'Spaime și furtuni
Pe-ntinsele drumuri
Spre senina zare
O urmă de cărare...*

Rămîne însă — copleşitoare — întunecata realitate cotidiană, deci melodia gravă :

*Dar apasă și apasă
Pe stradă și-n casă
Moarte și teamă
Și bocet de-aramă.*

Cu sentimentul acesta Ion Călugăru îi jelește mai întâi pe eroii al căror destin l-a urmărit în proza sa, pe locuitorii amărîți ai ținșoarelor moldovenești, despre viața cărora a scris cu dragoste în romanele și povestirile sale, evocînd efectele prigoanei rasiale.

Pe. vremuri — scrie poetul:

*'Nădînd trudă sau pomeni
de-a-valma evrei și moldoveni
creșteau ca tufe de buruieni;
ciulînd urechi la zarul sorții,
smeriți la porunca morții:
viii, veseli, sau zilei tînguindu-i șirul
iar morții, cu morții și cimitirul.*

Sub călcîiul "hitleri'st lumea necăjită a ținșoarelor moldovenești e strivită cu cruzime:

*O, nu mai îs evrei pe la dugheni
— morți 'prin miriști, prin poieni —
căsăpiți de sabie și de tun, —
sleii de caznă și surghiun*

constată cutremurat de crimele fasciste, Călugăru.

În alte versuri îi jelește, de asemeni", pe țărani moldoveni cu „lungi și bălane mustețe", pe flăcăii:

*'Smulși din paturi, să doarmă-n fîn,
să se cațere pe stînci, pe muntele spin,
să bălăciască în riuri, să treacă mările
să strîngă la piept coline și zările
să spargă cerul cu bombe și șrapnele
să camufleze luna și stelele...*

Jelește întreg poporul care azvîrlit în războiul criminal împotriva Uniunii Sovietice, se sbate într-un ocean de sînge:

*In el geme scîrbă, obidă și alean, și
fumuri de pucioasă, gaze iuți și reci
spînzură încremenitoare pe amenințări de
veci.*

Jalea poetului îmbrățișează tot: om și copac, cer și pustă, oraș și sat, frontul și spatele frontului. Iată și un tablou zguduitoare al unei bătălii pe front, un tablou fantastic și înspăimîntător ca o apocaliptică pânză de Goya :

*Sub biciuirea viscolului urlă dumbrăvile,
stepea gîfție de fugă;
în țandări se sparg slăvile;
mlaștini ca porțelanuri cu zgomot crapă
de sub pălăria cerului, flăcările de acetilen
scapără.*

*Pași de lup măsoară depărtarea,
au rituri de mistreț scurmă zarea ?
Mitralierele boacăne, cioacăne și toacă,
gloanțe.șuieră în văzduh de promoroacă.
Plouă cu fosfor, ninge cu ciori,
Baionete se înfig în inimi de goruni.
Coifuri teutone la liziera pădurii
Sîrnesc năpraznica furtună a urii.*

Jalea aceasta e geamănă cu ura: fascismul instaurează domnia junglei pe planetă ; pînă și armonia firii e distrusă, iar elementele naturii deslănțuite capătă o înfățișare monstruoasă :

*Miaună pisici, jaguari și pantere,
'Se răsuțește-n carne plăseaua fără durere,
se sparg talazele, curg rezezi puhoaiete
se Urăsc după armate-n derută noroaiete.*

Nimic nu-l poate împlînge pe poet să evadeze din imperiul acestei realități, să i se sustragă fie și pentru o clipă. Iată un minunat peisaj de luminoasă toamnă bucureșteană, un peisaj calm, odihnitor și tonic, lucrat în culori dulci și sunuri suave, care ar fi trebuit să-l smulgă pe contemplator preocupărilor sale cotidiene, teroarei ce planează asupra omenirii :

*Soarele arde, ca după vitrină
în apusul cu multă rugină...*

*Aleile se răsucesc; plouă din castani,
cad frunze de aramă, grindină de bani.
Zadarnic aștepți, s-auzi talgere sunînd
(ce orient palid și blind!)
Peste buchete de arin și sub alun
plouă galbene frunze de tutun.*

*Nori creți se tin de pulpana viatului
își flutură pletele deasupra pămîntului.
Miros de frunze uscate gîdilă nările
deschide amintirilor împînjenite zările.*

Dar calmul nu poate fi dobîndit, e înșelător, pentru că realitatea socială se încorporează brutal acestui peisaj, îi turbură armonia și se impune observatorului cu putere:

*O trîmbiță sună departe
Un avion fum alb împarte*

Frumusețea e aparentă, căci esența vieții anilor negri ai fascismului rămîne suferința :

*Inserarea de toamnă blîndă
Peste omenirea arzîndă.*

Altădată, cînd e pe cale de a se îmbăta de miresme, forme și culori, ochiul poetului e izbit de elemente care amintesc distrugerea, moartea, războiul.

*Miros de frunză; - brazda-i crudă:
sucuri de trunchiuri, scurse, udă
pămîntul pleșuv ce-l străbat cărările,
strung de muls oile par zările. ' -
Pe dîmb, țeava de tun antiaerian
amenință cerul fugar.*

Oricît de intensă ar fi însă jalea, oricît de mari nenorocirile care s-au abătut asupra poporului și întregii umanități, poetul militant știe să-și învingă durerile și Spaima, să-și mențină vii nădejile și demnitatea. El cere și altora să le învingă, «mndca nu privește destinul său izolat de cel al mulțimi!, ci înglobat în destinul ei ; Umdca are o încredere nelimitată în ma- care, pornite să-și cucerească locul

ce, de fapt, le revine, vor infringe toate piedicile și vor da istoriei un alt curs:

*Sub bolțile de-ntuneric - ca hrubele de
rac
urca spre viață, în rînduri cît mai dese
mulțimile prigonite și cît de neînțelese!...*

Poetul simte că Timpul, care pare al fasciștilor, nu face decît să grăbească izbînda maselor („Timpul biciue noroadele din urma”; „Timpul gonește oamenii peste planeta arsă”) și, de aceea, nu se simte niciodată singur cu desăvîrșire.

*O mîna se-ntinde totuși peste acest imens
ocean
sau :*

*Dar nu rămîn singur la răspîntie de vreme
Sub ploaia ce mă plouă și vîntul care
n J Seme
Glas de prieten, de om ce nu se teme.*

Mai mult încă, el știe că timpurile ce vor veni trebuie să-l găsească altul, nou și ca trebuie să se pregătească pentru „ziua plină

*Cînd din cărbuni și sînge, din oțel si tină
Vor crește fără număr toți acei drepti
Pe care astăzi zadarnic îi aștepți.*

De aceea, cu toate că jalea e imensă și justificată, lamentațiile continui, bocetele disperate nu le poate aproba. Revoltat el întreabă :

*Cine scurmă pe loc și tînguiește
In veacul care se deschide larg
Pe marea fără umbră de catarg?*

Sursa puterii de a rezista, a nădejzii, se află în hotărîrea tuturor luptătorilor antifasciști, și în primul rînd a oamenilor sovietici — de a-l răpune pe dușman. încă m 1941, cînd trupele sovietice respinseseră atacul hoardelor naziste împotriva Moscovei, Ion Călugăru, care elabora atunci un vast poem liric menit să reflecte epoca, *Vremuri strîmbe*, a reliefat rolul hotărîtor al Țării Socialismului- în eliberarea popoarelor de sub dominația fascistă și a exprimat sentimentele de dragoste și ad-

mirație pe care, alături de toate celelalte popoare, poporul nostru le nutrea fața de popoarele sovietice, speranțele pe care și le punea în ostașii sovietici. Iată finalul poemului:

*Prieteni, tovarăși, n-am pierdut încă totul
Va veni vremea
În care omenirea se va reînnoi...
Din adîncul inimii te chem, Revoluție!
Trebuie, trebuie să vii,
•Să ne mîntui de jugul capitalului.
Glasul lui Octombrie răsună peste lumea-
ntreaga.*

În iulie 1943, Ion Călugăru va proslăvi în versuri de un puternic suflu hnc uriașă hotărîtoarea contribuție pe care au adus-o oamenii sovietici cauzei distrugerii fascismului cotropitor :

*Acolo-i tara unde-și încovoiaie rîurile spe-
tele
și se bat turbate, bărbătoase, pînă și tetele.
Coturi și cioturi au fluviile, ca vultanu,
în cocoșa lor, ca-n turbincă se string
dușmanii
Să moară pe ruguri, pe zăpezi și ghiață...*

*Valuri și valuri lunecă molatec;
peste minarete ard stiele de jăratec;
un continent peste care nu-i noapte, ^ ^
se poate vorbi acolo • si nu numai m
șoapte...*

În spiritul internaționalismului proletar u slăvește totodată pe partizanii luptelor armate antifasciste din toate colțurile >n-sîngeratei Europe. În poezia *Lumina*, de pildă, el creează în fiecare din cele trei strofe cîte o imagine a suferințelor la care era supusă Franța de către cotropitorii hitleriști, dar tot în fiecare strofa cînta în versuri înaripate, contrastante ca ton cu primele, hotărîrea maselor de a-i alunga pe ocupanții fasciști:

*Cine-n bezna curgătoare stă la pîndă,
asmute fiara să-și înfigă colții
si cu sînge stropește azururile bolțu?
•O lumină răsare peste Franța ȧlămnda.*

*Noapte făr' de lună, sgîlțită de vînt.^
Durere se cerne pe mare, pe pămînt.
Atlanticu-si întinde brațe să cuprindă
Continentul, ce tremură și geme în febre.
Cine se-ncumetă să-l desprindă
din pădurea afundată-n tenebre?*

*Te-ar rîde de ai ura bun venit soarelui.
Nu vorbesc în parabole, decît cei fără scut,
Vin gîlgUe în butelii de lut
și arome se-nalță peste toate pîraiele
Ard, ard mîniile ca ciulinii și paiele.*

Faptul că aparține acestei mari și puternice familii de luptători și că este la înălțimea epocii dă poetului un sentiment de înaltă responsabilitate, dar și de bărbătească mîndrie.

*Cine a vrut în temniță de cetate
să mă-ngroape, afle că mă pot bate —
spune el.*

Tăria aceasta îl face să întrevadă victoria și s-o cînte încă în anii crunți ai războiului :

*Orga orașului răsuna, o, cît de tare!
Fericirea de a fi liber, a trăi
De a nu pîndi spaima-n zare...
Mai cutezi a-ți aminti?*

El cere tuturor să fie, la rîndul lor, tari și demni, să nu se lase doborîți de suferinți, să se avînte în bătălie. Poezia *Depărtarea*, bunăoară, e un patetic îndemn la păstrarea valorilor umane în greul restriștii :

*Mînia ce pe tine te mîină-acum din urmă
Durerea grea a lumii cu sabia o curma...*

Ca în legendele populare (vezi poemul *Jijia* — singurul care a văzut lumina tiparului în timpul vieții autorului), poetul cheamă elementele naturii- să sprijine lupta poporului împotriva fascismului. Cînd comunicatul cartierului general românesc din 0 aprilie 1944 anunța retragerea, poetul se adresează rîului muștrîndu-l că oferă un punct de rezistență armatelor eliberatoare:

*Jijie micuță, de ce ai alunecat de pe drumul drept?
De ce ații calea celor ce iuțesc spre noi
ca să curme mîrșava lăcomie de sînge și război ?*

Tăria de care vorbeam, înaltul sentiment de responsabilitate ce-l animă reclamă din partea poetului un spirit auto-critic foarte pronunțat, și el își judecă sever greșelile trecutului, își reneagă hotărît rătăcirile, se dezice de orice individualism și mulțumește partidului care l-a smuls întunericii, i-a dat încredere și nădejde, l-a reconstruit moral. Pentru interesul pe care-l prezintă ca document uman și artistic, reproducem în întregime autoportretul intitulat, nu fără un anumit rost, „Balada celui mititel” :

*Mititel și slut: mi-am croit drumu-n viață,
repezit sau încet, cu pasu' legănat de rață.
Am mușcat cu vorba, am dat cu cotul,
n-am. riscat nimic, am riscat pururi totul.*

*Cum fuge vremea-n urmă-mi, umbra!
Alerg, m'anin de ea, nu-i văd umbra.
Cîte ascunzișuri, cîte vicleșuguri,
să te strecorei fără a fi ars pe-ruguri.*

*îmi aud glasul cum sună straniu, îl aud,
ceru-i de cenușă, pămîntul e ud,
am trecut pe Ungă primejdie și n-am știut.
De cîte ori n-am greșit fără să știu,
am fost unde nu trebuia să fiu, '
m-am cufundat în greșală pînă-n gît,
m-am zvîrcolit în mîzgă și urît
Plăceri m.au ispitit: drepte și-n vîrtej.
Ca dintr-un harbuz rupt de pe vrej
sorbit-am din cupa minusculei secunde
ce lîncedă și rîncedă licoare ascunde.*

*Singeră, singeră inima cînd surîd.
Fricos ca iepurele și nici măcar atît.
Cînd fulgere peste creștet se sparg
iar tunete bubuie, plesnesc și ard.
Dacă peste umărul meu n-ar luci totul și o
stea
pe care o cunosc: speranța mea — '*

*ce greu mi-ar fi povara să-ndur,
să scrișnesc din dinți dar să rid
cu aerul cel mai candid și pur.*

*De s-ar îngroșa urîtul, oricît,
nu-mi va ajunge pînă-n gît,
să mă-nnece timpu-n sloată.
Speranța mea și a ta-i, gloată!...*

Considerate laolaltă, poeziile lui Ion Călugăru, exprimînd rezistența poporului împotriva fascismului, a războiului antonescian, dînd glas nădejdilor nutrite de masele largi, slăvind lupta de eliberare, înfierînd cruzimile și ororile fascismului, constituie o adevărată și valoroasă cronică lirică a acelor ani. Ea se încheie cum e și firesc cu un cînt de biruință, cu cîntul victoriei. Poetul care în anii de grea cum-pănă cînta :

*Taia-taia
orice ar fi
de ar vîntui
de ar viscoli*

*Taia-taia
nu m-ai urni
pin s-or ivi
zori de zi —*

slăvește ziua oînd

*Peste continentu-încă-n ruine
explodează vesele, libere mulțimile.
In splendoarea lunii
victoria-și flutură coada, ca păunii.*

La cea de-a cincisprezecea aniversare a eliberării patriei noastre, poetul comunist. Ion Călugăru, care a participat cu versul său săpat într-o limbă

*născută fără moașă, crescută fără dădacă,
desculță și fără pălărie de doamnă
dar înmiresmată ca îmbelșugata toamnă*

la lupta antifascistă, și a salutat entuziast victoria acestei lupte, merită să fie amintit ca o prezență vie a poeziei noastre, militante, realist-socialiste.

CÎTEVA PROBLEME ALE LITERATURII PENTRU COPII

EUGENIA TUDOR

Întru oricine este dispus să [cerceteze, cu obiectivitate și atenție, dezvoltarea frontului nostru literar în ultimii cincisprezece ani, îi va apărea cu evidentă faptul că literatura pentru copii, așa cum se prezintă ea astăzi în țara noastră, este o creație a regimului democrat-popular.

Literatura destinată micilor cititori din țara noastră nu are o tradiție prea puternică. E foarte adevărat că mulți dintre scriitorii noștri clasici s-au aplecat cu dragoste asupra sufletului copiilor și au scris basme, povestiri sau poezii. Basmele lui Eminescu, Creangă sau cele culese de P. Ispirescu, scrierile pentru copii ale lui Cosbuc, Odobescu, Sadoveanu, Arghezi, Topîrceanu, Otilia Cazimir, Cezar Petrescu și încă a multor scriitori de seamă ai noștri, constituie fără îndoială contribuții prețioase la dezvoltarea acestei literaturi — mijloc minunat de educare și instruire a celor mici. Dar apariția lor era spontană datorându-se în exclusivitate inițiativei scriitorilor. În loc să fie stimulat, genul era privit cu dezinteres, lăsat la bunul plac al editorului burghez pentru pare, bineînțeles, scopul instructiv educativ al scrierilor destinate copiilor și tineretului era ultimul criteriu de luat în seamă. Abia în anii regimului nostru s-a acordat literaturii pentru copii importanța și sprijinul cuvenit. Experiența bogată și plină de roade a

literaturii sovietice în acest domeniu ca și stimularea permanentă a scriitorilor pentru copii au contribuit, cum era și firesc, la o evidentă dezvoltare a genului. Avem astăzi destule cărți bune, inspirate din viața copiilor noștri, prezentînd aspecte interesante din viața acestora.

Aparițiile din ultimul an marchează în special dezvoltarea basmului cu un conținut nou, aducînd simboluri noi, semnificative, menite să oglindească, prin mijloace specifice și la nivelul înțelegerii copiilor, vremurile noi, deosebite pe care le trăim.

Este știut cît de mult aprecia Maxim Gorki basmele și cît de necesare le considera operei de educare a tinerei generații. El însuși mărturisea în numeroase ocazii cît datorează vechilor basme populare, care i-au stimulat imaginația și i-au fermecat copilăria. Considerînd într-adevăr basmul ca specia cea mai atractivă și accesibilă diverselor vârste ale copilăriei, Gorki a relevat adeseori necesitatea creării unor basme noi, pe măsura vremurilor deschise de revoluție, îndemnîndu-i pe scriitorii sovietici să-și asume această nobilă și frumoasă sarcină, de a sădi în mintea copiilor dragostea și admirația pentru epoca socialistă.

„Locul minunilor, despre care bunicii și bunicile noastre povesteau taților și mame-

lor noastre — «copiii de altă dată», l-au luat azi minunile reale, accesibile observației pe care copilul le vede și despre care știe că stat înfăptuite de tatăl său" scria Gorki în 1928.

' Față de aceste „minuni reale" datorate noilor condiții sociale de după revoluție, vechile basme deveniseră insuficiente. „*Eu nu sînt împotriva fantasticului eroic din vechile basme*, scria Gorki în același articol — *dar sînt și pentru crearea de basme noi*"... Era necesară așa dar plămuirea unor alte povești, pe măsura timpurilor noi, care să contribuie la educarea în spirit socialist a tinerei generații. Ultimul volum de basme al lui Vladimir Colin ne relevă nu numai un povestitor, cu un timbru personal, cu o neseacă fantezie asociativă, kădînd puterea creatoare a unui veritabil poet, dar înseamnă o importantă contribuție la dezvoltarea basmului nou, așa cum îl înțelegea M. Gorki. Colin și-a intitulat cartea : „Basmel omului" pentru că prin cele mai bune bucăți din volum străbate cu claritate, cu stăruință ideea frumuseții sufletești a omului. Basmel sale relevă — în majoritatea lor — necesitatea strădăniei creatoare a omului, celebrează sentimentele sale nobile, înălțătoare. Omul, cu însușirile sale morale pilduitoare, este mereu sub o formă sau alta eroul acestor basme.

În „Fluerul pădurii adormite" de exemplu, un băiat învinge cele mai mari adversități — înfruntă forțele supranaturale dezlănțuite, căutînd cu orice preț să-și salveze surioara din captivitate.

Dar ceea ce este important e faptul că Vladimir Colin găsește imagini potrivite prin care să insufle micului cititor mîndria de a fi om. Mă gîndesc la momentul în care băiatul, aflat pe tărîmul Soarelui are curajul să-și taie singur vinele de la mîna și să lase să curgă în ceanul soarelui sîngele său de aur — fapt pentru care soarele îl numește „fratele" său.

„Marinarul fără teamă" este un vibrant poem al curajului — condiție a veșnicei tinereți. Bătrînul marinar, îmbarcat pentru ultima sa călătorie pe ape înfruntă cu

eroism furtuna și aceasta îi dăruiește forța și înfățișarea din tinerețe, pe cînd ceilalți marinari de pe corabie, încremeniți de spaimă se prefac în moșnegi.

În „Fierarul și Moartea", piesă remarcabilă prin atmosfera poetică, puțin stranie care se degajă din ea, autorul sugerează din nou puterea de neînfrînt a sentimentelor umane. Un fierar, datorită dragostei nemărginite pentru iubita sa, reușește să păcălească și să biruie puterea Morții, dobîndind pentru el și pentru fata iubită dreptul la viață veșnică.

O undă de poezie suavă se degajă din basmul „Fata de Fum". Plăsmuită de manile unui vraci bătrîn — un fel de doctor Faust, rural și autohton, fata se îndrăgostește de un tînăr pescar. De dragul lui, cere, asemeni lui Hyperion, să se transforme într-o făptură omenească. Unghiul de vedere al scriitorului este altul decît cel din poemul lui Eminescu. Ca să devină om, Fata de Fum trebuie să treacă timp de trei ceasuri prin grele încercări. Astfel ea este rînd pe rînd supusă chinurilor și schingiuită de oamenii fiului de împărat, dușmanul de moarte al lui Petrea Pescarul ; aflîndu-se apoi rănită, la marginea unei păduri, fata nu pregetă să-și pună viața în pericol, ca să salveze un copil din flăcări. Și, ca o ultimă încercare, înainte de a-și căpăta dreptul la o viață omenească, Fata de Fum trăiește clipele unei dureri trecătoare, pîrindu-i-se că Petrea Pescarul e îndrăgostit de o altă fată. Fata de Fum rîvnește să fie om, și își capătă cu „trudă" această fericire. Momentul cînd izbutește să treacă peste toate aceste încercări, e un moment înălțător, la care participă întreaga fire : „pămîntul cîntă și marea sună și văzduhul vui". Iată încă un imn înălțat omului, trudei sale nobile, singura temelie a unei fericiri ade-vărate.

„Cerbul de sticlă" e o poveste cu multe elemente sociale, aducînd în fața cititorilor imaginea crudă a unor exploataatori: un boier dornic de înavușire și negustorul viclean aflat în slujba sa. În atelierul negustorului de sticlă se află doar meșteri

surzi și muți, alesi anume pentru ca ei **S n u U l i** să nu vadă **intent** necurate ale stăpînului, iar **minunatul** rneșteșug al sticlăritului să nu-l **mai poată** învâța și alți oameni. Impotnva celor do asupritori se ridică tînărul Radu. Ca sa pătrundă în atelierul negustorului ese prefăce surd și mut. Radu devine **n seu t** timp lucrătorul cel mai iscusit **si plasmu -**

Tu, celor mai minunate podoabe, n cel din urmă Radu îi va împietri pe **stapmn** nesățioși, eliberîndu-i pe sticlari din robne Aici Radu simbolizează forța, tăria creatorilor de bunuri, a celor ce muncesc și care prin luptă și solidaritate reușesc să înîrîngă exploatarea.

Dar ta **volumul** de față ni se descoperă „ un alt aspect al talentului lui V adimu •Colin. Sînt și cîteva bucăți cu vadrte intenții satirice, povestite pe **un ton hazhu** glumeț, care captivează pe **cititor**. „**Mana sa moșul**” se înscrie, după părerea **noastră** printre cele mai reușite din volum. **Colin** a aflat în cazul de față o ingenioasa formulă pentru a sugera copiilor **cum s-a nas^** cut exploatarea omului de către om **Un bltrîn'sărac lipit**, ajunge ta **topjrați** frunzei de brustur, crescută l.nga coliba sa și devenită uriașă peste noapte. Dar **aici moșul se** Plictisește de trai bun ,i .n«pe să se amuze răutăcios pe seama oameni or din sat rămași fără soare : < ^ J * TM se lăfăia moșul le acoperise **întreg** cerul, **îăsîndu-i** în întuneric. Un cronicar avea dreptate cînd afirma că finalul **basmului** putea să fie mult mai concludent: **depUda** oamenii rămași fără soare sa îi fost cei care să fi tăiat ciudata frunza **fac,nd-o** sa se prăbușească. Finalitatea, «**Icul social** ar fi apărut cu mai multă claritate. în **pri**; n aceasta unele bucăți din **volumul** «spectiv lasă nedumeriri **cititorului** De piSă cea intitulată „Șoricelul năzdrăvan după lectura căreia rămii cu «**npres a ca** auLul s-a lăsat furat de **un joc** glumeț dar gratuit. Aceeași nedumerire o st.r-nește%i „Povestea țesătorului”^ Fmalu basmului este precipitat și **insuficient de** concludent. Important însa este faptul ca Vladimir Colin a reușit în cele **mai dese**

cazuri așa cum am arătat, să abordeze cu succes formula basmului nou, tratînd problemele dintr-un unghi de vedere inedit. Același lucru îl încearcă Viorica Huber în cartea sa „Ghil Thagâr”. Titlul cărții este dat de prima poveste, din care aflam cum un țigan artist asuprit de boieri și-a dobîndit nemurirea prin cîntecele sale. Deosebit de interesant și bine povestit este basmul „Fiara fără chip” simbolizînd lupta partidului pentru lo viață nouă. În „Fiara fără chip”, răpusă de Voinicul Ion ș. de tovarășii săi (omul de fier și țărănul cel hîtru pe nume, Pepelea), bănuiam exploatarea capitalistă. Autoarea a aflat o imagine adecvată, pentru a sugera ^esența L mană a exploatării, a fiarei fără chip : cei ce o slujesc au în locul ochilor niște nestemate reci, pentru că iubesc mai presus de orice banul și nu recunosc alta putere decît puterea lui. Viorica Huber dovedește prin basmele sale o temeinica cunoaștere a folclorului poporului nostru reușind de multe ori să-l includă în mod organic în țesătura basmelor sale, impnmîndu-i o factură proprie.

Scriitori ca Vladimir Colin, Viorica Huber, Călin Gruia, Ion Jipa, Ion Hobana și încă mulți alții au adus și aduc astăzi, prin ultimele lor cărți, contribuții deosebit de interesante la dezvoltarea literaturii adresate copiilor. ,

Dintre volumele de versuri apărute m acest timp amintim mai întîi „Bondocei își alege o meserie” de Marcel Breslasu. Cartea înfățișează la nivelul de înțelegere al școlarilor mai mici laturile frumoase ale fiecărei profesii. împreună cu homarul și nehotărîtui Bondocei („un băiat cam rotofei / cu nas cîrn și păr vilvoi / ca atîția dintre voii), copiii iau rînd pe rînd cunoștință, într-o formă amuzantă, de aspectul divers și folositor al atîtor profesii: grădinar, scafandru, coșar, croitor, cizmar, artist de circ, etc. Sugerîndu-se mereu pe parcurs că esența fiecăreia dintre aceste profesii este munca — versurue

lui' Marcel Breslașu inspiră cititorului ne-
vîrstnic dragostea și respectul pentru me-
seria pe care și-o va alege mai târziu.

Iată de pildă cum crede la început Bon-
docei că ar arăta profesiunea de grădinar :

*„Stai în casă și pe-afară
Umbli doar în miez de vară...
Și cât ține
ziulica,
trebi puține
— mai nimica l*

El își închipuie că moșul grădinar:

*„Bea cafea și soarbe fum!
Șade tolănit în iarbă
și se mîngîie în barbă:
„Treaba merge ca pe roatei
Cerul s-a-ngrijit de toate”.*

Încredințat că meseria aceasta înseamnă
„mai-nimic” Bondocei îi cere grădinarului
să-l ia ucenic. Dar după o zi, în care :

*„sapă
grapă,
cară apă
și mai cară
cînd o scară,
cînd o roabă, cînd furtunul,”..*

copilul pricepe că grădinaritul, ca oricare
profesie, presupune muncă :

*„Vezi c-ai judecat în pripă?
E de lucru și pe-aici!
Are orice meserie
partea ei de bucurie.
Și necazuri mari și mici...”*

Nina Cassian a dăruit copiilor multe
versuri frumoase. Amintim că basmului
„Nică fără frică” i-a urmat instructiva și
amuzanta carte despre „Prințul Miorlau”
Și despre copiii mofturoși și rîzgîiați. De
asemenea versurile poetei la cartea ilustrată
de Nell Cobar „Aventurile lui Trompișor”,
sînt veritabile jucării din care copilul ca-
pătă cunoștințe asupra lumii înconjură-
toare într-o formă atrăgătoare și hazlie.

Elefantul Trompișor e un năstrușnic cer-
cetător al faunei exotice, populată de can-

guri, girafe, lei (animale pe care copilul
le întâlnește la circ) dar și un explorator
al operațiilor matematice... („Adunarea
merge — oleacă / Dar scăderea — cum
s-o faci ? / Cu-nmulțirea nu se-mpacă /
La-mpărțire... i se-apleacă). Secretul cal-
culului i-l dezvăluie un dîne socotitor de
la circ. Ghicim în năstrușnicul pui de ele-
fant chinuit de matematică pe unii copii
cărora le cam repugnă, ca» și lui Trompi-
șor, adunarea sau împărțirea. Pentru
aceștia, bine-înțeles, morala discretă >a
versurilor — că ar exista anume cîini, care
ar ști să socotească — e concludentă și
eficace.

Printre poeții noștri care acordă atenție
cititorilor mici se înscrie acum în urmă și
Mihu Dragomir. Cartea intitulată „Po-
veștile bălții”, este o suită de pasteluri
grațioase, care dezvăluie cititorului de
vîrstă școlară, un crîmpei din frumusețile
peisajului patriei, într-o formă adesea amu-
zantă. Balta e o împărăție a poveștilor,
populată cu tot felul de personaje. Astfel
„Sălciile” sînt niște fete statornice, care
vara privesc în unde iar iarna ascund în
Scorburi mîțișorii ce vor vesti, primăvara.
Barca e asemeni unei păsări cu aripi de
lemn :

*Dar eu pot să-i fac un semn
Și ea poate să priceapă
Și-om intra, zburînd cu ea,
Pe un drum ce-l știu doar peștii”...*

„Racul”, e „un cavaler în negre zale / de
stele și pafale” care „gîndind la apa
fiartă / Se-nroșește de necaz”. Pelicanul
e asemuit cu o gospodină, ce „își poartă-n-
tr-una coșnița în cioc”. Penelul lui Mihu
nragomir actualizează deseori peisajul băl-
ții privindu-l prin prisma omului nou, a
omului constructor. Astfel pastelul „Po-
veste de azi” vorbește despre construcția
în plină desfășurare a viitoarei fabrici de
stuf, „palat” în care stuful va țese „pînză
moale de zăpezi / pagini proaspete, ne-
scrise”.

„Stîrcul” e nedumerit pentru că astăzf.
„nu prea-nțelege-al bălților decor” :

*„O macara gigantică, în zare,
Stă calmă, ca și el, într-un picior”.*

în împărăția altă dată pustie a bălții astăzi
răsună cîntecul muncitorilor :

*„Ca o uzină ruptă de la mal
greoi se mișcă-o dragă peste ape.
Cu mîini de fier, adine vîrîte-n val
milosul fund a prins, tăcut, să-l sape.*

*In huruit e-un cînt muncitoresc
și-l poartă, largă, Dunărea la vale.
Vezi? Oamenii și fluviu-l netezesc,
cum netezesc și-n viață-o nouă cale”.*

*

Semnalăm în rîndurile de mai sus o creștere simțitoare în deosebi calitativă a basmului cu un conținut nou, precum și apariția unor cărți valoroase de versuri. Faptul este îmbucurător, dar el ne face să resimțim și mai acut lipsa unor cărți care să înfățișeze realitatea de fiecare zi a copiilor, fenomenele noi, importante din viața lor. Vreau să spun că de aproape un an de zile nu au mai apărut romane, schițe, povestiri pentru copii. Oare viața de la școală și de acasă a pionierilor și școlărilor noștri, preocupările specifice vârstei lor, relațiile dintre băieți și fete acum în noua școală mixtă, problema educării lor în noile condiții nu prezintă suficientă importanță pentru a constitui substanța unor romane sau schițe valoroase? Cărțile „Inimșii” de Qica Iuteș sau „Marea Bătălie de la Iazul Mic” de Pancu Iași, interesantele povestiri ale lui C. Chiriță, S. Larian, Nicuță Tănase, Mihai Stoian, Sanda Dionis, Ștefan Luca sau Costache Anton au fost depășite de realitatea în plin mers, ele au rămas în urma problematicii noi din viața copiilor și se cer imperios continuate. Scriitorii noștri pentru copii datorează mult cititorilor, a căror viață frumoasă ia din zi în zi aspecte noi și inedite.

Asemenea aspecte a încercat să zugrăvească în recenta sa carte, destinată tineretului — „Cetatea de pe stîncă verde” — și scriitorul Dumitru Almaș. Într-un limbaj vioi, sînt povestite întâmplări le de pe șantierul arheologic de la-Histria la care participă și doi copii, elevi în clasa a VI,

Mura și Matei. Autorul a încercat să întruchipeze în Mura o fetiță dezghețată, cu imaginația înfierbîntată și cu aptitudini creatoare. Mura Tudoraș, e într-un anume fel sora mai mică a Magdei Minu, a iui Mihail Sebastian. Fetița este adusă la „cetatea de pe stîncă verde” (Histria) în scopuri pedagogice, de către studenta Sanda, sora lui Matei, coleg de clasă cu Mura. Sanda speră că alături de fantezista Mura raționalul și pedantul Matei își va mai schimba deprinderile. Nu știu dacă la 12 ani personalitatea copilului este atît de fixată și deprinderile sale atît de stabile, dar din parcurgerea narațiunii, cititorului i se relevă cîteva surprize. Mai întîi Mura — despre familia căreia aflăm doar în trecut cîte ceva (e fiica unei spălătorese de internat), folosește cu o anume voluptate un argot care-i displace lui. Matei. Acesta încearcă brutal s-o corijeze. Mura acceptă situația pentru că e silită de împrejurări și se cam teme de Matei. Fata citește mitologie, vorbește scandînd, visează la lumea apusă a antichității, acceptă jocul brutal al lui Matei și rolul de sclavă pe care i-l impune acesta; ascute creioanele profesorului și găsește din joacă un tezaur — ea mai visează să se facă sculptoriță și culege regulat pentru Sanda un buchet de flori, întreținîndu-i acesteia iluzia că cel ce i le aduce este studentul Florea. La un moment dat însă fantezia Murei se învîrte obsesiv și obositor doar în jurul Iliadei și Odiseii. Joaca ei se rotește în mod ciudat numai în jurul problemelor de mitologie și arheologie iar fantezia îi seacă parcă, mîrgî-nîndu-se să reproducă totul din mitologie. Mura acceptă resemnată și îndurerată jocul pe care i-l impune Matei, acela de a o considera sclava lui, și cititorul nu pricepe de ce? Oare educația care i s-a dat Murei în școală ca și fantezia ei se împacă cu resemnarea aceasta? Biruit de bunătatea Murei (îl ia de mîna cînd se rătăcesc și-l aduce în cetate), Matei începe să devină mai puțin invidios pe ea și să o aprecieze pe ascuns. Dar acestea din păcate le aflăm, nu le deducem din comportarea

eroilor. Autorul nu a urmărit zugrăvirea în adâncime, cu seriozitate, a raporturilor dintre Mura și Matei, cei doi colegi și prieteni (problemă importantă și deosebit de actuală în școala mixtă de la noi.) Copiii sînt priviți cam din afară, cu o insuficiență cunoaștere a problemelor proprii lor în momentul de față, rupți de aceste probleme. Cît privește pe Mura, este de asemenea inexplicabil de ce, cu temperamentul ei și cu educația pe care presupunem că „a primit-o în școală se teme în așa măsură de administratorul șantierului, încît, în loc să se ducă la profesor să-l denunțe, repetă orbește minciunile

pe care administratorul i le impune prin amenințare, în legătură cu furtul unei statui?

Autorului i-au scăpat aceste aspecte deosebit de importante. Ori, tocmai abordarea acestora n-ar fi trebuit pierdută din vedere pentru ca volumul să intereseze pe cei cărora le era adresat.

Copiii așteaptă nerăbdători cărți în care să se recunoască pe ei și pe cei din jurul lor, așteaptă cu interes crescînd noile romane, povestiri și schițe ale vârstei lor. Sperăm că scriitorii și editura care au dovedit că-i iubesc și se preocupă de educația lor nu vor întîrzia să le ofere aceste cărți mult așteptate.

PREMIILE LENIN, STIMUL PENTRU REFLECTAREA ACTUALITĂȚII ÎN ARTĂ

roalkmnl — aceste principii leniniste fundamen-

If teJ¹⁰¹⁰¹ * * * T ^ ,^{TM} creatori de artă ale căror nume le citim în lista
 E f l u u r « m o f ; t n ^ i T m ^ î cone/a*, la «/«»«,
 l l l l l l l l laureaților rem ^ . ^ ^ ^ s a r b m o a r e ^
 Gazeta" In comentariul ^ ^ m
 artei sovietice, are o semnificați mai <*T* " într-adevăr, nou este chipul
 eroic, au devenit însușiri esențe ale artei rea l s t ^
 lui Lemn din trilogia lui Pogodin, nau este stilul reahsmulu, poetic —
 ———' • , \ ^{mp}*tP*tr întâmplări din trecutul îndepărtat al poporului cazah,
 Deși romanul Uu ^ ^ ^ ^ Z u M S , este interpretat, scoate la iveală tră-
 modul cum Abat, acest „rușRin o' Drumul lui Abai"
 salurile „actuale" ale singuraticului poet iubitor de * f f \ * ° ^D ^{TM} ^ £ ^{TM} L r al ma-

oglină în care se reflecta stepa cazaha. personalității
 ^ ^ Trilogia lui Pogodin, ^ ^ t r ^ Z u ^ ș ^ ^ u l . Idee care
 l _ animat și continua f ^ ^{TM} * ^ ^ ^ o p e r a d e s p r e omul de azi, în care să
 TX?Z^:Z^0%Z1 declara i cava* « - " - . — «
 visul materializat al omului actual despre întâlnirea sa cu Lenin". (Uteralurnaia Gazeta).

PoVm^mărir este un scenariu desfășurat în plină actualitate. Amploarea gigan-
 tică a "construcției Socialiste, care îngăduie oamenilor sovietici să „construiască o mare cu
 propriile lor mâini", constituie în lucrarea lui Dovjenko „un factor determinant care for-
 Z z T psinicul nou a, omului, care ne silește să eliminăm vestigiile trecutului, deoarece
 acest trecut este vrăjmaș epocii construirii comunismului. —

Dar proza Iul Auezov, teatrul lui Pogodin, scenariul lui Dov,enko nu introduc ele-
 mente noi numai în conținut ci și în formă. ^

„Pogodin a făcut în piesele sale - scrie A. Surkov - ceea ce trebuie sa Iaca
 orice dramaturg autentic. El n-a aplicat vechile formule ale construirii subiectului, la
 fapte noi ci a căutat noi formule dramatice care să corespundă mai bine acestor lapte .

Aceiași lucru se poate spune și despre celelalte lucrări literare onorate cu premiul Lenin, care dovedesc că arta realismului-Socialist sovietic, axată pe contemporaneitate, plină de seva extrasă din rezervorul tradițiilor naționale, pășește cu încredere în viitor sub îndrumarea. înțeleaptă a partidului.

L. Dim.

GOGOL LA NOI

Note asupra începuturilor

Pătrunderea lui Gogol în cultura românească este postumă. Începutul se datorește unui contemporan al marelui scriitor rus, lui Hașdeu, care, ca unul ce-și făcuse studiile la Chișinău, Camenița și Harkov, îl citise de tinerel încă din

—paginile periodicelor și edițiilor princeps din biblioteca tatălui său, Alexandru Hașdeu. Mai târziu în „Foitia de istoria și literatura. Redesa de Bogdanu Petriceicu Hasdau, profesoriu de istoria la Școala reala centrala, bibliotecariul școalelor Moldovei,” an. I, 1860, p. 77 și urm. se tipărește fragmentar (G. Bezveconi, *Bibliografia romîno-rusă*, La.) traducerea nuvelei *însemnările unui nebun*, făcută de D. A. Holban. Hașdeu în *Ioan Vodă cel Cumplit* (1865) descrie stepa căzăeească, *Crimul* cronicarilor noștri, către care se retrăgeau răzvrătiții, nemulțumiții și, în general, luptătorii împotriva împărilor feudale din regatele polon și maghiar, din cnezatele rusești, din Balcanii cotropiți de turci, din Moldova — printre alții și democratul voevod din secolul al XVI-lea, căruia-i închina strălucita sa monografie — după modelele peisajelor artistice din *Serile în sat la Dikanka și Taras Bulba*.

În *Pseudoknighetikos* (1874), gonind vânătoare peste întinsurile toride ale Bărăganului, Odobescu asemuiește șesul nostru ialomițean cu prveliștile din stepa malorusiană descrise de Gogol („una din paginile de Aksakow și cele mai minunate din minunatul roman istoric „Taras Bulba”), *Arabescurile* lui Gogol sînt în aceeași măsură folosite creator în *Pseudoknighetikos*. Judiciosul paralelism se impunea lui Odobescu din puternicul fond de cultură rusească, pe care și-o însușise încă din casa părintească.

Mihail Pascaly cerea Comitetului teatral din București, în ultima zi a anului 1873, încuviințare pentru ipiesa de teatru *Revizorul general*, „pentru a o putea pune în scenă săptămîna următoare”, obținând aprobare în acest scop la 2 ianuarie 1874. Odobescu povestește cu rîndrie că a insistat personal ca *Revizorul* să se reprezinte pe prima noastră scenă. Pascaly întrebuițează nu o traducere după originalul rusesc, ci o prelucrare făcută după versiunea franceză a lui Prosper Merimee (subintitulată „irritațiune după Gogol”), datorată lui Petre Grădișteanu, unul dintre conducătorii „Revistei contemporane” din București. Acesta o localizează, în condițiile societății romînești, la mijlocul veacului trecut.

Adaptarea lui Grădișteanu, respectând în linii mari traiectul acțiunii, nici pe departe nu se compară ca relief artistic cu prototipul gogolian. În privința limbii unele personaje ră-mîn viabile numai prin verbiajul politicianismului monstruoasei coaliții din deceniul opt al veacului XIX, altele — și se face efort în direcția aceasta — interesează prin jargonul târgoveților din cancelarii. Hlestacov, în transpunerea lui Grădișteanu, devine îorgu Scorburi, înaintaș al lui Rică Venturiano ; Bobcinski și Dobcinski se romînizează în Mache Sorcoveanu și Sache Morcoveanu; primarul A. A. Scovznic Dmuhanovski ajunge subprefectul Hariton Zorkidescu.

Piesa s-a reprezentat pentru întâia dată la Teatrul cel Mare din București în seara de 21 februarie 1874.

Cesar Bolliac în „Trompeta Carpaților” nr. 113 (24 februarie 1874), întâmpină laudativ *Revizorul general* pentru fondul realist al criticii („Critica vițiului social la noi”), încheind că „opera e un adevărat reflect al epocii de cinism și imoralitate neînfrînată în care trăim”. Bolliac făcea aceste judecăți cu convingerile vechiului luptător revoluționar de fa 1848. Nu tot așa, însă, este primit *Revizorul general* de către presa burgheză, în special de cea liberală, oare se ridică vehement împotriva mesajului ei critic. Laerțiu Lăzăreanu în „Telegraful” din 14 martie 1874 protestează filistin împotriva „răului din piesă”, ca și D. Racoviță-Sphinx, de mai târziu, „virtutea nu trece măcar pe la spatele atîtor viții, spre a le speria cel puțin...”, ajungînd la concluzia antirealistă și reacționară, după care „Scopul și utilul acestei piese fiecare le vede de departe că este (sic) patro-narea și dezvoltarea vițiurilor”.

M. Eminescu, încercat în problemele de teatru ca unul ce încă de la vîrstă de 14 ani slujise scena românească lin companiile de turneu Tardiny-Vlădicescu, Iorgu Caragiale, Pascaly, ca sufleur, copist de roluri, autor de proiecte dramatice și traducător al dramaturgiei lui Rotscher, subliniază în cronică din 5 decembrie 1874, a „Curierului de Iassi” meritele realiste ale comediei lui Gogol : „Ea a înrădăcinat în minte viața reală a poporului rusesc; tipurile sale sunt copiate după natură, sunt oameni adevați, precum îi găsești în tîrgușoarele pierdute în mijlocul stepei căzăcești”. Realismul gogolian este opus modalităților ieftine de rezolvare, trucajelor din teatrul boulevardier parizian : „Nu este vorba de lupte sufletești deosebite, de încurcături dramatice, precum le leagă și le dezleagă autorii franțuzi, nu de un plan, oare să-ți fie încordat interesul pînă la fine. Ca toți scriitorii care nu se silesc să ne spuie ceva pentru a ne procura petrecere, ci care au de spus ceva adevărat, fie chiar un trist adevăr, Gogol nu vînează nicăieri efectul, pentru că el n-a scris pentru tantieme, nici pentru succese, ci pentru că i-a plăcut lui să scrie ciim simțea și vedea lucrurile, fără a se preocupa mult de regulile lui Aristotel. Și, după a noastră părere, bine a făcut. Interesul febril pe care ni-l însuflă comediiile franțuzești moderne, în care planul piesei se întemeiază sau pe adulteriu sau pe încercările adulteriene, făcând din păcatele femeilor și bărbaților picanterii dramatice, pipărate cu expresii lunecoase și situații și mai lunecoase : toate acestea Gogol nu le cunoaște”.

Eminescu adîncește analiza cu o comparație cum nu se poate mai nimerită, slujind veridicitatea dramaturgiei lui Gogol : „Ai într-o răsadniță deosebite semințe, cade o ploaie și toate răsar în plină lumină, fiecare în felul ei. Ai și aici o răsadniță de oraș provincial, în care toți dormitează în păcate moștenite, fără ca lumea să se preocupe mult de ei... cînd iată, că apare un revizor și toate aceste plante se arată pline, greoaie de-a dreptul pe scenă și cunoști că nu-i între ei nici o imitație de carton, nici un caracter afectat — răutatea și înjosirea omenească s-arată iașa cum sînt și rîdem de ele. Rîdem. După opinia unora, adevărata comedie trebuie să te facă melancolic... ne întristăm.”

Acesta este efectul piesei lui Gogol, ca și acel al adevărului și naturii. „Natura și adevărul sînt serioase”. A. I. Herzen recunoscuse mai înainte același înalt considerent satirelor scenice ale lui Gogol : „Nimeni pînă la Gogol n-a întocmit un curs atît de complet de anatomie patologică <a birocratismului rus. Rîzînd în hohote, el pătrunde fără milă în cele mai tainice unghere ale sufletului murdar și hain al birocratului” ; în timp ce Cernișevski, de pe aceleași poziții înaintate, releva în *Revizorul* lui Gogol arta biciuirii relelor de care era bîntuit aparatul de stat țarist în „veacul crîncen” și meritul lui Gogol de a fi introdus în literatura rusă „orientarea satirică sau, cum ar fi mai just s-o denumim, orientare critică”. Concluzia lui Eminescu accentuează asupra resortului social: „Partea bună a lui Gogol e că relele aplecări, spre a nu le mai numi altfel, sînt arătate în deplina lor înjosire, fără farmecul frazei care să le facă picante”. Obiecțiile

aduse limbii lui Grădișteanu, mențiunile și observațiile pentru jocul actorilor, dintre care câțiva aparținuseră trupelor prin care Eminescu trecuse în avaturile adolescenței și pe care în 1874 îi urmărea, din stal, cu interes și prietenie, aduc contribuții la dezvoltarea criticii realiste românești.

Revizorul lui Gogol s-a prezentat la noi în traducere integrală (N. Dunăreanu) abia în 1909 (-- o altă traducere făcuse în 1904, Ta Botoșani, M. Wechsler) —, în regia conștiințioasă a lui Paul Gusty, care încă din 1908 ceruse și obținuse, prin mijlocirea Ministerului Afacerilor Externe, o documentare realistă de 25 de fotografii (costume și decoruri) de la V. Teliacovski, directorul teatrelor de stat din Moscova.

După 1875 începură să apară în periodicele românești tot mai numeroase traduceri din tezaurul prozei lui Gogol, modele de măiestrie literară pentru scriitorii și cititorii din patria noastră, și tot atâtea argumente artistice remarcabile în lupta împotriva birocratismului, corupției și samavolniciei statului român de ieri.

Augustin Z. N. Pop

AL IV-LEA CONGRES AL SCRITORILOR DIN UCRAINA

Hntre 10—17 martie a.c. au avut loc la Kiev lucrările celui de al IV-lea Congres al scriitorilor din R.S.S. Ucraineană. Raportul privind activitatea Uniunii Scriitorilor din Ucraina între Congresele III și IV, a fost prezentat de Micola Bajan, secretar general al U.S.U. El a trecut în revistă succesele obținute de scriitorii ucrainieni în ultimii ani, succese strâns legate de realizările obținute de oamenii muncii din toate domeniile de activitate. Raportul a subliniat însemnătatea literaturii actuale pentru educarea comunistă a maselor. Inspirați de faptele eroice ale poporului muncitor ucrainian și urmînd înțeleaptă învățătură a partidului comunist, scriitorii ucrainieni au creat valoroase opere literare închinare patriotismului oamenilor sovietici, trecutului revoluționar al poporului ucrainian sau muncii pașnice de apărare a păcii în lumea întreagă.

Despre activitatea rodnică a scriitorilor ucrainieni vorbesc înseși faptele — marele număr de romane, nuvele, piese, poeme, poezii apărute în ultimii patru ani. Intre cele două congrese editurile ucrainiene au publicat 1500 cărți >între care : 250 romane și un mare număr de nuvele și volume de poezii. Pe scenele teatrelor din Ucraina s-au reprezentat 90 de piese noi ale dramaturgilor ucrainieni. O atenție deosebită a fost acordată în această perioadă creației tinerilor scriitori. Astfel au apărut 130 de culegeri de poezii ale tinerilor poeți și au fost puse în scenă la diferite teatre 37 de piese ale tinerilor dramaturgi.

Conduoîndu-se după documentul de partid : „Pentru o mai strînsă legătură a literaturii și artei cu viața poporului”, scriitorii Ucrainei Sovietice s-au situat pe pozițiile înaintate ale ideologiei comuniste și ale partidității în literatură. Ei au continuat să dea un ajutor credincios partidului comunist în munca ideologică, în educarea maselor și formarea conștiinței comuniste. Micola Bajan a făcut o amplă analiză a operelor literare apărute în ultimii patru ani. În încheiere raportorul a subliniat faptul că locul scriitorilor e în mijlocul maselor, în mijlocul luptătorilor pentru îndeplinirea septenalului, acolo unde se desfășoară marea bătălie pentru construirea comunismului. Ca și în trecut, scriitorul trebuie să fie un luptător pasionat împotriva ideologiei burgheze, împotriva manifestărilor naționalismului burghez și revizionismului. Literatura sovietică ucrainiană s-a dezvoltat și se va dezvolta în strînsă legătură cu literaturile celorlalte popoare ale Uniunii Sovietice.

Ea se bucură de popularitate nu numai în țările lagărului socialist Ci și în numeroase țări capitaliste. În încheiere, M. Bajan și-a exprimat încrederea că scriitorii ucrainieni își vor îndeplini importante sarcini care le revin în lumina tezelor Congresului al XXI-lea al P.C.U.S.

Pe marginea raportului prezentat de Mioola Bajan, au luat cuvântul numeroși membri ai U.S.U., oaspeți ai Congresului, reprezentanți ai diferitelor republici unionale, muncitori și colhoznici. În cuvântul său, R. Baibiciuk, ministrul culturii R.S.S. Ucrainene, a subliniat rolul important al scriitorilor ucrainieni în formarea conștiinței comuniste a maselor. Vorbitorul a prezentat apoi o analiză amănunțită a muncii editurilor ucrainiene. În ultimii patru ani editurile din R.S.S. Ucrainiană au tipărit 3000 de volume într-un tiraj de 136 milioane exemplare. S-au tipărit ediții festive ale scriitorilor clasici ucrainieni Taras Sevcenco, Ivan Franco, Mihail Koțiubinski, Lesea Uorainka și alții. A apărut Antologia poeziei ucrainiene în patru volume și e în curs de pregătire Antologia nuvelei ucrainiene. R. Babiciuk a criticat unele lipsuri serioase existente în editurile ucrainiene în ceea ce privește timpul de tipărire a cărților.

Clasicul literaturii ucrainiene Pavlo Ticina, în cuvântul său, a adus o critică aspră revizionismului contemporan. De asemenea el a criticat lipsurile ideologice întâlnite în scrierile unor tineri autori — în special în operele tânărului poet Dmitro Pavlenco.

În numele scriitorilor din R.S.F.S.R., a vorbit poetul Nicolai Gribaciov. El a arătat că cele mai reușite opere ale scriitorilor ucrainieni sînt privite ca un succes al întregii literaturi sovietice. Analizând modul cum se oglindește tematica nouă în operele scriitorilor ucrainieni, Gribaciov, a scos în evidență calitățile unor opere literare inspirate din actualitatea zilelor noastre.

Scriitorul ucrainean Micola Tarnovski a trăit zeci de ani departe de patrie în S.U.A. Nu de mult s-a repatriat, devenind cetățean al Ucrainei Sovietice și membru al Uniunii Scriitorilor. În cuvântul său la Congres, M. Tarnovski a povestit delegaților despre viața grea a scriitorilor într-o țară capitalistă și mai ales despre viața deosebit de grea a emigranților. Au mai luat cuvântul scriitorii ucrainieni : N. Riibac, M. Stelmoh, I. Grîmailo și alții, care au dezbătut problemele dezvoltării literaturii ucrainiene în lumina tezelor Congresului XXI.

Congresul Scriitorilor ucrainieni a fost salutat de numeroși oaspeți veniți din toate republicile U.R.S.S.

Lucrările s-au încheiat prin adoptarea unei rezoluții. În ea, scriitorii ucrainieni și-au luat angajamentul de a lupta mai departe pentru cauza dreaptă a partidului, de a ajuta prin operele lor la îndeplinirea mărețelor sarcini cerute de construirea desfășurată a comunismului.

Stelian Iațentiuc

EXPOZIȚIA „CONSTRUCȚIA ȘI RECONSTRUCȚIA ORAȘELOR ÎN PERIOADA ANILOR 1945-1957”

rganizată în cadrul celui de al V-lea Congres al Uniunii internaționale a arhitecților de acum un an spre a exemplifica plastic conținutul rapoartelor, aceasta cuprinzătoare expoziție urbanistică circulă acum în diferite țări. Odată cu primăvara, ea a sosit în București și a fost prezentată la Sala Dalles sub auspiciile Uniunii Arhitecților din R.P.R.

Congresul al V-lea al *V.A.A.* avînd ca temă : „Construcția și reconstrucția orașelor în perioada 1945—1957” s-a ținut în capitala U.R.S.S. Și cu drept cuvînt, căci nici o altă țară din lume nu a suferit atîtea distrugerii în cursul celui de al doilea război mondial și micăeri reclădirea postbelică nu a luat anvergura celei sovietice. O atît de uimitoare amploare a lucrărilor într-un timp neașteptat de scurt a fost posibilă numai sub regim socialist și cu mijloacele unei puternice industrii.

Planșele frumos colorate din expoziție, cuprinzînd planimetrii și eartograme cu utilizarea și organizarea teritoriului și eșalonarea etapelor sau. tabelele cu date demografice și indicații asupra situației înainte și după refacere se adresează firește în deosebi specialiștilor, tehnicienilor. Atenția marelui public vizitator, a profanilor în materie de urbanism este atrasă de bogata documentație fotografică. Ea se compune din priveliști panoramice, vederi aeriene ale ansamblurilor realizate și machetele celor propuse. Aceste imagini sugestive trezesc un interes explicabil prin faptul că ele reprezintă concret soluționarea unor probleme de cea mai stringentă actualitate fie că e vorba de remodelarea, de schimbările structurale ale orașelor avariate sau de așezări cu totul noi.

Un viu interes stîrnesc în expoziție realizările urbanistice cu pronunțată amprenta socialistă din *V.R.S.S.* Atrage atenția în primul rînd planul director adoptat încă din 1935 pentru *Moscova*. Bazat pe organizarea rațională ,a cazării, a muncii și destinderii, el servește la dezvoltarea actuală a mării metropole, creînd cele mai favorabile condiții pentru populație.

Impresionante sînt vederile din *Kiev*, a cărui reconstrucție a prilejuit o ameliorare structurală a orașului. Pe artera principală, *Kresciatic*, clădirile refăcute cu utilizarea în fațade a unor motive decorative ucrainene, s-au complectat cu plantații bogate. În panoul alăturat, cîteva fotografii halucinante luate în 1943 la Stalingrad contrastează cu priveliști din eroicul oraș renăscut. Modificîndu-i-se fundamental planimetria antebelică, pe cheiurile centrale ale Volgăi, pe amplasamentul de odinioară al docurilor și triajelor, în locul fabricilor și instalațiilor portuare deplasate se vād acum peluze și promenade mărginite de arbori și flori.

Lîngă imaginile unor șiruri de blocuri de locuit din *Minsk*, capitala R.S.S. Bieloruse, se găsește expus și un exemplu de oraș nou. Este vonba de *Angarsk*, inexistent pe harta țării înainte de 1949 ; prevăzut a ajunge pînă la o populație de un sfert de milion, el avea încă în 1957 110 mii de locuitori. Departe de a fi un caz izolat, Angarsk nu e decît una din numeroasele așezări ce au luat naștere în ultimele decenii în U.R.S.S. ca o consecință a industrializării și a creșterii nivelului de trai.

R.P.R. participă la expoziție cu planul general de amenajare a *Capitalei*, cu vederi ale grupurilor de blocuri de locuințe din cartierele Grivița Roșie, Mihai Bravul, Floreasca și Vatra Luminoasă precum și cu fotografiile unor edificii importante cum sînt: Casa Scînteii, Aerogara Băneasa, Complexul sportiv Floreasca, Stadionul 23 August etc. toate realizări ale regimului nostru de democrație populară.

Reclădirea centrului orașului *Galați*, distrus de bombardamentele germane și în bună parte refăcut, este sugestiv înfățișată prin modelul plastic al soluției finale.

Ca realizare mai amplă, apare planul micro-regional al zonei centrale de pe *litoralul Mării Negre* cu o lungime de vreo 60 km. elaborat de *I.C.S.O.R.* El cuprinde lucrările proiectate la *Mamaia*, *Vasile Roaită*, *Techirghiol* și *complexul Eforie*. Peste tot oasele de odihnă și localurile publice vor fi complectate cu arhitectura peisagistă a

parcurilor și plantațiilor destinate să atenuze ariditatea climatului. Fotografii arată o parte din clădirile gata terminate și lucrările executate pentru consolidarea falezelor și amenajarea plajelor.

De mare însemnătate economică, sistematizarea *bazinului carbonifer din Valea Jiului* Teese clar dintr-un plan general al stării actuale și al dezvoltării propuse pentru viitorul apropiat.

*

Reconstrucția gravelor distrugerii de război a cerut în *Polonia* lucrări importante nu numai prin cantitatea lor ci și prin metodele de amenajare. Din punct de vedere estetic, urbanității polonezi s-au condus după următoarele criterii, comunicate și la Congres: armonia și echilibrul părților alcătuitoare ale compoziției de ansamblu, unitatea de forme și materiale cu efecte de varietate și contrast în silueta orașelor.

Cartierele de deosebit interes artistic și istoric, cu clădirile lor în stiluri tradiționale, au fost reconstituite cu bogăția lor decorativă, dându-se prioritate zonelor vechi din *Varșovia* ca și acelor din *Cracovia* și *Cestochova*. La această refacere, adaptarea la nevoile funcționale moderne, juxtapunerea a ceea ce este vechi și nou au creat dificultăți, au constituit o sarcină îngrată dusă la capăt cu un succes vizibil în panourile expoziției, unde frapază în mod deosebit aspectele sinistre ale *Varșoviei* bombardate alături de starea acelor locuri după restaurare.

Ca exemplu de sistematizare regională polonezii prezintă zona *Gdansk-Sopot-Gdynia* de pe litoralul Mării Baltice iar dintre realizările industriale mai de seamă, vederi din *Nova-Huta* și *Gorny-Slask*.

În R. Cehoslovacă, problemele urbanistice actuale se clasifică în trei categorii și anume: amenajarea orașelor balneo-climatice de faimă mondială și a regiunii *Tatra* destinată turismului de munte; apoi restaurarea și păstrarea patrimoniului artistico-istoric din cele 40 de localități declarate orașe-muzeu (dintre acestea se expun priveliști din *Tele*, *Levoca* și *Bardejov*) și lucrările de importanță economică. Din ultima și cea mai vitală categorie impresionează vederile cu întreprinderile industriale și cartierele muncitorești din *Brno* dar mai ales din *Gottwald*.

Pe panourile R.P. *Ungaria* se văd imagini comparative de la reconstrucția Buda-pestei cu podurile peste Dunăre distruse și apoi recondiționate precum și planuri și fotografii reprezentând noile edificii de la *Stalinvaros* și *Komlo*.

*

Dintre lucrările expuse de *Franța*, un loc aparte deține reconstrucția orașului și portului *Le Havre*. Aci, sub conducerea marelui arhitect *Auguste Perret*, s-au aplicat principii noi utilizându-se dimensiuni modulare nu numai pentru clădiri și ci pentru trasările urbanistice. Concepția de ansamblu și uniformitatea materialelor (betonul predominant); au permis efecte indiscutabile de monumentalitate, din elemente constructive prefabricate. Dar neoclasicismul în haine moderne dă acestor remarcabile edificări o oarecare notă de formalism.

Pe panourile *Olandei* atrage atenția modernizarea centrului din *Rotterdam*, reînființat după totala distrugere din timpul războiului. Cât privește participarea *belgiană*, ea consistă mai ales din mostre de urbanism ocazional și festiv de la Expoziția internațională de acum un an de la *Bruxelles*. Mai interesant decât machetele diferitelor pavilioane se dovedește însă proiectul *orașului-model Fleyssel* urmînd a fi ridicat lîngă capitala *Belgiei*. Se remarcă aci dimensiunile considerabile ale blocurilor și accentul pus pe înălțime.

Anglia expune printre altele fotografii de machete pentru sistematizarea unei părți din *Londra*, situată la sud de Tamisa, acolo unde în 1951 a avut loc Festivalul britanic precum și a zonei din *City* din jurul Catedralei *Sf. Paul*. Operă majoră a lui *Wren*, aceasta din urmă nu capătă nici acum degajarea meritată din lipsa de îndrăzneală a proiectanților care nu s-au gândit la extinderea spațiilor înconjurătoare.

Dar în fruntea lucrărilor prezentate de englezi se situează viziunea noului centru din *Coventry*, oraș cărui distrugerile aeriene germane ajunse la paroxism, i-au dat în conștiința omenirii o valoare de simbol.

*

Italia înfățișează vizitatorilor o problemă tipică a reconstrucției postbelice diră această țară : refacerea unui oraș de deosebită valoare istorică și artistică. Din numeroasele cazuri dureroase de acest fel, s-a ales ca exemplu vechiul și interesantul oraș *Verona*, unde războiul a nimicuit aproape jumătate din totalitatea, clădirilor. În retragerea lor, hitleriștii au distrus într-o clipă cele zece poduri peste fluviul Adige, printre care podul roman *Delia Pietra* și celebrul *Ponte Scaligero*.

În panoul referitor la *Milano*, se vede planul acestui oraș cu proiectul unui nou centru (numit *Centro Direzionale*, fiindcă de aci vor porni artere spre zonele limitrofe), la nord de cel existent. Mai instructivă este însă fotografia panoramică a metropolei lombarde. Din ea se constată că silueta i-a fost urîțită după război printr-o serie de clădiri foarte înalte, niște sgîrie-nori risipiți la întâmplare. Acest caz nesatisfăcător de dezvoltare dezordonată în înălțime a fost de altfel semnalat la congres de către raportorul englez *Arthur Ling*.

Astăzi, urbanismul nu se mai concepe decît tridimensional. Spre deosebire de simpla trasare orizontală de altă dată, acum se ia tot mai mult în considerare realitatea volumetrică. Înălțimea generează masele arhitectonice. Fiecare clădire înaltă servește drept fundal altora ; inter-relația lor are implicații plastice determinante în tabloul orașului.

*

În contribuția *S.U.A.* la expoziție se insistă asupra problemei urbanistice majore de acolo : aceea a descongestionării circulației din marile aglomerații. Febra mobilității excesive a populației făcînd suprafața străzilor și piețelor insuficientă pentru autovehicule, formulele tehnice aplicate se învîrtesc în jurul etajării, atît pentru trafic cît și pentru parcare și garare. Denivelarea aceasta introduce în ambianța citadină aspecte plastice neobișnuite căci nu trebuie uitat că există și o estetică specifică circulației moderne.

Interesante sînt fotografiile cu zone rezervate pietonilor, cu centre comerciale pentru cumpărături. În aceste *shopping centers*, bazarele și -magazinele se înșiră de-a lungul unor artere interzise vehiculelor și pe laturile unor piețe izolate adîncite sau supraelevate față de cota străzilor alăturate. Soluționări similare, în care -pietorul își recapătă locul cuvenit, au apărut de -altfel și în mai mult orașe -din Europa.

Ritmul trepidant al existenței și zgomotele izgonesc din mijlocul marilor orașe din *S.U.A.* un număr enorm de locuitori. Ei nu-și pot găsi liniștea și odihna decît printr-un exod spre așezările suburbane ceea ce explică marea extindere a acestora în ultimul deceniu.

Brazilia expune cîteva machete ale principalelor clădiri din noua capitală federală și administrativă, în curs de construcție. Situată în interiorul țării, ea se va inaugura

pare-se în 1960. Proiectele pentru sediile organelor guvernamentale supreme au fost concepute de cunoscutul arhitect *Oscar Niemeyer*; acesta deține și controlul general arhitectonic al orașului. Bazate pe perfecționări recente în tehnica betonului armat, edificiile ca palatul prezidențial sau catedrala, deși de concepție monumentală frappează prin ineditul unor forme plastice surprinzătoare, de o originalitate oarecum bizară.

Prea mic reprodușă și nu îndeajuns pusă în evidență e ingenioasa planimetrie a lui *Lucio Costa*, câștigătorul concursului pe baza căruia s-a trasat capitala care — înlocuind portul Rio de Janeiro — poartă chiar numele țării.

Parcurgînd sălile expoziției, din panourile expuse aici se degajă cîteva din caracteristicile urbanismului modern. În primul rînd un dinamism și o flexibilitate, o elasticitate opuse ordinei statice a planimetriilor trecute. Apoi o descentralizare organică a marilor orașe, separarea lor în mai multe *unități de vecinătate*, un fel de insule înconjurate de verdeață. Metropola tinde să se metamorfozeze astfel într-o așezare poli-nucleară compusă din comunități independente, fiecare din ele cu propriul centru civic unde pulsează viața socială și culturală.

Amplasarea izolată a clădirilor și asocierea grupărilor de ansamblu cu natura dovedesc o superioritate evidentă față de *străzile-coridor* cu alinierea continue de case legate între ele fie că e vorba de ulițele întortochiate sau de rigiditatea traseelor rectilinii. Amenajarea dispersată oferă aite condiții de confort și igienă totuși, fiind mai costisitoare decît obișnuita așezare compactă prin extinderea comunicațiilor și rețelei de instalații, ea rămîne deocamdată, în multe locuri, pe hîrtie. În aceste cazuri se impune cel puțin mărirea suprafețelor verzi, legarea între ele și cu plantațiile dimprejur.

O preocupare generală a urbaniștilor este aceea ca tipizarea clădirilor să nu ducă la monotonie, ca industrializarea și ridicarea în serie a construcțiilor prefabricate să nu contravină nevoilor sufletești și dorinței de frumos. Dar o notă tradițională fie ea națională sau locală, o aplicare a resurselor decorative ale policromiei înlătură pericolul uniformității odată ce neajunsul cosmopolitismului arhitectonic. Din expoziție reese că așezări cu *case-tip* pot căpăta diversitate, caracter și expresie emoțională printr-o contribuție imaginativă a proiectanților la trasarea sistemului de artere și amplasarea clădirilor. Prin alternanța tipurilor și legăturilor spațiale armonioase, prin accentuarea ritmului urbanistic, compoziția de ansamblu ia uneori chiar o alură monumentală. Justa apreciere a efectelor plastice panoramice are loc însă doar de la distanță sau de sus, de la etajele superioare, de pe înălțimi învecinate sau din avion. Trebuie adăugat că amploarea compoziției urbanistice presupune o acomodare a percepției vizuale obișnuite.

Nu toate lucrările expuse sînt reușite. Nu toate justifică marile eforturi și cheltueli ce au necesitat. Dar expoziția „Construcția și reconstrucția orașelor în perioada 1945—1957” cu imaginile ei vii însumează un bogat material informativ și oferă posibilitatea unei judecăți critice.

Confruntarea proiectelor adunate din țări cu regimuri sociale și politice diferite, compararea a ceea ce s-a realizat mai bun spre a se remedia dezastrele cauzate de ultimul război mondial, demonstrează din nou cu elocvență posibilitățile excepționale pe care le oferă orînduirea socialistă pentru desfășurarea unor lucrări de construcții de amploare și anvergură deosebită, într-un ritm, neîntîlnit pînă azi.

Arh. Jean Monda

UN TRADUCĂTOR NEINSPIRAT SAU O TRADUCERE ÎN CARE... TRĂDEAZĂ

Am obișnuit să citim opera lui Șolohov în traduceri care nu ne dădeau nici o clipă impresia unui text transpus dintr-o altă limbă. Intr-atât de mare era apropierea de poezia tulburătoare a originalului șolohovian, într-atât sugerau tălmăcirile respective nuanțele scrisului marelui prozator sovietic. Ne gândim de pildă la traducerea în românește a romanului „Pe Donul liniștit” sau la aceea a romanului „Pământ desțelenit”, la „Povestirile de pe Don” tălmăcite de Cezar Petrescu sau la nuvela „Soarta unui om”, traduceri datorate penei unor scriitori ca Cezar Petrescu sau M. Sevastos. Chiar multe din fragmentele volumului al doilea din romanul „Pământ desțelenit” publicate în „Veac nou” sau în „Gazeta literară” n-au desmințit această tradiție.

Nu același lucru l-am putea afirma și despre noul fragment din „Pământ desțelenit”, intitulat „Porumbeii”, apărut în „Scrisul bănățean” nr. 2/1959.

Traducătorul, Ion Petrea, fie dintr-o fidelitate rău înțeleasă față de textul rusesc, fie dintr-o cunoaștere insuficientă a limbii române, fie și din una și din alta, prezintă în „Scrisul bănățean” un text cu o topică ciudată, neromânească, cu o frază în care nu este respectată concordanța timpurilor sau care recurge la tot felul de exprimări contorsionate și încleite.

Dar să dăm câteva exemple.

Mai întâi într-o frază unde este vorba de casa lui Razmiotnov, Ion Petrea traduce cuvântul prin „bordei”. Mai departe în textul tradus apare fraza: „Iar porumbița alunecă jos, bătu răsunător de două ori din aripi și, descriind un semicerc, coborî pe chenarul ferestrei, desprinsă de zid (?) a odăii lui Razmiotnov”. În fraza următoare e din nou vorba de un „bordei”. Lăsăm la o parte faptul că nu se poate imagina cum arată o fereastră desprinsă de zid (probabil deschisă?), dar cititorul nu-și poate închipui cum arată zidul unui bordei. Autorul traducerii amestecă termenii și nu reușește să sugereze cititorului o imagine clară a înfățișării casei lui Razmiotnov.

Undeva citim următoarea frază: „Se vede că inima ți-e ca din os...” Fraza aparține mamei lui Andrei Razmiotnov, care e necăjită pe băiatul ei, pentru că are o fire închisă și nu-i destăinuie nimic din gândurile lui. Ce înseamnă însă pe românește: „Se vede că ți-e inima ca din os?” Poate inimă împietrită?

Dar autorul traducerii zice cu dezinvoltură, vorbind tot despre porumbei, că ar avea „năsuț” (?) în loc de cioc: „porumbelul o fugărea cu sărituri scurte, apoi se oprea și el la fel, o clipă, se rotea, se înclina, de parcă atingea pământul cu năsuțul său”. În altă parte citim: „omul viu simte tristețe, dar tristețea deosebită, pătrunzătoare și ascuțită trăiește nedespărțit acolo numai la început de primăvară și toamna târziu” — frază care probabil ar fi trebuit să spună că totdeauna omul se simte întristat când vine la cimitir, dar este și mai întristat dacă i se întâmplă să se ducă la cimitir către începutul primăverii sau toamna târziu. Mai la vale citim: „ca și cum ar fi încercat să-și lămurească tinerețea neuitată”. Cum vine asta? A-ți lămuri tinerețea? Într-o frază unde Șolohov descrie munca migăloasă și îndelungată a porumbeilor care-și fac cuibul, traducătorul tălmăcește impropriu: „trudă grosolană”. Dar cum se împacă epitetul „grosolan” cu gingășia porumbelului?

În altă parte, Razmiotnov, iritat, îi spune maică-sii să intre în ca'să și să strige acolo cât o vrea împotriva lui. Ion Petrea traduce astfel „Strigă în locuință”... În cazul de față comentariul ni se pare de prisos !

Iată cum apare, în traducerea din „Scrisul bănățean”, fizionomia unui om care abia se abține să nu izbucnească în râs se încruntă plin de suferință și aproape să plîngă de râs”. Cum o fi atunci când plîngi de râs ? Autorul traducerii nu ne lămurește. Iată, mai încolo, cum ar arăta, în versiunea lui Ion Petrea, spatele zguduit de râs al unui om: „începu să-i alerge spatele larg a râs!” Năstrușnic spate, trebuie să recunoaștem!

Despre o droaie de copii aflăm că aceștia făceau gălăgie „ciripind din toate vocile”. Cît privește motanul babei Ignatievna, ar fi fost „îngrășat de multă și gratuită mînoare”. O vulpe s-ar fi repezit „cu toate picioarele (?) spre grădina de zarzavat”, iar despre un gard vechi citim, în versiunea aceluiași traducător, că droaia de copii l-ar fi prăbușit „dintr-odată și cu troscăit”.

Dar... ne oprim aici, deși exemplele s-ar mai putea înmulți. Considerăm că nici comentariile nu mai sînt necesare pentru a dovedi că traducerea lui Ion Petrea sărăcește cu totul proza șolohoviană. Și dacă ar fi numai atît. Dar din exemplele citate se desprinde cu claritate și altceva : tălmăcitorul nu prea' se descurcă nici în ceea ce privește exprimarea în limba romînă. Și dacă așa stau lucrurile, ne întrebăm totuși cum s-a întîmplat că redacția revistei timișorene a dat dovadă de atîta superficialitate publicînd o asemenea „traducere” ?

V. I.

SETE DE CULTURĂ

Paauza de prtnz... Pentru o jumătate de oră, țcănitul mașinilor se domolește. Femeile se ridică, potrivindu-și, cu o nedesmințită cochetărie, părul sub basmalele colorate, [și iau în grabă pachetele învelite în hîrtie albă și pornesc spre mijlocul uriașei hale; sub cadranul alb al ceasului, o masă încărcată cu cărți. Coperte multicolore, pete vii de culoare pe invelltoarea albastru-deschis. Așeșate cu gust, cărțile îmbie privirea. A devenit o obișnuință pentru muncitoarele de aici: aproape săptămînal, în mijlocul halei, le așteaptă cărțile. Au devenit obișnuite discuțiile despre cărți, despre eroi, despre autori. Balzac și Goethe au pătruns în vocabularul muncitoarelor. Nu mal vorbim de Eminescu, de Creangă, de Coșbuc, de Sadoveanu. Zeci de oameni se îmbulzesc în jurul mesei, răsfoiesc cărțile, se consultă :

— Tu ai citit-o ?

In cîteva minute, masa se golește. Cele care nu s-au grăbit, nu mai au ce alege. Sînt unele care cumpără lunar cărți de zeci, uneori de sute de lei. Și nu la întîmplare. Știu să aleagă, știu ce să ceară, știu să-i reproșeze dluzoarei lipsa unor volume despre care au aflat din ziare că au apărut.

— N-ai volumul doi din Rebreanu ?

Și. apoi, expllcîndu-i vecinei:

— E cu Ion.

Alta:

— Când o să vă vină cinci din Balzac ?

Astea se întâmplau, pe la începutul lui aprilie, la Fabrica de confecții „Gh. Gheorghiu-Dej”. într-un sfert de oră, s-au difuzat cărți în valoare de aproape o mie de lei. Cifră controlabilă. Cîte foste analfabete au plecat, ducînd sub braț cărțile lui Sadoveanu și Șolohov ?

Și nu numai aici. In sute de întreprinderi și instituții din București, s-tandul de cărți face astăzi parte din viața zilnică a oamenilor. Mecanicul de la fabrica de medicamente „Fiola”, cu care discut adesea despre standul de care răspunde, îmi mărturisește :

— Nici nu știi cîtă bătaie de cap am cu standul ăsta. Niciodată nu sînt cărți destule. Când a apărut ediția bibliofilă Eminescu erau să mă ia pe sus, cu stand cu tot. Ce să fac ?

În curtea garajelor I.T.B.-Floreasca, un tînăr de 24 sau 25 de ani, cînd a aflat că ne îndeletnicim cu unele probleme ale difuzării cărții, s-a ținut scai de prietenul meu și de mine, rugîndu-ne să-i procurăm o carte. Nu mai țin minte ce anume : ceva despre roți dințate și angrenaj. Un titlu complicat, ceva în care erau subînțelese formule lungi, calcule. E mecanic și vrea să dea, în toamnă, examen la Politehnică.

Sau portarul de la Comitetul de Stat al Planificării care ne-a ajutat cu însuflire să instalăm o masă cu cărți în holul instituției:

— Poate că așa. o să pot pune mîna și eu pe unele noutăți. Știți, eu nu pot pleca de-aici așa, toată ziua, bună ziua, după cărți. Vreau să am și eu Cronică de familie, cartea aia nouă, Cuscii și cîte altele. Da' n-am vreme să umblu după ele.

Țesătoarea de la „Tehnica Textilă” care n-a apucat să cumpere primul volum din „Jean Christophe” :

— L-am. citit de la bibliotecă. Dar aș vrea să-l am acasă. Zău, vă rog, faceți-mi rost.

Taxatorul de pe linia 5. Dimineața. O oră cînd tramvaiul e mai puțin aglomerat. Între două stații, citește. Cînd vagonul oprește, scîrțînd prelung, se întrerupe, își face datoria („Cine mai e fără bilete, vă rog? Abonamentele la viză!”), apoi pune deoparte cleștele și continuă să citească.. Volumul III din Rădăcinile sînt amare.

Știți că la o fabrică aflată departe, dincolo de gara Obor, Kalevia a fost trasă la sorți? La „Radio-Popular”, la ieșirea din schimb, zeci de muncitori s-au oprit la poarta fabricii, așezîndu-se, cumînți, la coadă; aflaseră că la standul care funcționează acolo, sosise în dimineața aceea Insula misterioasă a lui Tales Verne.

Știți că tot la „Radio-Popular”, într-un sfert de oră, s-au difuzat 70 exemplare din Cuscii ? Că Surîsul HLroshimei a fost cumpărată, la altă fabrică, de cîte doi cititori : juma' juma' ? Numai pentru că amîndoi voiau să-l aibă și niciunul nu se îndura să renunțe (era ultimul exemplar. Așa îl aveau amîndoi.)

Fapte perfect controlabile.

Cîte lucruri nu s-ar putea scrie despre setea aceasta nepotolită pentru carte? Îngrămădeala din fața standurilor de cărți, mecanicii care, în timpul pauzei de la ora 11, se apropie de stand, ștergîndu-și. îndelung mîinile îmbibate de ulei, alcătuiesc adevărate teme de poezie.

Ce alte dovezi mai sînt necesare pentru a demonstra că revoluția culturală e o realitate vie, puternică, atot-cuprinzătoare?

Dan Grigorescu

ÎN FAȚA TELEVIZORULUI

În țările capitaliste televiziunea are drept țel principal la fel cu orice altă întreprindere capitalistă, „să-și scoată banii”, să dea beneficii. Orice scop de educație este absent. Există desigur o tendință de a măguli gusturile, mai exact: slăbiciunile clientului, de a-i bate în strună pe câteva idei la care el ține. Dar acest „tezism” e destul de vag. Adevărata teză a negustorului de televiziune e să distreze pe mușteriu, să-l emoționeze fie făcându-l să ridă, fie făcându-l să se înduioșeze, fie mai ales apelând la -alte -două mari surse de emoție : frica și sexul. Surse garantat producătoare de impresii tari. Sigure ca un șantaj. Iată de ce televiziunea occidentală cultivă de preferință filme scurte, fabricate anume pentru televizor, cu peripecii polițiste și aventuri erotice.

Dacă ne îndreptăm privirile spre țările socialiste, constatăm că aici amuzarea și emoționarea publicului sînt legate de alte două țeluri : educarea politică și îmbogățirea cunoștințelor. Televiziunea desigur e o artă. Televizorul nu-i un simplu aparat de transmisie. Dar tocmai de aceea, televiziunea trebuie să participe la datori-a oricărei arte de a apăra ideile înalte ale umanității. Această obligație ne face să admitem în programele de televiziune *conferința*, gen ce ar părea străin de arta televiziunii.

Există două soiuri de conferințe : conferința de tip lecție și conferința de tip estradă. Practicate cu măiestrie, ele pot evita plictiseala și deci pot educa sau instrui în chip agreabil. Există însă o îndreptare care e comună ambelor -cazuri. Anume : aceste conferințe să fie scurte. Le putem mări numărul. Le putem înmulți oricît. Dar fiecare în parte să fie foarte scurtă. Stilul telegrafic e inerent genului. Laconismul produce un fel de poruncă față de atenția și interesul ascultătorului. Apoi laconismul mai ajută la ceva. Preîntîmpină o primejdie. Vorbitorul nu e totdeauna actor, pentru ca astfel să cunoască arta de a-și impune vreme îndelungată prezența fizică. Un tehnician care explică o inovație, un copil care recită o poezie, un medic care dă un sfat, toți aceștia trebuie să stea doar câteva clipe în fața ochilor -noștri. Iar textul rostit trebuie să fie foarte clar și foarte lapidar. Numai așa el se întipărește în minte. Iar scurtimea trebuie să fie nu numai compensată, dar și ajutată, intensificată prin înmulțirea personajelor care se perindă. Asta produce variație vizuală și întreține interesul pentru conținutul explicațiilor. Constatările de mai sus sînt mai ales valabile pentru prezentările de amatori. Pentru noi, această apariție la lumina rampei a oricărui cetățean din tot întinsul țării ; această încurajare și răsplătire a preocupărilor de artă și știință a celui mai modest dintre neprofesioniști ; această formă de popularizare este o idee scumpă. De aceea trebuie pe cît se poate, să găsim leac la lipsa experienței artistice inerentă aici. Leacul e același. Scurtimea. Prezentările acestea sînt mult prea lungi. Aici reducția lor — nu ca număr, ci ca timp — este deosebit de necesară și de urgentă.

În ce privește ora copiilor, remarcăm în treacăt că rubrica „Atelierul lui Mosorel” e inaccesibilă copiilor sub 12 ani. Ar părea mai mult a fi o „Oră a părinților”, pe care îi învățăm cum să le fabrice copiilor lor diverse lucruri. „Poșta copiilor” este vorbită de o artistă fermecătoare (Daniela). Păcat că nu are -un text mai bun pentru a-și pune în valoare grația și talentul. Emisiuni foarte reușite sînt „Grădinițele”, care au un aspect ceva mai realist, mai spontan, mai trăit decît celelalte rubrici pentru copii. Păcat că-s așa de rare. E explicabil că autorilor le este teamă de monotonie. Dar asta nu-i o scuză. Avem dreptul să cerem de la alcătuitoarii programelor să-și bată capul și să învingă acest risc.

O „atenție mărită” cerem mai ales pentru „Ora satului”. Conferințele ținute de agronomi să fie mai scurte, iar imaginea să fie, 90%, aceea a lucrurilor explicate

și nu a cetățeanului care explică. Apoi, dacă instrumentiștii de la tarafurile de muzică populară sînt cel mai adesea suportabili, guriștii, în schimb, lasă mult de dorit. Cîntăreți buni, de nivelul Ioanei Radu, apar odată la un an. Cea mai izbită dintre emisiile „Orei satului” este „Șezătoarea”. S-a dat o singură dată un asemenea spectacol ; și a fost încîntător. De ce nu s-a mai repetat ? Teama de monotonie, desigur ; dar acest pericol tocmai că există într-o mai mică măsură aici decît în alte rubrici. Pe aceste șezători ar trebui să se pună accentul în „Ora satului”.

În ce privește spectacolele de teatru, cele luate nu la fața locului ci în studiourile televiziunii, au avantajul unei mai bune imagini și inconvenientul unei mai puțin bune regii și interpretări ; iar cît privește spectacolele de operă, se poate cere ca aceste transmisiuni să se facă în zilele cînd la operă avem cel mai bun ansamblu de interpreți. Reușite au fost spectacolele de operă „Carmen”, „Răpirea din Serai”, iar ca piese de teatru : „Sălbaticii”, „Inspectorul”, „Omul care aduce ploaia”, „Pădurea”.

Cu privire la filmele documentare, constatăm cu satisfacție că peste 50% sînt foarte, foarte bune. De asemenea selecția filmelor de lung metraj este satisfăcătoare. Am avut lucrări de mîna întîi ca „Zboară Cocorii”, „Al 41-lea”, „Ivan cel groaznic”, „Alexandr Nevski”, „A 12-a noapte”, „întîlnire la hal”, „Scara în spirală”, „Casa în care locuiesc”, „Moralitatea d-nei Dulksa”. De ce — va întreba poate spectatorul — se dau exclusiv filme din țările de democrație populară ? Foarte simplu. Pentru că contractele de licență cu casele occidentale nu permit televiziunea. Totuși spectatorii au putut recent vedea „Mizerabilii” lui Hugo, în interpretarea unor artiști ca Harry Baur, Moreno, Charles Dullin, Charles Vaneî. Decît aici a fost nu o reprezentare de film, ci o prezentare documentară, cu valoare istorică, a cîtorva fragmente din acel film clasic, însoțite de ample comentarii ale conferențiarului. Aceste montaje cu scop artistico-instructiv și pe baza filmelor pe care le are arhiva noastră, filмотeca noastră națională, a fost o excelentă idee a celor ce conduc televiziunea. Și o dorim repetată.

Cu privire la muzică, cea simfonică este de-a dreptul năpăstuită. De la Festivalul Enescu încoace a trebuit să așteptăm tocmai pînă dăunăzi, cînd ni s-a dat excelentul festival Haendel. În ce privește muzica ușoară, de ce nu se folosesc mai des ansamblurile bune (ca de pildă Electrecord, Radio, Ursu, Sibiceanu, Matagamba, Sile Ionescu — pe acesta, ce-i drept, îl auzim ceva mai des). Apoi trebuie să ne întrebăm de ce, de la Monique de la Bruchollerie încoace, nu se mai dau recitaluri ? De ce, pe de altă parte, au fost aproape desființate spectacolele muzicalo-coregrafice ?

Semnălăm în materie de muzică ușoară, două emisiuni remarcabile ca : „Nu e rolul meu” și „Turiștii veseli”. În sfîrșit, menționăm că ambele spicherițe sînt excelente, mai bune decît cele de la Radio. Am mai sugera două tipuri de conferințe cultivate încă prea puțin.

Ne gîndim la prezentările de picturi și la prezentările de poezii. Avem comori de pictură în muzeele noastre. Comentarii iscusite le pot pune în valoare mai bine chiar decît filmul, căci permit acestor prezentări să fie mai scurte și totodată mai dese decît în filmele documentare. Iar aici imaginea intermitentă a vorbitorului, tocmai fiindcă e nară, poate deveni un element de diversitate în plus.

Cît despre ecranizarea poeziilor, aceasta e o sarcină splendidă și imensă, atît de bogată în posibilități încît aproape am spune că în ea vedem una din marile invenții artistice ale epocii noastre ; invenție desigur viitoare, căci va trebui multă căutare și cugetare pentru a-i găsi legile și metodele. Dar va fi o tulburătoare speță nouă de artă. De aceea nu-i putem încă semnala decît simpla promițătoare posibilitate. Iar televizorului îi este rezervat să aducă la îndeplinire, cîndva, această sarcină.

D. I. Suchianu

CEVA DESPRE CERCURILE ȘTIINȚIFICE STUDENȚEȘTI DIN FACULTATEA DE FILOLOGIE BUCUREȘTI

intrat în tradiția Facultății de filologie ca în afara activității didactice, studenții să îndeplinească sarcini diverse în vederea formării lor ca oameni capabili să răspundă multiplelor probleme ce li se pun în față, în calitate de viitor activiști pe frontul cultural. Hotărât lucru, — învățământul superior de tip nou se deosebește de cel de altădată și prin faptul că urmărește să scoată nu „absolvenți” pur și simplu, nu posesori de hîrtii ștampilate, ci oameni în stare să contribuie la rezolvarea anumitor probleme ale revoluției culturale.

Una dintre formele importante de activitate depuse în acest sens este munca studenților în cadrul cercurilor științifice. Atenția sporită ce se acordă activității științifice a studenților este un semn al maturității învățământului superior, cercurile științifice fiind un principal mijloc prin care se face trecerea de la însușirea școlărească a materiilor predate la prelucrarea datelor acumulate și esențiale, cale de pregătire a viitoarei generații de cercetători. Aici studentul se obișnuiește cu seriozitatea cu care trebuie studiate diverse probleme ale moștenirii culturale sau învață să urmărească în mod sistematic anumite aspecte cultural-artistice ale zilelor noastre, aici se formează spiritul de răspundere și onestitatea științifică a viitorului cercetător. În Facultatea de Filologie, există un mare număr de cercuri științifice, unele cu tradiție mai bogată remarcîndu-se prin buna lor organizare ; temele sînt date la vreme și referenții cercetează o problemă pe o lungă perioadă de timp, fapt care face ca lucrările prezentate să aibe o ținută cu adevărat științifică. Menționăm în acest sens Cercul de literatură română și pe acela de limbă română unde cadrele didactice se preocupă ou seriozitate de îndrumarea muncii de cercetare științifică a studenților. Ultima sesiune științifică pe universitate a apreciat favorabil rezultatele obținute de studenții acestor cercuri care au prezentat referate documentate și au ajuns la interpretări ce dovedesc maturitate de gîndire. Cităm ca merituose lucrările tovarășilor Geabău Ion : „Idei despre artă în opera lui Mihai Beniuc” (Cercul de literatură română) și Sanda Golopenția : „Aspecte din sintaxa limbii vorbite în cîteva basme din Oaș” (Cercul de limbă română).

Cercul de limba română, care are cea mai îndelungată existență, a dobîndit și fin stil de muncă superior care poate sugera metode de lucru și celorlalte cercuri din facultate. Aici temele date sînt în strînsă legătură cu obiectivele științifice urmărite de colectivul ide catedră, fapt care conferă cercetării științifice un caracter de colaborare între studenți și cadrele didactice. Menționăm ca o inițiativă lăudabilă faptul că un grup din membrii acestui cerc au luat legătură cu cenaclurile literare muncitorești urmărind lucrările citite aici din punct de vedere al limbii, rolul observațiilor este prezentat periodic în ședințele de cerc și adus apoi la cunoștința cenaclurilor respective.

S-ar putea spune multe despre modul cum s-a ajuns la elaborarea unor lucrări științifice, din ce în ce mai bine și mai strîns legate de actualitate.

De ani de zile se constată că lucrările prezentate la sesiuni au un nivel științific și ideologic din ce în ce mai ridicat și că unele dintre ele ar putea fi publicate, măcar parțial, în revistele de specialitate. Pînă în prezent, nu s-a realizat însă nimic în acest sens, ceea ce crează o supărătoare lipsă de perspectivă asupra rezultatelor muncii științifice. Este adevărat că unele dintre lucrările bune, efectuate de către studenții anilor mai mici,

sînt dezvoltate și transformate ulterior în lucrări de stat ; din păcate însă, și acestea rămîn necunoscute maselor largi de studenți din facultate. Pentru a remedia aceasta lipsa, socotim că ar fi necesară apariția unui „Buletin al cercurilor științifice” pe secțiun, care să apară anual. Un asemenea „Buletin” ar contribui ca activitatea cercunlor științifice studențești să devină - pe lîngă un mijloc de formare a viitorului cercetător - și o sursă de informații științifice.

G. Cioinpea

ACORDURI STRIDENTE

„Informația Bucureștiului” realizează, în ultima vreme îndeosebi, interesante pagini culturale, sportul rămînînd totuși copilul favorit al redacției. Problemele culturale și artistice sînt tratate cu seriozitate și după cum sade bine din viața cotidiană - cu regularitate. Pagina a doua - tradiționala pagina culturală e o bună oglindă a vieții culturale și artistice din București. Ziarul publică cronici dramatice și cinematografice, carnete plastice și muzicale, se ocupă de fenomenele reprezentative ale culturii de masă, tipărește note de lector și - mai rar - cronici literare în acest excelent concert mai răsună și unele acorduri stridente. Am luat cîteva „instantanee” - ca să folosim formula reporterilor ziarului - din paginile culturale ale „Informației Bucureștiului”.

Ofelia siropoasă și dulceagă!

Da I Blinda angelica eroină a lui Shakespeare este tratată cu duritate și cruzime. Într-un reportaj intitulat destul de puțin modest „Prolog la opera Othello” (Nr. 1741/14 Martie 1959). A. Sandu relatează o convorbire cu regizorul spectacolului realizat de Teatrul de Operă și Balet. În această discuție regizorul Ileana Rînzescu declară că Desdemona va ocupa în conflictul operei alt loc decît „acel al unei Ofelii siropoase și dulcege acceptînd cu resemnare împlinirea sorții”. Reabilitînd-o pe nefericita iubită a lui Hamlet nu plătim tribut exagerat cultului pentru „dulcea lebedă din Avon”. Cînd se vorbește despre un personaj cu o stare civilă atît de notorie, cum este Ofelia, simțul măsurii trebuie să fie treaz. Infantă de soartă, Ofelia nu devine făptură siropoasă și dulceagă. Pe drumul alunecos al arbitrariului, Hamlet poate deveni un ins bicisnic și las Othello un maur coleric, Romeo - un june melodramatic, și așa mai departe. Cînd siropos este însă stilul reportajului, în care descoperim un regizor „deslușind complicatul labirint al psihologiei personajelor”, sau un aparat de filmat care „parcă a operat subtile radiografii celor mai intime fibre ale inimii omenești”.

' A opera radiografia celor mai intime fibre... Fericită formulă!

Fără a estompa, acoperă...

În cronică la comedia lui Mihai Beniuc „In Valea Cucului” (Nr. 1750-25 Martie 1959) se găsesc cîteva perle stilistice remarcabile: 1) „O particularitate care dă farmec comediei lui Beniuc este aceea că fără a estompa primejdia acțiunilor dușmanului de clasă, scriitorul acoperă de ridicol deșartele lor ambiții de restaurare a vechilor rîn-

duieh Bine zis țara a estompa... scriitorul acoperă...! In treacăt ție zis acordul gramatical dintre „dușmanul de clasă” și „deșartele Ier”... este fantezist. Greșeala de tipar e exclusă! 2) „dincolo de unele fraze cu înțeles cam șocant, deocheat”. Și șocant și deocheat și mai ales, cam... 3) După ce cititorul e informat că doi actori s-au străduit să dea pondere celor două personaje interpretate, se spune că „în schimb, Natasa Alexandra a fost stridentă./ Savuroasa comedie a lui Beniuc merita o cronică mal serioasă. M Lupa care de obicei semnează articole merituose, s-a pripit de data aceasta.. în schimb...

Recuzita

Carnetele muzicale semnate de J. V. Pandulescu excelează prin lipsa judecăților critice, care sînt înlocuite printr-o jerbă de epitete gratuite. Despre recitalul de pian al VMonel Milicescu-Cillarło (Nr. 1762-8 April. 1959) așli doar că pianista „posedă o tehnica de un finisai remarcabil”, „naturalețe și sinceritate a expresiei”, etc.. De asemeni ca interpreta s-a aflat în „largul său” în muzica spaniolă.

Nu se pot face, și în cuvinte puține, observații cu miez ?

^ Post scripturii - Trecînd pe alt teren, semnalăm cititorilor că voluptăți stilistice rafinate pot genera și cronicile sportive ale lui Dan Olteanu.

Credem că stilul unor asemenea articole s-ar cuveni să fie mai puțin pretențios și mai în acord cu gramatica. Nu se poate îngădui ca într-un ziar să se scrie că jucătorii unui club „au parcurs jumătate din ocolul lumii” sau că respectivul cronicar sportiv a urmărit unele meciuri „în ideia...”

B. C.

HEMINGWAY ÎN FATA JUSTIȚIEI AMERICANE

14 A fapt deosebit de semnificativ pentru moravurile literare care domnesc în S.U.A. îl constituie procesul intentat de revista „Esquire” cunoscutului scriitor Ernest Hemmingway. Publicația a adus în fața judecății pe laureatul Premiului Nobel, fiindcă acesta a refuzat să accepte reeditarea unor nuvele ale sale despre Spania, în cadrul almanahului jubiliar „Esquire”. Nimeni nu ar fi spus că avem de a face cu altceva decît cu o afacere juridică. Dar iată că, pînă intervenția neinspirată „a ziarului „New York Times” un banal diferend -a devenit un caz politic. În adevăr, acolo unde trebuie să decidă justiția, pe baza examinării contractelor lui Hemmingway cu „Esquire”, ziarul a adus în discuție cu totul alte criterii. „New York Times” a scris un articol din care rezultă că reeditarea schițelor ar însemna mai mult decît încălcarea drepturilor de autor, ar reprezenta o intervenție brutală în convingerile politice ale lui Hemmingway care a evoluat și s-au schimbat substanțial de la războiul civil spaniol încoace.

„New York Times” nu s-a așteptat ca Hemmingway să replice atît de prompt și în termen, atît de expliciti. El însă a declarat răspicat că își menține punctul de vedere exprimat în povestirile publicate de revistă în 1938-1939. „Am rămas același partizan al republicanilor spanioli car* am fost întotdeauna. Aceste trei schițe au fost publicate în urmă cu 20 de ani. Dacă expresiile folosite de personaje în convorbirea din avion

ritmul dialogului — nu mai corespunde realității, tot restul trebuie să rămână neschimbat. Cel care presupune că eu mă leresc ca nu cumva prin schițele mele să fie demascat un criminal politic, se înșală. Eu mă străduiesc nu mai ca schița să [je bine făcută și să corespundă realității".

Răspunsul edificator al scriitorului a deziluzionat, bineînțeles, anumite cercuri literare, lucru care n-a întârziat să rezulte dintr-un articol publicat în „Saturday Review”. Această publicație și-a luat asupra-și misiunea dezonorantă de a demonstra că Hemmingway ar fi abandonat poziția sa antifascistă. Sub pretextul că discută o problemă teoretică, și anume dreptul scriitorului de a-și revizui operele din tinerețe, autorul articolului își exprimă de fapt îndoiala cu privire la rituoasa declarație a lui Hemmingway. El găsește că evoluția convingerilor sale este contradictorie, face reflecții despre „neputința de a citi gândurile ultime ale scriitorului”, încercând să acrediteze cu argumente care sînt mai curînd insinuări ideea că Hemmingway ar sta de fapt astăzi pe o altă poziție de oît aceea pe care s-a situat în anii 1938.

Autorul articolului găsește chiar o scuză presupusei „evoluții”, arătînd că Hemmingway nu poate fi un scriitor cu convingeri conservatoare...

Este evident că presa americană a vrut să exercite presiuni asupra lui Hemmingway și a cititorilor lui, lucru pe care un recenzent l-a și mărturisit, scriind că „ar fi de preferat ca Hemmingway să-și schimbe convingerile politice”.

Chipul în care s-a încercat să se atenteze la poziția fermă a unui scriitor de prestigiu și notorietatea lui Hemmingway spune foarte multe despre procedeele uzitate în lumea literară de peste Ocean.

S. E.

BUCĂȚI LITERARE LIPSITE DE CONFLICT

Capacitatea de a desprinde din nodul contradicțiilor sociale conflictele esențiale caracteristice pentru societatea contemporană, rămîne indiciul cel mai sigur pentru a elabora, a unui talent. Redus la proporțiile genului scurt (unde posibilitățile literare exterioare ca descriția de natură, parantezele aforistice sau cu caracter de reflecții... sînt mult limitate), conflictul este elementul primordial al creației obiective. Lipsind — lipsește literatura. Am remarcat în publicațiile noastre asemenea neglijențe și mă voi referi la două-trei dintre ele.

„lașul literar” numerele 7 și 8 publică, sub semnătura lui Aurel Leon, mai multe povestiri scurte, despre a căror construcție literară vreau să discut. Voi începe cu „Irina are o reclamație”, o povestire nici duioasă, nici veselă (cu atît mai puțin dramatică), care nu se deosebește decît prin schimbări de nume de idilele prozatoarei semănătoriste Constanța Hodoș. Irina, fată har, nică și frumoasă, lucrează în brigada lui Victor. Simțind că brigadierul ar proteja pe o anume Anisia, vine să controleze registrul brigăzii pentru a se convinge de onestitatea și sentimentele lui Victor. Ea are, deci, o reclamație pe care moș Pândeale (unul dintre acei bătrîni hîtri, arcadici, — cu care proza semănătoristă ne obișnuise cîndva), o întîmpină c-un scepticism bonom și curtenitor.

„ — Ce veste-poveste, Irino?... Ce ai tu de văzut acolo, *pui de șerpoaică?*”. <Bătrînul are un oarecare vocabular argotic, pentru că, iritat de insistența reclamației, îi dă registrul ca să se „bunghiască”. — E de prisos a mai adăuga că Irina și Victor, întîlnindu-se, se împacă, sub privirile duioase ale lui moș Pândeale, care avea, în plus —

după cum ne asigură în (final autorul — „un umor ce nu poate fi descris”. Conflictul este inexistent și scena ca atare nu probează nimic — totul rămânând într-un convenționalism minor.

„Răzbunarea lui Mitruț” (din același număr al revistei) este mai bine orientată din ipunct de vedere ideologic; are, adică, un minim de conflict, dar prozatorul ratează și aici (povestirea pentru că nu renunță la (locuțiunile livrești care dau o notă de artificialitate întregii rațiuni.

În altă povestire — „O față isteasă” („Iașul literar” nr. 7/58): — Intilnim aceeași atmosferă de idilism; autorul ne face un reportaj care se menține la suprafață și urmărește, prin barocul faptelor, să dea o compoziție antrenantă. Efectul, din nefericire, este tocmai opus. Fata isteasă (fără nici o identitate literară, ca toate celelalte nume din povestire) este Erastia, agronom într-un sat dobrogean. Autorul ne spune : „chiar dacă n-ar fi vrut s-o mărturisească, Erastia mu putea ascunde că are sânge grecesc în vine. Nasul, ochii, părul, tenul, fiecare arată câte puțin înrudirea cu urmașii lui Pericles. Numai că, peste caracteristicile levantine, Mreaga-i făptură primise de la ramuri colaterale o dârzenie care amintea vântul stepei și asprimea mării. Să luăm numai ochii migdalați și întunecați, dar fără melancolia visării galeșe. Privesc omul drept în față, să-l cântărească dintr-o dată câte parale face”.

Despre ce este vorba, despre un determinism exagerat, despre un studiu zolist — sau autorul vrea să facă o mică schiță de morfologie a specificurilor naționale pentru a-și caracteriza personajele?

Nu știu după ce criterii (în orice caz, extra literare) H. Zalis socotește schițele amintite mai sus ca reprezentând un „cert progres”, fiind scrise „cu nerv și simț de observație”. Fiecare dintre ele — spune criticul — „dezvoltă în cadrul unui episod, o serie de detalii portretistice, pitorescul folosit cu pondere fiind subordonat caracterizării psihologice” (V. „Viața Românească” nr. 12/58). Despre ce pitoresc poate fi vorba? Pitorescul (vulgar) în a determina un caracter după amestecul sîngelui — și asta — într-o istorioară lipsită de finalitate literară, și-n general, de ori ce semnificație mai adîncă? După părerea mea, criticul s-a grăbit să dea acestor lucrări un certificat de valoare literară pe care, bine înțeles, nu-l merită.

Eugen Simion

Cârti noi

D. TH. NECULUȚĂ: „LUCEAFĂRUL”*)

Centenarul primului poet român ridicat din rîndul clasei muncitoare... O nouă ediție — a șasea apărută în anii puterii populare — vine să întregască oportun caracterul festiv al acestei aniversări. Aspectul strict evocator, calendaristic, se împletește astfel armonios cu stăruința de a permanențiza în conștiința contemporaneității figura aceluia care a fost D. Tli. Neculuță — muncitorul-poet, muncitorul-publicist, unul din precursorii pe care literatura noastră realist-socialistă îi recunoaște și îi revendică.

Există- fără îndoială, o anumită simetrie între viața poetului și destinul pe care l-au -cunoscut versurile sale. Muncitor autodidact, veșnic sortit să-și îmbucătățească timpul între pasiunea sa pentru literatură, activitatea depusă în cadrul cercurilor muncitorești și nenumăratele ore de muncă stabilite de jurisdicția patronală, Neculuță a fost unul din creatorii care și-au văzut opera ignorată de către tiranica indiferență a oficialității literare. Volumul de versuri — unicul — i-a apărut postum și numai datorită devotamentului unor prieteni. Publicațiile literare burgheze nu l-au menționat. Diferitele istorii literare din trecut și mai puțin. Mînușos organizat în jurul creației lui Neculuță, complotul tăcerii se străduia să funcționeze după re-

gulile culturii burgheze. Și dacă nu a izbucnit, aceasta se datorează în primul rînd fidelității cu care clasa muncitoare a conservat de-a dungul generațiilor valorile create pentru ea și în numele ei.

'Sînt evidente influențele pe care le-a cunoscut poezia lui Neculuță. În deosebi, influența lui Eminescu. Neculuță nu este însă o excepție. Nu puțini au fost poeții generației care au intrat în literatura anilor 1890 eminescianizînd. Dar există în poezia lui Neculuță o tonalitate nouă, distinctă, cu evidente doze de original și inedit, datorite, în primul rînd, universului tematic și ideologic al poetului. Cea mai valoroasă parte a liricii lui Neculuță aduce un fragment din istoria luptelor de clasă ale proletariatului român. Față de alți poeți apropiați de mișcarea socialistă la sfîrșitul sec. XIX (Troian Demetrescu, Const. Miile, Beldiceanu), Neculuță are avantajul unui plus de autenticitate. Poezia sa este scrisă dinăuntru clasei muncitoare, cu experiența directă a exploatării și luptei. Revolta poetului împotriva claselor exploatare contopește organic virulența demascării cu încrederea în forțele poporului asupra și în viitorul pe care îl oferă „zîna mult visată”.

„Sînt lava care arde și omoară
Și triumfală-n ziua mult visată
Voi izbucni la ceruri' liberată
Din orb abis, din noaptea-mi seculară.”

*) E.S.P.L.A., 1959.

Este Impresionantă fermitatea ideologică de care a dat dovadă Neculuță într-o perioadă în care îndoiala și în cele din urmă capitularea au avut acces chiar și în viața unor persoane de o remarcabilă integritate morală (Ibrăileanu, de exemplu). Trădarea „generoșilor” a lovit mișcarea muncitorească. Alături de I. C. Frimu, Neculuță va fi unul din cei rămași credincioși cauzei proletariatului revoluționar. Tonice, viguroase, pline de acel patos al certitudinilor de neclintit, versurile sale vor contribui cu promptitudine la înfierarea scepticismului mic-burghez. Din această epocă frământată datează poezia dedicată „pesimiștilor fățarnici”:

„In ce decepții viața vi' se sfarmă
O, lași, cu fețe de orgie supte,
Cînd în a vieții mari și aspre lupte
Voi nici odată n-ați purtat vre-o armă”

Moartea l-a smuls pe Neculuță din mijlocul tovarășilor săi chiar în momentul în care clasa muncitoare din România depășea impasul provocat de trădarea „generoșilor”. În urma sa rămîneau un pachet de manuscrise și amintirea unui destoinic combatant. Reunite într-un volum, manuscrisele vor vedea lumina tiparului în

1907. Deși ele nu cunosc cea din urmă cizelare pe care Neculuță, deosebit de exigent în ceea ce privește propria sa creație, o impunea fiecărui vers în parte, ansamblul volumului depune mărturie pentru resursele lirice ale primului poet-muncitor din istoria literaturii române. Resurse subliniate în deosebi de acuratețea limbii poetice, de fluiditatea și realismul imaginii, de muzicalitatea celor mai reușite dintre versurile sale.

Lirica și publicistica poetului au rezervat nenumărate greutăți istoriografiei literare științifice. Atît în ceea ce privește datele biografice, cît și în legătură cu problemele iscate de paternitatea sau cronologia unora dintre creațiile poetului. Tocmai din această cauză, merită relevată continuitatea eforturilor depuse de Miha Dragomir, îngrijitorul ediției. Minuind cu dexteritate armele criticii și ale istoriei literare, Miha Dragomir s-a dovedit posesor al unor eficiente rigurozități științifice. Stadiul actual al cunoștințelor noastre despre activitatea lui Neculuță — încă incomplete după părerea cercetătorului — au fost sintetizate firesc, în această ultimă ediție publicată de către E.S.P.L.A.

H." Fabian

D. CORBEA: „DE PESTE MĂRI ȘI ȚĂRI”*)

literatura impresiilor de călătorie, minunat mijloc de cunoaștere și de înfrățire între popoare, a cunoscut în țara noastră, în anii regimului democratic popular, o remarcabilă înflorire. Zone geografice, aspecte politice, sociale, demografice și etnografice dintre cele mai variate, de care veacuri în șir poporul nostru n-a putut lua cunoștință mai intimă, au devenit familiare, în vremea din urmă, prin pana unor scriitori ca Tudor Arghezi, G. Călinescu, M. Ralea, Geo Bogza, Victor Kernbach, Al. Sahighian, Nicolae Moraru și alții.

*) Ed. Tinerelului, 1959

Acestora li se adaugă și recenta carte a poetului și prozatorului Dumitru Corbea. „De peste mări și țări”, apărută în colecția „In jurul lumii”, la Editura Tineretului. Titlul, pare desprins din poezia basmelor noastre populare în care eroii străbat, regiuni, fabuloase, animați de setea de a cunoaște, de a vedea, de-a descoperi adevăruri, îndrăgostit de poporul și patria sa, așa cum ne apare din întreaga lui creație literară, Dumitru Corbea își deschide sufletul cu aceeași dragoste și înțelegere în fața oamenilor de pe meleagurile străbătute, se entuziasmează de munca și lupta lor, se arată indignat și revoltat de orînduirile în care mai stăruie încă exploatarea și

asuprirea omului de către om. Despre situația grea și despre condițiile inumane de existență ale oamenilor muncii din Constantinopol, de pildă, scriitorul notează îndurerat : „La Constantinopol, omul este cel mai ieftin mijloc de transportare a mărfurilor, materialelor de tot felul. Omul este mai ieftin decît cătîrul și măgarul, decît macaraula și autocamionul. Hamalii au samare pe spate. Peste aceste samare își sprijină poverile, li ajută să suporte mai bine încărcăturile, nici sacii cu ciment și nici barele de fier nu le cad din spate, l-am privit o clipă. Fața lor nu exprima nici un sentiment. Urau obosiți. Pînă la istovire erau obosiți. Obosiți ca vilele de porvară” (pag. a).

Dumitru Corbea se arată receptiv la toate aspectele pe care i le relevă realitățile unei țări sau ale unui popor. Trecutul istoric, cultura, civilizația, monumentele de tot felul suscită în aceeași măsură interesul scriitorului. *FU* nu-și restrînge observațiile la un singur aspect al realității cu care vine în contact și nu sacrifică interesul față de om și marile sale probleme sociale pentru amănunte pitorești sau pentru ciudățeni nesemnificative. Vizitînd Turcia, Grecia, Egiptul și Italia, scriitorul face incursiuni îndelungi în istoria acestor țări, leagă, semnificația unor evenimente din trecut de ceasul de față strînge în caracterizări succinte clar grăitoare imaginea țării respective, țesută din firele cele mai proprii și mai caracteristice ale destinului ei istoric. Întrînd în Grecia, autorul, înzestrat cu o remarcabilă putere de evocare, simte, — și ne comunică și nouă această stare de spirit —, că „a intrat în patria basmelor și legendelor, în țara zeităților antice și eroilor, în țara lui Homer și Herodot, în patria lui Platon și Socrate, lui Escbil și Sofocle, lui Solon și Perlele, lui Fidias și Praxiteles. Am intrat în patria nimfelor și vrăjitoarelor, amazoanelor și animalelor fabuloase. Am intrat în imperiul apelor grecești, în imperiul lui Neptun și Polifem. Prin acest imperiu și-au plîmbat pașii și imaginația toți zii Eladei. Pe aceste ape au umblat arabii, perșii, egiptenii, mahomedanii, în căutarea aceleiași „Line de aur” pe care au căutat-o și Argonauții... In acest imperiu al apelor grecești zice multă flotă scufundată, z’c multe oseminte...” (p. n).

Peregrinările prin alte țări ti oferă scriitorului prilejul să descopere vestigiile și amintirea vie a unor fii ai poporului nostru luptător pentru dreptate și libertate ; „Palermo era acel punct scump inimii mele — zice autorul — și, cred, scump tuturor vizitatorilor romîni. Vederea casei în care a locuit și a murit (N. Bălcescu n.n.) m-a emoționat. Sînt două plăci de marmură pe clădire. Una vestește despre Nicolae Bălcescu, alta despre Garibaldi... Clădirea a fost pe vremuri un han. Are o curte interioară. Din curtea interioară se urcă, pe niște scări înguste, strîmte, la etaj. Nu se știe în ce cameră a locuit. Nu se știe din ce cameră a fost izgonit de hangiu, vînzîndu-i-se, la licitație, după moarte, cele cîteva lucruri pe care le mai avea cu el” (p).

Vizitarea Egiptului, prezența piramidelor și a Nilului, cheamă în mîntea călătorului romîn minunatele strofe din „Egiptul” lui Mihail Eminescu.

Zărînd „și fluierul nostru romînesc” în casa lui Johann Sebastian Bach din Eisenach, printre sutele de instrumente muzicale din toate țările lumii, scriitorul e cuprins de bucurie și de-un puternic sentiment patriotic notînd, în spiritul cunoscutului cîntec devenit popular următoarele : „In clipa aceea am simții cum mă cuprinde dorul de țară și aș fi vrut să ascult o doină de bucurie din munții Cartagi... Aș fi vrut să ajung cît mai repede acasă și 7ni-am zis în gînd : „E frumos în străinătate dar mai frumos este în țara mea” (p. 87).

Secțiunea, pe care Dumitru Corbea o face în diferitele straturi sociale ale zonelor geografice parcurse, relevă o pronunțată atitudine combativă ; sînt vestejite jalnicele rămășițe ale fascismului, sînt evocate ruinele și pustiul rămas în urma crimelor hitleriste. Condamnînd neomenia capitalistă, cartea lui Dumitru Corbea este în același timp un imn al prieteniei și al înfrățirii între popoare. Lagărul socialist îi apare autorului ca un tot monolit, simțîndu-se în țările prietene ca în propria-i casă. Afla pe pămîntul Bulgariei, autorul scrie : „Nici o clipă n-am avut sentimentul înstrăinării. Bulgarii și romînii au o comunitate multiseclară. Se aseamănă geografia politică și istoria, se aseamănă sentimentele și idealurile celor două popoare frățești. Basmele

și legende, melodiile și cîntecele lor se asea-
mă cu ale noastre"... (p. m.iz)

Continutul sovietic îi inspiră poetului pagini
de netăgăduită frumusețe. Același sentiment de
întimitate, de maximă apropiere sufletească se
desprinde și din „La întoarcerea dintr-o călă-
torie din Uniunea Sovietică” și din „Itinerar
ucrainian”.

Cititorul care-l cunoaște pe Dumitru Corbea
ca poet de o remarcabilă sensibilitate lirică, ca
prozator de fine observații și evocări are oca-
zia de astă dată să-și completeze imaginea ace-
stui scriitor cu o inedită și interesantă latură a
personalității sale.

Ion Dodu-Bălan

VICTOR VINTU: „DIALOGURI DESPRE LITERATURĂ”*)

Carta lui Victor Vintu — „La
masa de lucru” — poartă și un
alt titlu: „Dialoguri despre li-
teratură”, mult mai potrivit pen-
tru conținutul volumului. Călător în Uni-
unea Sovietică (la Moscova și Leningrad),
reporterul vizitează câțiva dintre cei mai
cunoscuți scriitori sovietici, cu care între-
ține discuții — dialoguri, cum îi place au-
torului să le numească — referitoare la
munca literară. Temele sînt variate, în
esență ele se referă însă la problemele rea-
lismului socialist.

Reporterul — amator de destăinuiiri sur-
prinzătoare, revelatorii — ne introduce în
cabinetul de lucru al scriitorului, ne schi-
țează din câteva linii interiorul, face apoi
caracterizări asupra fizionomiei interlocu-
torului, compară fotografia cu tipul real,
ne descrie cu plăcere tabieturile, intervine
cu observații asupra operei, în fine caută
să ridice acel vâl de mister poetic care
acoperă, după cum se pretinde, o persona-
litate literară. Evident, calea cea mai si-
gură pentru „descifrarea” misterului este
opera însăși. Observațiile asupra omului,
privit în ambianța cotidiană, pot duce însă
la concluzii dintre cele mai interesante.
Animat de această dorință, reporterul se
duce să-l viziteze pe Ehrenburg și pe Isa-
kovskl, se deplasează după aceea la Pere-
delkno, orașul cu mesteceni și paradisuri
florale, unde locuiesc, pe lângă alți scri-

itori, Fedin și Leonov, trece pe la Uni-
unea Scriitorilor Sovietici pentru a-l
„prinde” pe Boris Polevoi, înainte ca acesta
să plece într-o călătorie în Statele-Uuite,
se deplasează apoi la teatrul „Maiakovski”
pentru a smulge ceva din secretul artei
regizorului și actorului Nikolai Ohlopkov.
Mal vizitează pe Valentin Kataev, Pogo-
din și Muhatar Auezov — în total nouă
scriitori sovietici, grupați în „dialoguri”
ca la un „ospăț” antic și chestionați des-
pre probleme de creație. Lipsesc din aceste
„dialoguri” mulți alți scriitori, printre care
Șolohov, Leonid Martînov, Surcov, Simo-
nov... — dar această absență e regretată,
probabil, împreună cu cititorii, însuși
de autor.

Observațiile scriitorilor sovietici privi-
toare la munca literară sînt foarte intere-
sante. Ehrenburg socotește, de exemplu,
ca o mare primejdie pentru un talent „pro-
fesionalizarea” timpurie. Ce înseamnă acest
lucru? Faptul că unii scriitori tineri nu
mai „participă” la viață, n-o mai trăiesc
nemijlocit, ca oamenii obișnuiți ai societă-
ții, n-o mal privesc dinăuntru ci din afară,
asistînd la desfășurarea ei ca niște pro-
fesioniști care au sarcina de-a observa de
la distanță configurația realității contem-
porane. „Profesionalizarea” explică operele
mediocre, schematice, care nu reușesc să
reflece frumusețea vieții socialiste, pentru
că scriitorul nu cunoaște coordonatele
acestei frumuseți. Tot despre experiența de
viață, despre necesitatea unei „biografii”

*) „La masa de lucru”, ed. „Cartea
Rusă”, 1958

bogate a creatorului, vorbește și Mihail Isakovskî — cel de al doilea personaj al „dialogurilor” (nepunînd la socoteală elementul permanent, Incitator — reporterul). Constantin Fedin arată, la rîndul său, Influența pe care a primit-o din partea școlii din Leningrad, ale cărei caracteristici stilistice, ca „o anumită reținere, precizie, sobrietate”, le opune — nu ca o opoziție valorică, ci doar ca modalitate artistică — stilului școlii din Moscova — „furtunos, avîntat, însuflețit, larg”. Această deosebire de structură stilistică provine — ne precizează Fedin — din faptul că Leningradul, fost reședință și centru administrativ, a Impus și-n scris o atmosferă reținută, oficială. Fost leningrădean 19. ani, Fedin recunoaște în creația sa ceva din „armonia... urbanismului”... din „organismul de piatră” al orașului nordic. Acum însă contradicțiile au dispărut, deși deosebiri de natură stilistică se observă încă. Spre folosul literaturii — adaugă scriitorul. Pe formalști, Fedin îl numește „paria ai propriului lor meșteșug”. Inovațiile în literatură au consistență numai în funcție de „materialul” (uman) care formează substanța intimă, conținutul operei. Dialogul (sau monologul diversificat tematic) este bogat, însoțit de amintiri, de aprecieri ale operelor literare sovietice, ale propriei creații...; scriitorul leagă aceste fapte de principiile realismului socialist, metoda fi-rească de creație a scriitorului socialist.

Cu Leonid Leonov, reporterul bucureștean discută despre „măiestria artistică”. Scriitorul sovietic pune accentul pe puterea de sugestie a scenei, a replicii, adică pe sinteză ca un mod sigur de obținere a trăinicieii în artă : „Eu lucrez însă ca mai înainte, după metoda situațiilor înlănțuite, derivate una din cealaltă. Am considerat totdeauna că o piesă trebuie să fie strînsă, sintetică, să ascundă în ea potențialzărul de formulă. Adică întîmplările din piesă să genereze neconținut noi întîmplări și sugestii sau, folosind o comparație, piesa de teatru trebuie să fie ca anilină, pe care dacă o arunci în apă o colorează deplin și intens”.

Limba, spune în continuare Leonov, reprezintă „a treia dimensiune a paginii literare”. Rolul ei este nu numai acela de a zugrăvi oameni și locuri, ci de a reda și crea atmosfera. Forța ei este „forța de sugestie, de transmitere dincolo de text”.

Pe această cale, observațiile ar putea fi înmulțite. Este cred locul să ne oprim, precizînd că Victor Vîntu a făcut o muncă utilă, cînd ne-a dat, adunate la un loc, „dialogurile despre literatură”. Există însă și o altă dimensiune a volumului, lui Victor Vîntu, și anume dimensiunea reportajului. În fond, „La masa de lucru” este cartea unui reporter (a cita ?) care vizitează Țara 'Socialismului și relatează, cu multă finețe și cu vădită predilecție pentru portretistică, despre oamenii sovietici; de data aceasta oamenii sînt scriitorii — ceea ce face ca prezentarea, pînă la amănunt, a omului, a casei, a cabinetului, a obiceiurilor, a detaliilor portretistice — să ia locul considerațiilor generale, obișnuite ale reportajului.

Digresiunile eseistice, descripțiile, nu lipsesc nici în acest volum; autorul deschide și închide cartea cu o prezentare a celor două mari centre urbanistice sovietice: Moscova și Leningrad. Stilul prezentării este bogzian; abundă în limbaj noțiunile tehnice, moderne, iar metaforele încheagă prefigurări simbolice, de felul: „dacă puntea de comandă a Moscovei este Kremlinul, Universitatea „Lomohosov” apare ca marea ei catarg”. Distonează repetiția unor adjective cu sens superlativ, fără valori atributive deosebite și cu un caracter cam, stereotipic, ca „imens”, „gigantic”, „ciudată și splendidă”. Ele nu mai au funcția de a clarifica, determina sau indica gradul maxim al unei trăsături, pentru că n-au un context sprijinitor și sînt folosite cu oarecare ușurință. Acestea sînt însă inadvertențe cu totul secundare. Esențial rămîne faptul că Victor Vîntu ne-a dat un volum de reportaje Interesante și utile.

Eugen Simion

D. ALMAȘ ȘI M. MANCAȘ: „FREAMĂTUL LUMINII”*)

Încercat să-l realizeze cei doi
L' încercat să-l realizeze cei doi
X 'cîJi' - 'ol volumului de repor-
FTTu fâzZd taje „Freamătul luminii” a fost
să arate cum se trezește la viață prin in-
dustrializare, pitoreasca regiune a Moldo-
vei, de la izvoarele Bistriței pînă la con-
fluența ei cu Șiretul.

Concepută ca o călătorie a unui grup de
drumeți entuziaști, cartea are două obiec-
tive. Primul, să descrie amănunțit puncte
din geografia țării, care au încîntat mereu
prin măreția și sălbăticia lor, de la Căli-
mări, Pietrosul Dornei și cîeanșurile Cea-
hlăului, la Grinșosul și Cheile Bicazului;
al doilea, și cel mai important pentru mo-
mentul de față, să arate în ce măsură ma-
rile acțiuni întreprinse după eliberare au
putut să transforme una din regiunile îna-
poiaste ale țării. De aceea, pasagiile de
mare interes sînt cele referitoare la creș-
terea unor localități în care pulsul trans-
formărilor a fost mai accelerat, în special
centrul minier din Țara Domelor și marea
hidrocentrală de la Bicaz, și cele referi-
toare la pătrunderea socialismului în sate-
le bistrișene. Cîrlibaba, Iacobenii, Broșteni
au devenit, în anii democrației populare,
comune mari și frumoase, cu școli de șapte
ani, cămine culturale, blocuri muncitorești,
case de odihnă pentru minieri și plutași.
Oamenii sînt harnici și luminoși ca fizio-
nomie, interesați de problemele de cultură.
Analfabetismul, una din rămășițele trecu-
tului, a fost înlăturat chiar în locuri mai
îndepărtate de centrele industriale.

„Freamătul luminii” este o carte de evo-
care și descripții a unei regiuni, în care se
amestecă sau se opun în contraste puterni-
ce, două lumi. Caracteristic, pentru acest
mănușchi de reportaje, este tocmai aceasta
continuă alternanță între vechi și nou. Cî-
teva titluri sînt elocvente: „Oameni noi în
Iacobenii vechi”, „Odinioară și acum”,

*) Edit. Tineretului 1958 — Colecția Pa-
tria noastră.

„Printre legende și realitate”, „Unde se
împletește trecutul cu prezentul”. Autorii
au asociat mereu clădirile din alt veac, as-
pecte din tir gurile moldovene care evocă
starea, de lîncezeală a „locurilor unde nu
se întîmplă nimic”, cu decorul industrial,
cu freamătul noilor construcții și cu erois-
mul minerilor și al plutașilor.

Capitolul „Crăiasa luminilor” compus
din reportajele: „La Bicaz biruie viitorul”,
„S-au aprins stele noi”, este poate cel mai
bine scris din toată cartea. E simplu, cu o
stringență deosebită în Intuirea faptelor
semnificative legate de peisajul și oamenii
care lucrează la Bicaz. Este descris șan-
tierul barajului, toată frămîntarea și zorul
de aici, într-un cuvînt, lupta între om, aju-
tat de tehnică, și rezistența naturii. Capi-
tolul amintit nu se mulțumește să releve
doar imagini din transformările sociale și
economice ale regiunii descrise, ci a scos în
evidență, prin medalionul. „Om ca toți oa-
menii” profilul moral al eroului muncii so-
cialiste Pasca Gavrilă care are un sistem
special, superior, de organizare a muncii,
folosind metoda sovietică Golovin.

Sub titlul „Inima munților pornește în
cătuse de fier, la vale” sînt descrise minele
din Țara Domelor. Nu se pătrunde în adîn-
cul pămîntului, în galerii, cum ne-am aș-
teptat, ci se urmărește drumul minereului,
ureînd în cupe grele, legănate pe cablul
funicutarului pentru a fi preluat de oameni.
Fragmentele amintite mai sus sînt suficien-
te pentru a arăta că autorii au instinctul
economiei narative, pe care nu au știut
însă să-l speculeze îndeajuns. Greșeala lor
stă în faptul că, neștiind să pună în valoa-
re bogatul material de viață pe care l-au
avut la dispoziție, l-au risipit în descrieri
inutile, în nenumărate dialoguri și biogra-
fii cu caracter informativ, fără a vedea mai
în adîncime procesul de creștere a omului,
schimbările survenite în conștiința lui,
noul lui atitudine față de muncă. Atrăș de
prea multe aspecte ale realității în conti-
nuă prefacere, ei au pierdut din vedere

esențialul, înlocuindu-l cu pitoresc și comentarii lirice, care prin repetam devin obositoare.

Reportajul literar nu trebuie confundat cu o tehnică de înregistrare mecanică a realității. Pentru realizarea lui ca moment artistic el implică un proces de observații atente față de realitatea luată ca obiect. Mergînd la esența lucrurilor, reportajul apare, în mod inevitabil, ca o operație de sinteză, după ce, în prealabil, s-a ajuns la o cunoaștere cît mai exactă a problemelor legate, de timpul și locul descris. Tot atît de necesar este să se surprindă imaginea condiției morale și sociale a omului și a faptelor lui într-o perspectivă pregnant semnificativă. Avînd caracterul unui instantaneu, reprezentînd stenograma unui moment de viață, reportajul are posibilitatea să surprindă conturul noilor caractere în formație. El se pretează la descrierea unei realități în plină dezvoltare. Viabilitatea reportajului rezultă din valoarea tui de document istoric, capabil să fixeze neconținutele transformări survenite la noi, în anii puterii populare.

D. Almaș și M. Mancaș ar fi trebuit să țină seama de caracteristicile genului literar pe care l-au atacat. Planul general, așa cum l-am arătat mai sus, a fost bine conceput. Străbătînd același drum pe care l-au făcut mai înainte Hogaș și Vlăduț, cei doi autori n-ar fi putut aduce nimic nou dacă ar fi rămas la simpla observare a peisajului. Introducerea transformărilor revoluționare existente în realitatea actuală în acestei regiuni și lupta continuă între vechi și nou, sînt, de fapt, și realizările volumului. Cartea își pierde însă echilibrul din cauza peripețiilor celor patru excursioniști, descrise cu prea multe amănunte, peripeții care devin la un moment dat o povestire de sine stătătoare, în care datele reportajelor propriu zise se pierd.

În loc să fi fost o sumă de aspecte pitorești și de specific local, „Freamătul lumii” ar fi trebuit să selecționeze ce este esențial și definitiv pentru regiunea descrisă, pentru a-și găsi toc printre celelalte lucrări valoroase care au apărut în colecția „Patria noastră” a Editurii Tinerelului.

Cornelia Ștefănescu

DIMOS RENDIS: „ULIȚA PIPERULUI SĂLBATIC

Fără să întreprindă o amplă frescă socială, fără să descrie bătălii memorabile, nișeînd doar un număr restrîns de personaje, narînd multe întâmplări, dar puține extraordinare, Dimos Rendis izbutește totuși să înfățișeze bogat și sugestiv o perioadă dintre cele mai ifrămîntate ale istoriei popoului grec: anii ocupației hitleriste și organizarea luptei de rezistență condusă de partidul comunist. Eroii cărții sînt oameni obișnuiți, muncitori, intelectuali, negustori, gospodine, adolescenți, bătrîni, tineri; oamenii unui mic cartier atenian.

*) E.S.P.L.A., 1959

Procedeele artistice ale lui Dimos Rendis sînt simple și narația directă îl servește de minune. Analiza psihologică e aproape eliminată, pentru că viața oamenilor a intrat într-o fază cînd actele lor sînt definitive. Dar arta povestitorului se vede la fiecare pas: în general oamenii tind, oriînd, să nu părăsească un anumit plan de viață în care trăiesc; se întâmplă însă ca acest plan de viață să fie tulburat și atunci conflictele latente se ascut la extrem, atunci nimeni nu-și mai poate păstra chipul convențional pe care și l-a confecționat, ci trebuie să iasă în lume cu adevăratul său chip. Oamenii se confruntă fără cruțare și se aleg, cei cinstiți de o parte, lepădăturile de altă parte, calea de

mijloc, a subterfugiilor, este exclusă. Admirabilă în acest sens și plină de semnificații e scena raziei în care Ioțis Cocoșatul smulge masca lui Thiseas Dukas, agent al Gestapoului. Însăși vremea frământată trăită de eroii lui Rendis este cea care smulge măștile și-i arată pe oameni așa cum sînt.

Simplitatea stilului lui Rendis este simplitatea artei veritabile. E un stil aproape de vorbirea zilnică, fără nici un fel de „înfrumusețări” stilistice. Se vorbește mult de ulei, de pîine, de foamete, cu un ton obișnuit, de fiecare zi, se vorbește de năpastele războiului, se vorbește de întru-niri ilegale, de acțiuni ale E.A.M.—ului, cu același ton obișnuit de fiecare zi. Acest ton „egal” însă e departe de a fi monoton. Acțiunea cărții e antrenantă și multe din întîmplările ei de-a dreptul memorabile. S-ar părea că autorul n-a voit să „reliefeze” prin procedee obișnuite —nicio un caracter și nici un episod și a lăsat acțiunea „să curgă” de la sine, aproape fără să se amestece. Efectul e remarcabil.” Caracterele sînt puternic reliefate și tot ce-i important din cele ce se întîmplă, se întîpărește adînc în mintea cititorului (E un bun exemplu pentru prozatori, această „proză” ia unui autentic poet).

Romanul lui Dimos Rendis poate fi socotit un roman istoric și un roman social totodată. El definește fericit — prin eroii săi, care nu sînt mulți — o întregă perioadă istorică a poporului grec și în același timp izbutește un desen sigur al raporturilor sociale — prin aceiași eroi — în perioada respectivă. E și un roman politic, nu numai pentru că activitatea politică „a eroilor ocupă un loc important în viața personajelor, ci mai ales pentru că romanul militează prin linia lui generală pentru o fermă atitudine politică. În roman nu există digresiuni și nici măcar considerații oare să comunice direct atitudinea autorului, părerile sale politice, sociale; urmărirea și redarea obiectivă a evenimentelor, prisma sub care sînt privite, comportarea eroilor, exprimă clar atitudinea

militantă a autorului. Eroii pozitivi ai cărții nu sînt oameni „extraordinari”, ci oameni obișnuți. Nondas, Ioțis Cocoșatul, Lukas, Panos și alții, comuniști sau viitori comuniști, sînt caractere deosebite cu calitățile și slăbiciunile lor prezentate obiectiv (Dimos Rendis pare a fi adversar al „îngroșării” anumitor trăsături de caracter), ; ele reies însă puternic în relief, ceea ce face din iacești oameni purtători ai conștiinței poporului lor. Dragostea lor de libertate, cinstea lor arată că ei nu stau pe gînduri cînd e vorba de libertate, că s-au identificat cu aspirațiile poporului.

S-ar mai putea spune destule lucruri bune despre cartea lui Dimos Rendis. În ea se vorbește mult despre tineri și despre adolescenți. Cu aceeași simplitate, autorul imprimă romanului o anumită atmosferă curată, tinerească, nu lipsită de poezie și adieri romantice, nelăsînd nicăieri totuși ca atmosfera cărții să cadă în dulcegării. E și acesta un succes al romanului. Sentimentele familiare, relațiile dintre părinți și copii și relațiile dintre frați constituie de asemenea o preocupare a autorului; și în acest domeniu, redarea firească, obiectivă, asigură reușita. În general personajele cărții sînt net împărțite în oameni cinstiți și oameni necinstiți; faptul însă nu creează nici o clipă impresia de schematism, caracterele sînt diverse, mobilurile vieții lor diverse; unitatea romanului nu se bazează pe uniformitate, ci e un rezultat al sensului pe care autorul l-a dat vieții eroilor săi, acela de a lupta pentru eliberarea poporului grec.

Cartea lui Dimos Rendis este incontestabil un succes. Așteptăm cu nerăbdare volumul al doilea.

Subliniem calitățile traducerii. Petre Solomon a izbutit să redea simplitatea stilului original, acel ton de vorbire zilnică, care dă și nota originală a prozei lui Rendis (originală chiar și în raport cu poezia sa)

Remus' Luca

NUVELA GERMANA ÎN SECOLUL AL XÎX-LEA*)

 După glorioasa perioadă a „Aufklärung”-ului, generatoare de mari personalități literare ca Lessing, Herder, Goethe, Schiller, și după anii de frământări în căutarea unor noi formule literare din „Sturm- und Drang Periode”, literatura germană pășește în ceea ce s-a numit „die roman-tische Schule”.

Deși revoluția franceză din 1789 eșuase, Spaima stîrnită de aceasta în rîndurile junkerimii germane făcu să crească reacțiunea contra-revoluționară. Ea începe o adevărată ofensivă pentru a împiedica pătrunderea ideilor iluministe din Franța (Frații Schlegel, Novalis); la aceasta se adaugă deruta generală, provocată de războaiele napoleoniene, cît și nemulțumirile maselor populare, dezamăgite de rezultatele revoluției franceze. De aici lipsa unei perspective de viitor spre care s-ar fi putut orienta intelectualitatea vremii. În plus, în Germania veacului al XIX-lea, țară fărâmițată în zeci de ducate, conduse de prințșori absolutiști, flecare dintre el inchipuindu-se un Ludovic al XIV-lea ?' maimuțărind „Versailles”-ul, — cu o țărănime 'sărăcită și o burghezie dezorientată, se crează mai lesne decît aiurea o stare de spirit propice evaziunilor morbide, înclinărilor mistice ori refugiului într-un trecut foarte îndepărtat, de predilecție medieval. Cercurile literare de la Iena, Heidelberg, Berlin, adoptă concepția idealist subiectivă a lui Kant și Fichte. Apare o literatură a neliniștii, cultivînd stările vagi și obscure ale conștiinței, o literatură a refugiului pe care scriitorii romantici îl caută în trecut ori în ținuturile exotice. Astfel „realitatea post-revoluționară”, spune la un moment dat Marx, a „apărut ea o caricatură a ceea ce promiteau iluminiștii”. De pildă, de la tradiția unei dramaturgii originale, naționale, eliberată de canoane, cum era acea recomandată de

Lessing în „Dramaturgia liamburgheză”, o dramaturgie în care își dăduseră întâlnire cele mai îndrăznețe idei, se ajunge la o dramaturgie inspirată din universul catolic ori cel mitologic, elogiindu-se pasivitatea; de la proza clară, precisă a lui Lessing, ori caldă, umană a lui Goethe, în epoca romantismului ia naștere o proză fals patetică, deseori interjecțională. Acest stil nou își va pune pecetea și pe nivelă, specie literară ce se dezvoltă cu precădere în cadrul mișcării romantice.

Dar nu toată literatura romantică germană poate fi privită din același unghi de vedere. Sînt scriitori ca Hoffmann Kleist, Chamisso pentru care realitatea constituie un obiect de reflecție (mai ales în nuvelistica lor). Fantasticul, bizarul, misteriosul, sînt pentru aceștia din urmă nu un scop ca pentru alții, ci un mijloc literar, o metaforă, sub care se ascunde o tendință de critică socială, de ironie amară la adresa stărilor de fapt din Germania contemporană lor. Anarhismul absolut pentru care aveau predilecție un Hardenberg (Novalis) de pildă, și Chamisso ia forma unei căutări originale, dar nu lipsite de "simțul măsurii, în mare parte.

În fața formelor de viață capitaliste, literatura romantică reacționează violent în două feluri deosebite. Romantica reacționară va aduce laude trecutului, cea progresistă se va orienta spre folclor și la unii scriitori va căuta să dea soluții constructive. Așa vor fi marii culegători de cîntece populare, care vor urma tradițiile lui Herder și anume Arnim și Brentano în culegerea intitulată „Cornul fermecat al băiatului” (Des Knaben Wunderhorn) și Chamisso al cărui Peter Schlemihl va găsi în activitatea de botanist, pusă în slujba oamenilor, un scop al vieții sale.

Activitatea critică a acestor poeți se îndreaptă mai ales împotriva filistinismului german. Cumpărătorul de umbre din „Extraordinara poveste a lui Peter Schlemihl”, „bătrînelul uscățiv, înalt și liniștit”,

*) E.S.P.L.A., 1958

care poartă o „haină de tafta gri, croită după vechea modă franțuzească”, și știe 'să se poarte atît de politicos, care face plecăciuni adinei cînd întilnește pe cineva și se adresează c-o voce „înceată, nesigură ca un cerșetor”, acest individ cu o înfățișare atît de comună și de umilă dar înzestrat cu o diabolică abilitate nu prefigurează oare în contururile sale misterioase pe negustorul lipsit de scrupule și de suflet? încheierea unui pact cu el aduce nefericirea tînărului și săracului Peter. Goana după avere a unui suflet lipsit de bani și silit să trăiască în mijlocul unor oameni pentru care „cine nu posedă măcar un milion... este un ticălos!” apare firească scriitorului. Dar Peter nu scapă de pedeapsă. Oamenii îl ocolesc pe tînărul cu averi Incomensurabile dar lipsit de onoare, și. iată aici tîlcul nuvelei. Peter e silit să plece din societate, găsește totuși un sens existenței sale, datorită cizmelor fermecate, cu care poate străbate în cîteva secunde distanțe uriașe și poate culege material pentru cercetările 'Sale de botanică. Peter pune toată energia sa în slujba științei și astfel indirect se găsește din nou în slujba societății. Deci nu retragerea, pasivitatea, e mesajul transmis de Chamisso. Fantasticul, folosit de scriitor, e doar un mijloc literar pentru a atinge două probleme esențiale: ideea mercantilismului burghez (diavolul = negustorul) și ideea găsirii unui sens vieții în societatea vremii lui.

Culegerea celor opt nuvele prezentate de ESPLA, culegere de altfel judicios făcută, prezintă și alte aspecte ale școlii ro-

mantice germane: vechea Idee iluministă a luptei pentru toleranță religioasă ne impresionează din nou în nuvela „Cutremurul din Chili” de H. von Kleisi, evocarea unui moment din lupta de eliberare a Țărilor de Jos de sub coroana spaniolă apare în „Galera neagră” de W. Raabe, etc.

O tendință de amănunțită observație realistă "se găsește în farsa lui J von Eichendorff povestită la persoana întîia și intitulată „Din viața unui plerde-vară”, precum și în nuvela tui E. Morlcke „Mozart în drum spre Praga”.

În consecință, inițiativa Editurii de 'Stat pentru literatură și artă de a tipări într-un volum opt nuvele din cadrul mișcării romantice germane, dar de nuanțe diferite, nu poate decît stîrni interesul cititorului, român. Deși cele cîteva rînduri Introductive motivează lipsa unui studiu mai amplu asupra romantismului german, o prefață mai adîncită se făcea necesară, cu atît mai mult cu cît notele editoriale sînt destul de zgîrcite.

Mișcarea romantică germană este deosebit de interesantă. Lăsînd la o parte tendințele reacționare dominante în epocă, vom găsi la marile personalități literare tot atîtea ecouri, sub diferite forme, ale revoltei înnăbușite, care stăruia în poporul german. 'Sub învelișul fantastic al legendei de tip hoffmanlan sau al povestirilor lui Kleist se ascunde căutarea înfrigorată a unei noi formule literare pentru un nou conținut.

Valentina Fettingher

PROZA DIN „LUCEAFĂRUL”

Pentru a urmări să stabilim prin această apreciere de valoare, trebuie să observăm că, în nuci-merele pe care le avem în vedere (5, 6, 7j1959), revista publică o proză orientată în general către actualitate și variată ca modalități stilistice.

Scriind în limbajul său ornamentat, sfâtos, moldovenesc, Eusebiu Camilar povestește în fragmentul de roman „Vînt de miazăzi” (nr. 5) două episoade din viața unui sat în zilele noastre. Primul e realizat cu un caracteristic simț al tragicului (încercat și verificat în „Turmele”, în „Negura”) transpus aici în condiții cu totul diferite de ale vechilor romane, și, deci, modificat în însuși sensul său fundamental. Onujrie păzește grajdul gospodăriei colective. Chiaburii, („răii” cum le mai zice, elementar și în spirit folcloric, scriitorul) îl dau foc casei ca să-l îndepărteze de grajd. Omul însă rămîne îndîrjit, trist dar luminat încă de nădejdi, la postul său. Abia cînd află că flăcările i-au orbit nevasta el realizează întreg tragismul situației. Al doilea episod descrie campania organizată de chiaburi în vederea, „convîngerii” oamenilor să nu-și dea vitele la colectivă, furtul și orbirea vitelor, care sînt minate spre Rîureni de un nebun, „cîntăreț” ca și Boculei din „Negura”. Atras de elementul

dramatic, de ciocnirile violente (vezi și alte fragmente publicate în presă de scriitor) caracteristice etapei de început a colectivizării, Eusebiu Camilar pregătește, se pare, un roman de acțiune, avînd în centru probleme ale realității satului nou din țara noastră.

Ion Pas desprinde din amplele sale evocări ale faptelor și oamenilor din trecut, un episod interesant care reconstituie ecourile stîrnite în țara noastră de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, chiar în zilele înfăptuirii ei. Sînt redade atît atmosfera politico-morală din armata rusă, pătrunsă de ideile revoluționare, cît și atmosfera din armata romînă, sătulă și ea de război, sperînd într-o eventuală schimbare, dar neavînd forța ideologică și organizatorică necesară pentru, a. întoarce armele împotriva exploataților. („într-o toamnă, demult...” nr. 6).

În acest număr, Ion Petrache publică o schiță despre hotărîrea unui „nehotărît” de a intra în colectivă, în urma constatării dureoase că a fost părăsit de prieteni, care preferă să petreacă noaptea de Anul Nou împreună cu ceilalți colectiviști la Căminul cultural. Procesul de clarificare nu aîbundă în complicații psihologice (deși autorul, parcă le-ar căuta), intervenția generației vîrstnice — tatăl, un bătrîn patriar-

hal, blajin, înțelept, care fumează numai țigări răsucite de el — și a generației tinere Minei, fiul cel mai mare — este bine venită, deși se cam ghicește de la început ce se va întâmpla și, mai ales, cum se vor desfășura lucrurile. Ion Petroche nu scrie rău, dar pentru a scrie bine, trebuie să evite șabloanele.

Fragmentul de roman al Gicăi luteș, „Copiii”, (tot în nr. 6) relatează un conflict aproape polițist - nu în sensul rău — între niște copii și un bandit, fiu de moșier și deținător al unui depozit însemnat de aur. Cu o singură rezervă, aceea că banditul e prea naiv, iar copiii, mai ales Mihăluță, prea maturi, socotim că fragmentul recomandă un roman atrăgător cu certă valoare educativă.

În sfârșit, o ultimă bucată de proză (sau scenariu de film — de ce nu se indică?), este „Partizanii” de Haralamb Zincă (nr. 7). Deși, în general dramatic și dens, scenariul (așa va trebui să-l numim) evită un lucru, după părerea noastră, important: scenele de luptă.

Genericul apare pe sfârșitul unei ciocniri și pe începutul retragerii unui grup de unsprezece partizani care se vor mai întâlni (de fapt unul se va întâlni) o singură dată, cu dușmanul. Mihai, partizanul rănit, va rămâne să acopere eroic, cu sacrificiul propriei vieți, retragerea tovarășilor săi. În afară de această „secvență”, în cursul marșului acestui grup de partizani mai intervin doar câteva incidente: popasul la casa unei bătrâne al cărui fiu dezertase de pe frontul anti-sovietic, telegrama „Stejarului” în care U se mulțumește pentru vitejie, ascultarea „Pateticii”, nașterea în final a unei fetițe care capătă numele de Victoria, etc. Este bine realizată atmosfera și unele pasaje amintesc, menținându-se proporția, de câteva scene din prima parte a excepționalului film sovietic „Al 41-lea” și de unele pasaje dramatice din „Șoseaua Volokolamskulul” de A. Bek. Excelentă școală a conciziei, stilistice în deosebi, scenariul are și el primejdii as-

cunse. Excesul în acest sens e tot atât de contraindicat, ca și în sensul opus. Fraza ca: „Pericolul trece încet, dar trece” sau „Merg... Merg... Pe fețele lor citim o oboseală din ce în ce mai mare”, dau impresia abandonării drumului artistic, pentru formularea, în mare grabă, a unor simple indicații tehnice... cu neputință de realizat.

Am răpit foarte mult din spațiul pe care voiam să-l acordăm reportajului din „Luceafărul”, sectorul cel mai trainic, cel mai actual, cel mai viu și cel mai întins al revistei. În numărul 5, într-un amplu și inedit, pentru noi, „Itinerar petrolifer Moinești-Lucăcești-Zemeș”, Radu Cosașu privește mereu în perspectiva marilor și nebănuitelor realizări ale viitorului comunist, actualele realități socialiste din regiunea petroliferă prin care călătorește. În numărul 7, Ioria Liman, autorul unui bun volum de reportaj, portretizează în Unii subțiri, cu un comic fin, de autentică extracție populară, figura bătrînului Inczebacl, omul îndrăgostit de libertate, ale cărui curaj și înțelepciune au devenit istorice.

Înfruntarea ofițerului hortist, povestită de trei oameni diferiți, capătă în relatarea abilă a reporterului semnificații simbolice, sugerînd marea popularitate de care se bucură în masele largi, atitudinea demnă, dirză și curajoasă față de exponenții fascismului.

Ideea realizării, la coordonatele epocii noastre, a unei „Cîntări a Romîniel” (noi), a fost salutată și aplaudată, pe bună dreptate, în presă. Este, fără discuție, una din bunele, și nu puținele idei publicistice ale „Luceafărului”. „Călătoria în nordul țării” din nr. 5 pe care o întreprind Nicolae Vălmaru, Ștefan Luca și V. Dragoș este instructivă. Din reportajul lui N. Vălmaru aflăm foarte multe despre casele maramureșene, despre portul maramureșean, despre obiceiuri, oameni (mai puțin) etc. Acestea, oa să spunem așa, sînt elementele etern umane. N. Vălmaru vede însă și elementul absolut nou, rezultat al transformării

mărilor revoluționare petrecute și în acest loc aproape izolat între munți.

Dacă n-ar mai folosi încă unele imagini și expresii „pitorești” dulci, prăfuite, care te invită cu zeci de ani în trecut în perioada de dinaintea apariției reportajelor Iul Bogza, notele lui Vălmaru ar câștiga. Ar câștiga deasemenea renunțând la fraze de genul acesta: „Și apoi fetele din Maramureș sînt foarte frumoase. Au trăsături pline de puritate, obraji plini de bujori (plini de bujori! n.n.) ai muntencelor, privirea, scînteietoare” (se potrivea mai bine „plină de scîntel”), „niște ochi de o bunătate care-ți merge parcă la Inimă”; „...acolo unde badea Ghio și baba sa își duc traiul între (pentru tonul de basm, era mai adecvat „întru”) hărnicie și bunătate” etc., sau la cugetări de tipul: „Căci țîpșterul este țîpșter, după cum spaniolul este spaniol (pînă aici totul e în regulă n.n.), sau după cum norvegianul este blond, iar marocanul brunet”. Și Ștefan Luca, într-un dealfel reușit și dens reportaj despre Baia-Mare, în loc să rămînă la edificatoarea comparație a trecutului trist cu prezentul fericit, încearcă și o comparație a... comparației: „Pentru rețeaua magazinelor de desfacere: alimentare, textile, obiecte de uz casnic, nu există termen de comparație cu trecutul... ar fi cum ai compara o farmacie modernă cu arhaica spișerie...” (aici, întîmplător, există termenul de comparație „cu trecutul”: arhaica spișerie. Iar diferența între aceste două noțiuni e cu mult mai mică decît i se pare reporterului. Se puteau găsi exemple mai concludente!) V. Dragoș se ocupă în reportajul său de grija regimului nostru față de sănătatea oamenilor din „nordul țării”, altădată lăsași pradă, bolilor. Reportajul e punctat de anecdote în primul rînd hazlii și în al doilea rînd cu tîlc (deci două calități!). Următoarea călătorie e realizată „Pe Troluș în sus...” (nr. 6) de Iile Purcaru, Victor Vîntu și Corneliu Leu. Dintre toți,

Iile Purcaru s-a apropiat cel mai mult de oameni, iar Victor Vîntu, de probleme. Corneliu Leu e sintetic, întrecîndu-se în scurtime pe-sine însuși. Despre Reșița și Hunedoara (care, cum se știe, sînt într-o pasionantă întrecere) scriu Petru Vintilă și Radu Cosașu. Pe Petru Vintilă l-a emoționat profund gîndul că va asista la elaborarea unei șarje. De aceea preluiază nițel grandilocvent grămădind cuvinte ca: senzațional, superb, măreție, uimit, fericit, tulburat, patetic, uluitor, etc. Trămbeiază că va asista la un eveniment senzațional. Drept care, de emoție, începe să noteze și unele lucrări interesante doar pentru el: „Lîngă mine cineva a cumpărat un loz în pilc. A cîștigat 25 de lei. Am încercat și eu, dar n-am cîștigat”. Ne pare rău. „Debitantul mi-a spus: „puneți vă rog hîrtia la coș”. Am ieșit, din tutungerie”.

Descrierea șarjei rapide e realizată cu minuție, dar nu plictisitor. Emoția, e drept, se cam risipește pe drum, deși către sfîrșit, reporterul încearcă s-o mai evoce odată, neconvîngător. A rămas însă ochiul atent, lucid, al reporterului care înregistrează tot: gesturi, vorbe, lumini, umbre, temperaturi, dar mai ales, poate nu suficient plasticizată, dorința perpetuă devenită aproape organică, de a da patriei mai mult oțel. Radu Cosașu asistă la deblocarea captivantă a unui cuptor, în Hunedoara, și cunoaște oameni foarte interesanți ca Vasile Mocea, eroul de la Reșița al lui Petru Vintilă.

Tinerii reporteri scriind cu dragoste, cu entuziasm și, de cele mai multe ori cu talent, despre realitățile socialiste ale patriei noastre, fac o muncă de toată lauda. Aceste reportaje sînt totodată prețioase fișe pentru viitorul cărții de proză, inspirate din cea mai vie actualitate.

D. P.

IAȘUL LITERAR' nr. 1, 2, 1959

N r / *... P^oP^o d e c i i*
tV' * « -clidalte publicații literare din
YĀ / [V] invincie, „Iașul Literar" a apă-
I^L T i i c ^ " " P m a ' o mijlocul Iul mar-
tie, cu primele două numere din 1959,
înfirmînd, și pe această cale, vechile con-
siderații despre încetineala moldoveanului.
Cele două numere, mai ales numărul doi,
vădesc progrese sensibile în activitatea
revistei. O selecție mai riguroasă a mate-
rialului, aplecarea mai atentă asupra rea-
liității contemporane, pagini de critică utile
și competente dau revistei o ținută aleasă.

Nr. 1, este în întregime închinat sărbă-
toririi a două mari evenimente: lansarea
de către Uniunea Sovietică a primei ra-
chete interplanetare, devenită planetă ar-
tificială a sistemului solar și aniversarea
unui veac de la Unirea țărilor române.
Poezii Al. Andrișolu, Nicolae Țațornlr și
G. Mărgărit cîntă în versuri, uneori inspi-
rate, epocalul eveniment științific. Din pă-
cate, ciclul Iul G. Mărgărit, străbătut de
„străfulgerări" de poezie autentică, se lasă
pe alocuri copleșit de un patetism exterior,
violent utopic, secătulnd versurile de fior
autentic. Poetul exclamă declamatoriu:
„Racheta nu-ncetează în spațiu-i năzdrăvan,
I iubește-o-n fiecare zi, tu frate pămîn-
tean I De-aici, din Alasca, din Congo, din
Brazillii/ Și vezi-o-n larg. Uimește-te! Con-
templ-o-n larg. j Cu soarele cel roșu ta ca-
targ, cu soarele cel roșu la catarg!". Ac-
tului Unirii îi dedică versuri poezii Nico-
lae Țațornlr, Andl Andrieș, Florin Mi'Jiai
Petrescu, Aurel Butnaru, Horia Zilieru,
'Sorin Stoian și bogat informate studii, is-
toricii, criticii literari și folcloriștii (A. I.
Loghin, Const. Ciopraga, V. Adăscăliței)
Se cuvine menționat în mod deosebit stu-
diul lui Const. Ciopraga „Unirea Țărilor
Române și ecurile ei literare", ca unul
dintre cele mai documentate studii din
cîte s-au scris despre literatura unirii.

Cum spuneam, cu nr. 2 din 1959, „Iașul
literar" face un serios pas înainte pe linia
promovării literaturii de actualitate, deve-

nind n tribună activă în lupta pentru o
literatură valoroasă, reallst-socialistă Acest
lucru îl demonstrează atît sectorul bele-
tristic, cît și cel al criticii literare.

Proza este bine reprezentată prin Demos-
tene Botez și Petru Dumitriu. Nuvela lui
Demostene Botez „Ion Grosu", surprinde în
pagini remarcabile aspecte din lumea satu-
lui, dinainte de 23 August și după Elibe-
rare. Chiaburul Ion (Jrosu. morarul satului,
descinde parcă pe linie directă din familia
lui Ghiță Lungu al lui Mihail Sadoveanu.
Total dezumanizat, dominat de atribute zoo-
logice „hapsinul" morar și-a făcut din spo-
lierea crîncenă a țăranilor rațiunea supremă
de existență. Totul e apreciat în funcție
de cantitatea de galbeni pe care i-ar putea
aduna. Legături de rudenie nu cunoaște,
membrii familiei fiind tratați ca niște slugi.
Servitoarea, o femeie săracă lipită, e trans-
formată în nevastă din calcul mercantil
„ce să mai aducă femeie străină în casă ?
încă o gură. Asta-i ascultătoare și supusă.
Așa era învățată și a luat-o de nevastă.
Nu s-a înșelat... că femela muncea de di-
minează pînă seara și nu crîcnea niciodată."
Copiii se bucurau de aprecieri asemănătoare.
Lacom de bani, morarul duce o existență
de lup singuratic. După eliberare el e te-
rorizat de gîndul aurului pe care-l ascunde.
In sat toți îl urăsc; cînd apare, ulița se
golește de oameni. Morarul va fi demascat
și dat pe mîna miliției chiar de fiul său
vitreg, Victor, ceferist, comunist din vremea
ilegalității. Fragmentul lui Petru Dumitru
din „Biografii contemporane" evocă atmo-
sfera Germaniei fasciste. Nu se urmărește
aici atît o tipologie socială, cît mai de-
grabă sugerarea culorii locale, prozatorul
creînd un tablou sumbru, întunecat.

Poezia axată pe teme de actualitate e
de cele mal multe ori de bună calitate. Se
disting poeziile semnate de Al. Andrișoiu
și Liviu Călin. O foarte frumoasă tradu-
cere din opera poetului progresist contem-
poran din Spania franchistă, Iose Herrera
Petere, realizată de George Demetru Pan,

capătă în subsol explicația — ca în manualele școlare — „poezia de față este îndreptată împotriva spiritului agresiv al imperia-liștilor”. Explicația este de-a dreptul inutilă, textul luminînd suficient sensul. Traducerea inclusiv subsolul lui G. Demetru Pan ar putea ilustra pilduitor o caricatură cu titlul „poezie cu explicație”.

Sectorul de critică, bine orientat, abordează importante probleme literare. Studiul lui D. Costea „Poezie și cicluri de poezii”, judicios întocmit, ia în discuție tendința unor poeți, mai ales tineri, de a scrie cu precădere cicluri. Criticul anunță prevenitor că „nu condamnă ciclurile de poezie, ci unele cicluri mai puțin substanțiale și excesele unor poeți tineri care parcă scriu sub obsesia tiparelor ciclice, preconceptuate”. La aceștia, remarcă D. Costea, ciclul preexistă poeziei și nu Invers. Faptul își are explicația, demonstrează criticul, în sărăcia de Idei. Unii poeți cred ca ceea ce nu Izbutesc să spună într-o poezie, vor izbuti într-un ciclu. De cele mai multe ori însă se dovedește pă poetul a cheltuit prea multe cuvinte, pentru a afirma o idee în multiple variante. Aceasta conferă ciclului respectiv o notă de monotonie, obositoare și sîciitoare, jăcindu-l „teren prielnic pentru cultivarea liricii de atmos-

feră, a poeziei de notații și aluzii discrete, atemporală și intimistă”. Exemplele cu care își ilustrează criticul ideile sînt bine alese și convingătoare. Observațiile criticului de la „lașul Literar”, sînt, fără îndoială, drepte. Ciudată, contradictorie cu opiniile de mai sus, este însă cultivarea continuă de către revista ieșeană tocmai a... poeziei ciclice, viciată mai todeauna de carențele încriminate de D. Costea. Amintim ciclul din 1958 al lui Florin Mihai Petrescu despre Hunedoara și ciclurile din nr. 1 al anului 1959 semnate de G. Mărgărit și N. Țajomir. Divorțat acesta e supărător și Pe viitor ar trebui evitat. Foarte interesant și documentat e studiul lui Lucian Dumbravă despre „Poezia lui Victor Tulbure”. Criticul întreprinde o fructuoasă incursiune în activitatea poetică a lui Tulbure, considerîndu-l, pe drept cuvînt, „un reprezentant de seamă al poeziei militante și patriotice în cadrul literaturii noastre realist-socialiste”. Recenziile, mai bine scrise și ocupîndu-se de cărți de actualitate, ca și notele rubricii „Viața artistică” întregesc profilul revistei

Cum spuneam, numărul doi al revistei ieșene vădește progres. 11 dorim continuui

Z. Ornea

— de peste hotare —

„INOSTRANNAIA LITERATURA” nr. 2, 3, 1959

Iacă succesele sovietice în eco-
Ljx* , \ riomie, tehnică și știință și sem-
«•] nițicația lor epocală nu mal
_____ | pot fi contestate de nimeni (cu
excepția doar a unor falsificatori de profesie), denaturarea și denigrarea esenței, valorilor și dinamicii ascendente a literaturii și artei realist-socialiste continuă încă, sub masca „obiectivității” și „seriozității” științifice. Dar și în această direcție pot fi observate unele fenomene semnificative,

confirmînd uzura rapidă la care sînt supuse armele calomniei și pe care le examinează într-un articol T. Trișonova („Sub masca obiectivității științifice”). Clișeele cunoscute despre „impasul” literaturii și artei realist-socialiste, despre „uniformizarea” talenților și „dispariția” căutărilor creatoare, care și-au găsit în Gleb Struve, Ian Kott, Lukacs și alții protagoniști fervenți, se demonetizează treptat, pentru simplul fapt că este Imposibil a contesta existența Ga-

linei Ulanova, a ansamblului „Beriozka”, a simfoniilor lui Șostakovici, a marilor romancierii sovietici, etc. etc.

Prof. Simmons, de la universitatea „Columbia”, a recurs la o nouă metodă care constă, pe de o parte, în „admiterea” unora dintre scriitorii sovietici, în recunoașterea înaltei lor măiestrii și, pe de altă parte, afirmând că realismul socialist ar fi o dogmă speculativă, care limitează tematica, formele și stilurile literaturii, să le justifice valoarea prin faptul de a fi continuatori ai tradițiilor pre-revoluționare, prin neacceptarea realismului socialist. Printr-o alambicată argumentare se încearcă acreditarea ideii că între marii scriitori sovietici și cultura socialistă ar exista o ruptură sau chiar o opoziție ireductibilă. În volumul său „Romanul rus și ideologia sovietică” (apărut în 1958), Simmons se ocupă de Fedin, Leonov și Șolohov, și neputând contesta valoarea universală a operelor lor, prezintă drept lacune tocmai ceea ce constituie forța lor cuceritoare. Dacă marea scădere a romanului „Orașe și ani” constă, după el, în interpretarea conflictului central, a subiectului și personajelor prin prisma coliziunilor sociale ale vremii și nu ca un conflict abstract-moral, în „O vară neobișnuită” el descoperă la Fedin „o nostalgie față de trecut”, atribuindu-i viziunea asupra lumii a lui Pastuhov, a Insului izolat și simpatii pentru lumea veche al cărei naufragiu îl descrie. Aceleași simpatii sînt atribuite și lui Leonov, în speță pentru conducătorul răscoalei din „Bursucii”, susținînd că ar fi lăsat nerezolvată contradicția dintre sat și oraș, contestîndu-i-se o poziție ideologică deschisă. Dar faptele sînt încăpăținate și, neputînd ocoli „Soti”, Simmons este totuși nevoit să recunoască că Leonov a creat un mare roman găsind în primul cincinal un izvor de inspirație profundă. Această recunoaștere este extinsă asupra tuturor marilor scriitori sovietici prin afirmația că operele lor de valoare incontestabilă sînt consacrate marilor transformări revoluționare din Uniunea Sovietică și că în înclăștarea dintre nou și vechi ei sînt

aliații noului. Desfînțîndu-și astfel propriile teze cu privire la „incompatibilitatea” dintre factorii sociat-politici și creația literară, Simmons ajunge — totuși — la afirmația uluitoare și absurdă că tocmai în aceasta ar consta... „marea tragedie în creația” acestor scriitori. Definind „Donul liniștii” ca pe „cel mal mare roman sovietic”, interpretîndu-i arbitrar conflictul și personajele, Simmons recomandă criticii sovietice ca în loc să fundamenteze succesul romanului prin fidelitatea lui Șolohov față de principiile marxiste și realismul socialist, ea ar trebui să recunoască că tocmai „abandonarea acestor indicații constituie o condiție importantă pentru crearea unei opere de valoare”. Subterfugiile „noi” îl readuc pe Simmons la același punct de plecare al tuturor denigratorilor literaturii realist-socialiste, la cunoscutele clișee, față de care rămîne mereu actuală și necesară riposta promptă și fermă.

Literatura indiană contemporană este astăzi arena unui intens schimb de opinii, a cărei problematică este obiectul unei analize a lui I. Andreea (în articolul „Despre literatura indiană contemporană”), pe marginea unei culegeri apărute în 1957 sub titlul „Contemporary Indian Literature. A Symposium”. În prefața la acest volum, vice-președintele Radhakrișnan, scrie: „Literatura este o armă sacră; justa folosire a acestei arme ne va ajuta să învingem puterea ignoranței și a prejudecăților, va contribui la întărirea unității naționale și a unității popoarelor lumii întregi... Cuvîntul înaripat îl va ajuta pe cititor să-și însușească concepții umaniste și liberale, să se înțeleagă pe sine însuși și să învețe să planifice rațional viitorul”. Reflectînd puternica mișcare democratică a maselor, dar și contradicțiile dezvoltării sociale, în literatura indiană se înfruntă opinii și curente diferite: tradiționalism, revivalism, chhalavad, realism, esteticism, gnosticism, simbolism, experimentalism și altele. Dar în esență ele se centrează în jurul a două probleme fundamentale — a tradițiilor na-

ționale și a caracterului popular în literatura Indiană. Există tendințe de a minimaliza însemnătatea tradițiilor naționale în creația contemporană, de a nega existența unei literaturi propriu-zise pînă la primul război mondial. Cert este însă că literatura indiană are o profundă tradiție națională, o trainică legătură cu o milenară creație folclorică de o rară bogăție, iar apariția unor genuri și specii literare — pentru unele limbi indiene — a fost istoricește constatată încă în sec. XIII. Pînă în sec. XIX literatura indiană reflecta, firește, spiritul epocii feudale. Dar începînd din sec. XIX, paralel cu opere care continuă să satisfacă gusturile aristocrației feudale și, concomitent cu primele născări anticolonialiste, începe să apară o nouă orientare literară legată de nașterea unei intelectualități progresiste, cu un caracter popular indiscutabil. Disputele se duc în jurul celor două curente principale din perioada contemporană: chhalavad și pragativad, precum și în jurul pragativad-ului și a curentelor formaliste de azi. Dacă chhalavad urmărea să elibereze poezia din rutina tradiției depășite, stimulîndu-i pe poeți în sensul unui subiectivism întrucîtva romantic cu accente pronunțat teiste, pragativad-ul reflectînd puternica mișcare a maselor din anii 30, a unit în jurul său numele cele mai reprezentative ale realismului contemporan. Ambele curente sînt însă unite prin protestul lor comun împotriva capitalismului și colonialismului.

Pragativad-ul s-a născut la Laknau, în aprilie 1936, cînd a avut loc prima conferință a scriitorilor progresiști indieni. Cuvîntarea lui Prem Chand a constituit atunci platforma programatică a pragativad-ului. Înțelegerea nouă a tendințelor dezvoltării sociale a Indiei, puternica mișcare de eliberare națională s-au reflectat în definirea funcției sociale a literaturii, a rolului ei activ în dezvoltarea societății, în noua înțelegere a frumosului, în afirmarea unor noi principii estetice. „Dacă literatura — spunea Prem Chand — ride și plînge închisă în micul său univers pe care și l-a creat și rămîne surdă față de mișcările,

revoluțiile și frămîntările ce au loc în societate, nu va fi o nedreptate dacă pentru ea nu se va mai găsi loc în lumea noastră.” Omul simplu, poporul, și-a cîștigat în literatura contemporană indiană locul de cinste care i se cuvine. Sarcinile cetățenești democratice ale literaturii, caracterul ei popular au găsit adversitatea curentelor estetizante, care afișează un individualism hipertrofiat. Pentru S. H. Vatsiaian „valorile fundamentale ale omului” se reduc la sfera biologicului, el desconsideră funcțiile sociale ale scriitorului și susține opoziția ireductibilă între individ și societate, iar negarea tradițiilor naționale și populare degenerază într-un cosmopolitism greu de ascuns. Prem Chand spunea că „a accepta în activitatea noastră concesiile față de concepțiile Idealiste 'sau individualiste înseamnă a admite să fim condamnați la descompunere, iresponsabilitate, decrepitudine”. Literatura indiană contemporană nu a acceptat această cale, iar curentele decadente rămîn la periferia mișcării literare din marea republică asiatică.

Lupta pentru o literatură și artă realistă a căpătat o amploare Internațională și este reflectată pe planuri variate în rubrica „Cultura și contemporaneitatea”, printr-o revistă a presei. Pentru poetul american Cecil Ttambley experimentările modernismului, „avangardismul” au degenerat în stereotipie. Discuția în jurul modernismului din revista „Elet es Irodalom” s-a încheiat cu concluzia că realismul socialist este incompatibil cu experiențele moderniste. „Harper's Magazine” a publicat, în cadrul unei discuții despre dramaturgia americană, un interesant articol al lui Arthur Miller, care pledează pentru o dramaturgie orientată spre tematică socială, spre omul ca ființă socială și nu ca un ins care s-a rătăcit într-un univers irațional și și-a pierdut simțul realității. „Nu veți reuși să creați pe scenă un chip psihologic veridic, scrie el, pînă nu veți înțelege relațiile și forțele sociale care determină manifestările omului, forța care face din om ceea ce prezintă el în realitate...”

Pentru realism, pentru o literatură pusă în slujba aspirațiilor populare militează și scriitorii din Orientul arab. În arta acestor țări există curente reacționare ce nu pot fi neglijate, dar condițiile istorice sînt favorabile noii literaturi care a răsărit și crește, hrănită de forțele vii generate de mișcarea de eliberare națională. Legătura între literatura și lupta antlimperialistă și înflorirea unei culturi democratice și populare este subliniată de poziția publică a unor scriitori din R.A.U. ca Anvar Abdul Maliv, Selim Haidar, Hanna Mina, Muhammed Mandur, împotriva estetismului și a imitațiilor formaliste ale decadentismului occidental.

Se cuvine menționată Substanțiala prezență românească în cele două numere ale revistei. Numărul pe martie se deschide cu poezia lui Mihai Beniuc „Lui Alexei Maximovici”, într-o excelentă traducere a Iul Vladimir Derjavin; în numărul din februarie este publicată introducerea lui Geo Bogza la albumul lui J. Perahlm „Proverbe”, însoțită de numeroase reproduceri.

În seria mesajelor de salut adresate Congresului al III-lea al Scriitorilor sovietici, de către Scriitori de peste hotare, revista publică mesajul semnat de Titus Popovici.

I. P.

„BELFAGOR” - martie 1959

f " " ,entă să fie subliniat spiritul i ' ° democratic care animă o bună ,* . , parte din materialele acestei j' ' ' ' serioase reviste italiene. În I LUCI III. Un efăcătoare a gîndirii materialiste și a. ideilor progresiste, se resimte în numeroase articole.

Un exemplu e chiar studiul care deschide numărul — aparținînd directorului publicației, Luigi Russo. Deși cu o arie mai restrînsă, studiul „Religia lui Pascal” respinge anumite teme conformiste și afirmă convingerea autorului, că marele romantic italian nu a fost un creștin, reprezentant al unei credințe profunde — ci că poetica Sa neoumanistă, al cărei rod a fost făurirea unui vers nou — datorește mult mai mult spiritului materialist de care era îmbibat poetul.

O contribuție mai masivă aduce, în aceeași direcție, Aurelio Lepre. Cu prilejul centenarului morții luptătorului progresist Carlo Pisacane, Aurelio Lepre trasează portretul real al acestui luptător pentru revendicări sociale vitale — asupra căruia încă nu s-a scris o biografie completă luminînd toate momentele vieții sale intense și bogate în episoade uneori contradictorii.

Moderînd elogiile aduse activității lui Pisacane de către Lelio Basso, de pildă — care vede înrînsul un veritabil precursor al principiului conținutului socialist și al formei naționale — autorul reconsiderării precizează cîteva aspecte decisive din viața și opera acestui devotat fu al poporului italian.

Sînt înlăturate acuzațiile de anarhism, aruncate de exegeții de centru și dreapta, deoarece, cum arată cu claritate Aurelio Lepre, spre deosebire de grupul de Intelectuali mic-burghezi în care a evoluat, Pisacane a izbutit să depășească influența lui Proudhon datorită legăturilor strînse cu țărăimea săracă din sudul ros de mizerie.

Recunoscînd greșala scriitorului, prin supraaprecierea capacității cercurilor mic-burgheze de a crea o legătură organică cu masele țărănimii sărace, autorul acestui studiu — cu unele valori de monografie — pune însă în lumină importanța lui Pisacane pentru realizarea continuității între cele mai înaintate curente ale gîndirii italiene clasice și mișcarea progresistă dezvoltată după 1848.

Mal cu seamă, este restabilită valoarea contribuției lui Pisacane — care, printre altele, a intuit just că forma cea mai directă de atragere a țărânimii la o luptă revoluționară este colectivizarea pământurilor.

Paolo Rossi, tînăr autor al unui studiu asupra lui Bacon (apreciat ca excelent de colectivuirevistel și o parte din criticii care l-au comentat), distruge și el un început de mit: acela al valorii măcar documentare, atînsă de cîteva din lucrările filozofilor neoscolastici. Articolul: „Filozofia neoscolastică și orientările sale istoriografice”, pune accentul pe ambiția promovatorilor acestui curent, de a reprezenta întreaga filozofie și a sintetiza întreaga dezvoltare a gândirii — ambiție comună Idealistilor. Cu vervă polemică, Paolo Rossi scoate la iveală pe rînd schema totalmente sterilă, articulările rigide ale neoscolasticilor; violența lor deformantă, transformînd cercetarea istorică în efortul de a găsi confirmări și justificări ale unor teze dinainte stabilite; neputința de a îmbrățișa o realitate în mișcare, și în deosebi modul în care scrupulele și exigențele de atenție și analiza sînt copleșite de ambiția „supremației filozofice”.

La rubrica „Miscellanea și varietăți”, apare o utilă prezentare a comediei „Scrisoarea pierdută” — făcută de prof. Leon Diculescu.

Este scoasă în evidență marea diversitate și culoare a limbajului caragialesc, nuanțarea și plasticitatea puse în slujba caracterizării personajelor. Prof. Diculescu trasează în linii mari fundalul istoric, fără a cărui cunoaștere riscă să fie minimalizată valoarea demascatoare a satirei lui Caragiale, care stigmatizează o galerie de ariviști și oportuniști. Autorul prezentării, comentînd unele apropieri făcute în trecut în Italia, între acțiunea din „Scrisoarea pierdută” și tema cîtorva comedii străine — precizează că viziunea proiectată de Caragiale asupra unei realități specifice este atît de profundă și originală,

încît pe drept cuvînt se poate spune că pune sub ochii spectatorului străin o lume necunoscută. Revista Belfagor aduce astfel o prețioasă contribuție la înțelegerea mesagiului marelui nostru dramaturg, astăzi prețuit și de publicul italian, care l-a admirat geniul satiric cu ocazia prezentării „Scrisorii Pierdute” pe mai multe scene din Italia.

Din bogata rubrică: „Note și polemici”, se remarcă răspunsurile date de Luigi Russo și Mario Petrlni la ancheta deschisă de săptămîndul „Vie Nouvelle” pe tema: „Raporturile dintre stat și biserică în Italia”. În ambele răspunsuri se manifestă teama că înmulțirea unor forme de Intoleranță clericală tinde să devină un pericol pentru democrație. Mario Petrlni (secretarul revistei) atrage atenția asupra exacerbarii controlului în învățămînt, ajungînd pînă la cazul absurd al interogării unor elevi de clasa a 5-a elementară, asupra apartenenței lor politice...

Mărturisind convingerea sa că legile nu constituie o garanție împotriva acestei ingerințe — fiind aplicate de oameni, dintre care multora le-a făcut educația spirituală fascismul — Luigi Russo cere un nou ansamblu de dispoziții precise, menite să apere libertatea de opinie.

Sub titlul „în numele poporului”, Zara Algardi publică altă notă de interes major, în care cere o administrare a justiției făcută cu un deplin spirit de răspundere și considerînd spiritul de castă incompatibil cu o republică democratică.

Nota evidențiază necesitatea de a feri, în materie judiciară mai mult decît oriunde — opinia publică de campanii de dezinformare, frecvente din păcate în practica presei italiene. Zara Algardi închide cerînd o reformă salutară a sistemului judiciar, administrat în Italia nu în numele poporului, ci în numele unor interese de castă.

Eugen Marian

enomenul dezumanizării și de personalizării omului în capitalism n-a putut fi ocolit de sociologia burgheză. Așezînd pe banca acuzării civilizația contemporană, tehnica modernă, viața urbană ca atare și refuzînd cu obstinație să discearnă determinările sociale reale, de clasă ale fenomenului, ea și-a îndreptat totodată eforturile împotriva comunismului în numele „apărării individului”, al „libertății și valorilor Individului”, căutînd să „demonstreze” că marxism-leninismul ar fi „fundamentat” teoretic iar construirea socialismului ar fi „confirmat” practic „nivelarea” și „dizolvarea” individului în colectivitate. Dar realitatea procesului multiform și sterilizant de modelare, de prețabricare a „cetățeanului-tip”, susținut — mai ales în S.U.A. — de un mecanism de proporții uriașe, brutal și insidios totodată, subminează ea însăși întregul eșafodaj teoretic al apologetilor „libertăților Individuale” în societatea burgheză. În legătură cu aceasta trebuie menționate tendințele actuale în sociologia americană care sînt îndreptate într-o direcție opusă, și anume spre demonstrația că așa zisul proces de „integrare socială” a omului a devenit o necesitate în „noua” etapă a dezvoltării capitalismului, decurgînd din structura „modificată” a societății burgheze și impusă de aceasta. Explicarea și justificarea amețitoare „mass culture”, a avalanșei publicitare, a tehnicii „vînzării psihologice”, a organizării diversității „relațiilor umane” în industrie, etc. nu mai poate fi expedită numai prin invocarea simplistă a „pericolului comunist”; maccarthysmul a trebuit, în cele din urmă, să fie totuși clasat în arhivă I

În cartea lor „Mulțimea solitară”, Rlesman, Clazer și Demney formulează o nouă periodizare a Istoriei, pe care o împart în trei faze. Societatea etnică, de castă sau comunitară — de la origini pînă în evul mediu — a fost urmată de societatea „in-

teriorizată” — de la Renaștere pînă în secolul 18 — în care oamenii se „autoconduc” stimulați de setea de înavuțire, putere, glorie, cunoaștere, avînd o alegere aparent liberă, în realitate însă adaptîndu-se condițiilor înconjurătoare. Faza a treia, contemporană, este societatea „eterocondusă”, inițiată (!) acum în S.U.A. și către care se îndreaptă și restul lumii capitaliste. Dezvoltarea acestei societăți este caracterizată printr-un conformism dirijat și impus de către o conducere exterioară, susțin sociologii citați; prin intermediul unui întreg sistem de mijloace de influențare ea aduce Individul în situația de a acționa în sensul dorit de „alții”, omul urmînd să devină, un simplu atom în angrenajul lumii „eteroconduse”. Din afirmarea necesității sociale a conformismului impus omului de rînd de către „alții” — considerînd aprioric admisă întreaga teorie a „statului bunel stări”, care ar fi „depășit” diviziunea în clase antagoniste, contradicțiile sociale, lupta de clasă — rezultă, prin reactualizarea corectată a lui Tarde, definiția „noului” tip uman care și-ar fi făcut apariția în S.U.A. și anume a „omului eteronom”, cu o morală „esențialmente colectivă”, a cărui „individualitate” se dizolvă în procesul imitării altora, mai ales a figurii anonime impuse de societate. Thomas Molnar, profesor la Brooklyn College, vede în acest tip uman „nou” apariția omului „socializat” (!) În S.U.A., scrie el („Esprit” nr. 3) „se elaborează un nou sistem de valori, un nou ideal al omului nou, care se definește nu atît prin însușirile sale Individuale, cit prin poziția sa față de societate”. Pornind de la aceeași teză apologetică a „depășirii” capitalismului de către sistemul social american, ascunzîndu-i acestuia structura reală, de clasă, -Molnar introduce, prin recondiționarea tezelor durkheimiene, o nouă definiție a societății contemporane din S.U.A. ca o societate „pluralistă”, caracterizată printr-un complex de asociații, cluburi și insti-

tuții. In „societatea pluralistă, al cărei produs este „modul de viață american”, conștiința colectivă, opinia publică, este bazată, scrie Molnar, pe un „acord ideologic” rezultat din Interacțiunea elementelor sale componente — cluburi, asociații, Instituții. Poziția individului față de societatea „pluralistă” nu mai este determinată de locul pe care el îl ocupă în procesul producției sociale și al repartiției, de apartenența sa de clasă. Omul „socializat” este integrat în „acordul ideologic”, el participă „simbolic” la viața socială și „recunoaște activitatea politică ca rezultat al deciziunii colective”. Dar totodată, adaugă Molnar, de data aceasta cu un Incontestabil simț al realității, „marile decizii se iau de către o elită competentă, care nu se afirmă deschis ca atare”. Nu este greu de stabilit identitatea și fizionomia social-politică a acestei „elite competente”, în mâinile căreia se află concentrată „eteroconducerea” societății pluraliste! Ea dirijează întreaga rețea de instituții menite să „blocheze circulația valorilor non-comunitare”, ca să întregul mecanism de modelare conformistă a cetățeanului obișnuit, cu scopul de a-i circumscrie receptivitatea exclusiv la Ideile, anume prefabricate, ale clasei dominante, să-i creeze un complex al neputinței de a participa activ la viața politică, de a influența mersul dezvoltării sociale și să-o accepte cu resemnare.

Sidney Lens îl definește pe „omul socializat” cu termenul, mai adecvat, de „omul-standard”, adică înșul „imunizat față de radicalism”, cu un orizont limitat la realitatea mărunță din imediata sa apropiere, dornic să evadeze din marea problemă politică-socială a vieții contemporane, precuparea sa majoră constind în a se menține în limitele stricte ale regulilor și formulelor impuse de sistemul instituțional existent, deoarece orice tentativă contrarie va fi contracarată de „opinia publică” printr-o reacție nivelatoare bine orche-

strată. „Noul fenomen uman” din S.U.A. apare astfel ca o replică politică și ideologică la un șir de fenomene ale căror implicații sînt de natură să submineze încrederea în vitalitatea și stabilitatea capitalismului american. Polemizînd cu adepții părerii că sistemul capitalist în S.U.A. este imun față de o mișcare de stîngă, Lens demonstrează că „mult lăudatul nivel de trai american este mai curînd de resortul statului decît al realității” și că „din punct de vedere material există în S.U.A. teren pentru o stîngă capabilă să exprime aspirațiile milioanelor de neprivilegiați, care trăiesc în „slums și mizerie”, și sînt torturați de anxioasa problemă a războiului și păcii, de consecințele politicii externe agresive, etc. Succesiunea îngrijorătoare a perioadelor de stagnare și „recesiune” în economie, efectele sociale ale automatizării, nesiguranța mereu agravată a omului în cîmpul muncii, psihoza nucleară și atomică, eșecurile pe plan internațional și, mai ales, cedarea continuă a pasului în fața socialismului — îl aduc pe cetățeanul american în situația de a pune la îndoială înfaițibilitatea guvernanților săi, a „elitei competente”, a însuși unul asemenea sistem social.

întreaga presiune mistificatoare ce se exercită asupra americanului de rînd urmărește tocmai o claustrare a acestuia în micul său univers personal și îndepărtarea lui de la orice i-ar putea stimula Idei și atitudini care ar veni în contradicție cu interesele „elitei competente”.

Transpus pe terenul de manifestare directă a contradicțiilor de clasă, în economie, procesul amintit, pe care ideologii hitlerismului l-au denumit „sincronizare” (Gleichschaltung), urmărește să-l transforme pe salariat într-un ins lipsit de convingeri, de Ideologie, de vreun crez politic și social. Mecanismul „relațiilor umane” se bazează pe faptul recent descoperit că muncitorii și funcționarii dau un randament

superior dacă li se creiază un mediu de lucru mai agreabil și dacă relațiile cu administrația sînt mai „armonioase”. Business-ul a constatat că beneficiile și „umanismul” sînt compatibile!! Un aparat întreg de specialiști în organizare — „Organization men” — se ocupă de „integrarea socială” a muncitorului, de înlocuirea „moralei protestatare” cu o „morală socială”, de modelarea lui psihică și morală în sensul adaptării și subordonării salariatului „spiritului” întreprinderii, printr-un conformism social, intelectual și chiar vestimentar, bine înțeles în scopul de a contribui... la „bună starea generală”.

Tehnica „relațiilor umane”, recunoaște Th. Molnar, se realizează prin neutralizarea și discreditarea trăsăturilor specific umane și libere ale omului „inutilizabile pentru întreprindere și deci pentru societate”. Idealul acestor „organization men” este de a aduce pe subordonații lor la nivelul unei desăvîrșite mediocrități.

William Whyte descrie în cartea sa „The organization man”, cu un lux de amănunte, chestionarele și interogatoriile de tip polițienesc la care sînt supuși în S.U.A. salariații cu prilejul angajării lor. Aceste metode aparțin de asemenea tehnicii „relațiilor umane”. „Integrarea socială” este totodată marcată și de un puternic anti-intelectualism, de limitarea sistematică a valorificării potențelor intelectuale ale omului. În acest sens sînt interesante constatările lui Whyte în domeniul cercetării științifice. Ele explică în bună parte rămînerea în urmă a S.U.A. în știință. încetinirea și limitarea cercetării teoretice (fundamentale) este un fenomen general, pretutindeni preavînd cercetarea aplicată, subordonată exclusiv intereselor înguste cu efecte imediat profitabile pentru întreprinderi. Din 4 miliarde dolari destinate cercetărilor, numai 150 milioane se atribuie cercetării teoretice, creatoare. Există o rezervă cvasi-

generală față de cercetătorii talentați. Sub pretextul menținerii spiritului de echipă în cercetarea științifică, companiile refuză angajarea savanților de valoare. Teama de a strica „armonia echipei” a generat formula devenită curentă că „geniile dislocă echipa”. Trustul petrolifer „Socony Vacuum OU” a refuzat angajarea unei somități, motivînd că „nu avem loc pentru virtuozii”. Și dacă pe alocuții se mai acordă savanților unele înlesniri pentru cercetarea personală creatoare, teoretică, aceștia refuză sprijinul de teama urmărilor. Astfel spiritul de echipă care a constituit un important pas înainte în metodologia și organizarea cercetării științifice, se transformă în condițiile capitalismului monopolist într-un factor de frînare și de reducere a gândirii științifice la nivelul mediocrității și al practicismului.

Apologiei „libertății individului” în societatea capitalistă I se substituie astfel apologia „omului socializat”, ale cărui aspirații sociale și culturale sînt reduse la nivelul numitorului comun impus de necesitatea menținerii sistemului social, dizolvat în sistemul relațiilor și instituțiilor burgheze ale „colectivității pluraliste”. Aceasta „fiind produsul unirii unei clase împotriva alteia”, este „pentru clasa subordonată nu numai o colectivitate cu totul iluzorie, ci chiar o nouă cătușă” (Marx).

Presiunea depersonalizantă și sterilizantă asupra omului se desfășoară însă într-o societate vie, răscolită de contradicții. Realitățile nu pot fi nici ascunse, nici anulate pur și simplu. Vălul mistificator al echilibrului intern la care ar fi ajuns societatea americană, vâl sprijinit pe mitul bunei Stări generale și al „acordului ideologic”, este mereu destrămat de realitatea contradicțiilor sociale, de înmulțirea tendințelor de rezistență împotriva mecanismului insidios al „relațiilor umane” și presiunii conformismului degradant.

Sociologia burgheză dinainte de război a anatemitizat civilizația modernă atribuindu-i răspunderea principală în dezumanizarea omului în capitalism, fără să discearnă în acesta din urmă pe adevăratul și marele vinovat. Ea a căutat soluții de ieșire din impas pe căile desuete ale revenirii spre formule anacronice, gregare de viață.

Conținutul de clasă al problemei raporturilor individ-societate, determinate social-economic, se impune în ciuda mistificărilor savante, iar practica socială aduce rezolvarea acestei mult controversate probleme prin lichidarea revoluționară a claselor ex-

ploatoare, în și prin socialism și comunism. Împlinirea și dezvoltarea personalității umane, pe măsura uriașelor forțe materiale și spirituale de care dispune societatea eliberată de convulsiile antagonismelor apare astăzi în unica perspectivă, a comunismului, ca o ripostă dată apologiei individualismului junglei și „omului-standard” deopotrivă, ca un triumf al omului față de care colectivitatea îndeplinește nu funcția unui monstruos compresor, ci pe aceea al unui stimulent continuu.

I. Păcuraru

LE FIGARO LITTERAIRE' nr. 675/1959

Nr. 675 din anul acesta
-l ' Figaro litteraire" acordă
P^{mi} i^{me} pagini unui
articol al poetului și criticului
american Randall Jarrell. Articolul este intitulat „Un american critică America” și denunță lipsa de nivel a culturii americane contemporane.

În epoca în care trăim — spune autorul — cultura, artele și literatura au devenit surrogate, pilulele gaia digerate, reduse la o formulă simplistă, ușor asimilabile, lesne eliminate. Meditația, concentrarea sînt demodate, inutile. O întregă industrie de „făcători” de literatură, care trăiesc în funcție de această industrie, oferă publicului ediții prescurtate, rășlulte, denaturate, ale marilor clasici, și nu ezită să-i amputeze și să-i acomodeze „gustului zilei” nici pe Shakespeare, nici pe Balzac. Foarfecelile n-a cruțat nici Biblia, prezentată într-o ediție modernizată proaspăt scoasă din alambicul vracilor literari americani. Cît privește literatura nouă americană, con-

tinuă autorul, „aceasta este confecționată după rețete gata stabilite. Esențialul este ca cititorul și mai ales copiii să nu-și încingă meningele cu fastidioasele date ale istoriei, cu lista numelor marilor bărbați de stat ai trecutului. Și Randall Jarrell deploră faptul că tineretul american de azi n-are habar de mitologie, de vechile basme populare, nu știe cine e Carolus Magnus, n-a auzit de Legenda Mesei Rotunde, citește operele complete ale Iul Grinm — prescurtate, simplificate — între cină și somn, iar copiii din S.U.A. li se dă posibilitatea să se delecteze, fără trudă, cu povestea concentrată a Scufiței Roșii, redusă la datele ei esențiale (o fetiță întâlnește lupul; ea scapă din ghiarele lupului).

Acestora li se mai spune: Statele-Unite au realizat o revoluție industrială și tehnologică unică în lume. Voi n-aveți a vă croi viața decît în funcție de prosperitatea dobîndită și a judeca epoca decît în funcție de bogăția economică și de uriașul potențial tehnic american. Dar cultura? dar

arta ? dar instrucțiunea și educația ? se întrebă Randall Jarrell.

„O mare parte din literatura noastră (arta, Instrucțiunea și educația sînt incluse în observația de mai jos n.n.) este o literatură instantanee: cuvintele folosite sînt cuvinte scurte, ușoare, înțelese instantaneu ; ideile, la rîndul lor, sînt ușoare, elementare, iar atitudinile, dinainte cunoscute, familiare, sînt gata acceptate sau lesne acceptabile”.

Diversitatea, originalitatea, aplecarea pasionată asupra psihologiei umane, decortizarea complexului mecanism sufletesc nu sînt decît niște noțiuni perimate, complicații inutile, susțin industriașii noii literaturi instantanee — indiferent dacă oferă cititorilor prospectul unei mărci noi de săpun, foiletonul obișnuit al ziarului „Saturday Evening Post” sau „best-sellerul” istoric, sexual sau polițist. Scopul lor — în afară de cel lucrativ — este să-și amuze lectorii, să le măgulească vanitatea, să le arate că îi cunosc așa cum sînt în realitate : iute impresionabili, receptivi la emoții, naivi și, vai, prea creduli. Acești producători de marfă tipărită — exclamă Jarrell — „își bat joc de noi, cu vîrf și îndesat. Iar dacă ne-am împotrivi, ne vor ignora pur și simplu ca pe o minoritate statisticește neglijabilă”.

Să auzim acum „argumentele” celeilalte părți: omul modern nu are timp să cugete îndelung, să mediteze. Viața modernă, cu ritmul ei trepidant, impresionează zecile de milioane de neutroni ai creierului său în mod neplăcut, și prețioasa materie cenușie trebuie menajată. Omul modern trebuie să-și descarce prea-plinul energiei sale participînd mai degrabă la viața în forum, la campaniile electorale, la competițiile sportive. Filmul, radio-ul, televiziunea, îi oferă destinderile intelectuale ușor digerabile fără eforturi. Literatura nu-l poate reține decît în măsura în care aceasta îi oferă

acțiune, cît mai multă acțiune, și informații — de preferință senzaționale — cît mai multe informații senzaționale. Americanul contemporan trăiește în veacul Imaginii și al vitezei. Trebuie așadar să se conformeze veacului său.

Preceptele business-menilor tiparului sînt aplicate, din păcate — spune Jarrell — și în Școli. Timp de zece ani și mai bine, școala plămădește sufletul și conduce creierul copilului american. Socotite demodate, inutile, ininteligibile, marile glorii literare ale omenirii sînt înghițite, sfărîmate, transformate între colții malaxorului uriaș al sistemului „Reader's Digest”. „Sper — publica recentă „Saturday Evening Post” corespondența unuia din managerii acestei culturi standard — că în următorii cincizeci de ani nimeni nu-și va mai aminti că Joyce, Proust sau Thomas Mann au existat cîndva”.

Jarrell îl asigură că, după cum stau lucrurile, dorințele sale vor fi nu numai împlinite, dar și depășite, și aceasta nu în viitorii cincizeci de ani, ci încă de pe acum. Într-adevăr, o recentă anchetă a Institutului Gallup a stabilit că în Statele-Unite se citește mai puțin decît în orice altă „democrație majoră” și că printre Americanii cu titluri universitare, mai bine de jumătate nu citește nimic.

Deși vede cu atîta luciditate situația de fapt, Jarrell nu o răscolește totuși pînă în adîncurile ei, pînă la cauzele ei primare, adevărate. El abordează prea sumar sistemul de educație american, primind ca pe un fapt împlinit degringolada culturii și fiind nevoit să regrete din cauza aceasta, „frumoasele timpuri de odinioară”.

Oricum însă, articolul este reacția unui intelectual cinstit și lucid și are valoare de document asupra crizei în care se zbate cultura burgheză.

L. D.,

„EXPRESS” nr. 26/111 1959

„Express” vede în locul catharsis-ului făgăduit pur și simplu trivialitate maladivă.

Decorul din „Orfeu” este foarte grăitor cu privire la atmosfera de coșmar terifiant care domnește în opera lui Tennessee Williams. Decorul înfățișează o grădină fantastică năpădită de o vegetație stranie, cu flori pe al căror lujer bolnav se preling picături de sânge, cu plante oare par păsări răpitoare. Lumina scaldă în valuri fierbinți această vale a Infernului în care Orfeu apare sub chipul unui muzicant ambulat. Forța de seducție a noului Orfeu nu stă în cîntec, ci în trup. Fascinația pe care el o exercită asupra Iul Eurydice este de ordin sexual. Și astfel semnificațiile nobile ale străvechiului mit se prefac într-o obscenă metafizică. În piesa lui Tennessee Williams nu e vorba nici o clipă de mîiestatea artei, de augusta ei putere asupra oamenilor, ci de un fel de sabat al Instinctelor. În adevăr, în finalul piesei, îl vedem pe Orfeu alergînd gol-puşcă pe stradă, hăituit de clinii unei închisori din vecinătate și devorat de ei. Degradarea mitului ia, aşadar, în piesă, aspectele cele mai neaşteptate. Cît priveşte apropierile simbolice cu mitul, ele sînt de-a dreptul rizibile : vesta de piele de şarpe pe care o poartă eroul corespunde cu şarpele care o muşcă pe Eurydice în legendă, iar urletele clinilor poliţişti amintesc de cerberul nelmblîzît !

Autorul articolului din „Express” observă cu tristețe că Tennessee Williams nu s-a oprit în piesa sa asupra nici uneia din temele mitului lui Orfeu. Arta, dragostea și moartea sînt înlăturate de dramaturg pentru a face loc unei problematice tulpuri și cu totul inferioare. Teroarea sexuală, este, de altminteri, o trăsătură definitorie a operei Iul Tennessee Williams. Există

„Express” vede în locul catharsis-ului făgăduit pur și simplu trivialitate maladivă.

Decorul din „Orfeu” este foarte grăitor cu privire la atmosfera de coșmar terifiant care domnește în opera lui Tennessee Williams. Decorul înfățișează o grădină fantastică năpădită de o vegetație stranie, cu flori pe al căror lujer bolnav se preling picături de sânge, cu plante oare par păsări răpitoare. Lumina scaldă în valuri fierbinți această vale a Infernului în care Orfeu apare sub chipul unui muzicant ambulat. Forța de seducție a noului Orfeu nu stă în cîntec, ci în trup. Fascinația pe care el o exercită asupra Iul Eurydice este de ordin sexual. Și astfel semnificațiile nobile ale străvechiului mit se prefac într-o obscenă metafizică. În piesa lui Tennessee Williams nu e vorba nici o clipă de mîiestatea artei, de augusta ei putere asupra oamenilor, ci de un fel de sabat al Instinctelor. În adevăr, în finalul piesei, îl vedem pe Orfeu alergînd gol-puşcă pe stradă, hăituit de clinii unei închisori din vecinătate și devorat de ei. Degradarea mitului ia, aşadar, în piesă, aspectele cele mai neaşteptate. Cît priveşte apropierile simbolice cu mitul, ele sînt de-a dreptul rizibile : vesta de piele de şarpe pe care o poartă eroul corespunde cu şarpele care o muşcă pe Eurydice în legendă, iar urletele clinilor poliţişti amintesc de cerberul nelmblîzît !

Autorul articolului din „Express” observă cu tristețe că Tennessee Williams nu s-a oprit în piesa sa asupra nici uneia din temele mitului lui Orfeu. Arta, dragostea și moartea sînt înlăturate de dramaturg pentru a face loc unei problematice tulpuri și cu totul inferioare. Teroarea sexuală, este, de altminteri, o trăsătură definitorie a operei Iul Tennessee Williams. Există

totdeauna In piesele sale dincolo de elogiile virilității dezlănțuite (apare semnificativ, in acest sens, pasiunea cu care Tennessee Williams descrie pe șoferul care are un trandafir tatuat pe braț, pe masculul din „Pisica”, sau pe acest Orfeu mtndru de victoriile sale sexuale), o teamă groaznică. Căci in concepția scriitorului sexualitatea se întovărășește cu moartea. „Deznodământul fericit din „Pisica”, 'in care homosexualul reintră în patul conjugal abia părăsii, nu trebuie să ne facă iluzii, scrie autorul articolului. Pentru că făcuse dragoste cu Eurydice, Orfeu este devorat de clini. Tn finalul piesei „Pe neaștepta-

te vara trecută”, un poet american homosexual este urmărit de o gloată de puberi sdrențăroși care-l ucid, iar apoi se dedau unor inimaginabile orgii. La sfârșitul dramei „Blinda pasăre a tinereții”, un gigo-lo sifilitic este castrat... O acumulare scandaloasă de orori, pentru că în afacerile teatrale de astăzi scandalul aduce profituri.

Ce nu spune publicația franceză, este că opera lui Tennessee Williams cu galeria ei de monștri morali, cu prisosul el de crime și anomalii, oglindește un proces social Și anume degenerescenta burgheziei si a „artei” ei.

GHEORGHE-GHEORGHIU - CRAIOVA — Schița dumneavoastră „Proces-verbal de nimicire”, nu e lipsită de interes și dovedește că autorul ei nu e la prima încercare. Vizează însă prea insistent humorul gratuit, ușor, fără o ținută precisă, pentru ca să poată apărea la noi. Aluziile la corupția șefilor din vremea burgheziei sînt prea mărunte și puțin semnificative, conflictul prea labil și cam pierdut pe drum. Iar deznodămîntul este chiar greșit, pentru că sugerează că nici personajul inferior al gării, magazinerii, hamalii, etc., nu se dau în lături de la „ciupeală”, dacă e posibil, în felul acesta, intenția critică este cu totul ratată. Mai trimiteți.

NICOLAE MARCU — SIBIU — Subiectul nuvelei dumneavoastră „Cheile hotarului” este interesant și în linii generale corect conceput. Un merit incontestabil al lucrării este actualitatea ei. Nuvela însă rmai are nevoie de serioase refaceri, atît în ce privește dezvoltarea conflictului — care este numai anunțat și de-aceia rezolvarea lui e mult prea facilă — cît și în ce privește stilul dumneavoastră, excesiv încărcat, întortochiat și puțin cam anacronic. Noi am sugera refacerea nuvelei pornind însă nu de la conflictul inițial, care e lipsit de originalitate. E bine că intenționați să accentuați latura etică a conflictului ; aceasta v-ar putea duce la o tratare originală. În general, țărănimea muncitoare din țara noastră s-a convins de superioritatea economică a agriculturii socialiste ; procesul de colectivizare — lucrînd la ziarul local, dumneavoastră aven' posibilitatea să vă dați seama mai bine de aceasta — a intrat într-o fază superioară, în care pe lîngă condițiile economice, joacă un rol important și noile condiții sociale și morale ale vieții țărănești. O nuvelă în care s-ar dezbate aceste aspecte ale procesului — neuitînd bine înțeles nici baza economică, hotărîtoare în analiză — ar fi de cel mai mare interes, ea aducînd în literatură aspecte dintre cele mai noi ale realității noastre. Ar fi deci mai interesant dacă

ați reface nuvela dezvoltînd un element al ei pe care l-ați expedit în trei rînduri. E vorba de înțîlnirea lui Ion Gramofon cu activiștii, cînd își povestește propriile-i pățanii, punîndu-ie în cîrca unul al treilea : ar fi și situația originală și posibilitatea de caracterizare mult mai mare. Firește e numai o sugestie. Rămîne ca dumneavoastră sa hotărîți! singur. Vă mai atragem atenția asupra tendinței supărătoare pe care o manifestați, de a rezolva prea ușor conflictele ; de pildă, schimbarea bruscă a atitudinii lui Ion față de tractoriști ; aici, faptul în sine ar fi suficient, dar trecerea de la ură și intenții de răzbunare la damigeana cu vin, este mult prea sumară și prea simplist tratată, pentru a fi convingătoare și în nici un caz nu t în concordanță cu caracterul personajului, așa cum l-ați zugrăvit pînă aici.

Nici conflictul inițial dintre Ton și colectivști nu este dezvoltat, și e chiar părăsit pe drum, ceea ce nedumerește și aruncă o lumină echivocă asupra seriozității agitatorilor colectivei, care părăsesc așa de ușor o acțiune, numai pentru că se arată dificilă, ceea ce este fals.

E supărător pe alocurea stilul dumneavoastră. Nu atît „ardelenismele”, care nici nu sînt așa de multe, cît „floricelile” de stil, o anumită tonică și o anumită sfîlșoșenie. Mai sînt și neconcordanțe. Nu se poate spune : „aruncînd cu brațele în vînt” — sau „răsuffla cu șuierături” — sau — „oamenii din jur s-au pus stavilă” — sau — „să se împreune cu puturoși ca voi” — sau — „tarba împovărată de stropi de rouă”, etc. Atenție mare vă recomandăm și la dialog, unde personajele „grăiesc” cam otova, fără nici un fel de diferențiere.

Mai trimiteți.
GHEORGHE TANASESCU — MITOC-SUCEAVA — Din autobiografia dumneavoastră versificată aflăm că ați străbătut în viață un drum greu și ca ați reușit să învingeți multe piedici. Vă dorim și în poezie aceleași izbînzii, — sfătuindu-vă sa perseverați și să ne mai trimiteți.

OHEORGHE FULGER — T. SEVERIN — Cu unele modificări poate am fi reprodus poezia dedicată zilei de 1 mai 1959. Manuscrisul a sosit însă prea târziu. •

MIHAI PIRVULOIU—CONSTANȚA — Vă aflați încă în faza căutărilor. Cele trimise păcătuiesc prin platitudine. „Vino” e o pastişă după Eminescu. „Amfora” e ştirbită; nu aduce nimic nou. Debarasați-vă de stilul întortochiat și confuz din „Versuri de lut”. N-am înțeles ce legătură au „ochii triști ai cerbilor” cu țăiñoasa (și dătătoarea de optimism) licoare de Murfatlar

VASILE M. PATRU — CRAIOVA — într-adevăr, pfogresul e vizibil. Munciți înainte și sîntem convinși, că nu p_este mult timp, vă vom citi poeziile tipărite.

MITICA LACATUȘU — SABARANI — V-am sfătuit și vă mai sfătuim: nu vă grăbiți să trimiteti redacției tot ceea ce vă iese de sub condei.

RADU**FELECAN -- BACĂU — Reproducem „Biblioteca satului” și „Colectiva”. Vă rugăm să ne mai trimiteti.

BIBLIOTECARA SATULUI

... Și te-ai smuls din vălu-ntunecos
Cînd țîșni lumina viu, în viață,
Ai cules-o de prin cărți setos»
Cu sudori pe frunte și pe față.

Gînduri mari te-ncearcă-adeseorl
Cum să facem viața mai frumoasă;
Doldora de cărți porți subsuori,
Să le-mparți la cititori, acasă.

Mergi pe uliți, treci prin ploi și vînt,
Prin hîrtoape-adînci și prin noroaie.
De-unde sorbi așa puteri și-avînt,
Dușmanii-s mirați, dar nu se-nmoaie.

Și te'duci și vii, și iarăși pleci,
Le citești din cărți de-agricultură —
Umblî cu lumina pe poteci,
Oamenii te-așteaptă cu căldură.

Nu se uită timpul ce s-a dus
A lăsat în inimi urmă-adîncă.
Cine-ar mai putea trăi supus,
Gol, flămînd, și suduit și încă ?...

Cu viața nouă te mîndrești
Fiică dragă-a văduvii Ilenii
Și partidului îi mulțumești,
Cum și ție-ți mulțumesc sătenii.
E

COLECTIVA

Această mare de un verde pur
Ce-n vînt își leagănă-arcuite săbii
Parcă-și așteaptă marile corăbii
Din luminișuri grele de azur.

Dac' ar veni din depărtări Columb
S-ar rătăci pe valurile dese ^
Și s-ar mira cum timpul nostru țese
Pe cîmpuri, mări imense de porumb.

Și la gospodărie ca-ntr-un port
Spre care se revarsă-aceste ape
Ar ancora de sediul ei, aproape,
Privind ca prin ochian trecutul mort.

Și-ar mai vedea pe-alături rîuri mici.
Cum se revarsă-n marea asta mare
Ce n-are-n hărți contur și nici hotare,
Matrozii fiind colectivști voinici.

Apoi cu pînzele din nou în vînt
Ar duce peste glob această veste
Că marea de porumb nu-i o poveste
Ci ea cuprinde tot mal mult pămînt!

Radu Felecan